

สมุดภาพไตรภูมิ
ฉบับอักษรธรรมล้านนาและอักษรขอม

สมุดภาพไตรภูมิ

ฉบับอักษรธรรมล้านนาและอักษรขอม

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ
ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาส
พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ
๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๗

พระราชประวัติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นพระธิดาของพลเอก พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ (หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร) กับหม่อมหลวงบัว กิติยากร ทรงพระราชสมภพ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ตรงกับวันทางจันทรคติ คือ วันศุกร์ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีวอก ที่บ้านของพลเอก เจ้าพระยawangศานุประพันธ์ บิดาของหม่อมหลวงบัว ซึ่งตั้งอยู่ ณ บริเวณถนนพระราม ๖ หรือถนนบรรทัดทอง จังหวัดพระนคร โดยมีคุณหญิงริน ภรรยาท่านเจ้าคุณศรีวิศาลวาจา เป็นแพทย์ผู้ถวายพระประสูติกาล

หลังจากประสูติได้ไม่นานนัก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระนามให้ว่า สิริกิติ์ ซึ่งมีความหมายว่า ผู้เป็นศรีแห่งกิติยากร โดยในขณะนั้นทรงมีฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมราชวงศ์หญิง

ทรงมีพระเชษฐา ๒ องค์ คือ หม่อมราชวงศ์กัลยาณกิติ์ กิติยากร (ภายหลังดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์นายแพทย์ก่อนถึงแก่อนิจกรรม) หม่อมราชวงศ์อดุลยกิติ์ กิติยากร (พระบิดาของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ และเป็นท่านตาของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งองคมนตรีปัจจุบันถึงแก่อนิจกรรมแล้ว) และพระกนิษฐาธิ ๑ องค์ คือ หม่อมราชวงศ์หญิงบุษบา กิติยากร (ปัจจุบันคือ ท่านผู้หญิงบุษบา สันทนต์พงษ์)

ในช่วงเมื่อแรกประสูตินั้น ประเทศไทยกำลังตกอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พระมารดาได้เดินทางติดตามพระบิดาซึ่งทรงย้ายจากงานราชการทหารไปรับราชการประจำอยู่ที่สถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์จึงเจริญวัยในประเทศไทยภายใต้ความดูแลของเจ้าพระยawangศานุประพันธ์ และคุณท้าววนิดาพิจาริณี ผู้เป็นคุณตาคุณยาย กระทั่งหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์มีอายุได้ ๒ ขวบเศษ พระบิดาได้ลาออกจากราชการและเสด็จกลับเมืองไทยพร้อมด้วยพระมารดา เพื่อประทับอยู่ใกล้ชิดพร้อมกันทั้งครอบครัวที่วังของราชสกุลกิติยากร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณเทเวศร์ ในกรุงเทพมหานคร

ท่ามกลางความผันผวนทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๐ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ได้เริ่มเข้าศึกษาชั้นอนุบาลที่โรงเรียนราชินี บริเวณปากคลองตลาด และสอบผ่านชั้นประถมปีที่ ๑ ได้ภายในปีเดียวกัน แต่ต่อมาผลของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้กรุงเทพฯ กลายเป็นพื้นที่เป้าหมายการโจมตีทางอากาศอยู่เนืองๆ จึงได้ย้ายมาศึกษาต่อชั้นประถมปีที่ ๒ ที่โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์ คอนแวนต์ ซึ่งใกล้วังและปลอดภัยในการเดินทางมากกว่า

ขณะที่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ศึกษาอยู่ ณ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์ คอนแวนต์นั้น นอกจากการเรียนในหลักสูตรปกติแล้ว ยังทรงเลือกเรียนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเรียนเปียโนเป็นวิชาพิเศษและฝึกฝนอย่างจริงจัง ด้วยทรงมุ่งหวังที่จะเรียนเปียโนเป็นวิชาชีพ

เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ขณะที่พระชนมายุได้ ๑๓ พรรษา และต้องตามเสด็จพระบิดาไปยังกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เพื่อรับราชการในตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำสำนักเคนต์แฮมส์ ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๔ หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้ทรงศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ควบคู่ไปกับการทรงเปียโนตลอดมา ด้วยมีพระประสงค์เข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยการดนตรี Conservatoire National de Musigue แห่งกรุงปารีส

ต่อมาเมื่อพระบิดาต้องย้ายไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ได้มีโอกาสดำเนินเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ข้าราชการไทยจากเมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ไปประพาสและประทับที่สถานเอกอัครราชทูตกรุงปารีสบ่อยครั้ง ทำให้ทรงคุ้นเคยกับครอบครัวกิติยากรเป็นอย่างดี และเหตุที่ทรงมีความสนพระทัยทุกขในการดนตรีเช่นเดียวกัน ทำให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัยยิ่งขึ้น

ในเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ขณะทรงขับรถพระที่นั่งออกจากเมืองโลซานน์ ต้องเสด็จเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลในมอร์เชสเป็นเวลา ๓ สัปดาห์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เข้าเฝ้าฯ เชี่ยมพระอาการเป็นประจำพร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์บุษบาและหม่อมหลวงบัว กิติยากร กระทั่งพระอาการทุเลาขึ้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ทรงขออนุญาตให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ตามเสด็จไปเฝ้าฯ ถวายการพยาบาลที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยทรงเป็นพระธุระดูแลที่พักและจัดการศึกษาของหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ ได้ศึกษาต่อที่ Pensionnat Rinatc Rive โรงเรียนประจำที่มีชื่อเสียงในการวิชาชีพพิเศษกุลสตรีแห่งเมืองโลซานน์ อันเป็นช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ระหว่างหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสานสายใยใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น

๑ ปีต่อมาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จึงได้รับสั่งขอหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ต่อหม่อมเจ้านักขัตตรมงคล พระบิดา และโปรดให้มีพระราชพิธีหมั้นเป็นการภายใน เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒ ณ โรงแรมวินด์เซอร์ เมืองโลซานน์ และจัดพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ณ วังสระปทุม เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๓ ภายหลังจากเสด็จฯ นิวัติสู่ประเทศไทยและถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลแล้ว

โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์เป็นสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ พร้อมกับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดตามแบบแผนโบราณราชประเพณี

ในวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเฉลิมพระอิสริยยศ สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ เป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการสมพระเกียรติยศแห่งพระมหาลีลคุณพระบารมี ทั้งการพระอภิบาลพระราชโอรสพระราชธิดา ๔ พระองค์ คือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาฯ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และทรงสนองพระราชประสงค์ตามแนวพระราชดำริแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกร อาทิ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ ทรงรับพระราชภารกิจในตำแหน่งสถานเอกอัครราชทูตไทย แทนสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าซึ่งเสด็จสวรรคต ด้วยพระปรีชาสามารถจึงทำให้สหประชาชาติเป็นกิจการที่อำนวยความสะดวกชาวไทยอย่างกว้างขวางเป็นที่รู้จักทั่วไปจนได้รับความสนับสนุนร่วมมือจากกองทุนต่างๆ จากต่างประเทศเป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระผนวชระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม - ๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๙ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตลอดเวลา ๑๕ วัน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีทรงปฏิบัติพระราชกิจต่างๆ สนองพระราชประสงค์ด้วยพระปรีชาสามารถ โดยเฉพาะการเป็นองค์ประธานในการประชุมองคมนตรีและการประชุมพิจารณาพระราชบัญญัติต่างๆ

ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เฉลิมพระอภิไธยเป็นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อันเป็นโบราณราชประเพณีในการถวายพระเกียรติยศแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ผู้ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เฉกเช่นสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๕ จึงนับได้ว่าทรงเป็นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถองค์ที่สองในประวัติศาสตร์ไทย

ตลอดระยะเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทในพระราชภารกิจทุกประการด้วยน้ำพระราชหฤทัยเมตตาที่ทรงห่วงใยพสกนิกร จึงโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเยี่ยมราษฎรทั่วทั้งแผ่นดินนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๕ เป็นต้นมาจวบจนปัจจุบัน ทรงตรากตรำพระวรกายในการเสด็จฯ ยังท้องถื่นทุรกันดารที่การคมนาคมไม่เอื้ออำนวย อีกทั้งพื้นที่ห่างไกลความเจริญและเต็มไปด้วยภัยอันตราย แต่ด้วยพระราชปณิธานมุ่งมั่นที่จะขจัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรของพระองค์ให้สามารถดำเนินวิถีชีวิตอย่างสุขสงบบนผืนแผ่นดินไทยโดยทั่วกัน

จากการเสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎรทำให้ทรงเล็งเห็นถึงปัญหาต่างๆ ของประเทศอย่างลึกซึ้ง จึงมีพระราชเสาวนีย์ให้จัดตั้งหน่วยงาน องค์การและมูลนิธิในพระราชูปถัมภ์มากมายเพื่อสานต่อพระราชดำริให้เกิดผลประโยชน์ต่อราษฎรอย่างจริงจัง ดังเช่นมูลนิธิศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถที่สามารถสร้างงาน ส่งเสริมอาชีพให้แก่ครอบครัวของเกษตรกรทั่วประเทศ

พระราชกรณียกิจต่างๆ ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงนำพระเกียรติยศ มาสู่ชาติไทยและนำความปลาบปลื้มปิติแก่พสกนิกรข้าแผ่นดินทั้งหลาย นับเนื่องมากว่า ๕๐ ปี จากการโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังต่างประเทศ เพื่อการเจริญสัมพันธไมตรีด้วย พระปรีชาสามารถและพระราชจริยาวัตรงดงาม สมพระเกียรติยศแห่งชาติราชชนนีผู้ทรงพระบารมี แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกทั้งการรับสนองพระบรมราโชบายตามพระราชดำริในด้านต่างๆ ทั้งการศึกษา การสาธารณสุข การศาสนา การสังคมสงเคราะห์ การอนุรักษ์และเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติในทุกๆ ด้าน ตลอดจนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งล้วนแต่เพื่อความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของพสกนิกรของพระองค์ พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถนานัปการเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ปวงชนชาวไทยต่างซาบซึ้งและปลาบปลื้มปิติกันทั่วหน้า

พระเกียรติคุณได้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์โดยกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ ดังเช่นที่ สถาบันการศึกษาและองค์กรระดับชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาต่างๆ แต่พระองค์ อาทิ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญเชเรส (CERES) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒ มหาวิทยาลัยทัฟส์แห่งมลรัฐแมสซาชูเซตต์ สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขามนุษยธรรม เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๓ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญทองบุโรพุทโธ เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๕ มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด สหรัฐอเมริกา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเทิดพระเกียรติคุณ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๘ และมหาวิทยาลัย ไตโก ประเทศญี่ปุ่น ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้น

พุทธศักราช ๒๕๔๗ นับเป็นมหามงคลสมัยของชาติไทยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ รัฐบาลและปวงประชาชนชาวไทยจึงพร้อมใจร่วมกันจัดงานเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ โดยการจัดทำโครงการและกิจกรรมอันหลากหลายที่ล้วนแต่เกิดจากความสำนึกในพระเกียรติคุณและพระมหากรุณาธิคุณที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานไว้แก่พสกนิกรไทยตลอดระยะเวลาอันยาวนาน

คำปรารภ

วันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ รัฐบาลและประชาชนชาวไทยมีความปลาบปลื้มปิติยินดี เนื่องในโอกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งนี้ จึงสมานฉันท์พร้อมใจกันถวายความจงรักภักดี และจัดงาน เฉลิมฉลองเพื่อเทิดพระเกียรติให้เป็นที่ประจักษ์ทั้งในกาลปัจจุบันและในกาลภายหน้า การจัดพิมพ์ หนังสือที่ระลึกและหนังสือจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติฯ นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเฉลิมพระเกียรติ เพื่อน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชสักการะ โดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสาร และจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

ตลอดระยะเวลากว่า ๕๐ ปีที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงดำรง พระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมราชินีของประเทศไทย ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ นานัปการเคียงคู่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้ทรงตรากตรำพระวรกายก็เต็มพระราชหฤทัย ที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปดูแลทุกข์สุขของราษฎร โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารห่างไกล ทรงส่งเสริม ทำนุบำรุงประเทศชาติและประชาชนในทุกๆ ด้าน และพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริหลากหลายสาขา พระปรีชาสามารถ พระราชจริยวัตรอันงดงาม และน้ำพระราชหฤทัย อันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตากรุณาเป็นที่ประจักษ์ประทับใจและได้รับการกล่าวขวัญถึงตลอดมา พระเกียรติคุณจึงแผ่ไพศาลทั่วพระราชอาณาจักรไทยและขจรขยายกว้างไกลไปถึงนานาอารยประเทศ

เนื่องในมหามงคลนี้ จึงเป็นโอกาสดีที่รัฐบาลได้ระดมสรรพกำลัง ความคิด เพื่อเลือกสรร และผลิตหนังสือตำราขึ้นไว้ในผืนแผ่นดินหลายรายการ ซึ่งล้วนแต่ทรงคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์ แก่บ้านเมืองและจะตกทอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาแก่นุชนรุ่นหลังสืบไปตราบนานาน ในนาม ของคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ได้ร่วมกัน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณแห่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อันเป็นการถวายความจงรักภักดีและสนองพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ

๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗

คำนำ

ในมหามงคลสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๗๒ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ พสกนิกรทั่วหล้าต่างแซ่ซ้องยินดี ร่วมใจ กันถวายความจงรักภักดี แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ณ โอกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งนี้ โดยพร้อมเพรียงกัน

รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ เพื่อจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ น้อมเกล้า น้อมกระหม่อมถวายเป็นราชสักการะ สอนองพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีคุณูปการแก่ประเทศชาติ อย่างใหญ่หลวง ทั้งนี้ได้มอบหมายคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุดำเนินการ จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุเกี่ยวกับงานเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งพิจารณากลับกรอง หนังสือที่หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนเสนอขอพิมพ์ร่วมเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่รัฐบาลได้แสดงกตเวทิตาสนองพระมหากรุณาธิคุณ

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ พิจารณาเห็นชอบให้หน่วยงาน ภาครัฐหลายหน่วยงานเลือกสรรและผลิตหนังสือหลากหลายสาขา จัดพิมพ์ในนามของรัฐบาล ด้วยเห็นว่าสมควรมีหนังสือที่ทรงคุณค่า ให้ความรู้และเกิดประโยชน์แก่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง ฝากไว้ในแผ่นดิน อีกทั้งจัดพิมพ์หนังสือเก่าที่ยังมีเคยเผยแพร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดพิมพ์เรื่อง เกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เพื่อ เผยแพร่พระเกียรติคุณให้แก่ไพศาล นอกจากนี้ยังมีคำประพันธ์สุดดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งประพันธ์ ขึ้นใหม่ในมหามงคลอันพิเศษนี้ จึงมีหนังสือที่ระลึกพิมพ์ขึ้นในโอกาสนี้กว่า ๓๐ รายการ แบ่งเป็น หนังสือที่พิมพ์ในนามของคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ๑๒ รายการ หนังสือ จดหมายเหตุ ๑ รายการ และหนังสือที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนแสดงเจตนารมณ์ขอร่วมพิมพ์ เฉลิมพระเกียรติอีกกว่า ๒๐ รายการ หนังสือทุกรายการนี้จะกระจายไปยังแหล่งความรู้ในส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ และปรากฏสู่สายตาเยาวชนและประชาชนทุกภูมิภาค

ด้วยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม ประชาชนชาวไทยจักได้รับความรู้และชื่นชมกับ หนังสือดี มีคุณค่าให้สารประโยชน์ เพิ่มพูนสติปัญญา ก่อเกิดการพัฒนาและสร้างสรรค์ประเทศชาติ ให้วัฒนาสถาพรสืบต่อไป และขออนุโมทนาในความวิริยะอุตสาหะของท่านทั้งหลายที่ทำให้หนังสือ ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติทุกรายการสำเร็จด้วยความเรียบร้อยสมดังความมุ่งหมายทุกประการ

(นายอนุรักษ์ จีร์มาศ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ประธานคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

คำชี้แจง

สมุดภาพจิตรกรรมเล่าเรื่องไตรภูมิที่ปรากฏในต้นฉบับหนังสือสมุดภาพไตรภูมิของหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรนั้นมียุ่หลายฉบับ ทั้งที่บันทึกข้อความด้วยอักษรไทย ภาษาไทย และอักษรภาษาอื่นๆ ซึ่งสมุดภาพไตรภูมิแต่ละฉบับต่างก็มีลักษณะเฉพาะตัวที่น่าสนใจ ทั้งด้านรูปอักษร ภาษา และศิลปะ จึงนับได้ว่ามีคุณค่าทางอักษรศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และจิตรกรรมในเวลาเดียวกัน สะท้อนความเป็นชาติที่มีมรดกวัฒนธรรมหลากหลายและเจริญรุ่งเรืองสืบทอดมายาวนาน

เนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ “องค์เอกอัครอุปถัมภ์ มรดกช่างศิลป์ไทย” ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ นี้ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่โดยตรงในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้มีอายุยืนยาวเพื่อประโยชน์ในการศึกษาของชาติ ทั้งยังเป็นการเผยแพร่ความรู้เหล่านั้นแก่นุชน ประชาชนทั่วไป ตลอดจนชนชาติต่างๆ ในภูมิภาคทั่วโลกด้วย จึงได้คัดเลือกหนังสือสมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนา และอักษรขอม ซึ่งมีลักษณะพิเศษ น่าสนใจครบถ้วนทั้ง ๓ ประการ ดังกล่าวแล้วข้างต้น มาจัดพิมพ์เผยแพร่สู่สายตาประชาชนอย่างกว้างขวาง ให้เป็นหนังสือชุดที่มีขนาดและรูปลักษณะใกล้เคียงกับหนังสือสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา-กรุงธนบุรี เล่ม ๑-๒ ที่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้เคยจัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๒ ไปแล้วนั้น เพื่อ

๑. แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยมายาวนานโดยไม่เลือกชนชั้นและร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสอันสำคัญยิ่งนี้ พร้อมกับปวงชนชาวไทยทั่วทั้งประเทศ

๒. ผดุงรักษาผลงานอันทรงคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมของบรรพชนไทยให้คงอยู่ และแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง

๓. ส่งเสริมจริยธรรมและศีลธรรมของปวงชนให้มีจิตใจยึดมั่นในความดีงาม และมุ่งสร้างสันติสุขแก่สังคมตามทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิมในชนบประเพณีโบราณของไทย

๔. ส่งเสริมการศึกษา วิเคราะห์ และวิจัยผลงานทางด้านจิตรกรรมในสมุดภาพไตรภูมิให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๕. อนุรักษ์ต้นฉบับเอกสารโบราณอันทรงคุณค่าที่มีอายุมากกว่า ๑๐๐ ปี ให้มีอายุยืนยาวสืบไป

อนึ่ง สมุดภาพไตรภูมิทั้ง ๒ ฉบับนี้ ฉบับอักษรธรรมล้านนาเป็นการจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก ส่วนสมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอมนั้น หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เคยจัดพิมพ์เผยแพร่แล้วตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๐ โดยให้ชื่อว่า ไตรภูมิฉบับภาษาเขมร ซึ่งได้หมดจำนวนลงในเวลาต่อมา แต่ยังคงเป็นที่สนใจอย่างมาก กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จึงนำมาจัดพิมพ์เผยแพร่ใหม่ พร้อมปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้ถูกต้องสมบูรณ์

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้เกิดความรัก ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมยิ่งขึ้น อันจะส่งผลสำคัญก่อให้เกิดทัศนคติในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคงถาวรสืบไป

(นายอารักษ์ สິงหิตกุล)

อธิบดีกรมศิลปากร

สำนักหอสมุดแห่งชาติ

มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๗

สารบัญ

	หน้า
พระราชประวัติ	
คำปรารภ	
คำนำ	
คำชี้แจง	
สารบัญ	
บทนำ	๑
สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนา เลขที่ ๙	๗
รูปเล่มต้นฉบับสมุดภาพไตรภูมิอักษรธรรมล้านนา เลขที่ ๙	๙
หน้าต้น	
ภาพที่ ๑	โครงสร้างภาพตำราทำนายทางโหราศาสตร์ ๑๐
ภาพที่ ๒	สีมาแบบโบราณตามพระวินัย ๑๑
ภาพที่ ๓	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๑๒
ภาพที่ ๔	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๑๓
ภาพที่ ๕	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๑๔
ภาพที่ ๖	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๑๕
ภาพที่ ๗	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๑๖
ภาพที่ ๘	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบปราสาท ๑๗
ภาพที่ ๙	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบปราสาท ๑๘
ภาพที่ ๑๐	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบปราสาท ๑๙
ภาพที่ ๑๑	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๐
ภาพที่ ๑๒	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๑
ภาพที่ ๑๓	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๒
ภาพที่ ๑๔	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๓
ภาพที่ ๑๕	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๔
ภาพที่ ๑๖	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๕
ภาพที่ ๑๗	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๖
ภาพที่ ๑๘	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๗
ภาพที่ ๑๙	ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย ๒๘
ภาพที่ ๒๐	แผนผังภพภูมิต่างๆ ๒๙
ภาพที่ ๒๑	พระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในชั้นนอกนิมิตฐานพรหม ๓๐
ภาพที่ ๒๒	แผนผังภพภูมิต่างๆ ตั้งแต่อวิหาพรหมถึงสุทิสสิพรหม ๓๑
ภาพที่ ๒๓	แผนผังภพภูมิต่างๆ ตั้งแต่สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ๓๒
ภาพที่ ๒๔	ถึงเวทปผลาพรหมและอสังกตพรหม ๓๓
ภาพที่ ๒๕	แผนผังภพภูมิต่างๆ ตั้งแต่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ๓๔
ภาพที่ ๒๖	ถึงสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ๓๕

		หน้า
ภาพที่ ๒๕	พระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์	๓๔
ภาพที่ ๒๖	สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา	๓๕
ภาพที่ ๒๗	เขาพระสุเมรุ เขาสัตตปริภังก์ และพระอาทิตย์ พระจันทร์	๓๖
ภาพที่ ๒๘	แผนผังที่ตั้งแห่งเขาพระสุเมรุ	๓๗
ภาพที่ ๒๙	ภาพรวมเขาพระสุเมรุจนถึงพระจุฬามณีเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์	๓๘
ภาพที่ ๓๐	ทวีปทั้ง ๔	๓๙
ภาพที่ ๓๑	ต้นไม้หว่าประจำชมพูทวีป	๔๐
ภาพที่ ๓๒	แผนที่โบราณ : แสดงภาพป่าหิมพานต์	๔๑
ภาพที่ ๓๓	แผนที่โบราณ : แสดงภาพสระอโนดาต	๔๒
ภาพที่ ๓๔	แผนที่โบราณ : ภาพสระน้ำและแผนที่บริเวณที่ต่อกับ สระอโนดาต	๔๓
ภาพที่ ๓๕	แผนที่โบราณ : แสดงสระชื่อยังคลมหาโปกขรณี	๔๔
ภาพที่ ๓๖	แผนที่โบราณ : แสดงภาพปัญจมหานทีและเมืองโบราณ ในสมัยพุทธกาล	๔๕
ภาพที่ ๓๗	แผนที่โบราณ : แสดงที่ตั้งเมืองต่างๆ ในสมัยพุทธกาล	๔๖
ภาพที่ ๓๘	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองในสมัยพุทธกาลและรอย พระพุทธรูปที่เขาสุมณภู	๔๗
ภาพที่ ๓๙	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล	๔๘
ภาพที่ ๔๐	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล	๔๙
ภาพที่ ๔๑	แผนที่โบราณ : แสดงที่อยู่ของอัครฤๅษีและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๕๐
ภาพที่ ๔๒	แผนที่โบราณ : แสดงภาพรวมบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล	๕๑
ภาพที่ ๔๓	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาลและ พระพุทธรูปประวัติ	๕๒
ภาพที่ ๔๔	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล	๕๓
ภาพที่ ๔๕	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล	๕๔
หน้าปลาย		
ภาพที่ ๔๖	แผนผัง : แสดงภาพสิเนรุบรรพตราช นาควิถิ อัมขวิถิ และโคณวิถิ	๕๖
ภาพที่ ๔๗	แผนผัง : แสดงที่ตั้งเมืองโบราณสมัยพุทธกาล	๕๗
ภาพที่ ๔๘	แผนผัง : แสดงที่ตั้งเมืองโบราณในสมัยพุทธกาลแบบใหม่	๕๘
ภาพที่ ๔๙	แผนผัง : สัตตมหาสถานและโสฬสมหานคร	๕๙
ภาพที่ ๕๐	แผนผัง : สัตตขันธ์สำหรับตัดเย็บจีวร	๖๐
ภาพที่ ๕๑	แผนผัง : ปัญจขันธ์สำหรับตัดเย็บจีวร	๖๑
ภาพที่ ๕๒	กระบวนแห่ ฝ่ายหญิงเชิญดอกไม้เครื่องบูชา ฝ่ายชายเชิญเครื่องเป่าและเครื่องตี	๖๒
ภาพที่ ๕๓	พุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาประสูติพระพุทธเจ้า	๖๓

		หน้า
ภาพที่ ๕๔	เทวดาและอสุรยุดนาคและคำอธิบายไวยากรณ์เรื่องการสมาส	๖๔
ภาพที่ ๕๕	คำอธิบายไวยากรณ์ เรื่อง การสมาส	๖๕
ภาพที่ ๕๖	คำอธิบายไวยากรณ์ เรื่อง การก	๖๖
ภาพที่ ๕๗	คำอธิบายไวยากรณ์ เรื่อง การก	๖๗
ภาพที่ ๕๘	คำอธิบายไวยากรณ์ เรื่อง วิภัติอาขยาต	๖๘
ภาพที่ ๕๙	คำอธิบายไวยากรณ์ เรื่อง อาขยาต	๖๙
ภาพที่ ๖๐	คำอธิบายไวยากรณ์ เรื่อง วิภัติอาขยาตและ ผังคณะฉันท์ ชื่อต่างๆ	๗๐
ภาพที่ ๖๑	กลบทในผัง ว่าด้วย มรรควิถีจิต	๗๑
ภาพที่ ๖๒	กลบทในผัง ว่าด้วย รูปารมย์ที่เกิดขึ้นและหนีไป	๗๒
ภาพที่ ๖๓	กลบทในผัง ว่าด้วย วิถีจิตและอติมหันตารมณ	๗๓
ภาพที่ ๖๔	กลบทในผัง ว่าด้วย วิถีจิต อรูปาวจรวิถิ และมรรควิถิ	๗๔
ภาพที่ ๖๕	กลบทในผัง ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณ พระศรีรัตนตรัย	๗๕
ภาพที่ ๖๖	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ชื่อ เอกังกรทวีปันติ และอื่นๆ	๗๖
ภาพที่ ๖๗	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ตามลำดับแถวที่ชื่อ ทวิมุลเอกังกรติปันติโคมุตราชติ และอื่นๆ	๗๗
ภาพที่ ๖๘	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า ตามลำดับแถวที่ชื่อ อุชุกวิปริวัฏฐะโคมุต	๗๘
ภาพที่ ๖๙	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนา ชื่อ จตุทะเลสะทะเล และอื่นๆ	๗๙
ภาพที่ ๗๐	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ชื่อ ปทุมชาติยันต์ ๑๐ ประการ	๘๐
ภาพที่ ๗๑	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ชื่อ จตูปุผิกะปทุมชาติ และปัญจปุผิกะปทุมชาติยันต์	๘๑
ภาพที่ ๗๒	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ชื่อ จตูปุผิกะปทุมชาติ และปัญจปุผิกะปทุมชาติยันต์	๘๒
ภาพที่ ๗๓	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า ในรูปยันต์คาถา ชื่อ เอกันตริกนภิตยักร และอื่นๆ	๘๓
ภาพที่ ๗๔	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาถึงอารมณกัมมฐาน และระลึกถึงพระพุทธคุณในรูปยันต์คาถา ชื่อ อารมณิกอริตจักกชาติพยุห์ และอื่นๆ	๘๔
ภาพที่ ๗๕	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธคุณ ในรูปยันต์คาถา ชื่อ สุธัญจักกสภชาติ และอสุธัญจักกสภชาติ	๘๕

		หน้า
ภาพที่ ๗๖	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธคุณ ในรูปยันต์คาถา ชื่อ สารากาปักขชาติยันต์ และอื่นๆ	๘๖
ภาพที่ ๗๗	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ จตุกถสัพพโตภทราชาติ และอื่นๆ	๘๗
ภาพที่ ๗๘	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธคุณ ในรูปยันต์คาถา ชื่อ สัตตปริพภมัตเมรุชาติ และอื่นๆ	๘๘
ภาพที่ ๗๙	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธคุณ ในรูปยันต์คาถา ชื่อ สมันตอักษสัมปยุณปาสาทชาติ และอื่นๆ	๘๙
ภาพที่ ๘๐	ภาพรวมผังกลบท ภาพที่ ๗๘ - ๗๙	๙๐
ภาพที่ ๘๑	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ ปัญหา ๑๔ ปัญหา	๙๑
ภาพที่ ๘๒	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ เอกนาคปาสาชาติ	๙๒
ภาพที่ ๘๓	ภาพรวมผังกลบท ภาพที่ ๘๑ - ๘๒	๙๓
ภาพที่ ๘๔	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระคุณของ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ และอินทร์พรหม เป็นต้น ในรูปยันต์คาถา ชื่อ สหจารณชาติ	๙๔
ภาพที่ ๘๕	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ มงคลเกตุเชยยะ และไชยธัชชาติ	๙๕
ภาพที่ ๘๖	กลบทแบบต่างๆ ว่าด้วยบทสวดภาวนา ในรูปยันต์คาถา ชื่อ นาคปาสาชาติ	๙๖
ภาพที่ ๘๗	กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ นครชาติ	๙๗
ภาพที่ ๘๘	จักรราศี และกลุ่มดาวนักษัตร	๙๘
ภาพที่ ๘๙	จักรราศี และดาวนักษัตรทั้ง ๒๗	๙๙
ภาพที่ ๙๐	สัญลักษณ์ดาวนักษัตรทั้ง ๒๗	๑๐๐

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอม เลขที่ ๑

รูปเล่มและสภาพสมุดภาพไตรภูมิอักษรขอม เลขที่ ๑	๑๐๒
หน้าต้น	๑๐๓
ภาพที่ ๑ มหานครนิพพาน	๑๐๔
ภาพที่ ๒ พระอริยบุคคล ๘ จำพวก	๑๐๕
ภาพที่ ๓ อรูปพรหม ๔	๑๐๖
ภาพที่ ๔ พระทุสเสเจติย์	๑๐๗
ภาพที่ ๕ สุทิสสารพรมและสุทิสสิพรม	๑๐๘
ภาพที่ ๖ อวิหาพรมและอติปปาพรม	๑๐๙

		หน้า
ภาพที่ ๗	เวหฬัปลาพรหม และอัสญญัพรหม	๑๑๐
ภาพที่ ๘	สุภิกิณฑาพรหม อัปปมาณสุภาพรหม และปริตตสุภาพรหม	๑๑๑
ภาพที่ ๙	อาภัสราพรหม ปริตตภาพรหม และ อัปปมาณาภาพรหม	๑๑๒
ภาพที่ ๑๐	อรุปรหมชั้นคํารบ ๔ ชื่อ เนวสัญญานาสัญญายตนะ	๑๑๓
ภาพที่ ๑๑	คํารบรายรายละเอียดอรุปรหมชั้นคํารบ ๔	๑๑๔
ภาพที่ ๑๒	อรุปรหมชั้นคํารบ ๓ ชื่อ อภิญจัญญายตนะ	๑๑๕
ภาพที่ ๑๓	อรุปรหมชั้นคํารบ ๒ ชื่อ วิญญาณัญญายตนะ	๑๑๖
ภาพที่ ๑๔	คํารบรายรายละเอียดอรุปรหมชั้นคํารบ ๒	๑๑๗
ภาพที่ ๑๕	อรุปรหมชั้นคํารบ ๑ ชื่อ อากาสาณัญญายตนะ	๑๑๘
ภาพที่ ๑๖	คํารบรายรายละเอียดอรุปรหมชั้นคํารบ ๑	๑๑๙
ภาพที่ ๑๗	สุทธาวาสชั้นอกนิฏฐาพรหม	๑๒๐
ภาพที่ ๑๘	สุทธาวาสชั้นสุทฺถสัพรหม	๑๒๑
ภาพที่ ๑๙	สุทธาวาสชั้นสุทฺถสัสาพรหม และอดัปปาพรหม	๑๒๒
ภาพที่ ๒๐	สุทธาวาสชั้นอวิหาพรหม	๑๒๓
ภาพที่ ๒๑	อัสญญัพรหม และเวหฬัปลาพรหม	๑๒๔
ภาพที่ ๒๒	ปริตตสุภาพรหม อัปปมาณสุภาพรหม และสุภิกิณฑาพรหม	๑๒๕
ภาพที่ ๒๓	ปริตตภาพรหม อัปปมาณาภาพรหม อาภัสราพรหม	๑๒๖
ภาพที่ ๒๔	พรหมปาริสาชชา พรหมบุโรหิตา มหาพรหม	๑๒๗
ภาพที่ ๒๕	สวรรณคัมภีร์นิมิตตวสวัตตี	๑๒๘
ภาพที่ ๒๖	สวรรณคัมภีร์นิมิตตมานรตี	๑๒๙
ภาพที่ ๒๗	สวรรณคัมภีร์นิมิตตลิต	๑๓๐
ภาพที่ ๒๘	สวรรณคัมภีร์นิมิตตยามา	๑๓๑
ภาพที่ ๒๙	สวรรณคัมภีร์นิมิตตตังส	๑๓๒
ภาพที่ ๓๐	พระอาทิตย์ พระราหู พระจันทร์	๑๓๓
ภาพที่ ๓๑	สวรรณคัมภีร์นิมิตตมหาธาติกา	๑๓๔
ภาพที่ ๓๒	วิมานบนยอดเขากรวิก และยอดเขาสุทฺถสนะ	๑๓๕
ภาพที่ ๓๓	วิมานบนยอดเขาเนมินทร และยอดเขาวินตกะ	๑๓๖
ภาพที่ ๓๔	วิมานครุฑอยู่ที่ช่องจักรวาล	๑๓๗
ภาพที่ ๓๕	บางส่วนของทวีปทั้ง ๔	๑๓๘
ภาพที่ ๓๖	ทวีปทั้ง ๔ และมหาสมุทรทั้ง ๔	๑๓๙
ภาพที่ ๓๗	วิมานอสูรที่อยู่ของพญานาค	๑๔๐
ภาพที่ ๓๘	แผนที่โบราณ : แสดงที่ตั้งบ้านเมืองในชมพูทวีป	๑๔๑
ภาพที่ ๓๙	ยมโลก สระอโนดาต และวิมานของพระยายมราช	๑๔๒
ภาพที่ ๔๐	บางส่วนของยมโลกและการพิจารณาโทษในยมโลก	๑๔๓
ภาพที่ ๔๑	ยมโลก	๑๔๔
ภาพที่ ๔๒	คํารบรายรายละเอียด เรื่องจักรวาล	๑๔๕

		หน้า
หน้าปลาย		
ภาพที่ ๔๓	สัญลักษณ์	๑๔๗
ภาพที่ ๔๔	กาลสูตรนรก	๑๔๘
ภาพที่ ๔๕	สังฆาตุนรก	๑๔๙
ภาพที่ ๔๖	โรรูนรก	๑๕๐
ภาพที่ ๔๗	มหาโรรูนรก	๑๕๑
ภาพที่ ๔๘	ตูปนรก	๑๕๒
ภาพที่ ๔๙	มหาตูปนรก	๑๕๓
ภาพที่ ๕๐	มหาวเวจินรก	๑๕๔
ภาพที่ ๕๑	แผนที่โบราณ : แสดงรอยพระพุทธรูปบาทบนเขาสุมนกูฏ	๑๕๕
ภาพที่ ๕๒	แผนที่โบราณ : แสดงภาพเกาะลังกา	๑๕๖
ภาพที่ ๕๓	แผนที่โบราณ : แสดงที่ตั้งเมืองต่างๆ ในชมพูทวีป	๑๕๗
ภาพที่ ๕๔	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในประเทศไทย และประเทศอื่นๆ	๑๕๘
ภาพที่ ๕๕	แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในประเทศไทย และประเทศอื่นๆ	๑๕๙
ภาพที่ ๕๖	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองในชมพูทวีปและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๐
ภาพที่ ๕๗	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองในชมพูทวีปและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๑
ภาพที่ ๕๘	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองต่างๆ และอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๒
ภาพที่ ๕๙	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองต่างๆ และอดีตชาติของ พระพุทธเจ้า	๑๖๓
ภาพที่ ๖๐	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า	๑๖๔
ภาพที่ ๖๑	แผนที่โบราณ : แสดงเมืองและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า	๑๖๕
ภาพที่ ๖๒	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๖
ภาพที่ ๖๓	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๗
ภาพที่ ๖๔	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๘
ภาพที่ ๖๕	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๖๙
ภาพที่ ๖๖	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๗๐
ภาพที่ ๖๗	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า	๑๗๑

	หน้า
ภาพที่ ๖๘	แผนที่โบราณ : แสดงสระอโนดาตและภูมิประเทศ ในป่าหิมพานต์ ๑๗๒
ภาพที่ ๖๙	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์ และอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ๑๗๓
ภาพที่ ๗๐	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์ และอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ๑๗๔
ภาพที่ ๗๑	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติ ของพระพุทธเจ้า ๑๗๕
ภาพที่ ๗๒	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศรอบเขาพระสุเมรุ และอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ๑๗๖
ภาพที่ ๗๓	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศรอบเขาพระสุเมรุ ๑๗๗
ภาพที่ ๗๔	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์ ๑๗๘
ภาพที่ ๗๕	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์ ๑๗๙
ภาพที่ ๗๖	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์ และมหาสมุทร ๑๘๐
ภาพที่ ๗๗	แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์ ๑๘๑
ภาพที่ ๗๘	ภูเขากำพลนาคราช ๑๘๒
บรรณานุกรม	๑๘๓
ดรรชนีค้นคำ	๑๘๕
ดรรชนีค้นเรื่อง	๑๙๐
ภาคผนวก ก.	๑๙๓
๑. คำอ่านถ้ายถอดไตรภูมิฉบับอักษรขอม	๑๙๔
๒. คำแปลไตรภูมิฉบับอักษรขอมภาษาเขมร	๒๐๘
๓. แผนภูมิโครงสร้างไตรภูมิ	๒๒๓
๔. แบบอักษรธรรมล้านนา	๒๒๔
ภาคผนวก ข.	๒๒๕
๑. คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ	๒๒๖
๒. คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี	๒๓๐

บทนำ*

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนาและฉบับอักษรขอม เป็นผลงานจิตรกรรมแบบ ประเพณีที่เขียนบนเอกสารโบราณประเภทหนังสือสมุดไทย^๑ โดยสรุปความคิดรวบยอดจาก องค์ความรู้และความศรัทธาที่มีต่อวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องไตรภูมิ หรือ เทวภูมิถา ซึ่งเชื่อกันว่าวรรณกรรมเรื่องไตรภูมินี้เป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระยาสิทธิไธ พระมหากษัตริย์ แห่งกรุงสุโขทัย โดยทรงศึกษาค้นคว้ารวบรวมคำสอนทางพระพุทธศาสนาจากคัมภีร์ต่างๆ ถึง ๓๐ คัมภีร์^๒ อาทิ คัมภีร์อรรถกถาจรารักษ์ คัมภีร์อรรถกถาฎีกาอภิธัมมวาทาร คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ คัมภีร์สุมังคลวลลีนี อรรถกถาที่มนิกาย คัมภีร์ปปัญจสูทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย คัมภีร์สารัตถ- ปกาลินี อรรถกถาสังยุตตนิกาย คัมภีร์มโนรถปुरुณี อรรถกถาอังคุตตรนิกาย คัมภีร์สันตปกาลินี ฎีกาพระสูตร คัมภีร์อรรถกถาฎีกาพระวินัย คัมภีร์พระธรรมบท คัมภีร์ชินาลังการ คัมภีร์อนุฎีกา ดิงสธรรม คัมภีร์โลกุปัตติ เป็นต้น

เรื่องไตรภูมินี้มีความสำคัญต่อโครงสร้างของสังคมไทยและชุมชนในประเทศทางซีกโลก ตะวันออกที่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะเป็นเรื่องที่ปลูกฝังคติความเชื่อในทางสร้างสรรค์ คือสอนให้รู้จักความดี ความชั่วและผลของการกระทำทำความดีความชั่ว ตลอดจนเชื่อกรรมและเชื่อ ผลของกรรมที่จะส่งผลไปในทิศทางที่แตกต่างกัน ๓ ประการ คือ ความสุข ความทุกข์ และความ หลุดพ้นจากสุขและทุกข์นั้น ดังปรากฏภาพจิตรกรรมตามแนวคิดเรื่องไตรภูมิของอินเดีย จีน ญี่ปุ่น พม่า และชาติอื่นๆ อีกหลายชาติ^๓

* เรียบเรียงโดย นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ นักภาษาโบราณ ๑ ว. กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก

^๑ หนังสือสมุดไทยเป็นคำรวมที่ใช้เรียกเอกสารโบราณประเภทหนึ่งมีลักษณะเฉพาะเนื้อกระดาษอาจทำมาจากเปลือกไม้ ชนิดต่างๆ ได้แก่ เปลือกข่อย เปลือกสา หรือเถาเอะเนก ซึ่งมีอยู่ในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันไป

^๒ คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, สมุดภาพไตรภูมิโบราณฉบับกรุงธนบุรี, คณะ กรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๕, หน้าคำนำ.

^๓ “ระเบียบภาพ : งานศิลปกรรมตามคติในไตรภูมิ”, ศิลปากร, ๒๔, ๒ (พ.ศ. ๒๔), หน้า ๑ - ๘.

ภาพจิตรกรรมในหนังสือสมุดภาพไตรภูมิ ๒ ฉบับนี้ นับเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพชนในแต่ละท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเรื่องไตรภูมิออกมาเป็นภาพที่มีทั้งความงดงามในเชิงศิลปะ และมีความหมายในทางปรัชญาและศาสนา ตลอดจนรายละเอียดในภาพยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในยุคสมัยที่สร้างผลงานชิ้นนั้นขึ้นได้เป็นอย่างดี นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญอีกโสดหนึ่งด้วย

สมุดภาพไตรภูมิ ๒ ฉบับนี้ นอกจากจะให้ความรู้เรื่องจิตรกรรมแบบประเพณีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดีแล้ว ยังสามารถให้ความรู้เรื่องอักษรและภาษาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนาใช้ตัวอักษรพื้นเมืองที่เรียกในท้องถิ่นล้านนาว่า ตัวเมืองหรือหนังสือเมือง^๕ บันทึกข้อความทั้งที่เป็นภาษาบาลีและภาษาไทยตลอดทั้งเล่ม นอกจากนั้นได้ข้อความที่เป็นอักษรธรรมล้านนา ส่วนใหญ่มีการบันทึกข้อความด้วยอักษรขอมไทยใจความเดียวกับอักษรธรรมล้านนาแทบทุกแห่ง รวมทั้งยังมีการใช้ตัวอักษรไทยวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายขยายความในบางแห่งด้วย ส่วนสมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอมนั้นใช้ตัวอักษรขอมแบบที่เรียกว่าอักษรขอมเขมร^๖ เพียงอย่างเดียว บันทึกข้อความทั้งที่เป็นภาษาบาลีและภาษาเขมรตลอดทั้งเล่ม

การบันทึกข้อความในสมุดภาพไตรภูมิทั้ง ๒ ฉบับนี้ มีความแตกต่างกันมากอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอมนั้น บันทึกเรื่องราวโดยมีระเบียบวิธีในการบันทึกเช่นเดียวกับสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี^๗ ตลอดจนเนื้อหาสาระของเรื่องที่ปรากฏในเล่มก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ หน้าต้น^๘ ว่าด้วยเรื่องไตรภูมิ วางรูปแบบการเขียนตามแนวนอน ให้เปิดสมุดจากด้านในตัวออกด้านนอกตามระเบียบวิธีการใช้สมุดไทยแบบปกติ ส่วนหน้าปลายใช้เขียนภาพแผนที่โบราณ ป่าหิมพานต์ และพุทธประวัติ หรือชาดกโดยเปลี่ยนรูปแบบการเขียนเป็นแนวตั้งให้สามารถเปิดหน้าสมุดจากด้านขวามาทางซ้าย เพื่อให้ได้เนื้อที่ในการเขียนภาพ ทั้งเชิงสูงและเชิงลึกเต็มที่ ประกอบกับภาพบางภาพไม่ได้จบใน ๑ เฟรม^๙ ก็จะสามารถวาดภาพต่อเนื่องไปอีก ๑ หน้า หรือมากกว่านั้นติดต่อกันไปได้ นอกจากนั้นช่างเขียนอาจแบ่งเนื้อที่ของกระดาษให้เป็นสองส่วน คือ ส่วนบนและส่วนล่างแล้วลำดับเรื่องสลับกันไปหรือแยกเป็นคนละส่วน เพื่อเขียนภาพเล่าเรื่องคนละตอนที่ไม่เกี่ยวเนื่องกัน หรือใช้เขียนภาพที่เป็นภาพใกล้เคียง

^๕ เฉลียว มูลจันทร์ และ เทียมสิทธิ์ หลวงสุภา, “แบบเรียนอักษรธรรมล้านนา”, แบบเรียนหนังสือภาษาโบราณ, กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๔๓, หน้า ๑ - ๓๑.

^๖ “อักษรและหลักภาษาเขมร”, เรื่องเดิม, หน้า ๙๗ - ๑๐๐.

^๗ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, สมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา - กรุงธนบุรี เล่ม ๑ - ๒, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๒.

^๘ หน้าต้น คือ ด้านแรกที่เริ่มต้นบันทึกข้อความก่อน เมื่อหมดหน้าสมุดแล้ว พลิกกลับไปอีกด้านหนึ่งเรียกว่าหน้าปลาย ดังนั้นหนังสือสมุดไทยจึงมีอยู่เพียง ๒ หน้าเท่านั้น คือ หน้าต้นกับหน้าปลาย

^๙ สมุดไทย ๑ หน้าคู่

กับภาพใกล้เคียงก็ได้ กล่าวได้ว่าช่างจะมีระเบียบแบบแผนในการเขียนภาพที่เป็นระบบ สามารถอ่านภาพได้ง่ายๆ ไม่ยุ่งยากสับสน อีกทั้งยังมีการใช้คำบรรยายสั้นๆ อธิบายความหมายของภาพเพื่อให้รายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นตามระเบียบแบบแผนการบันทึกข้อความในสมุดภาพไตรภูมิปกติทั่วไป

สำหรับสมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนานั้น บันทึกเรื่องราวและเรียงลำดับภาพในเล่มค่อนข้างสลับซับซ้อน มิได้มีระเบียบแบบแผนเหมือนสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี รวมทั้งฉบับภาษาเขมรด้วย นอกจากนั้นแล้วเนื้อหาและภาพในเล่มยังมีหลากหลายสารมากกว่าสมุดภาพไตรภูมิปกติอยู่มาก เช่น มีเรื่องลักษณะของเจดีย์ สี่มา ไวยากรณ์ กลบทจักรราศี และดาวนักษัตร กล่าวได้ว่า สมุดภาพเล่มนี้มีลักษณะเป็นสมุดภาพบันทึกส่วนตัวที่ใช้บันทึกเนื้อหาเรื่องราวทุกเรื่องที่น่าสนใจไว้เป็นข้อมูลความรู้เพื่อกันหลงลืมมากกว่าเป็นสมุดภาพไตรภูมิปกติ สอดคล้องกับบันทึกหลักฐานในเล่ม ดังปรากฏข้อความอักษรไทย ภาษาไทย เขียนด้วยเส้นหมึกว่า

“ตำราเหล่านี้เจ้าเมืองหงษาพระนามว่า สมิงทอวย
ได้ตกแต่งไว้แต่ครั้งยังบวชเป็นภิกษุในพุทธศาสนา
ครั้นสึกออกมาได้เสวยราชในเมืองพะโคหงษา มีพระนาม
ว่า สมเด็จพระเจ้าสมิงทอวย รวยได้ลูกสาวเจ้าเชียงใหม่ด้วย”^{๙๙}

นอกจากนี้ตัวอักษรที่ใช้บันทึกข้อความในเล่มยังมีหลายชนิด และใช้เส้นตัวอักษรต่างกันด้วย คือ หากเป็นอักษรธรรมล้านนา เส้นสีตัวอักษรจะเป็นสีแดงทั้งหมด ส่วนตัวอักษรขอมเส้นสีตัวอักษรส่วนใหญ่เป็นเส้นหมึก มีบางส่วนเป็นเส้นดินสอและอักษรไทย เส้นตัวอักษรส่วนใหญ่เป็นเส้นดินสอ ยกเว้นเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ใช้เส้นหมึก คือ ส่วนที่เป็นบันทึกประวัติความเป็นมาของตำราเล่มนี้

มีข้อสังเกตว่าภาพจิตรกรรมเรื่องไตรภูมิในฉบับอักษรธรรมล้านนานี้ สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของจิตรกรรมที่มีการผสมผสานระหว่างความเป็นล้านนา รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่าและอื่นๆ ด้วย ดังอาจจะศึกษาเปรียบเทียบรายละเอียดในภาพได้จากสมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยาบางส่วนแล้ว พบว่ามีรายละเอียดบางอย่างที่ปรากฏในภาพบุคคลเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมแบบพม่า ทั้งนี้เพราะล้านนาเสียเอกราชให้แก่พม่าเป็นเวลานานมากกว่า ๒๐๐ ปี^{๑๐๐} หลังจากนั้นก็อยู่ในฐานะเมืองประเทศราชของกรุงเทพฯ อีก อย่างไรก็ตามด้วยปัจจัยหลายประการอันได้แก่ ตัวอักษรที่ใช้บันทึกข้อความส่วนใหญ่ ภาพจิตรกรรมที่ปรากฏในเล่มและบันทึกหลักฐานประวัติความเป็นมาของตำรา ทำให้สันนิษฐานได้ว่า สมุดภาพไตรภูมิเล่มนี้จะต้องสร้างขึ้นในล้านนาอย่างแน่นอน

^{๙๙} “แผนที่ไตรภูมิ (มีภาพระบาศลี) อักษรลาว”, หอสมุดแห่งชาติ, หนังสือสมุดไทยขาว, อักษรขอม - ไทย - ธรรมล้านนา, ภาษาบาลี - ไทย, เส้นรงค์ (หมึก, แดง, ดินสอ, สีน้ำยา), ม.ป.ป., เลขที่ ๙, ๑๗๑ หน้า, หมวดตำราภาพ, หน้าปลายที่ ๗๑.

^{๑๐๐} ภาณุพงษ์ เลหาสม, จิตรกรรมฝาผนังล้านนา, กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๑, หน้า ๘.

การจัดลำดับภาพในเล่มอักษรธรรมล้านนา ซึ่งมีความสับสนดังได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น แต่เนื่องจากสมุดภาพเล่มนี้มีเรื่องของไตรภูมิอยู่ด้วย จึงจัดเรียงลำดับภาพเริ่มต้นจากด้านที่มีภาพ จิตรกรรมไตรภูมิอยู่ให้เป็นหน้าต้น โดยเรียงลำดับภาพตามที่ปรากฏในต้นฉบับ คือ เมื่อเปิดปกสมุด ขึ้น แล้วพบภาพอะไรก่อนก็จัดเรียงลำดับภาพไปตามนั้นโดยตลอด ไม่จัดเรียงลำดับเนื้อหาใหม่ เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ที่ปรากฏในต้นฉบับตามความเป็นจริงทุกประการ จะได้เป็น ข้อมูลดิบที่สมบูรณ์แบบสำหรับผู้สนใจจะนำไปศึกษา วิเคราะห์ วิจัย วิจัย วิจารณ์ให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ ทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้างต่อไป อย่างไรก็ตามสมุดภาพเล่มนี้เคยมีผู้รู้พยายามจัดเรียงลำดับภาพ ไว้แล้ว ด้วยการใช้ดินสอสีน้ำเงินทำเครื่องหมายใส่ตัวเลขไทยเพื่อเรียงลำดับไว้ที่มุมภาพหลายภาพ แต่ยังไม่ครบทุกภาพ ปรากฏอยู่จนถึงทุกวันนี้

การจัดพิมพ์สมุดภาพไตรภูมิครั้งนี้ เป็นการนำข้อมูลจากสมุดภาพไตรภูมิที่เป็นตัวอักษร และภาษาอื่นๆ ที่เก็บรักษาเพื่อให้บริการอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรเพียง ๒ ฉบับเท่านั้น มาจัดพิมพ์เผยแพร่ในเล่มเดียวกัน เพื่อให้เป็นหนังสือชุดที่ต่อเนื่องจากสมุดภาพไตรภูมิฉบับ กรุงเทพมหานครและกรุงธนบุรี เล่ม ๑ - ๒ โดยจัดเรียงลำดับให้สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนา เป็นตอนแรก เนื่องจากเป็นสมุดภาพที่จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก เมื่อจบแล้วจึงต่อยอดด้วยสมุด ภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอม ซึ่งหอสมุดแห่งชาติได้เคยจัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๐ แต่ได้หมดจำนวนลงแล้ว จึงนำมาพิมพ์ใหม่ให้ภาพมีขนาดใหญ่ขึ้น และเขียนคำอธิบายภาพอย่าง กว้างๆ ไว้ใต้ภาพแต่ละหน้าโดยใช้ข้อมูลจากคำบรรยายในภาพและค้นคว้าเพิ่มเติมในกรณีที่ว่า คำบรรยายไม่สามารถให้ความกระจ่างได้เพียงพอ นอกจากนั้นยังจัดทำดัชนีช่วยค้น และนำคำอ่าน แปลของสมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอมมาจัดเรียงลำดับใหม่ตามลำดับภาพในต้นฉบับ เพื่อรวม พิมพ์เป็นภาคผนวกไว้ท้ายเล่มด้วย

อนึ่ง ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมุดภาพไตรภูมิทั้ง ๒ ฉบับนี้ มีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนา เลขที่ ๙

ชื่อ แผนที่ไตรภูมิ (มีภาพพระบายสี) อักษรลาว

สมุดภาพไตรภูมิเล่มนี้ มีประวัติว่า พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (पाल) มอบให้ หอสมุดแห่งชาติ เมื่อปีชวด พุทธศักราช ๒๔๔๓

สภาพของเอกสาร เป็นสมุดไทยขาว มีปกเป็นไม้ลงรักปิดทองแบบที่เรียกว่า เซิน ทั้ง ๒ ข้าง ขนาดโดยประมาณกว้าง ๑๙.๕ เซนติเมตร ยาว ๕๑.๕ เซนติเมตร หนา ๕ เซนติเมตร บันทึกรายละเอียดทั้ง ๒ หน้า สภาพของเอกสารชำรุด สันทบทวนสมุดฉีกขาดบางหน้า ปกเซินมีรอยแตกทั้ง ๒ ด้าน รอยชำรุดได้รับการอนุรักษ์แล้ว

อายุของเอกสาร สมุดภาพเล่มนี้ไม่มีบานแพนบกบอกศักราชที่สร้างเอกสารเล่มนี้ จึงใช้การศึกษาจากภาพและอักษรวิธีที่ปรากฏในเล่ม สันนิษฐานว่าน่าจะเขียนขึ้นในระหว่าง พุทธศตวรรษที่ ๒๔

เนื้อหาในเล่ม มีหลายสาขาวิชาประกอบด้วย เรื่องลักษณะของเจดีย์ทรงต่างๆ สี่มาและ ขอบเขตของสี่มา ไตรภูมิ ผังจักรวาล แผนผังบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล การเขียนจิตรตาม

พุทธบัญญัติ พุทธประวัติ ไวยากรณ์ ฉันทและคณะ กลบทในผัง จักรราศี และดาวนักษัตรตามลำดับ โดยมีคำบรรยายเนื้อหาทั้งเล่มเป็นภาษาบาลีด้วยตัวอักษรธรรมล้านนา และมีอักษรขอมกับอักษรไทยอธิบายขยายความเป็นภาษาไทยจดแทรกอยู่เป็นบางส่วนด้วย

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอม เลขที่ ๑

ชื่อ ไตรภูมิภาษาเขมร

สมุดภาพไตรภูมิเล่มนี้ มีประวัติว่า นายเขาว์ ลิมปิ่นนัท นำมามอบให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๙ ประวัติเดิมโดยละเอียดบันทึกว่า เป็นหนังสือไตรภูมิฉบับออกขารมาราชาชนตรี (นพ) ข้าราชการกรงกัมพูชา ต่อมาเป็นมรดกตกทอดถึงนายพิบูล ตรีศักดิ์ศรี ผู้เป็นบุตร เมื่อนายพิบูล ตรีศักดิ์ศรี ถึงแก่กรรม จึงตกเป็นมรดกแก่นางสาว ลิมปิ่นนัท ผู้เป็นธิดา ต่อมานายเขาว์ ลิมปิ่นนัท (เปรียญ) สามีมของนางสาว ลิมปิ่นนัท ได้แนะนำให้นางสาวมอบหนังสือไตรภูมิฉบับนี้แก่หอสมุดแห่งชาติ และนางสาว ลิมปิ่นนัท ได้มอบหนังสือเล่มนี้ให้หอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๙

สภาพของเอกสาร เป็นหนังสือสมุดไทยขาว มีขนาดกว้าง ๒๕.๕ เซนติเมตร ยาว ๖๖ เซนติเมตร หนา ๘.๕ เซนติเมตร บันทึกข้อความทั้ง ๒ ด้าน สภาพของเอกสารชำรุดมาก สันทบทสมุดฉีกขาดแทบทุกหน้าและไม่มีปก บางหน้ากระดาษเปื่อยยุ่ย ทำให้ตัวอักษรลบเลือน บางส่วนของภาพและข้อความจึงไม่สมบูรณ์ เอกสารเล่มนี้ได้รับการดูแลเบื้องต้นเป็นอย่างดีเพื่อเตรียมการอนุรักษ์ต่อไปในอนาคต

อายุของเอกสาร เอกสารเล่มนี้ชำรุดมาก ไม่มีบานแผนกบอกที่มาของหนังสือ จึงสันนิษฐานอายุของเอกสารเล่มนี้จากภาพและตัวอักษรที่ปรากฏในเล่ม สันนิษฐานว่าน่าจะเขียนขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๓ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๔

เนื้อหาในเล่ม แบ่งเป็น ๒ เรื่อง คือ หน้าต้นใช้บันทึกภาพเล่าเรื่องไตรภูมิ โดยเริ่มจากภาพมหานครนิพพาน ภาพพระอริยบุคคล อรูปพรหม รูปพรหม สวรรค์ชั้นต่างๆ จนถึงนรกขุมต่างๆ หน้าปลายเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นแผนที่โบราณ แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า จบด้วยภาพภูเขากำพลนาคราช มีคำบรรยายด้วยภาษาเขมร อักษรขอมเขียงทุกภาพตลอดเล่ม

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนา

เลขที่ ๙

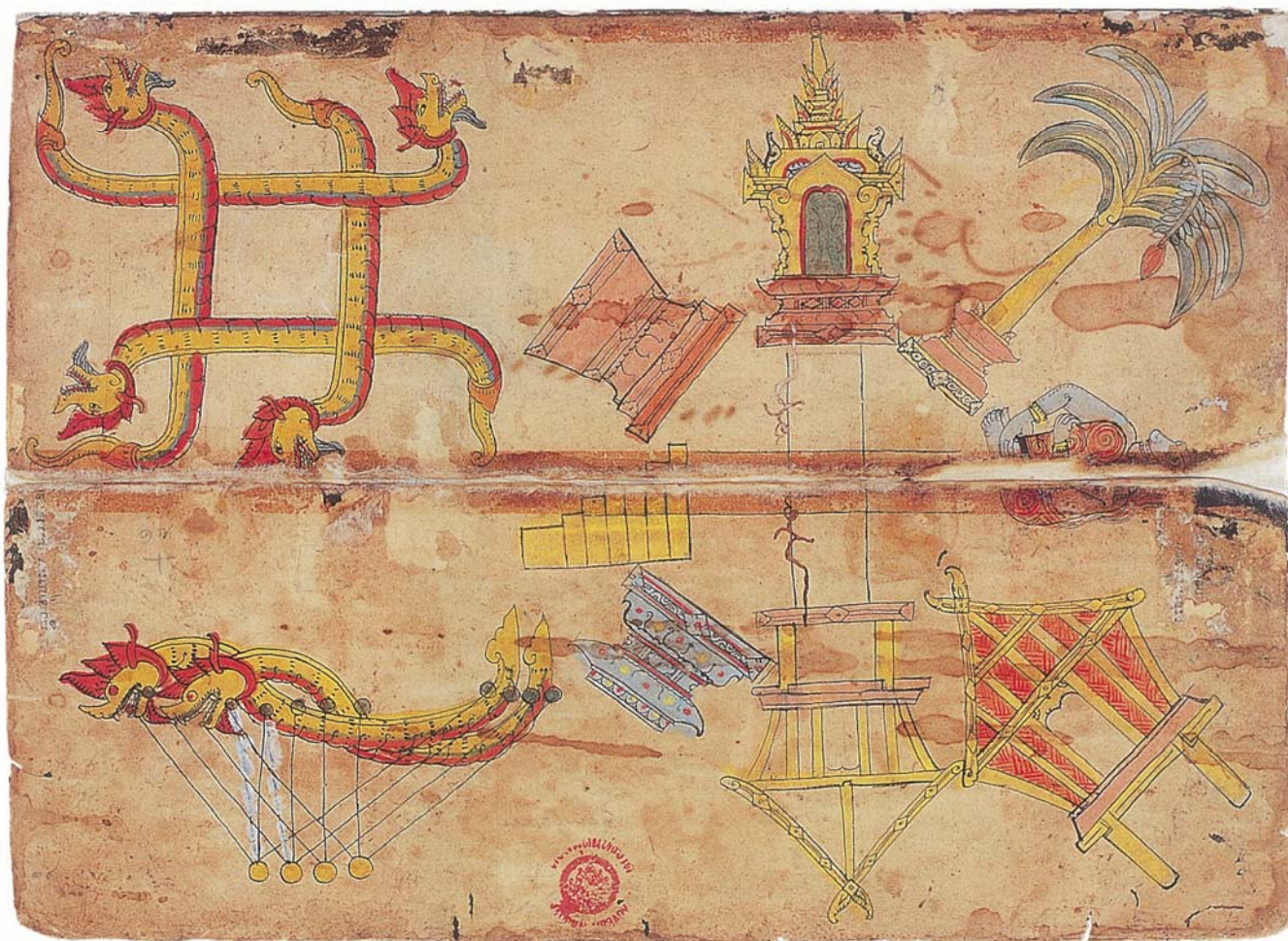
ชื่อ แผนที่ไตรภูมิ อักษรลาว

รูปเล่มต้นฉบับสมุดภาพไตรภูมิอักษรธรรมล้านนา เลขที่ ๙

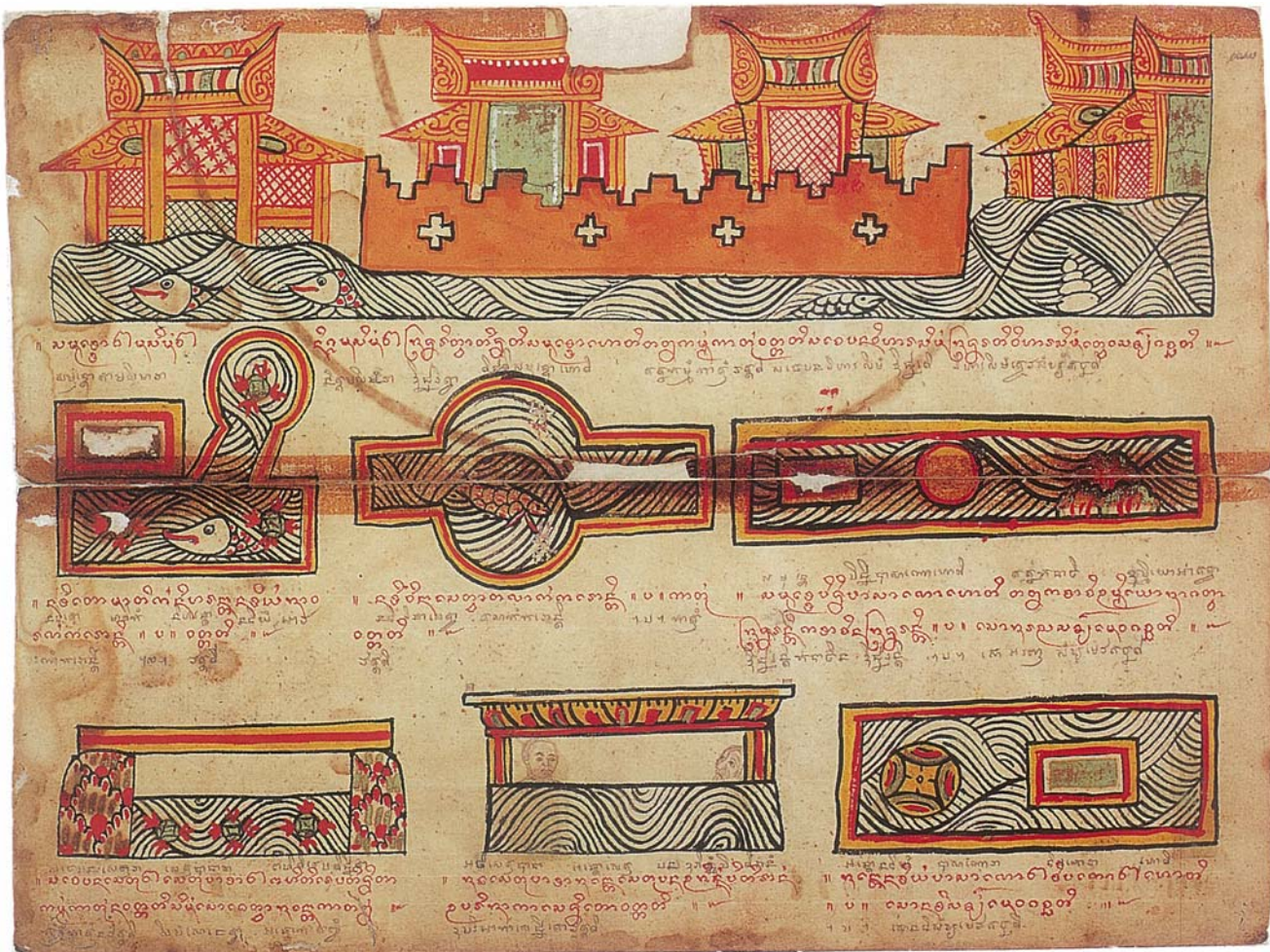
ภาพที่ ๑ โครงร่างภาพตำราทำนายทางโหราศาสตร์

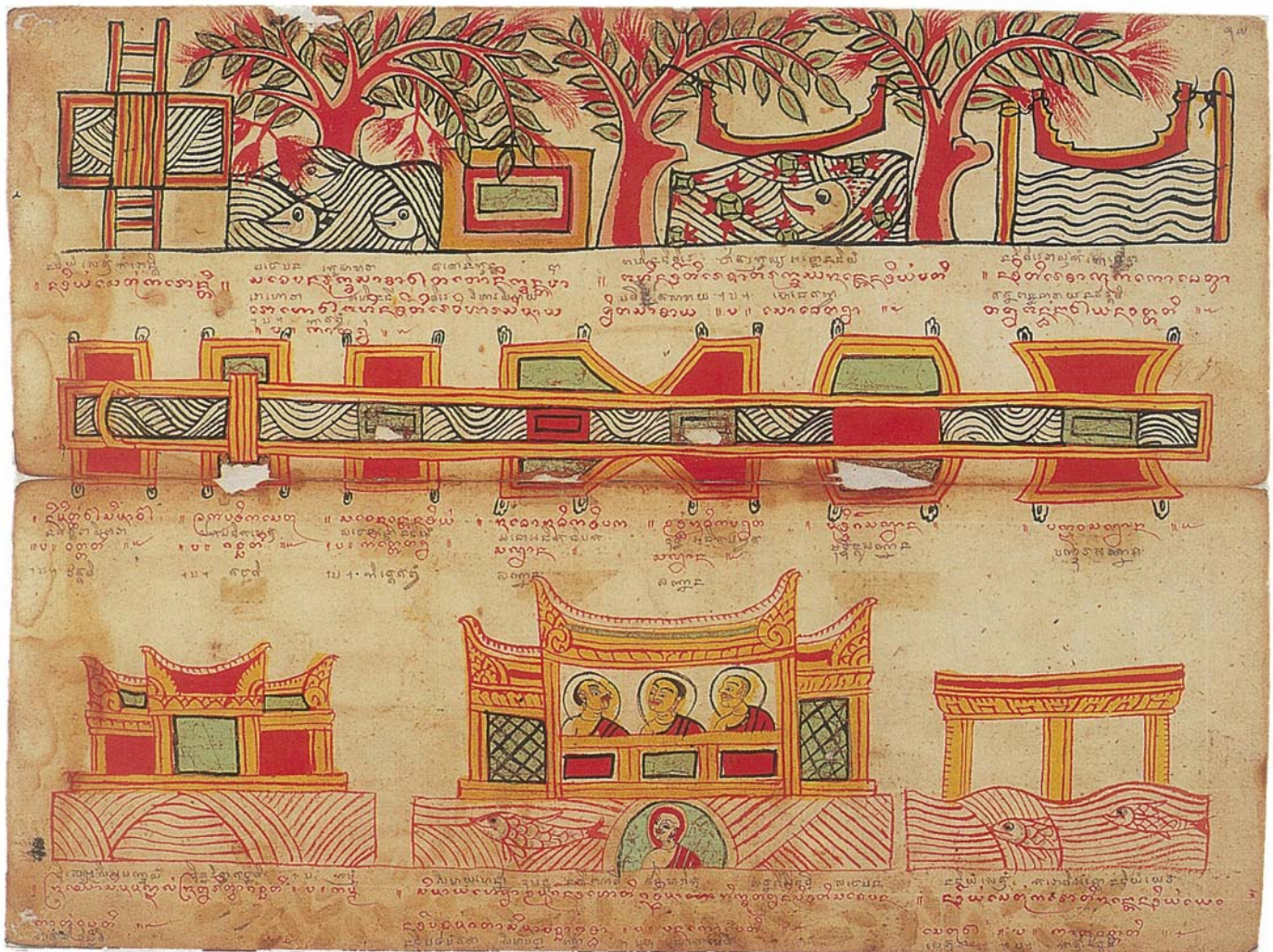
ภาพที่ ๒ สี่มาแบบโบราณตามพระวินัย

ภาพที่ ๓ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

ภาพที่ ๔ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่าง ๆ ตามพระวินัย

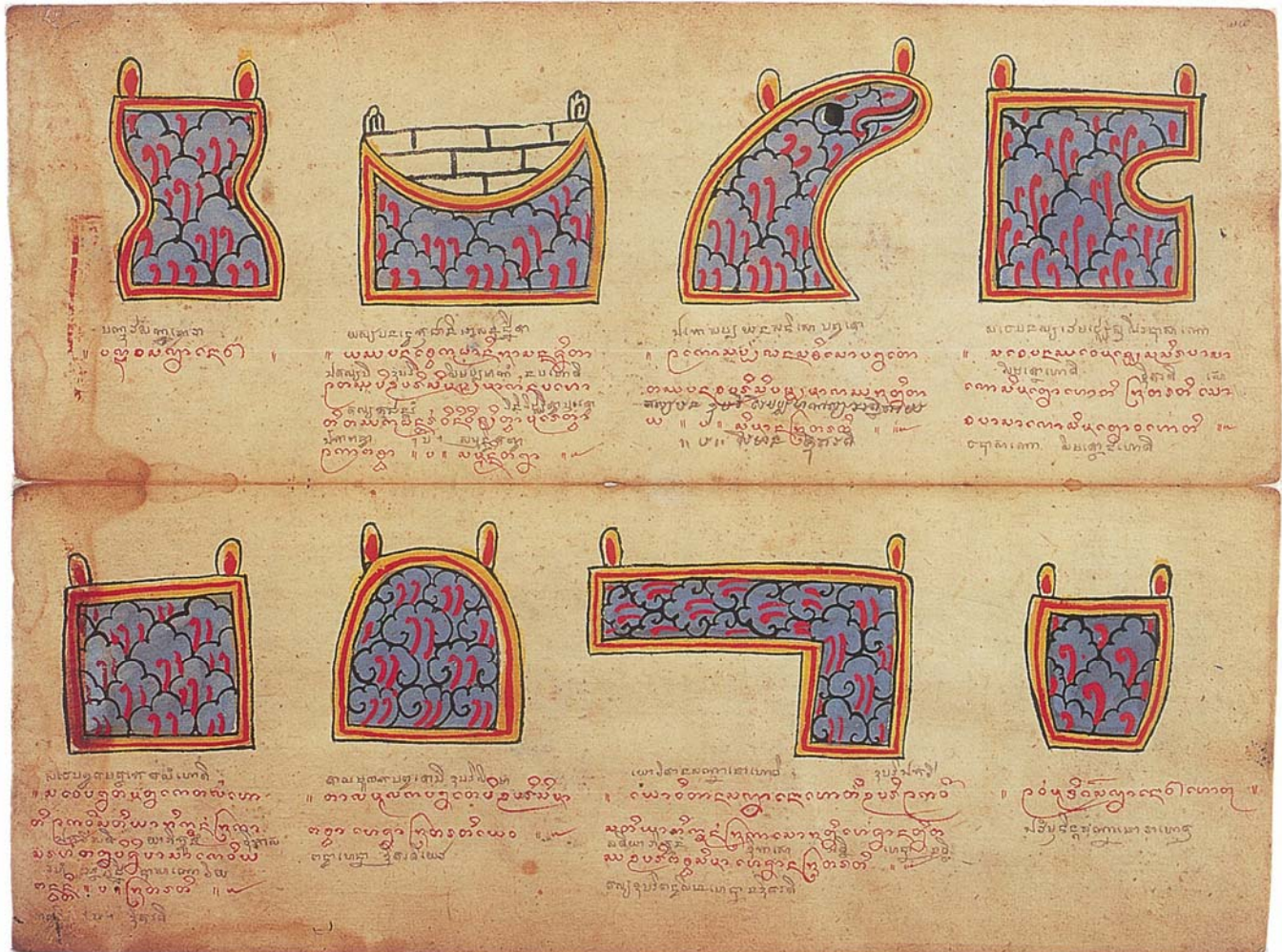

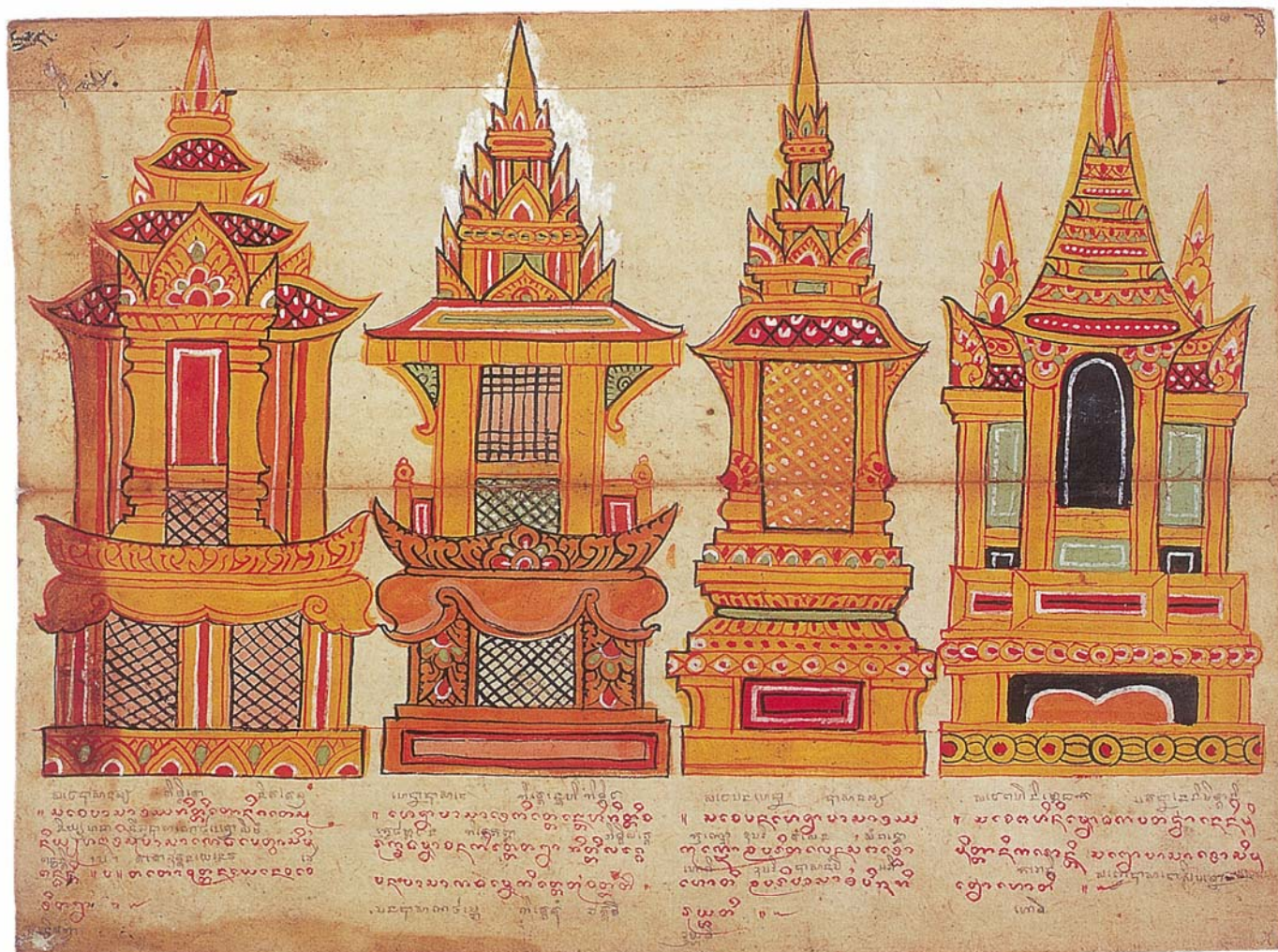
ภาพที่ ๖ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

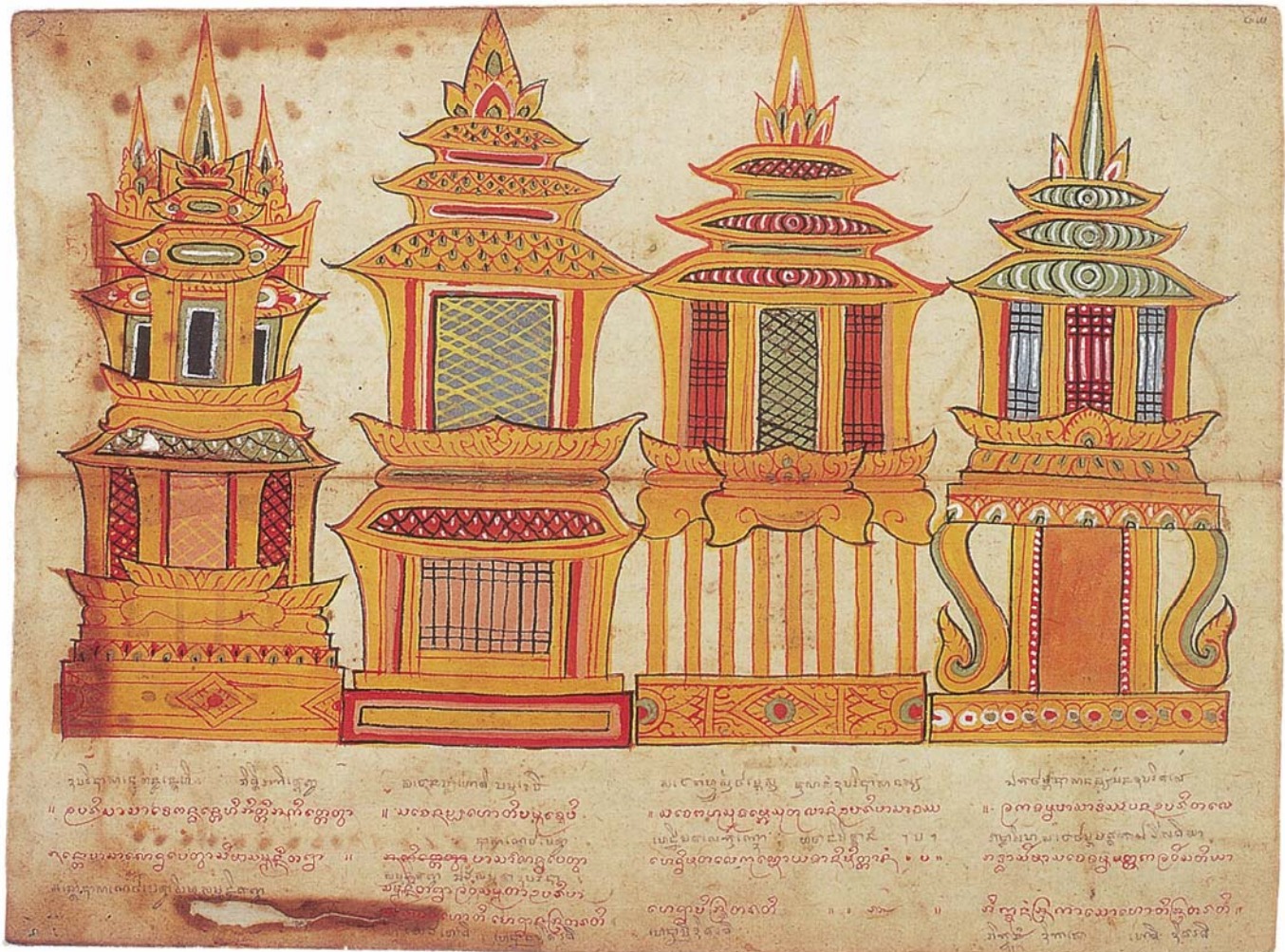
ภาพที่ ๗ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

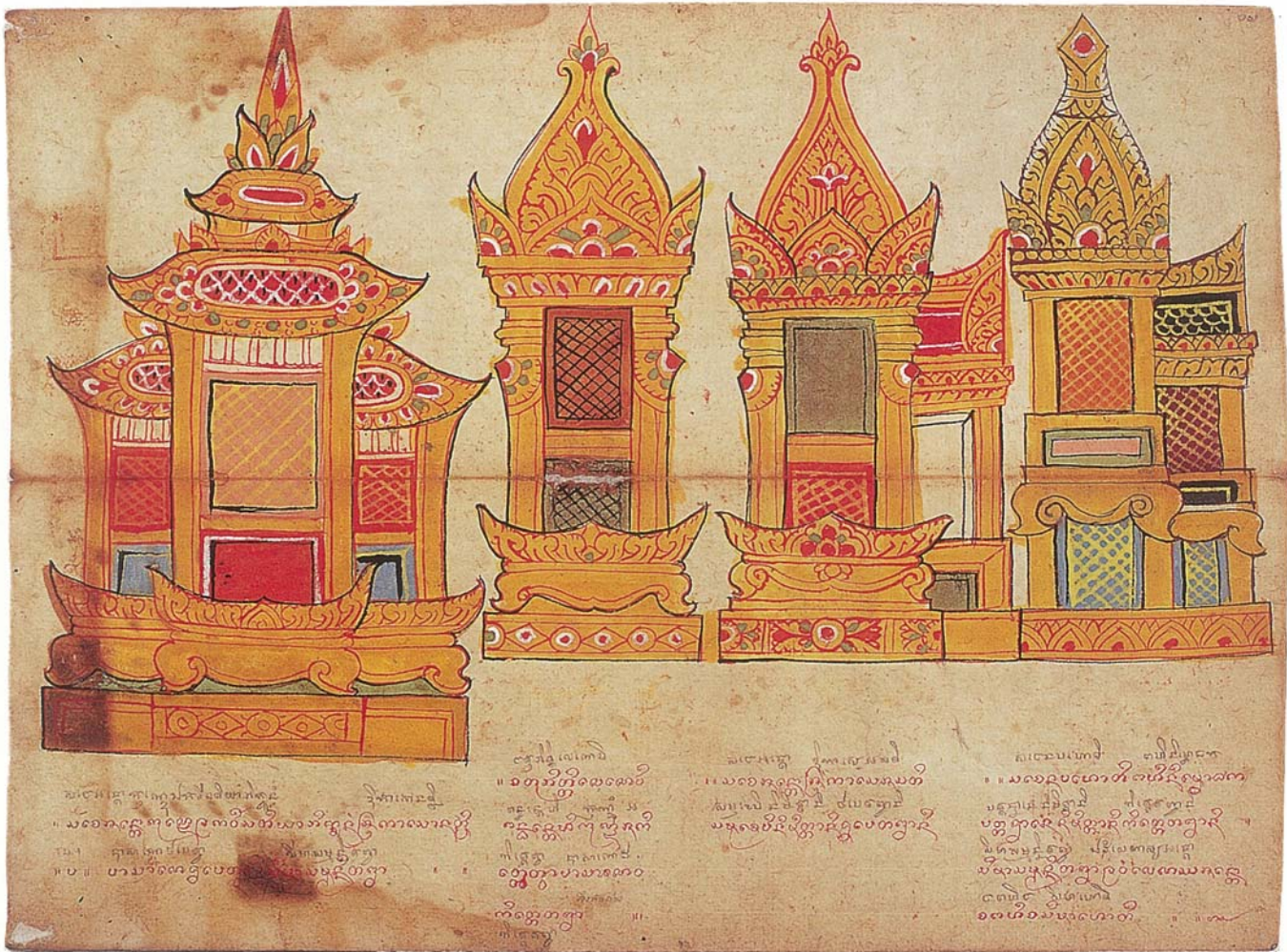
ภาพที่ ๘ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบปราสาท

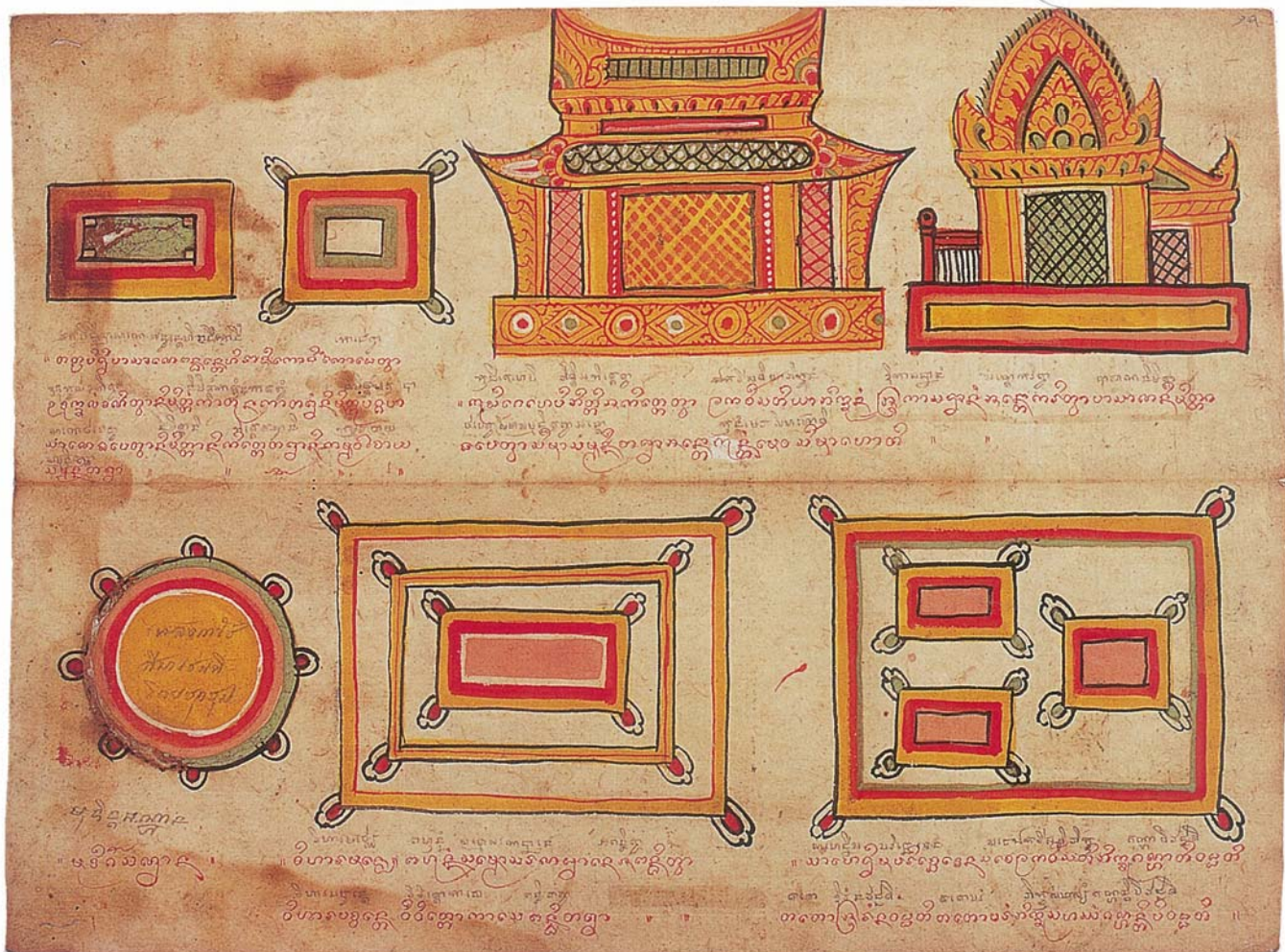
ภาพที่ ๙ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบปราสาท

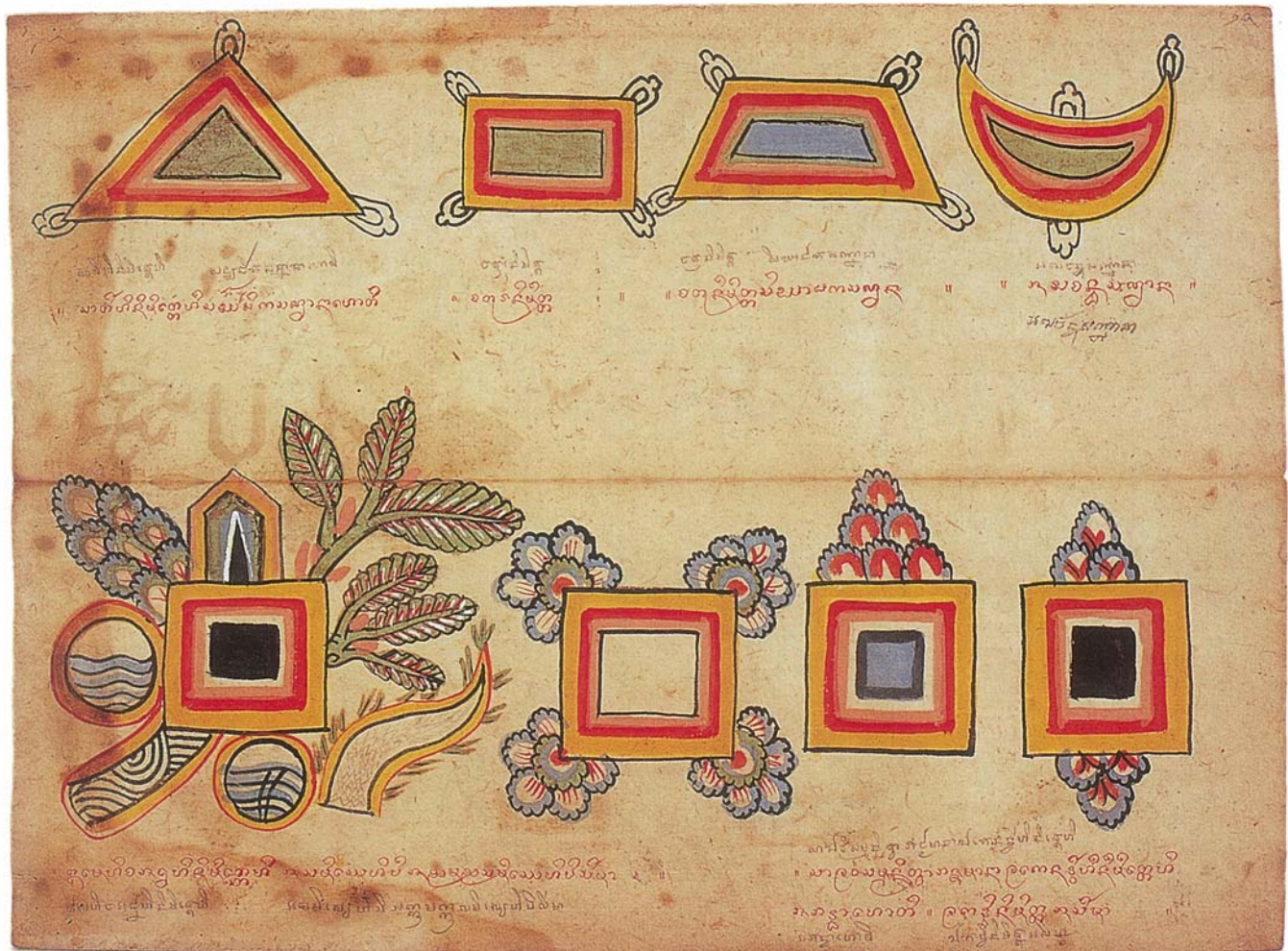
ภาพที่ ๑๐ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบปราสาท

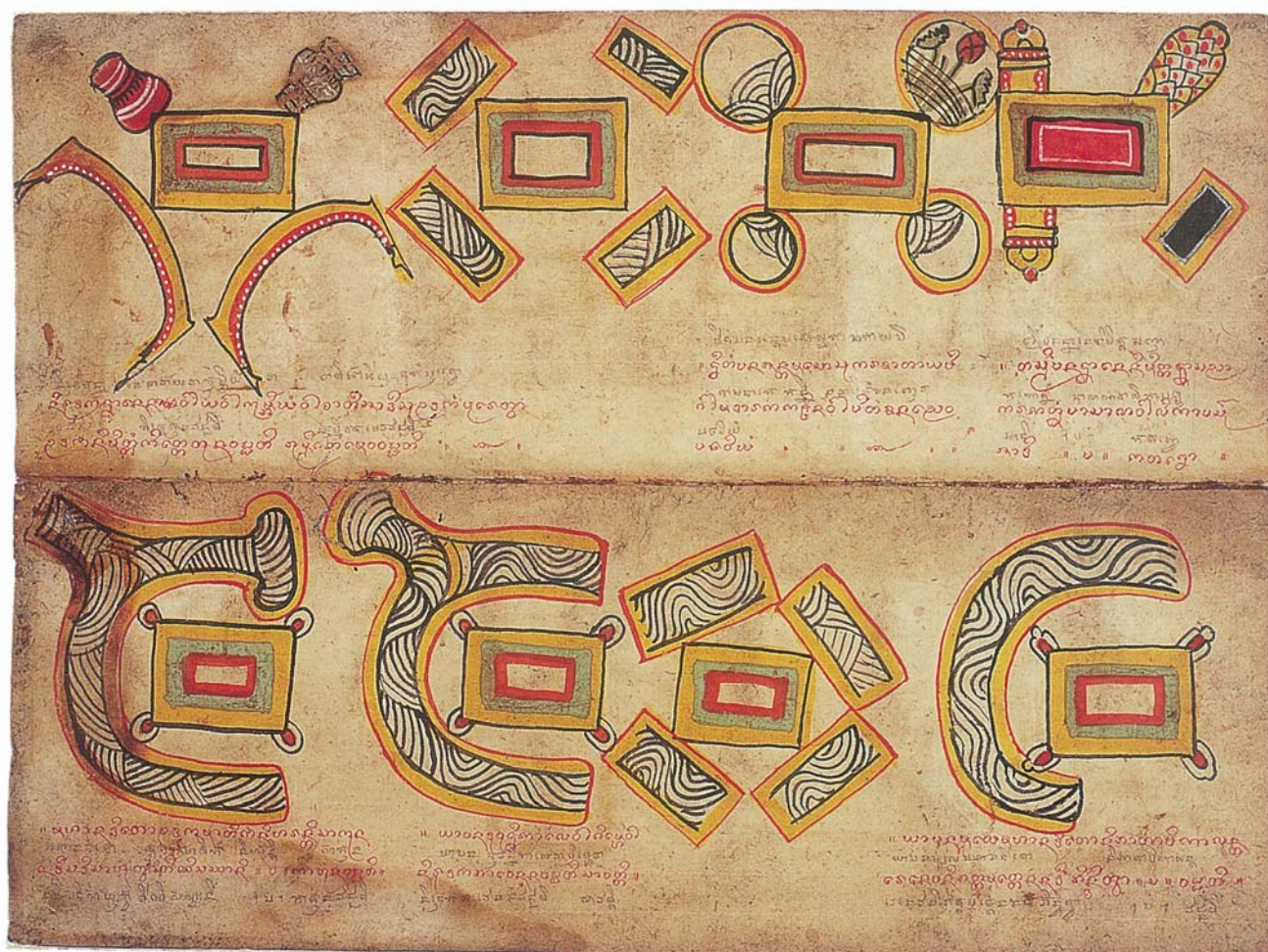
ภาพที่ ๑๑ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่าง ๆ ตามพระวินัย

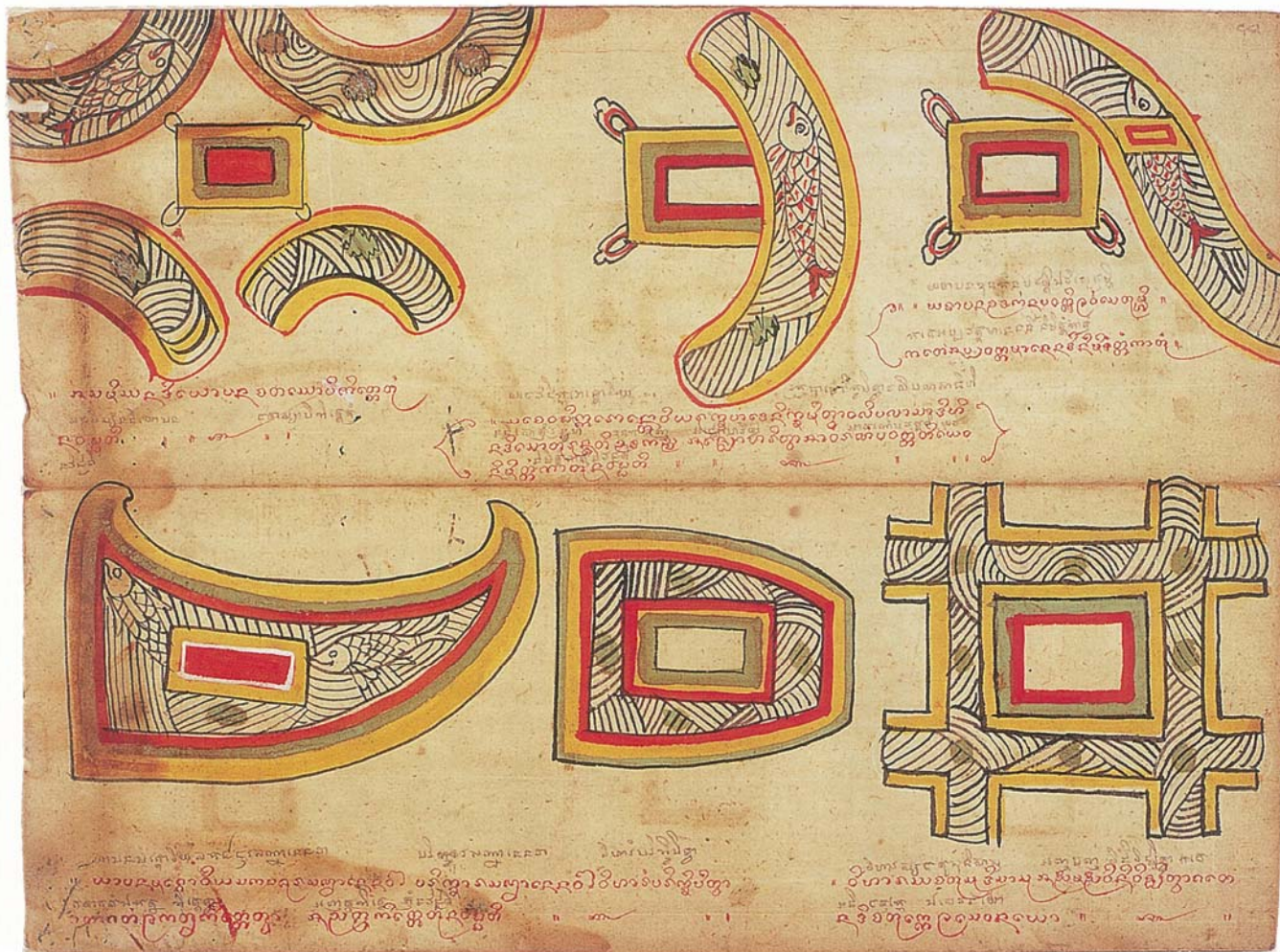
ภาพที่ ๑๒ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่าง ๆ ตามพระวินัย

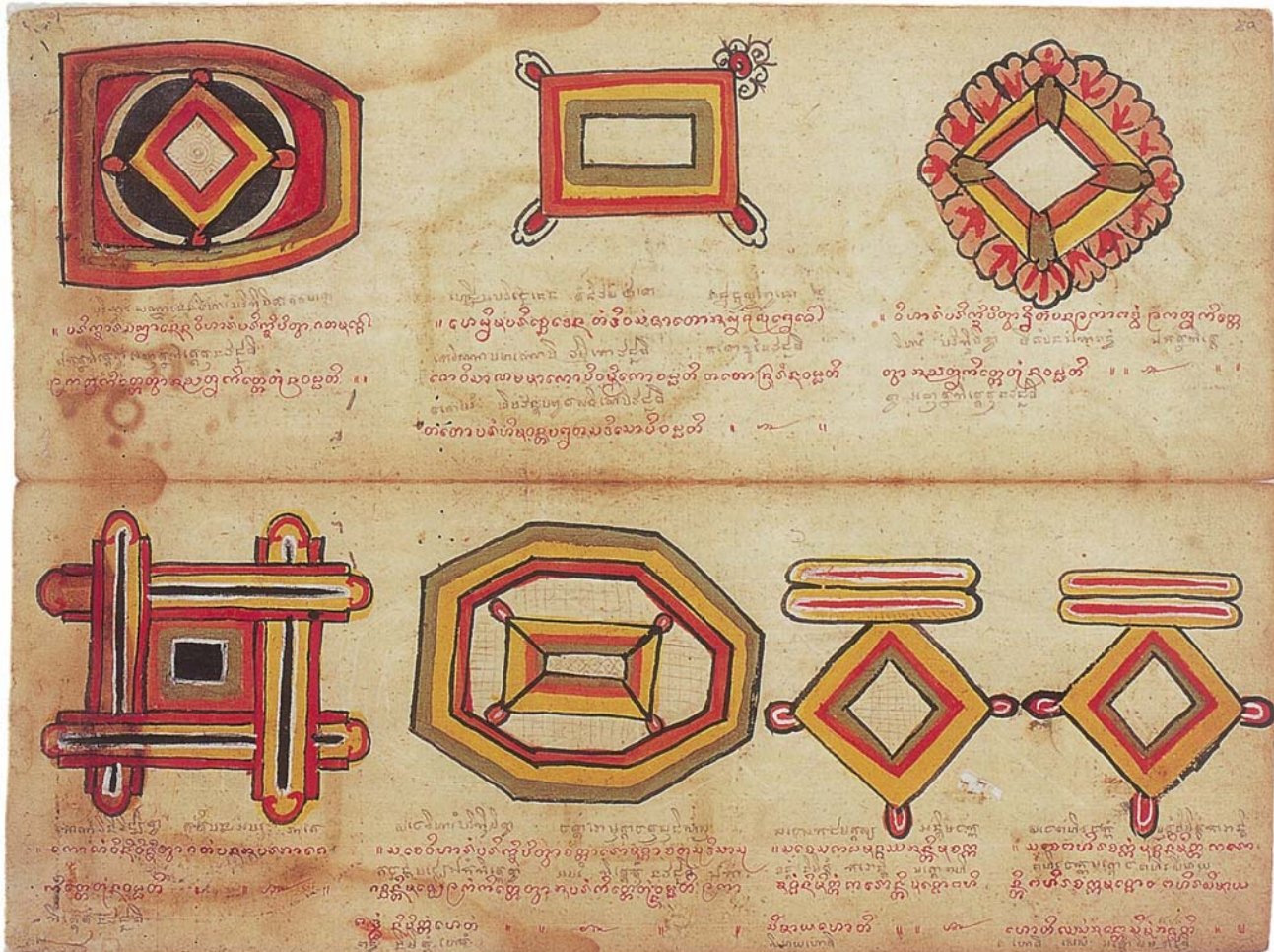
ภาพที่ ๑๓ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

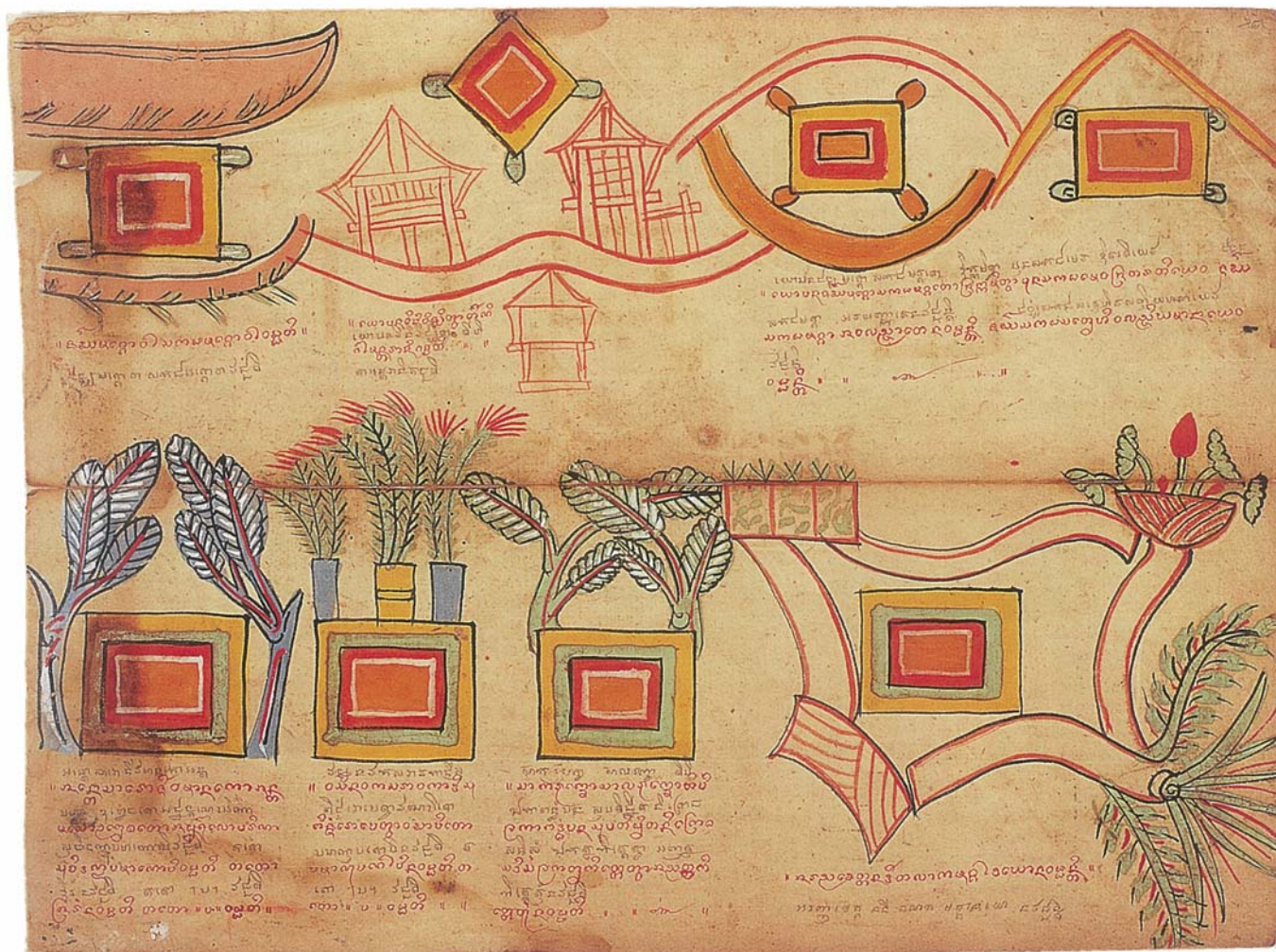
ภาพที่ ๑๔ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่าง ๆ ตามพระวินัย

ภาพที่ ๑๕ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

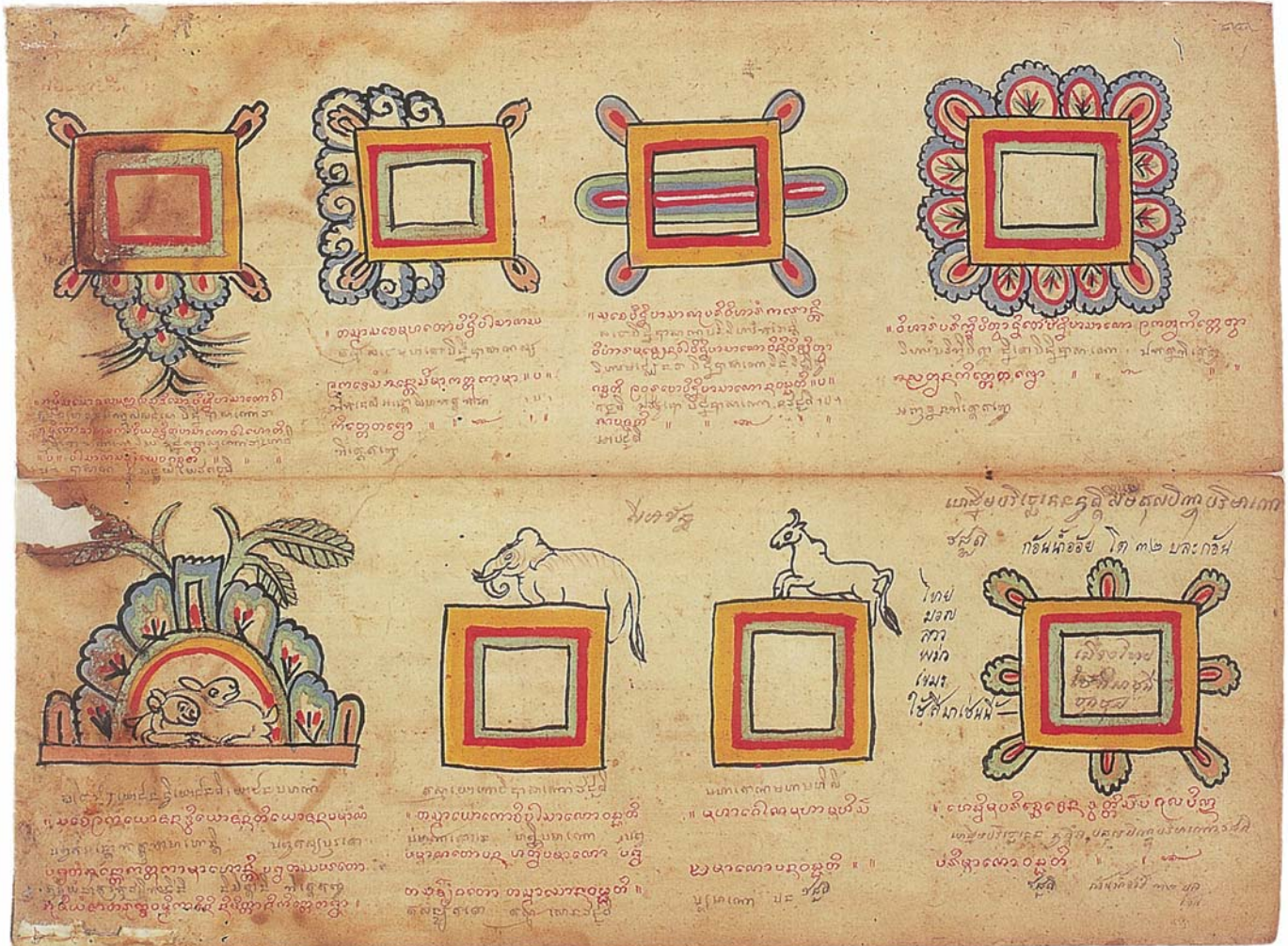

ภาพที่ ๑๖ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

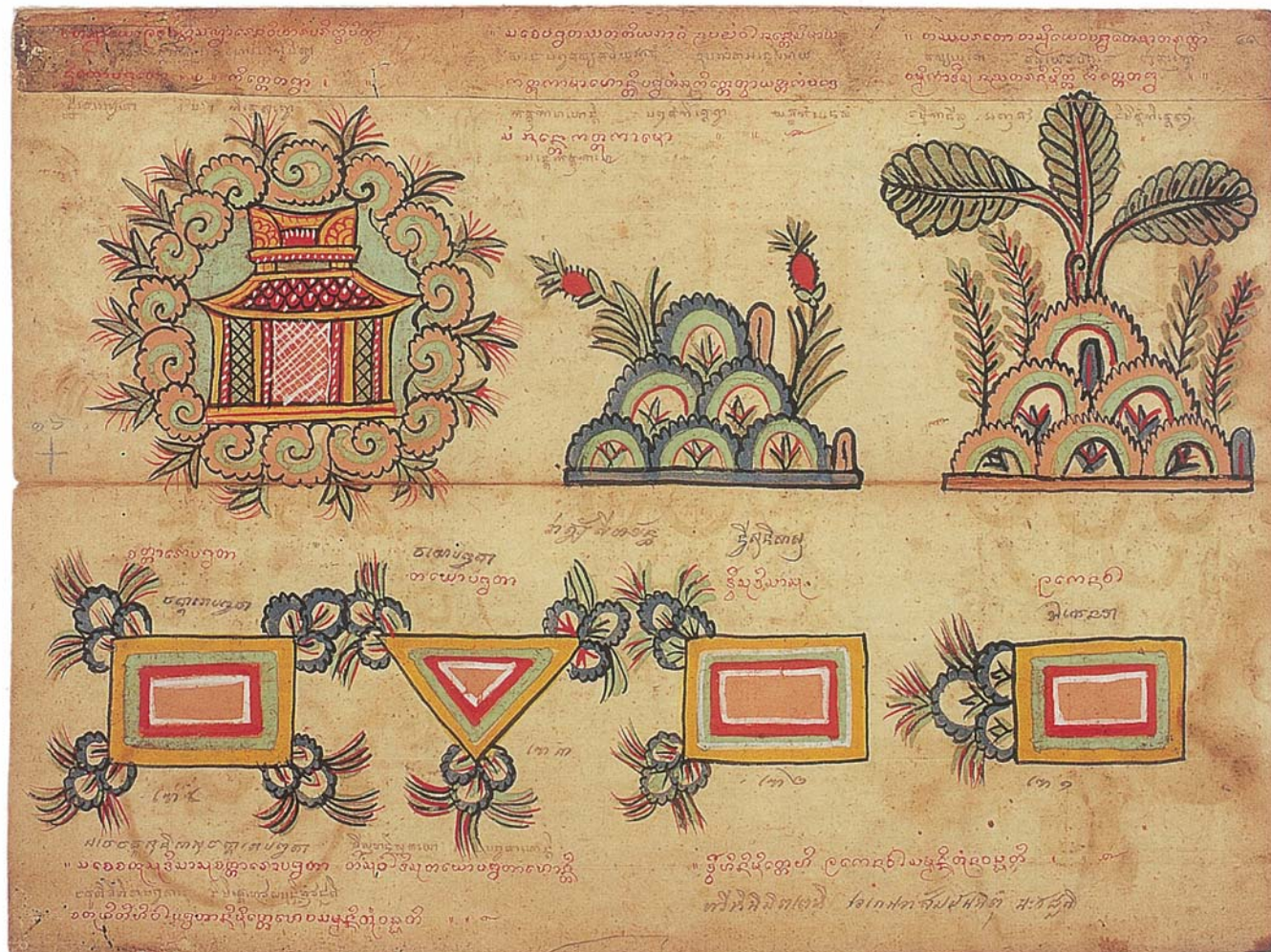

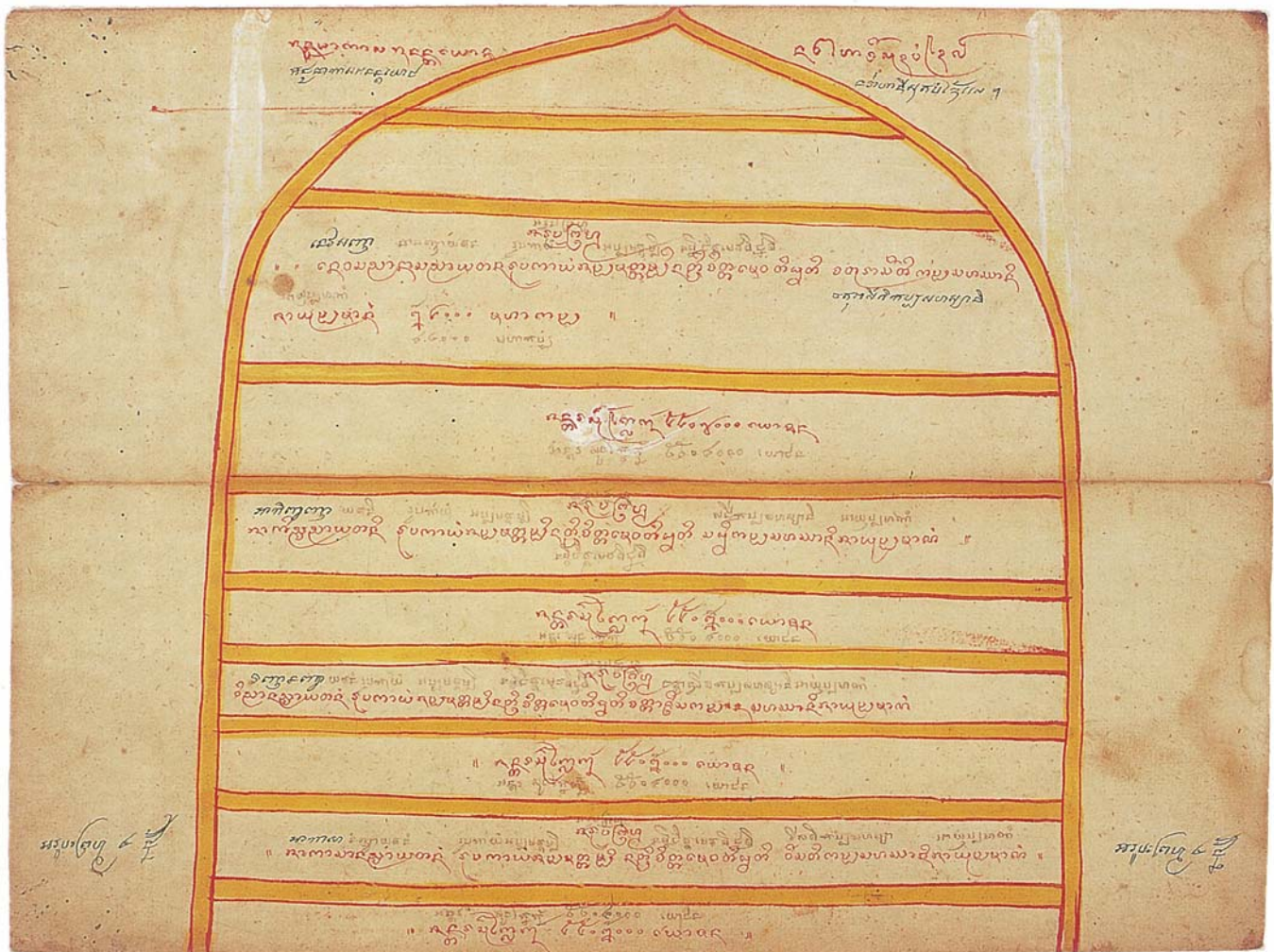
ภาพที่ ๑๘ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

ภาพที่ ๑๙ ขอบเขตและลักษณะสีมาแบบต่างๆ ตามพระวินัย

ภาพที่ ๒๐   แผนผังกฎหมายต่างๆ

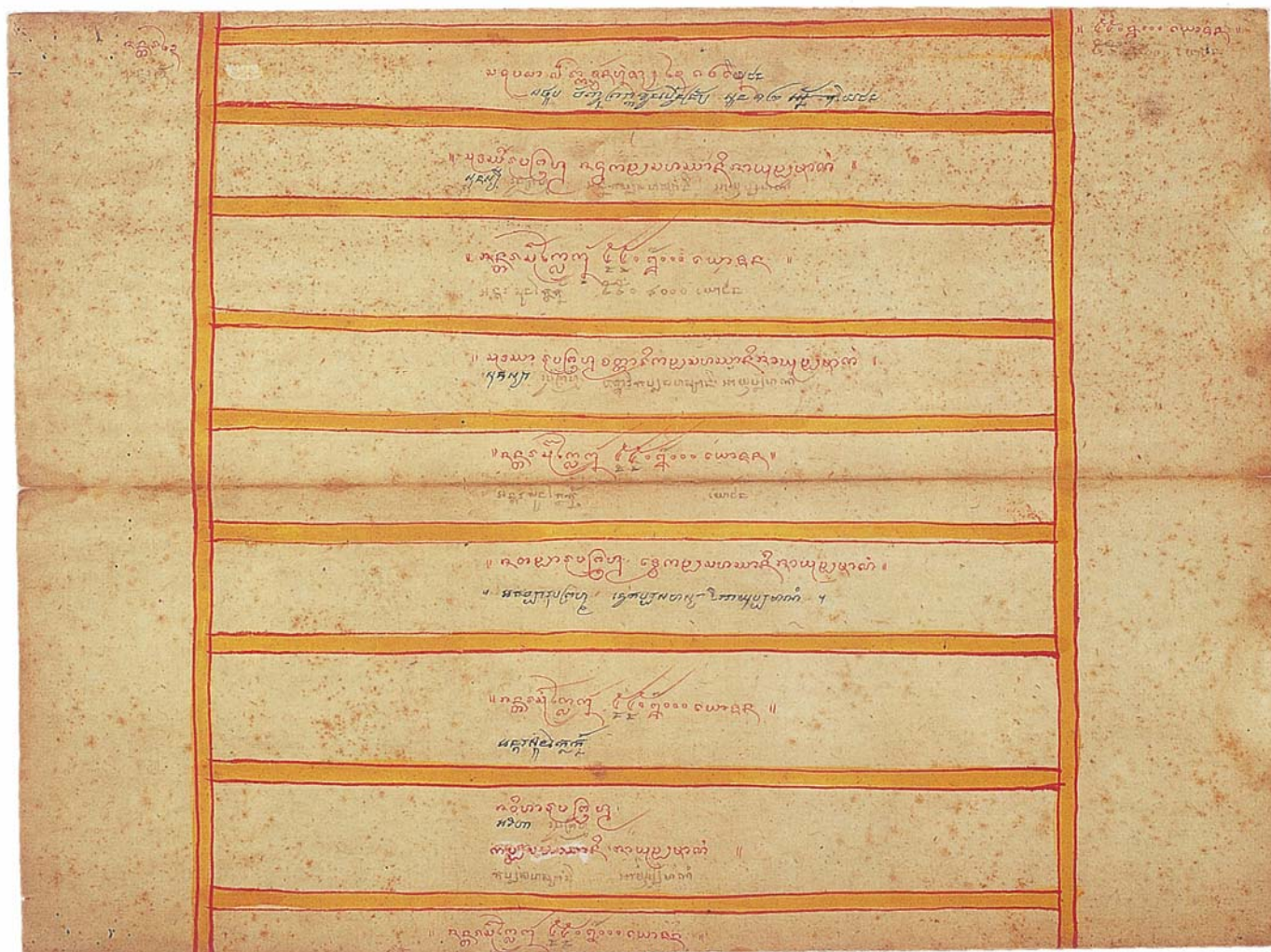

ภาพที่ ๒๑

พระทุกเจดีย์ ประดิษฐานอยู่ในชั้นนอกนิมิตฐานพรหม

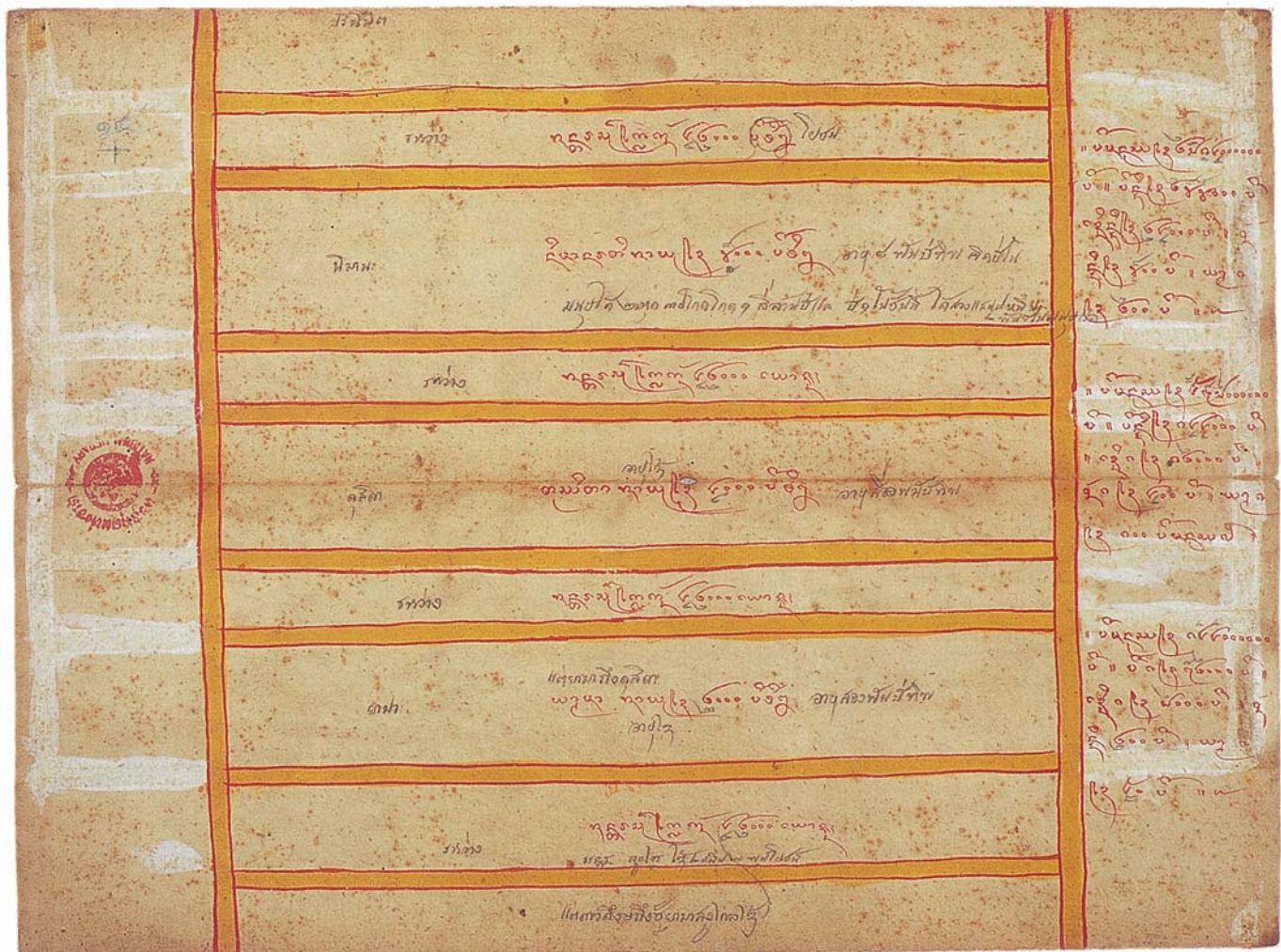
ภาพที่ ๒๒ แผนผังภพภูมิต่าง ๆ ตั้งแต่วิหาพรหมถึงสุทสสิพรหม

[illegible]

ภาพที่ ๒๓
แผนผังสภาพภูมิต่างๆ ตั้งแต่สระควนบางปรมิมลิตาสวรรค์ ถึงวงหีบปลาพรหมและอัญญะพรหม

ภาพที่ ๒๔ แผนผังภพภูมิต่างๆ ตั้งแต่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ถึงสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี

ภาพที่ ๒๕ พระจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

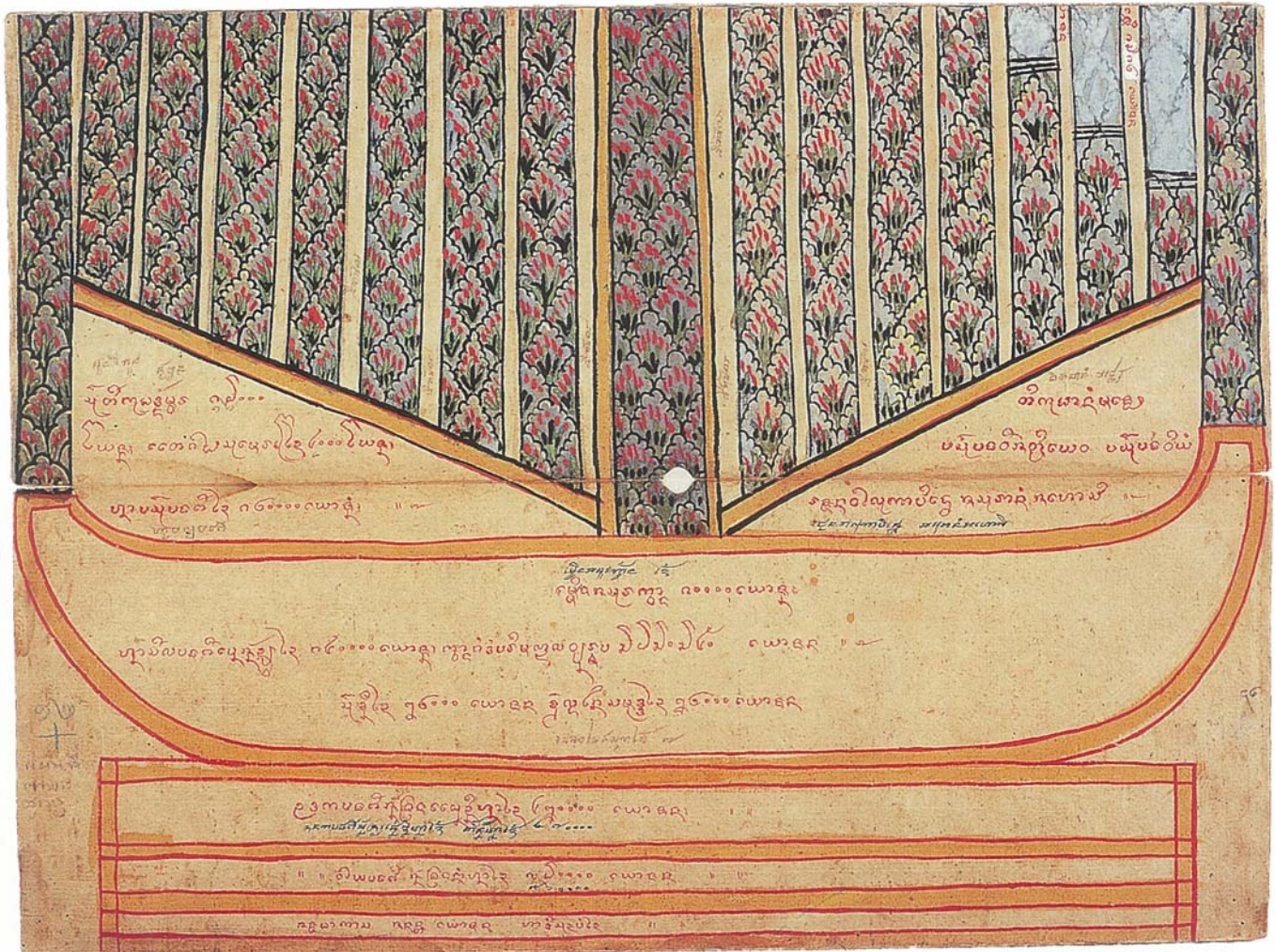
ภาพที่ ๒๖ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาเป็นที่ประทับของท้าวจตุโลกบาล

ภาพที่ ๒๗   เขาพระสุเมรุ เขาสัตตบริภัณฑ์ และพระอาทิตย์ พระจันทร์

ภาพที่ ๒๘ แผนผังที่ตั้งแห่งเขาพระสุเมรุ เมืองอสุรี อุทกปฐพี และอัมชฎาภาค

ภาพที่ ๒๙

ภาพรวมเขาพระสุเมรุจนถึงพระจุฬามณีเจดีย์ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ภาพที่ ๓๐ ทวีปทั้ง ๔ คือ ชมพูทวีป อมรโคยาน อุดรกาโร บุพพิเทหะทวีป

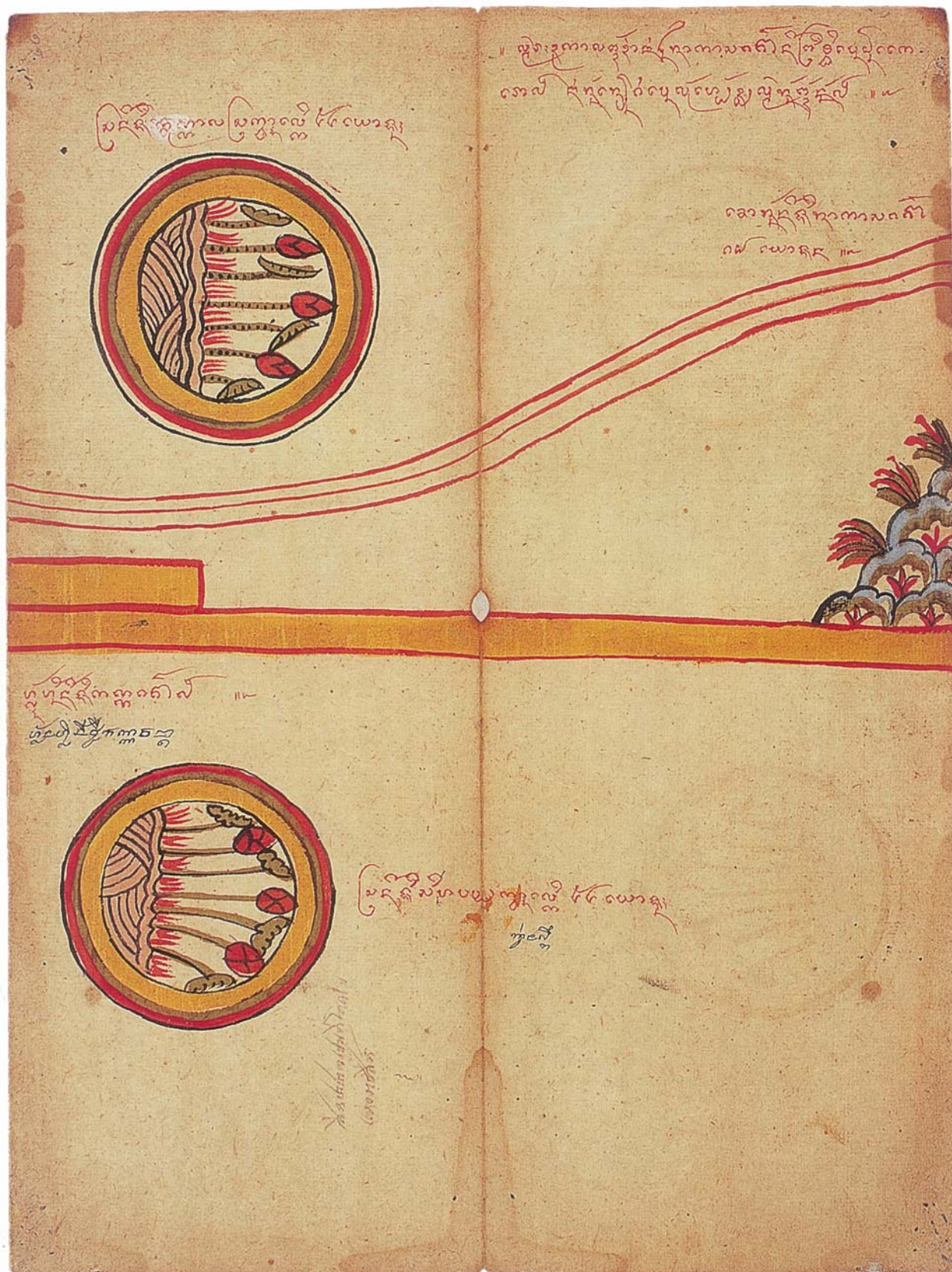
ภาพที่ ๓๒   แผนที่โบราณ : แสดงภาพป่าหิมพานต์

ภาพที่ ๓๓ แผนที่โบราณ : แสดงภาพสระโนดาด

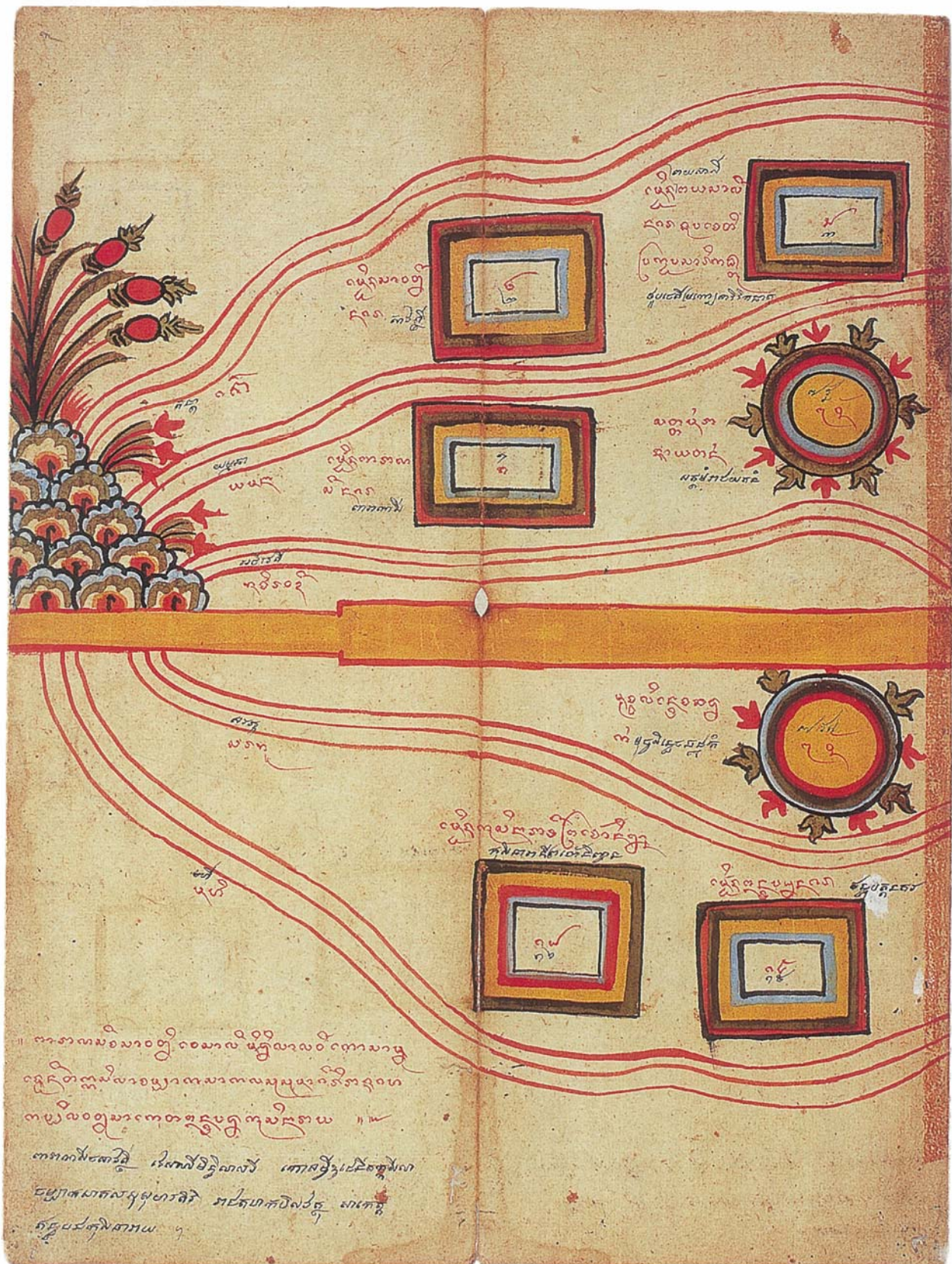
ภาพที่ ๓๔ แผนที่โบราณ : ภาพสระน้ำและแผนที่บริเวณที่ต่อกับสระโนดาด

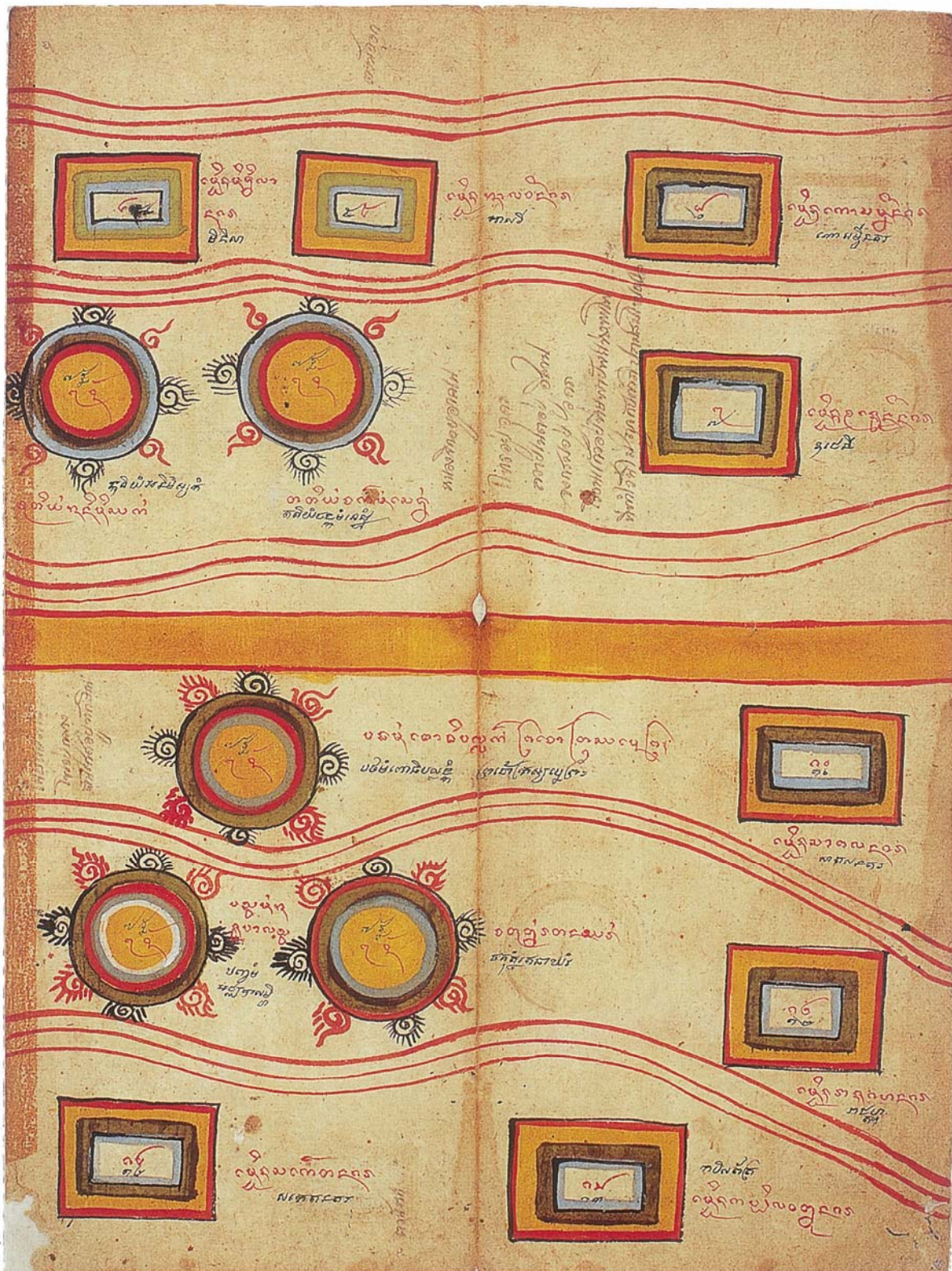
ภาพที่ ๓๕ แผนที่โบราณ : แสดงสระชื้อติยงคผลมหาโบกขรณี

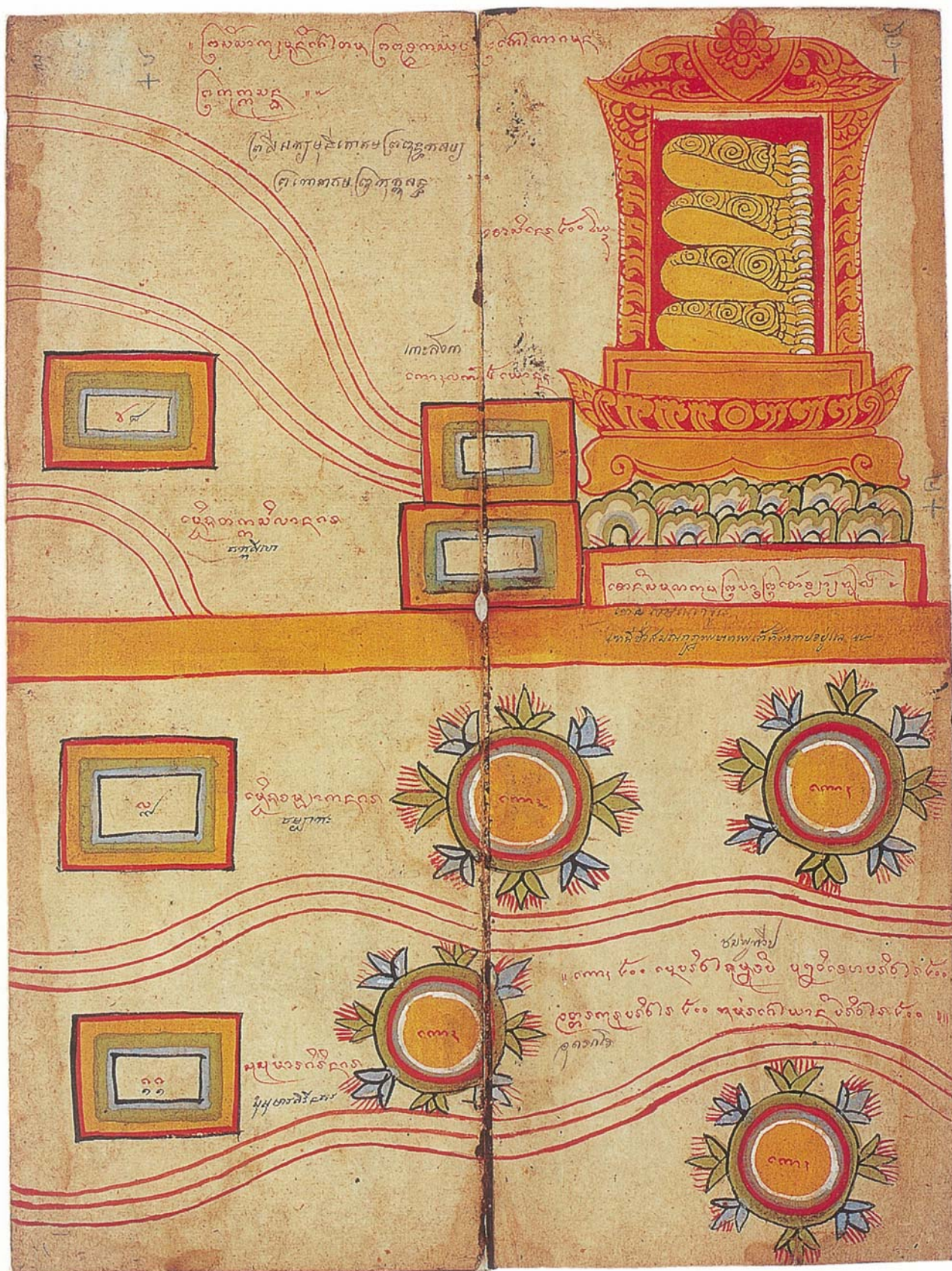
ภาพที่ ๓๖ แผนที่โบราณ : แสดงภาพปัญจมหานทีและเมืองโบราณ ในสมัยพุทธกาล

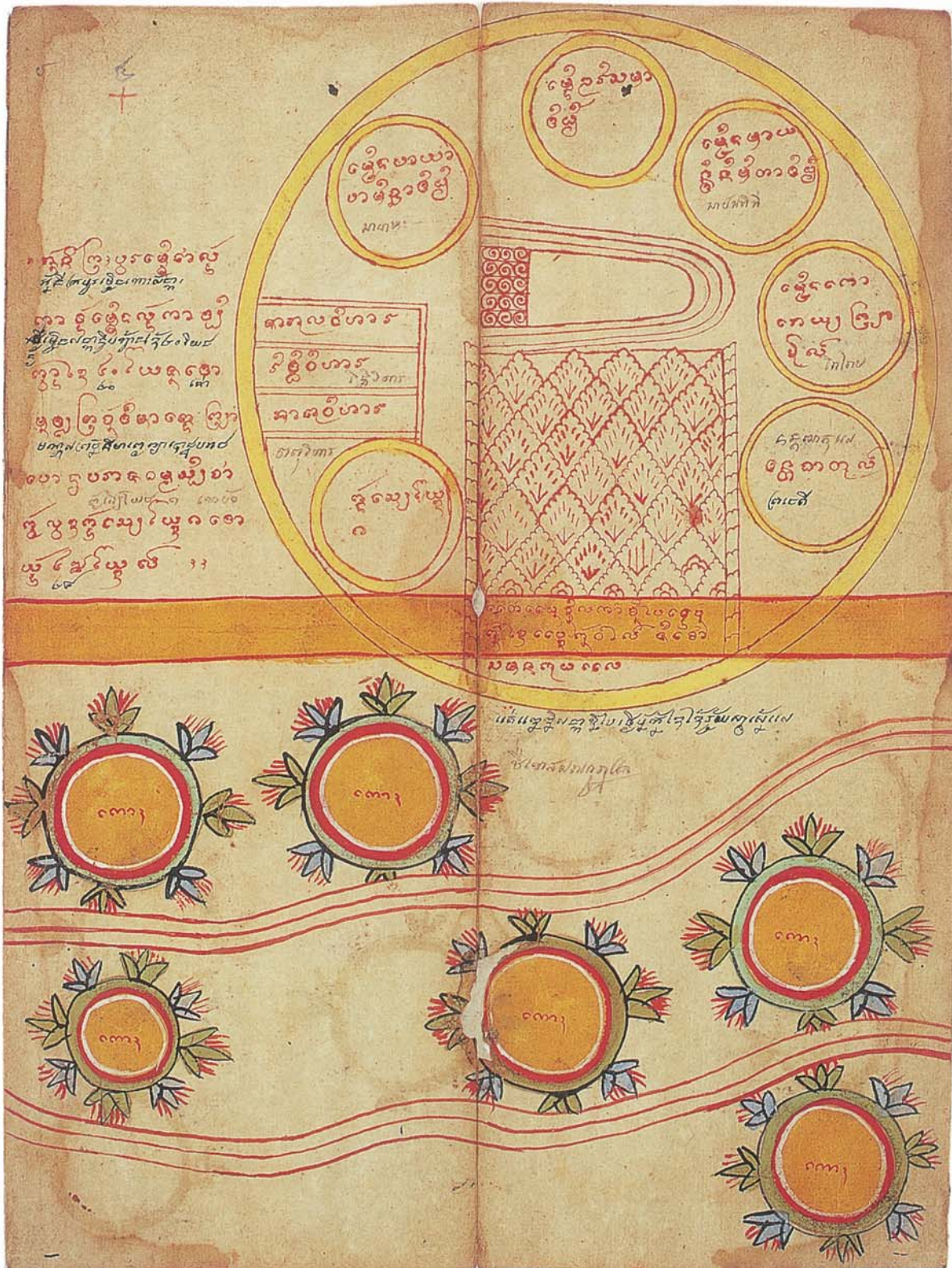
ภาพที่ ๓๗   แผนที่โบราณ : แสดงที่ตั้งเมืองต่างๆ ในสมัยพุทธกาล

ภาพที่ ๓๘ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองในสมัยพุทธกาลและรอยพระพุทธรูปที่เขาสุมณภู

ภาพที่ ๓๙ แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล

ภาพที่ ๔๒ แผนที่โบราณ : แสดงภาพรวมบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล และผู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ

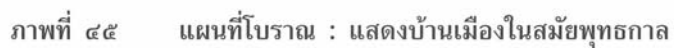

ภาพที่ ๔๔ แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในสมัยพุทธกาล

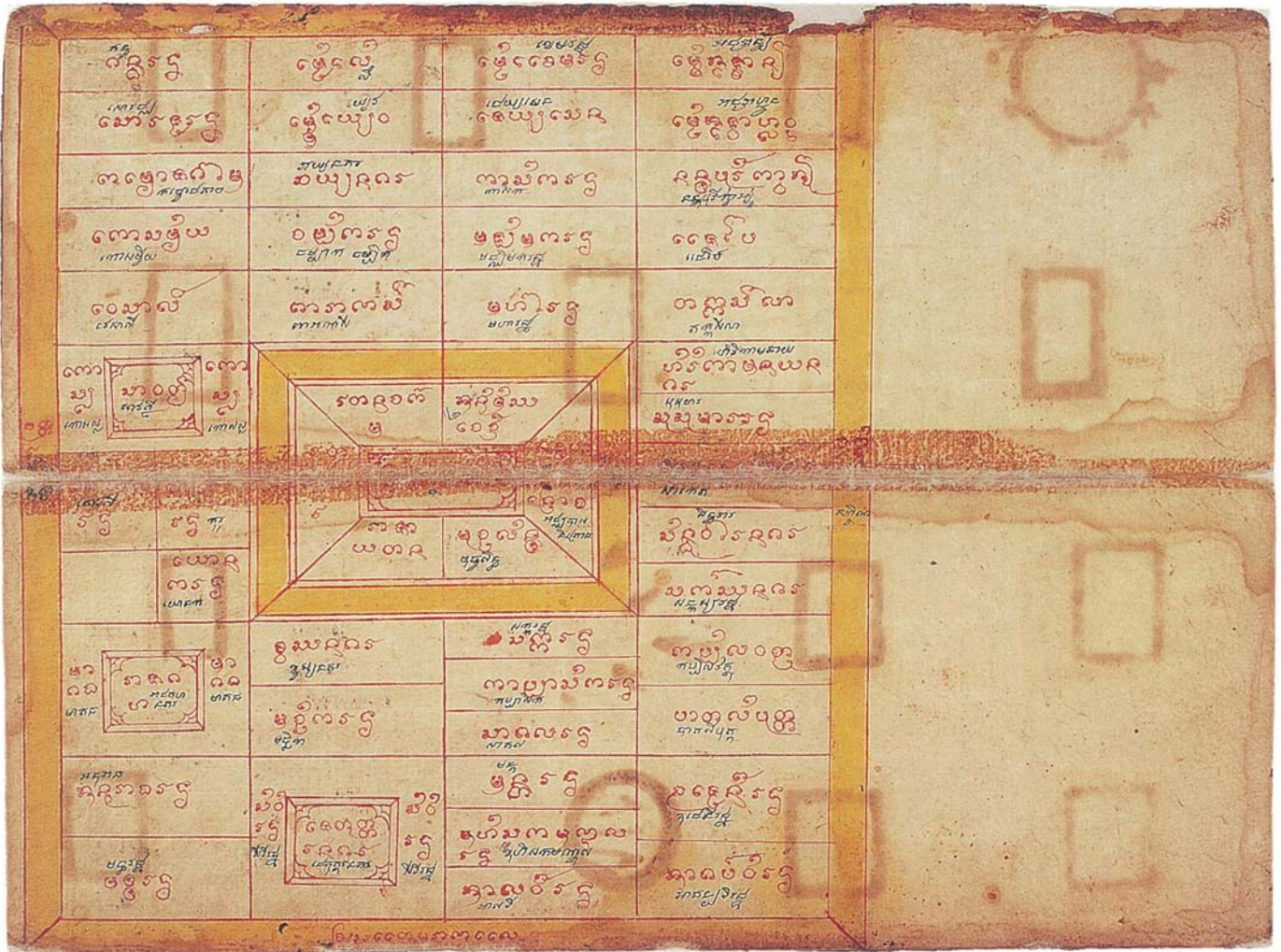

หน้าปลาย

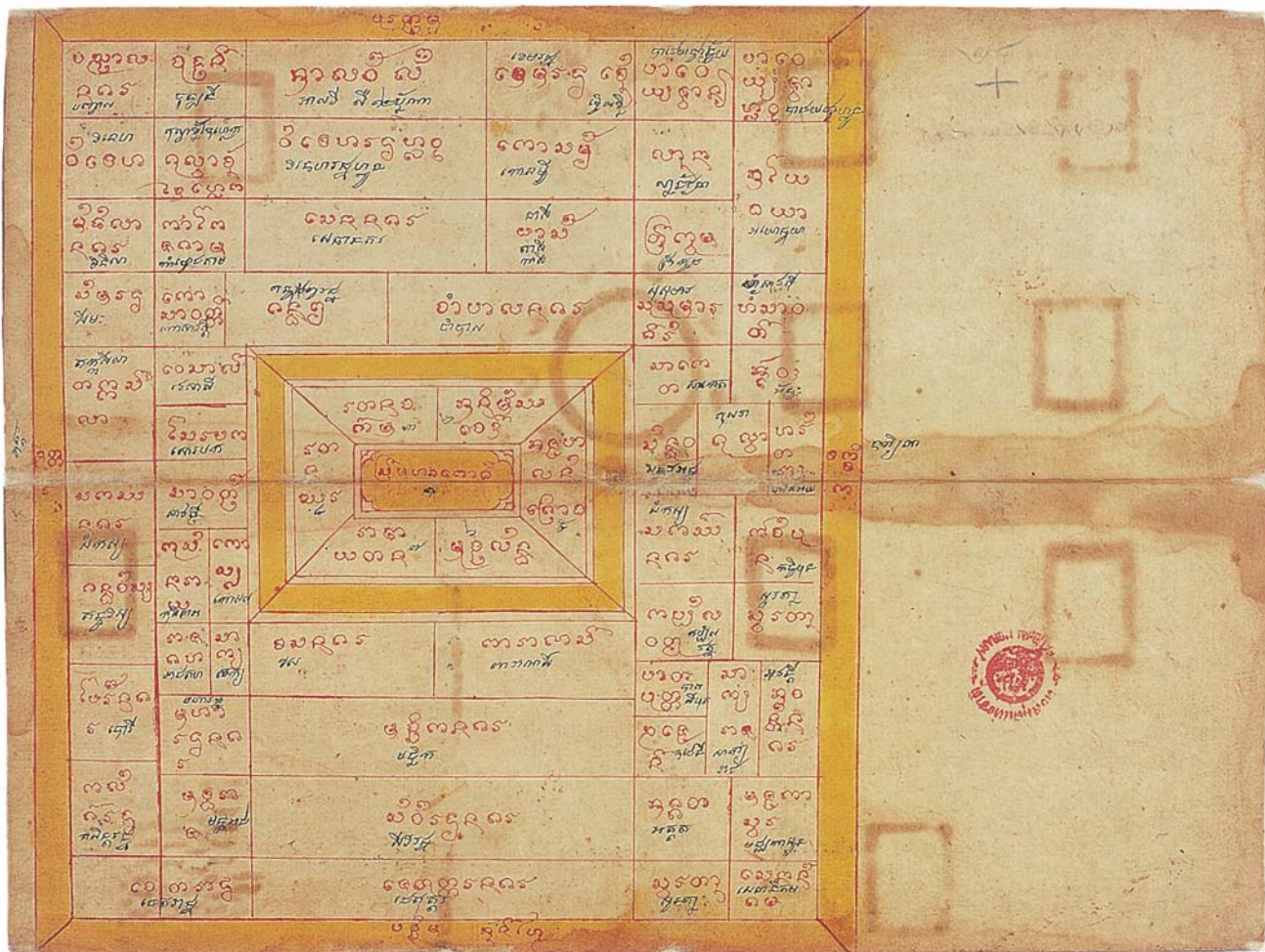

ภาพที่ ๔๗

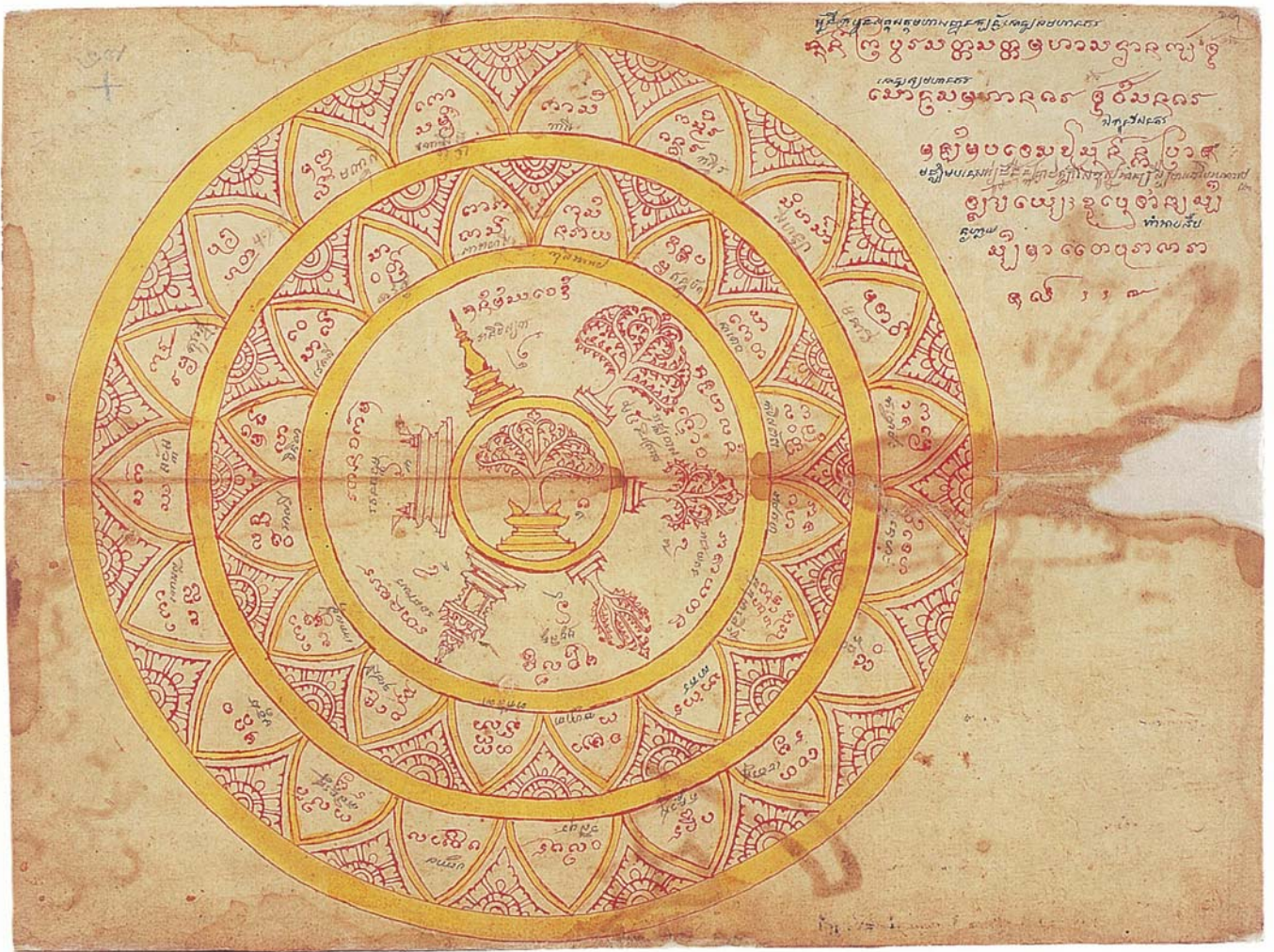
แผนผัง : แสดงที่ตั้งเมืองโบราณสมัยพุทธกาล

ภาพที่ ๔๘   แผนผัง : แสดงที่ตั้งเมืองโบราณในสมัยพุทธกาลแบบใหม่

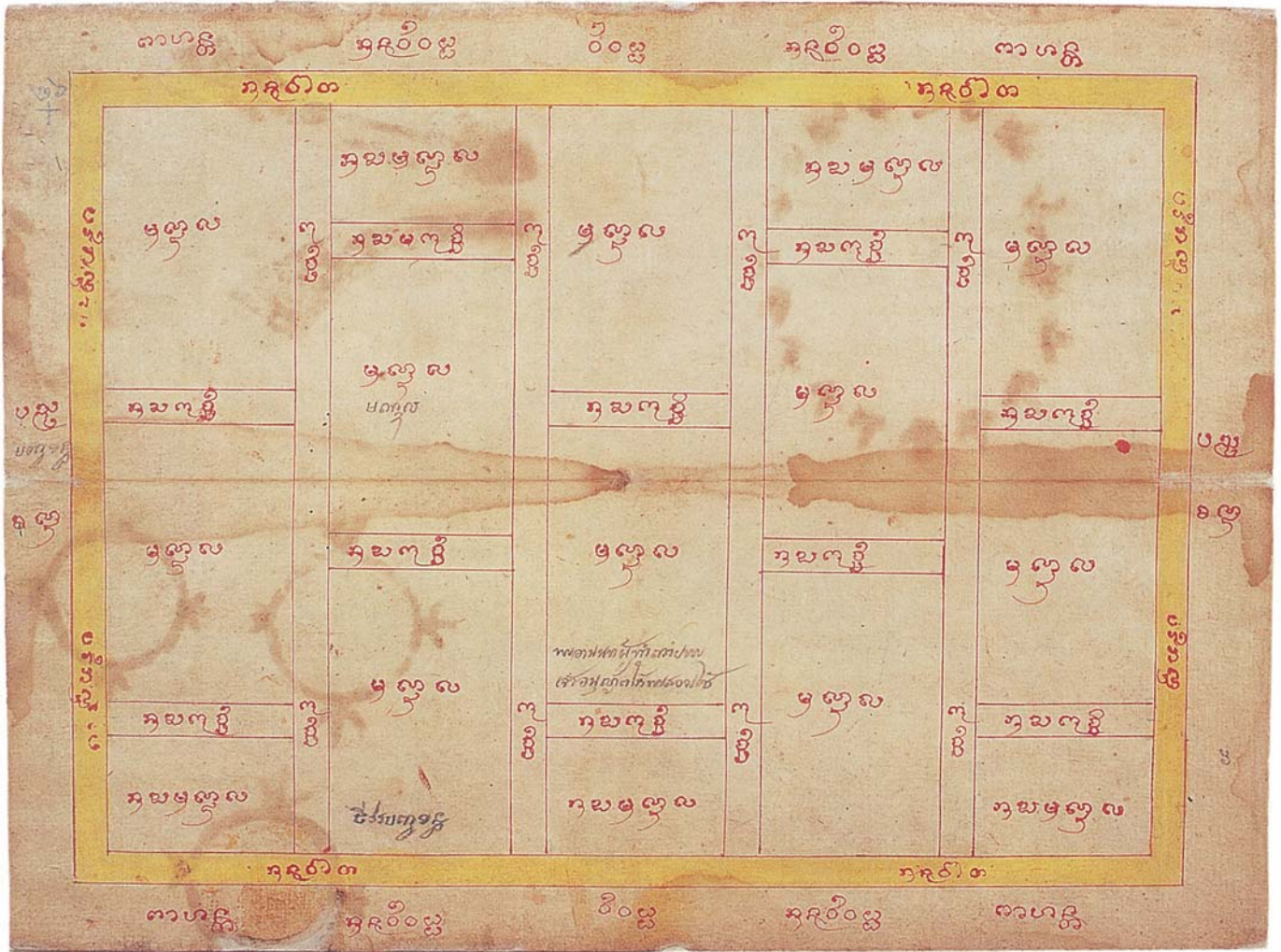
ภาพที่ ๕๙   แผนผัง : สัตตมหาสถานและโสฬสมหาสถาน

[illegible]

รายละเอียดเพิ่มเติม : นางสาวณัฏฐา งามพูน

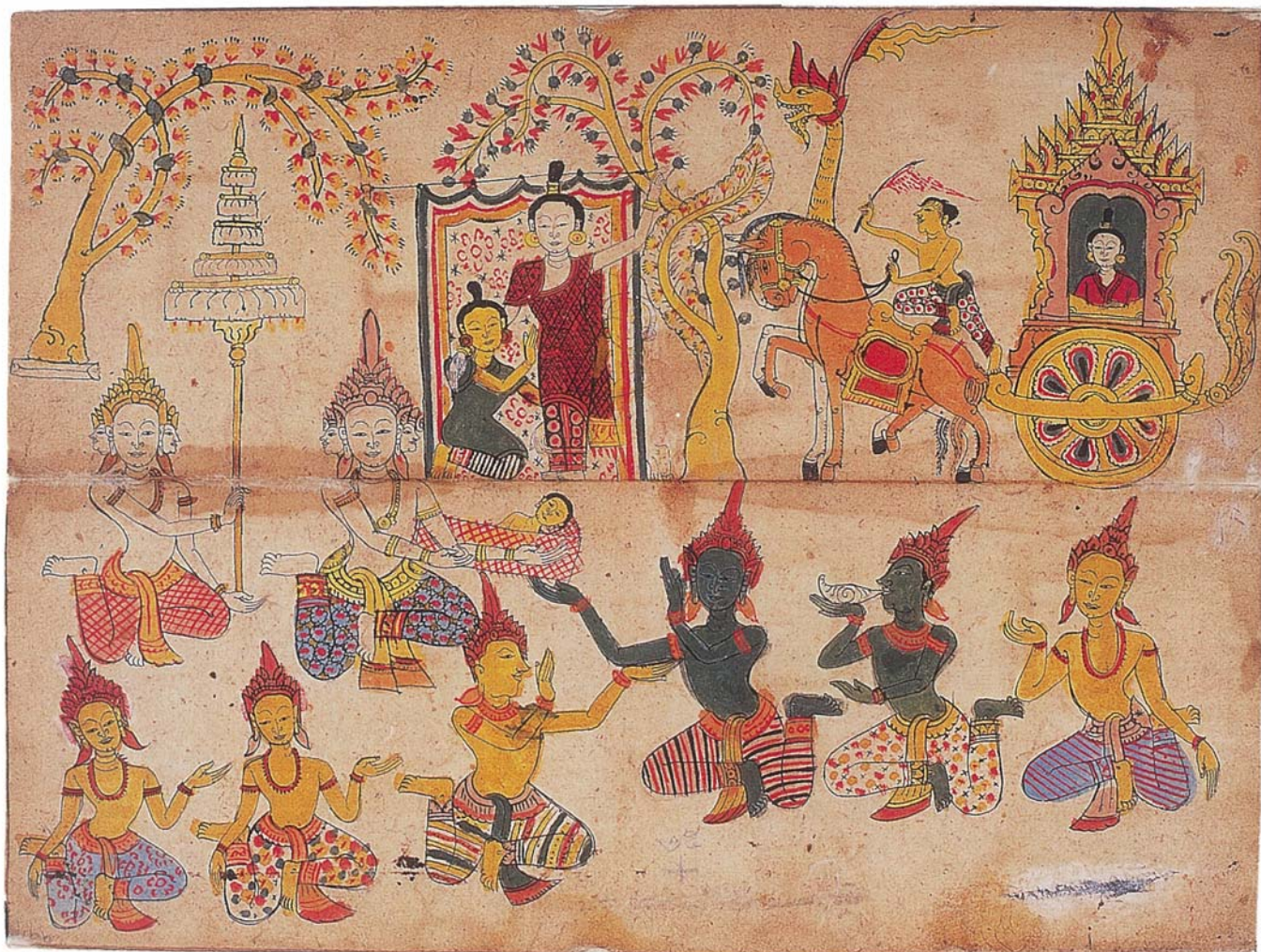
ภาพที่ ๕๑   แผนผัง : ปัญจชั้นธสำหรับตัดเย็บจิวร

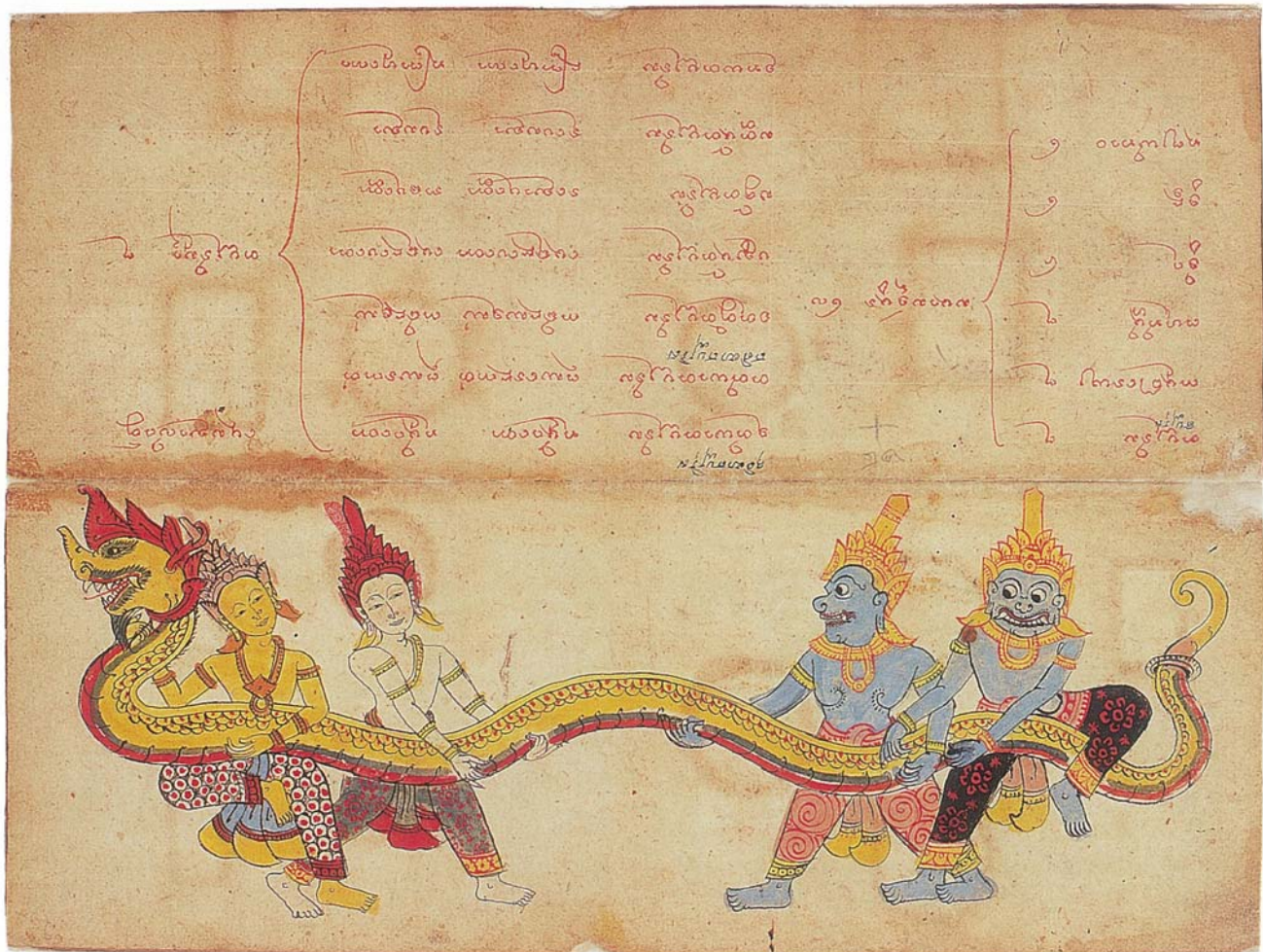
ภาพที่ ๕๒ กระบวนแห่ ฝ่ายหญิงเชิญดอกไม้เครื่องบูชา ฝ่ายชายเชิญเครื่องเป่าและเครื่องตี

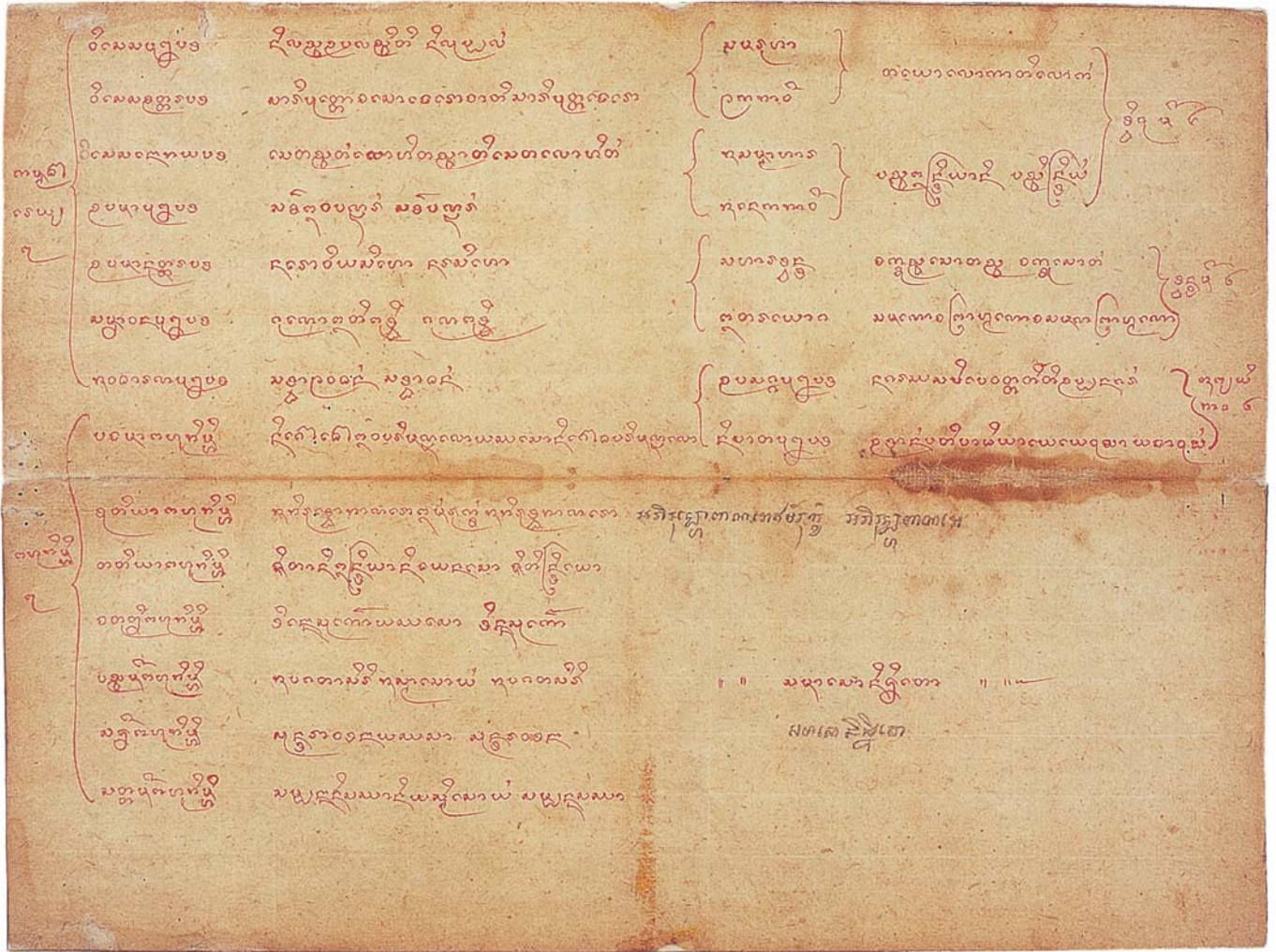
ภาพที่ ๕๓ พุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาประสูติพระพุทธเจ้า

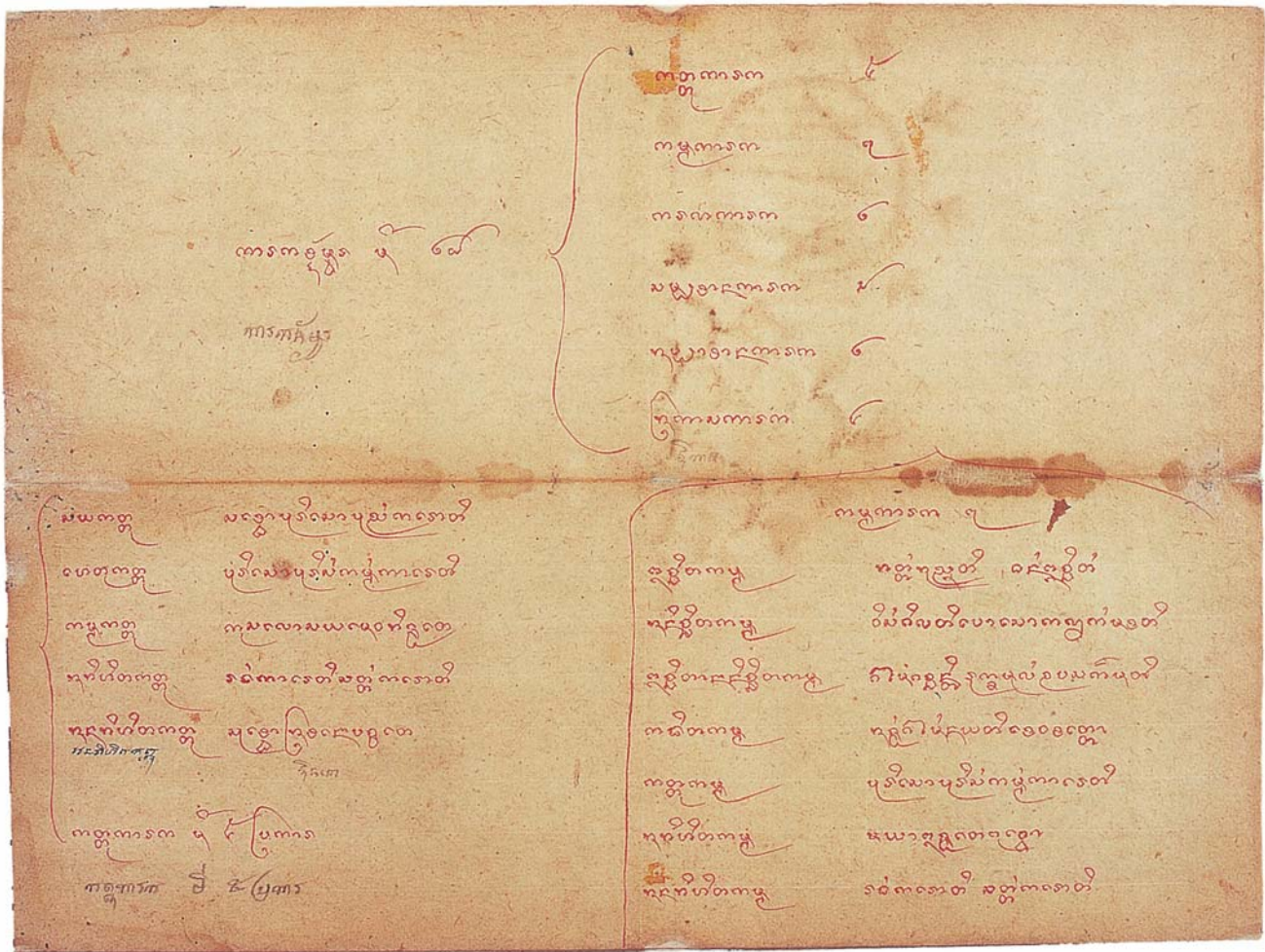
ภาพที่ ๕๔ เทวดาและอสูรยุดนาถ และคำอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลีเรื่อง การสมาส

ภาพที่ ๕๕ คำอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลี เรื่อง การสมาส (ต่อ)

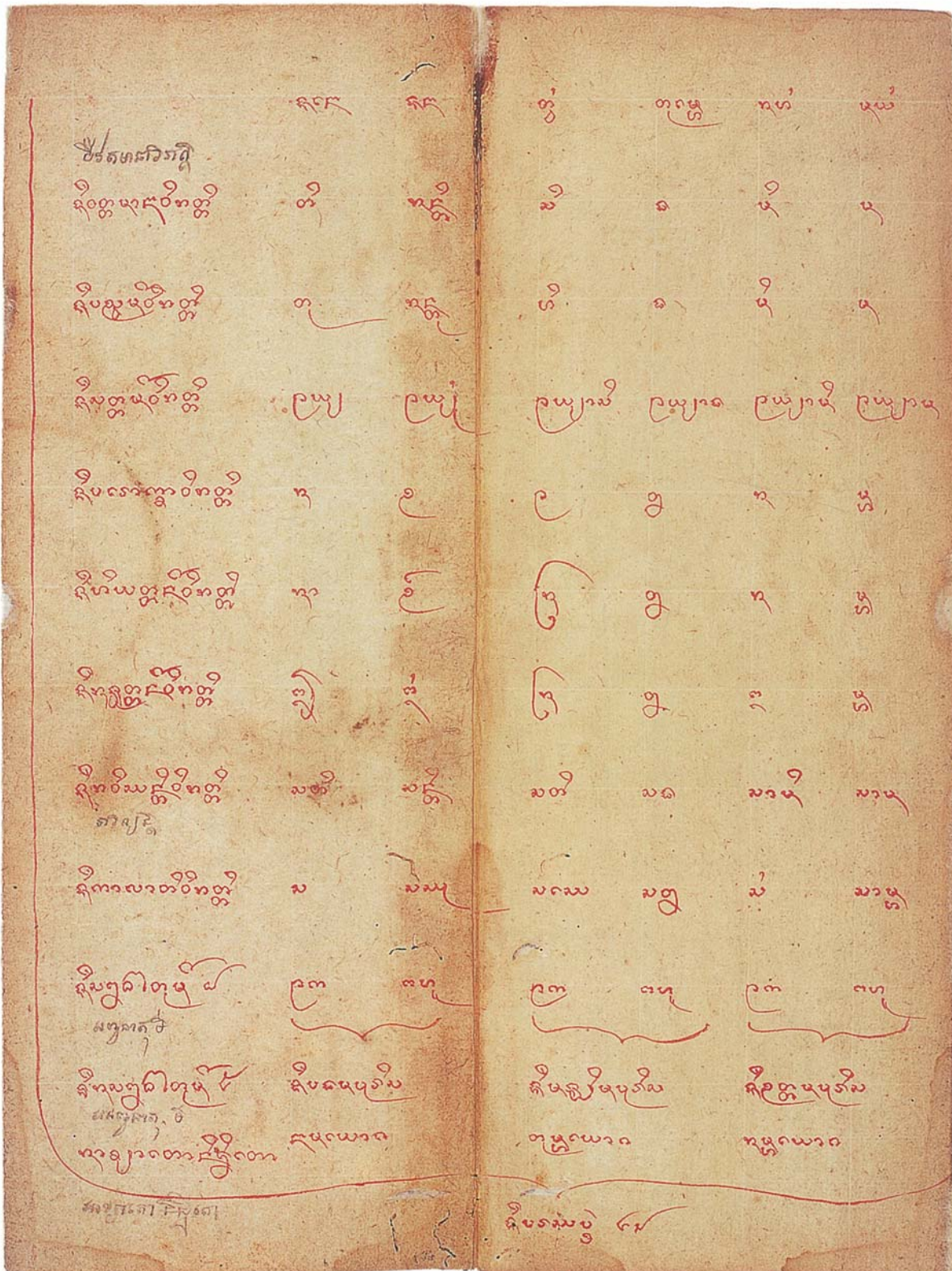
ภาพที่ ๕๖ คำอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลี เรื่อง การทอ

ภาพที่ ๕๗ คำอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลี เรื่อง การก (ต่อ)

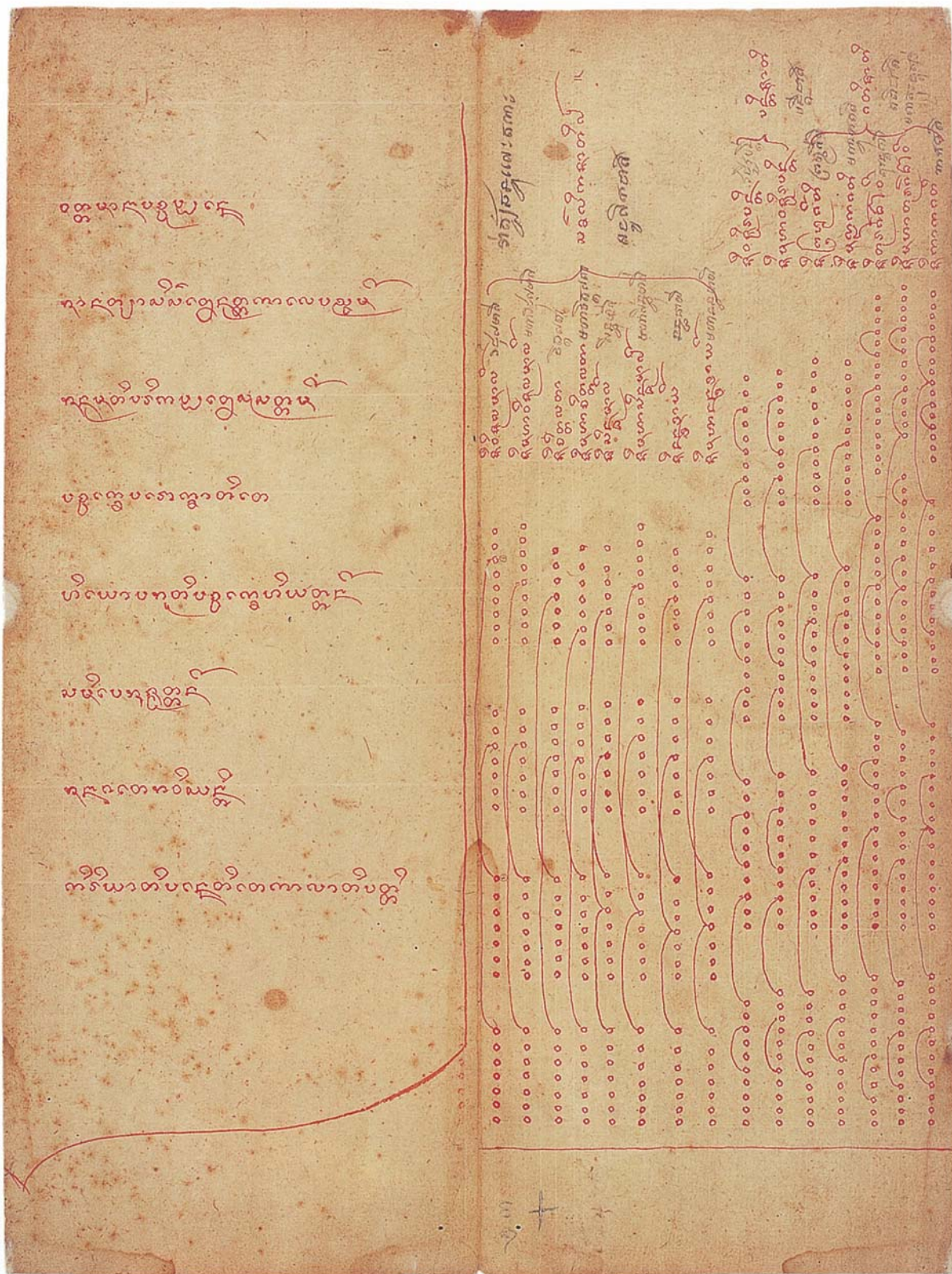

ภาพที่ ๕๘ คำอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลี เรื่อง วิภัติอาขยาด ว่าด้วยปรัสสบท

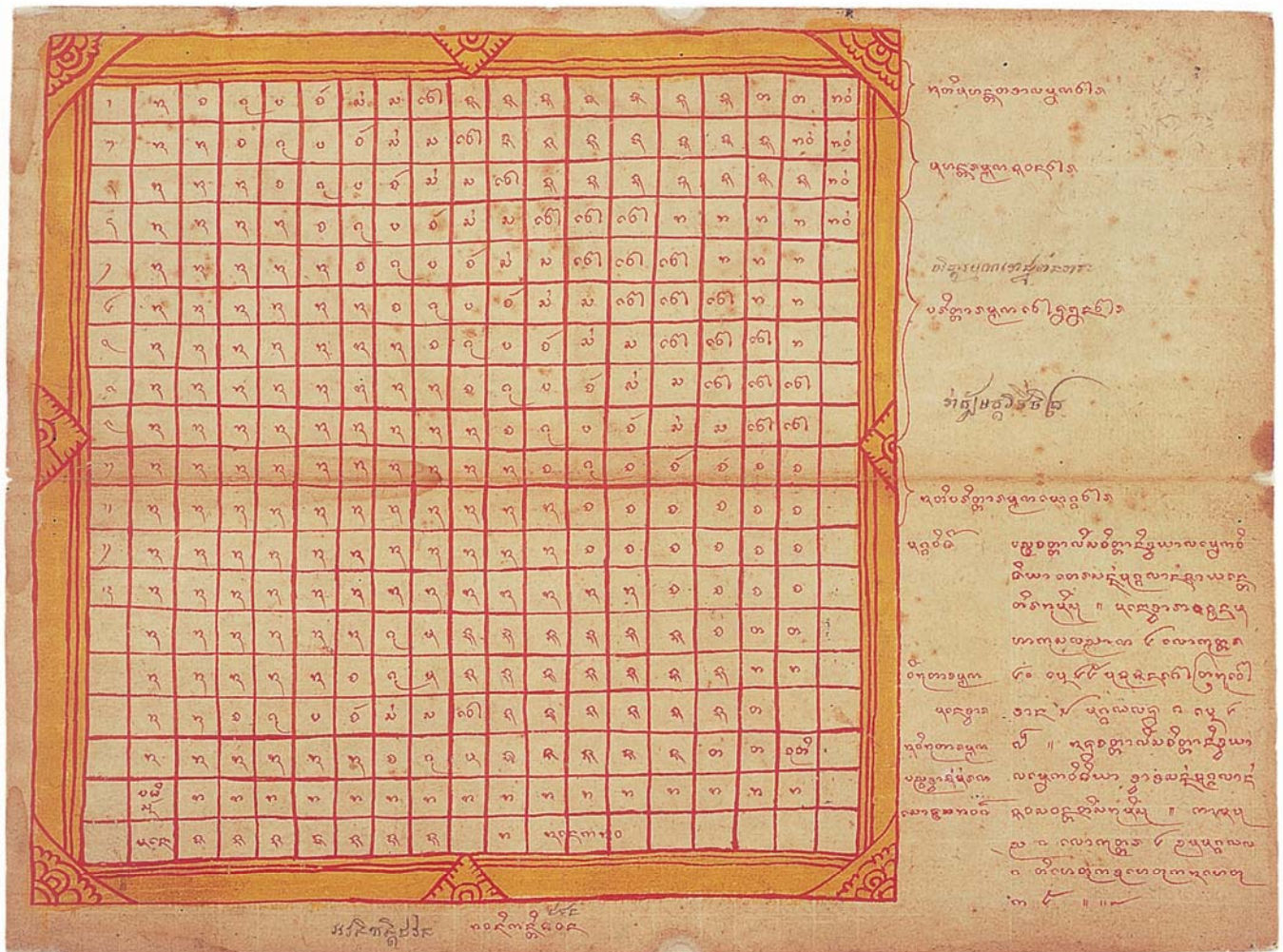

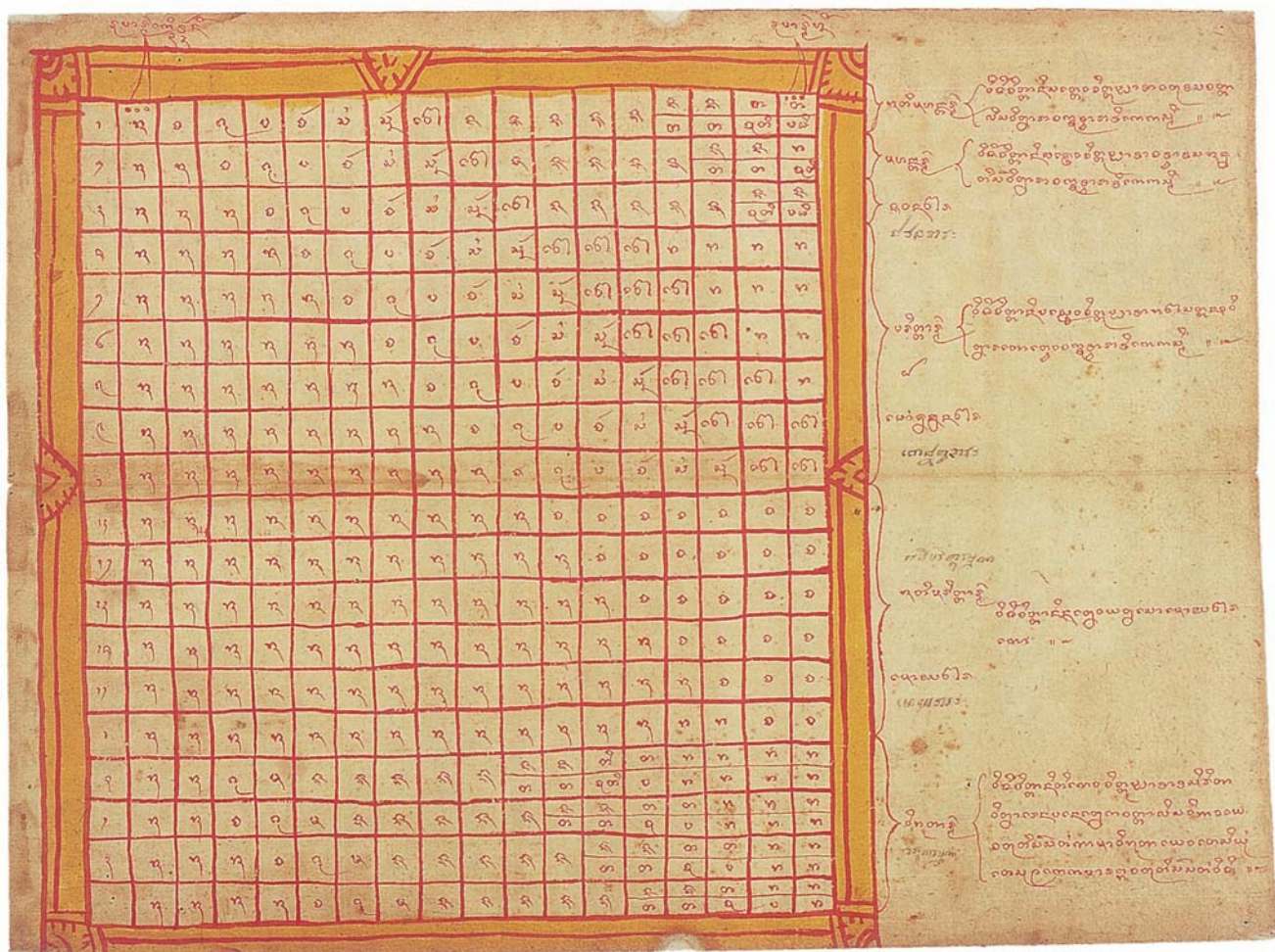
ภาพที่ ๖๐ คำอธิบายไวยากรณ์ภาษาบาลี เรื่อง วิภัติอาชยาด ว่าด้วยอัตตโนบท และผังคณะฉันท ชื่อต่างๆ

ภาพที่ ๖๑   กลบตในผ้ง ว่าด้วย มรรควิถีจิต

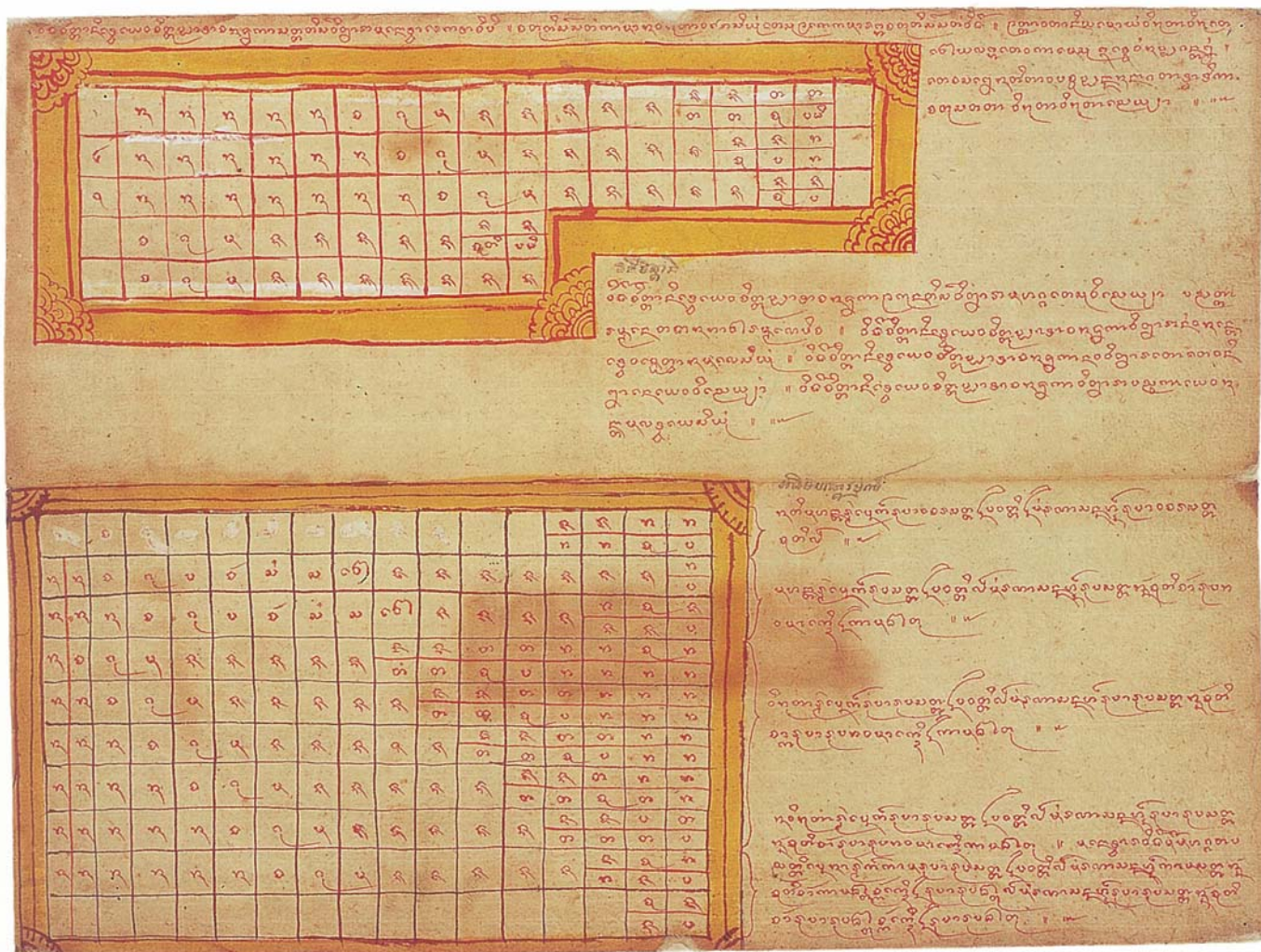

ภาพที่ ๖๒

กลบทในผัง ว่าด้วย รูปารมย์ที่เกิดขึ้นและหนีไป

ภาพที่ ๖๓

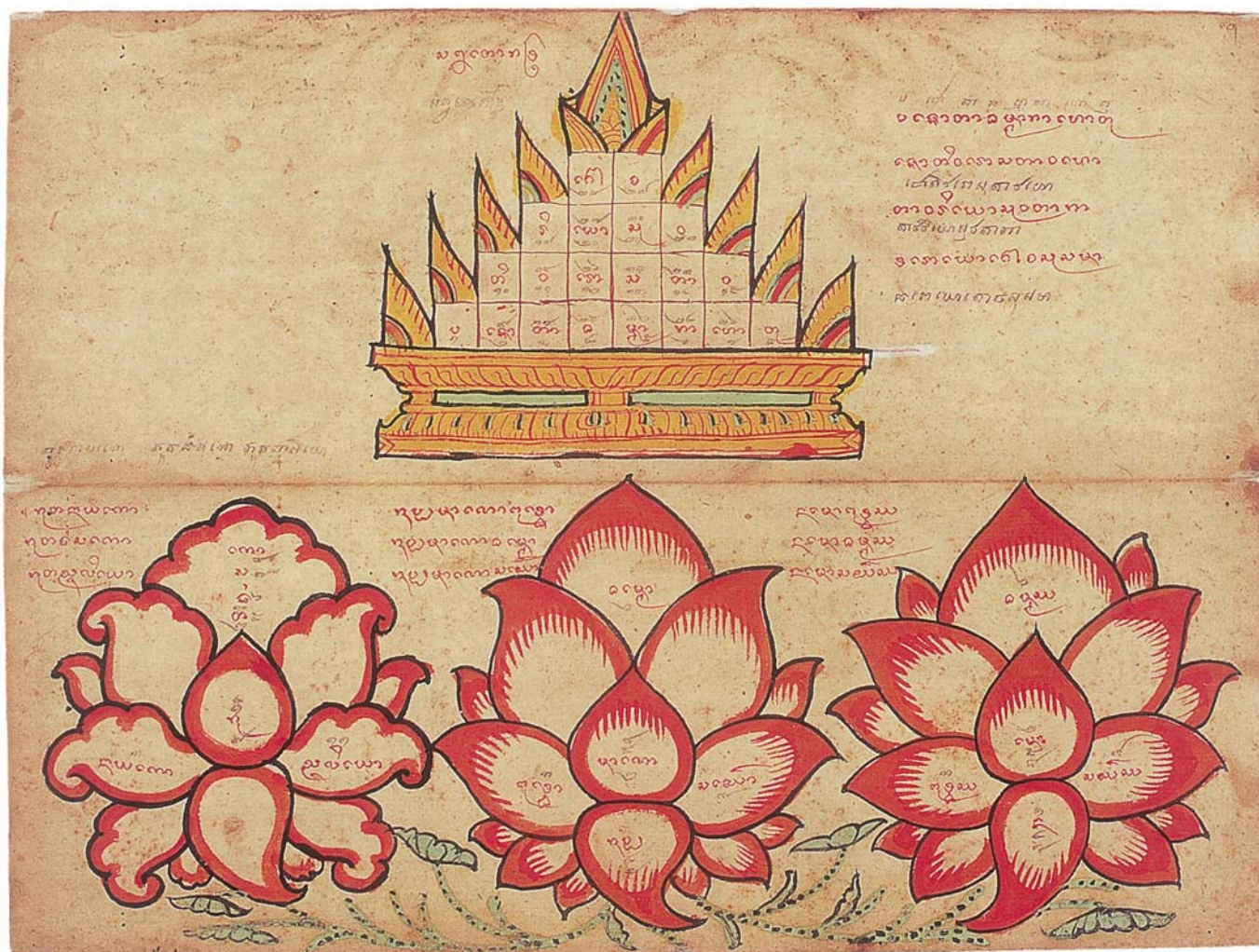
กลบทในผัง ว่าด้วย วิถีจิตและอติมหันตารมณ

[illegible][illegible][illegible]

ภาพที่ ๖๔ กลบหนึ่ในผ้ง ว่าด้วย วิถีชีวิต อรู่ปาวจรวธิ และมรรควิธี

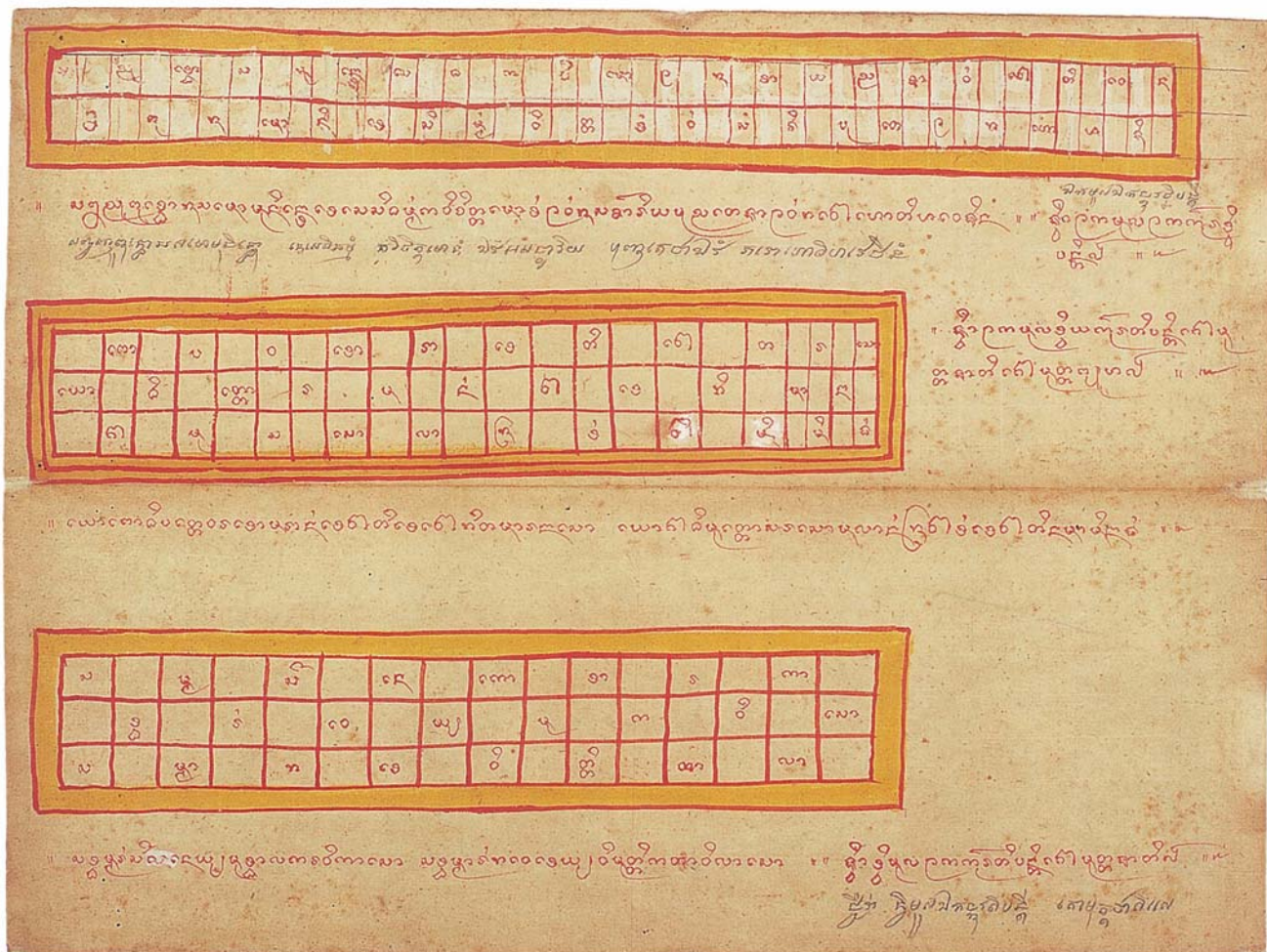

ภาพที่ ๖๕

กลบทในมัง ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
ในรูปยันต์คณาเรียงตามลำดับเลขที่ปรากฏในมังปทุมชาติ

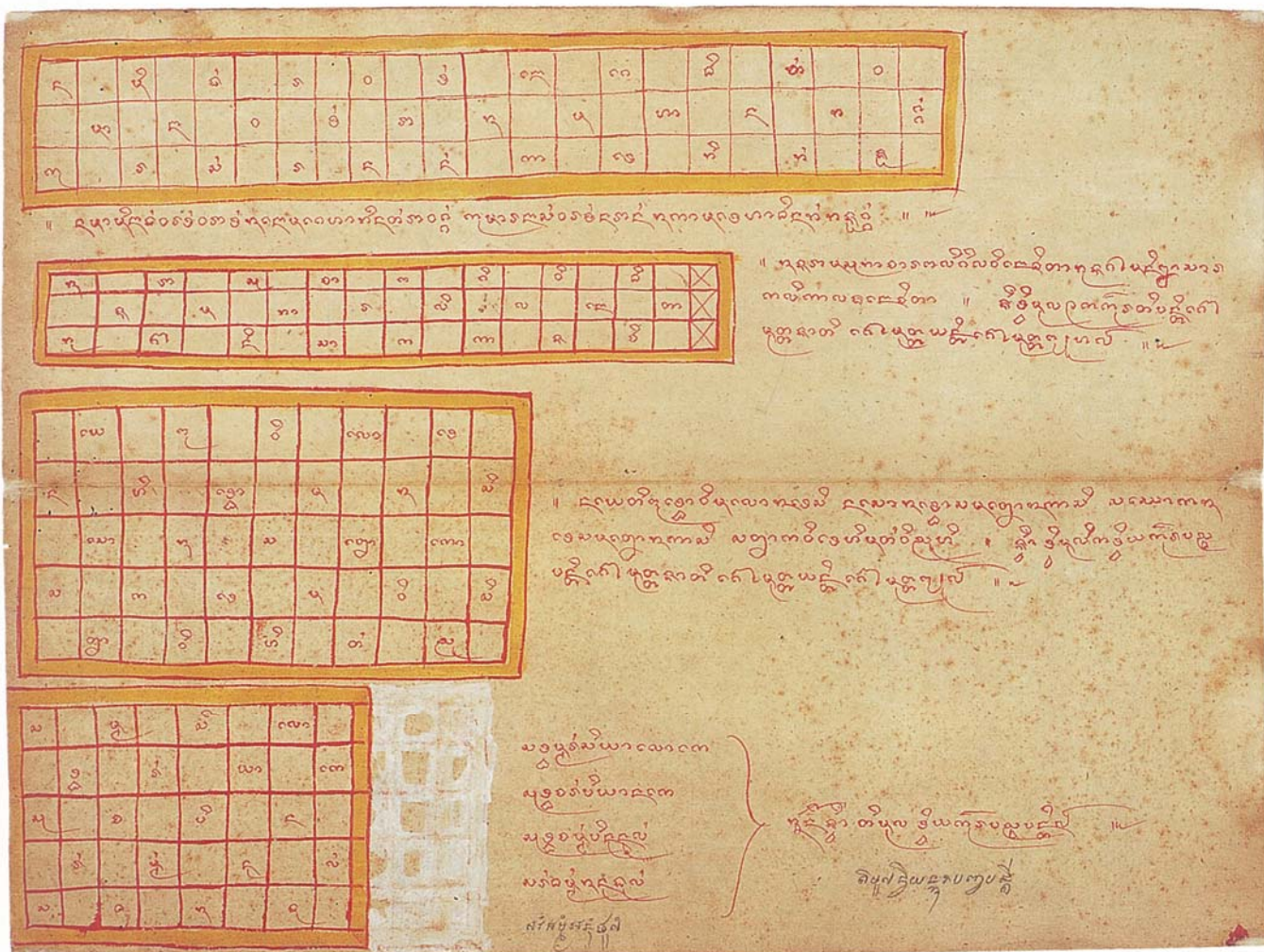

ภาพที่ ๖๖

กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าตามลำดับแถวที่ชื่อ เอกังกรทวีปินติ ชื่อ เอกมูลทวิยังกรติปินติโคมุตราชติ และชื่อ ทวิมูลเอกังกรติปินติโคมุตราชติ

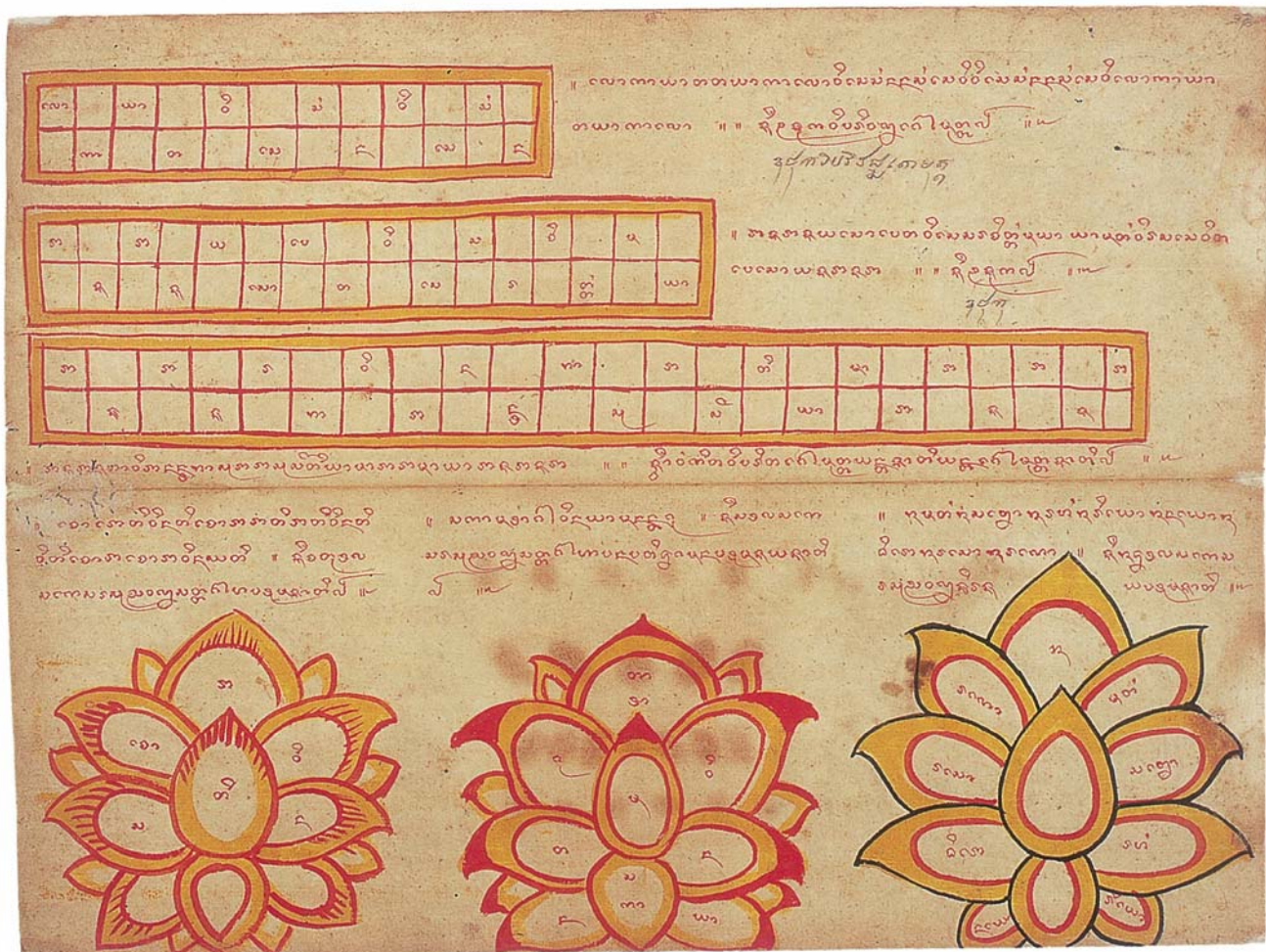

ภาพที่ ๖๗

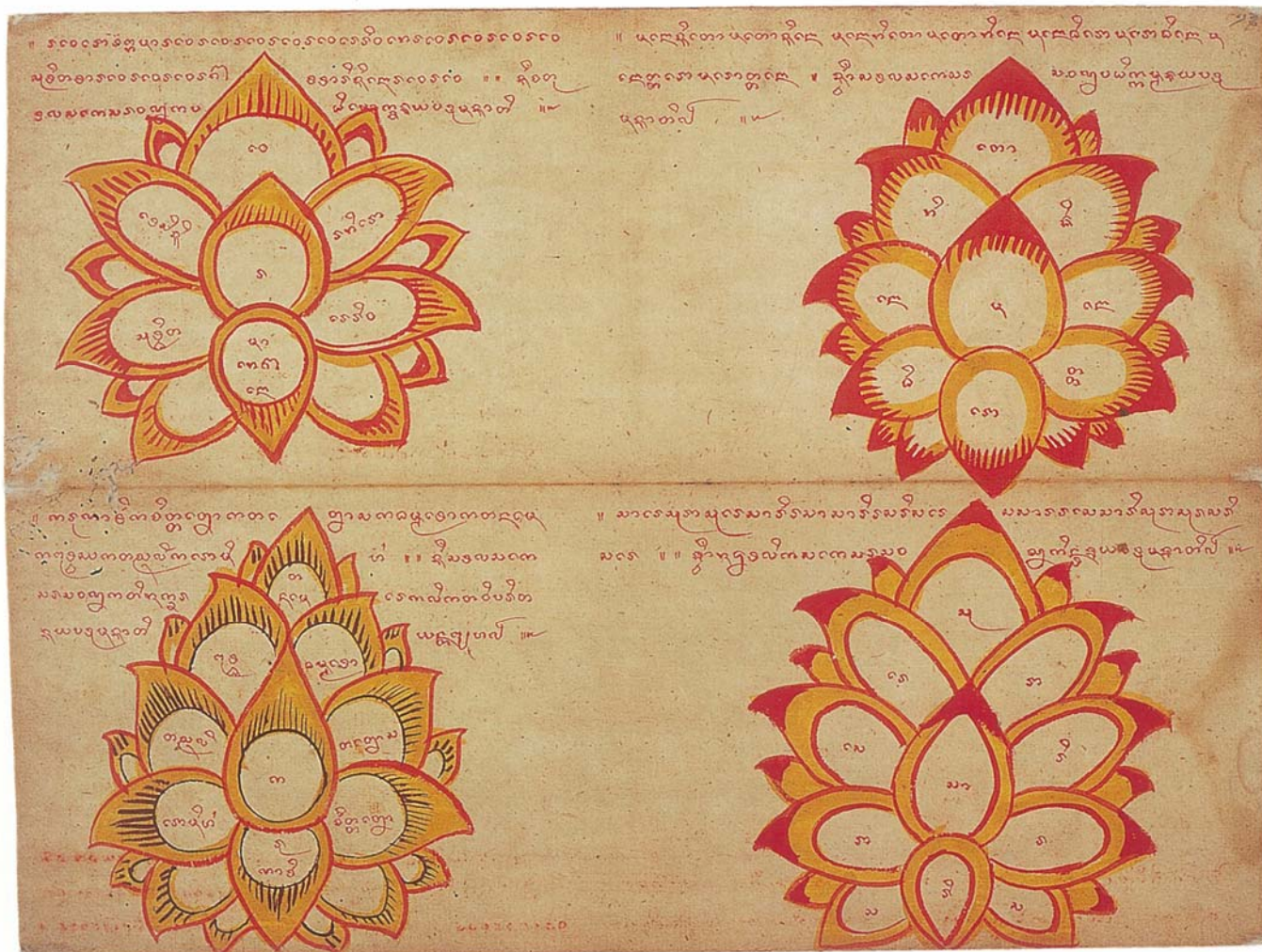
กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าตามลำดับแถวที่ชื่อ
ทวิมุลเอกังกรติปันติโคมุตราชติ ชื่อ ทวิมุลิกทวิกรปิณฺญปันติโคมุตราชติ
และชื่อ ติมุลทวิยังกรปิณฺญปันติ

ภาพที่ ๖๘   กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้าตามลำดับแถวที่ชื่อ อชุกวิปริวัฏฏะโคมุต

ภาพที่ ๖๔

กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาที่ชื่อ จตุทะเลสระทะเล และอัญฐะทะลิกะสะเกสะระ
วันฎะปทุมชาติยันต์

ภาพที่ ๗๐   กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ชื่อ ปทุมชาตยันต์ ๑๐ ประการ

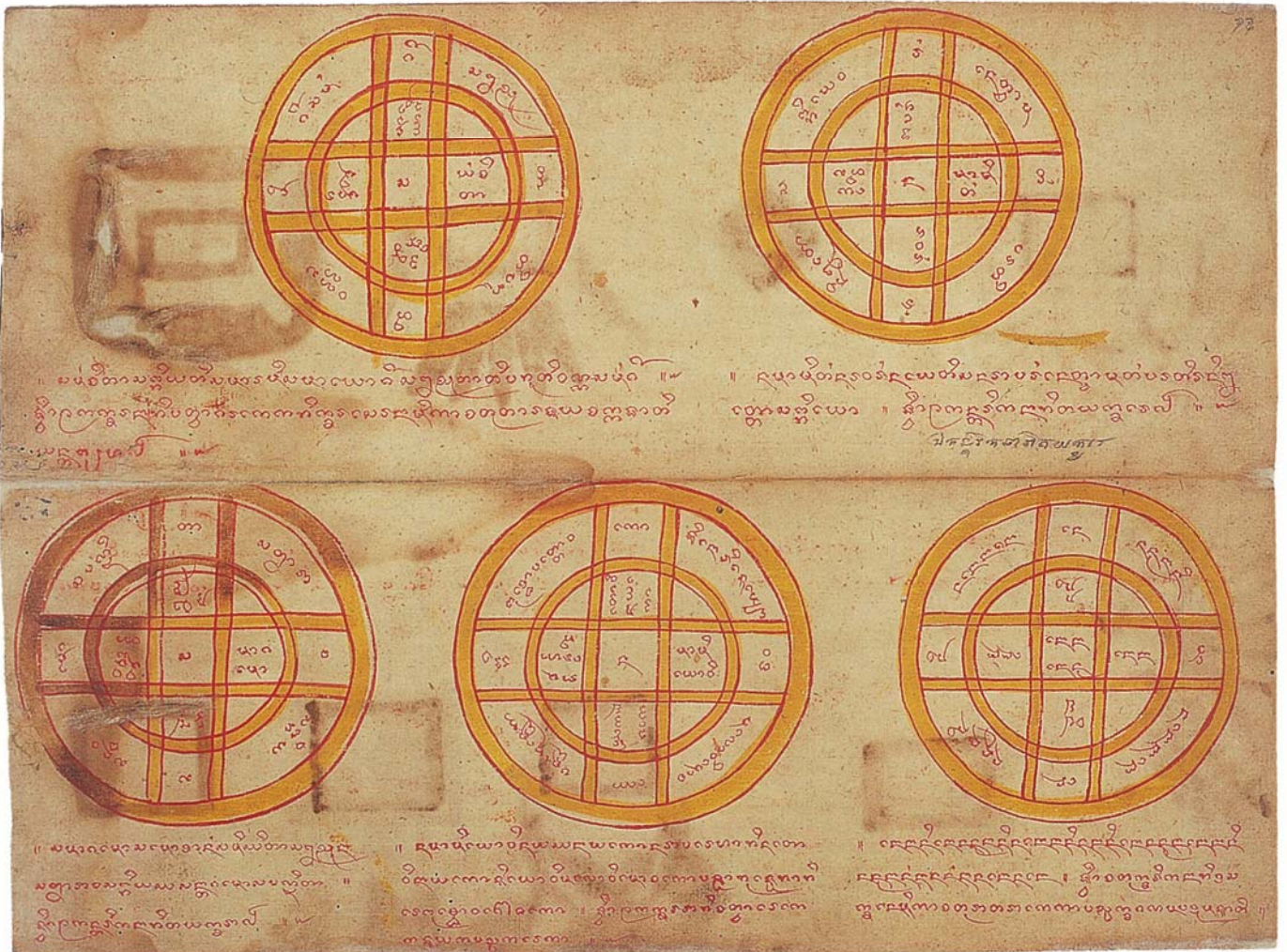
ภาพที่ ๗๑ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ชื่อ จตุปปนิกะปทุมชาติ และปัญจปปนิกะปทุมชาติยันต์

ภาพที่ ๗๒ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ชื่อ จตูปุปผิกะปทุมชาติ และปญฺจูปฺผิกะปทุมชาติยันต์ (ต่อจากภาพที่ ๗๑)

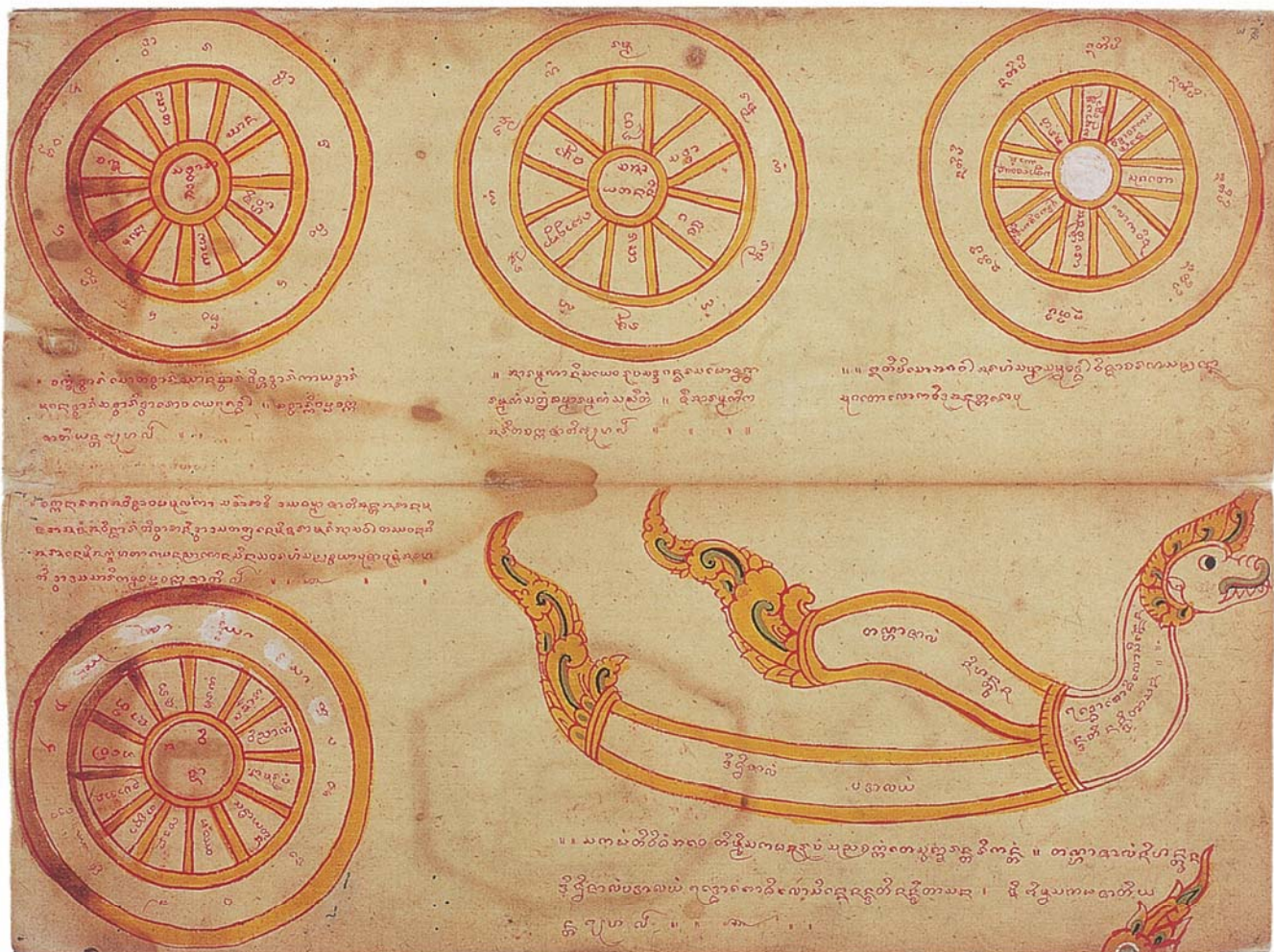

ภาพที่ ๗๓

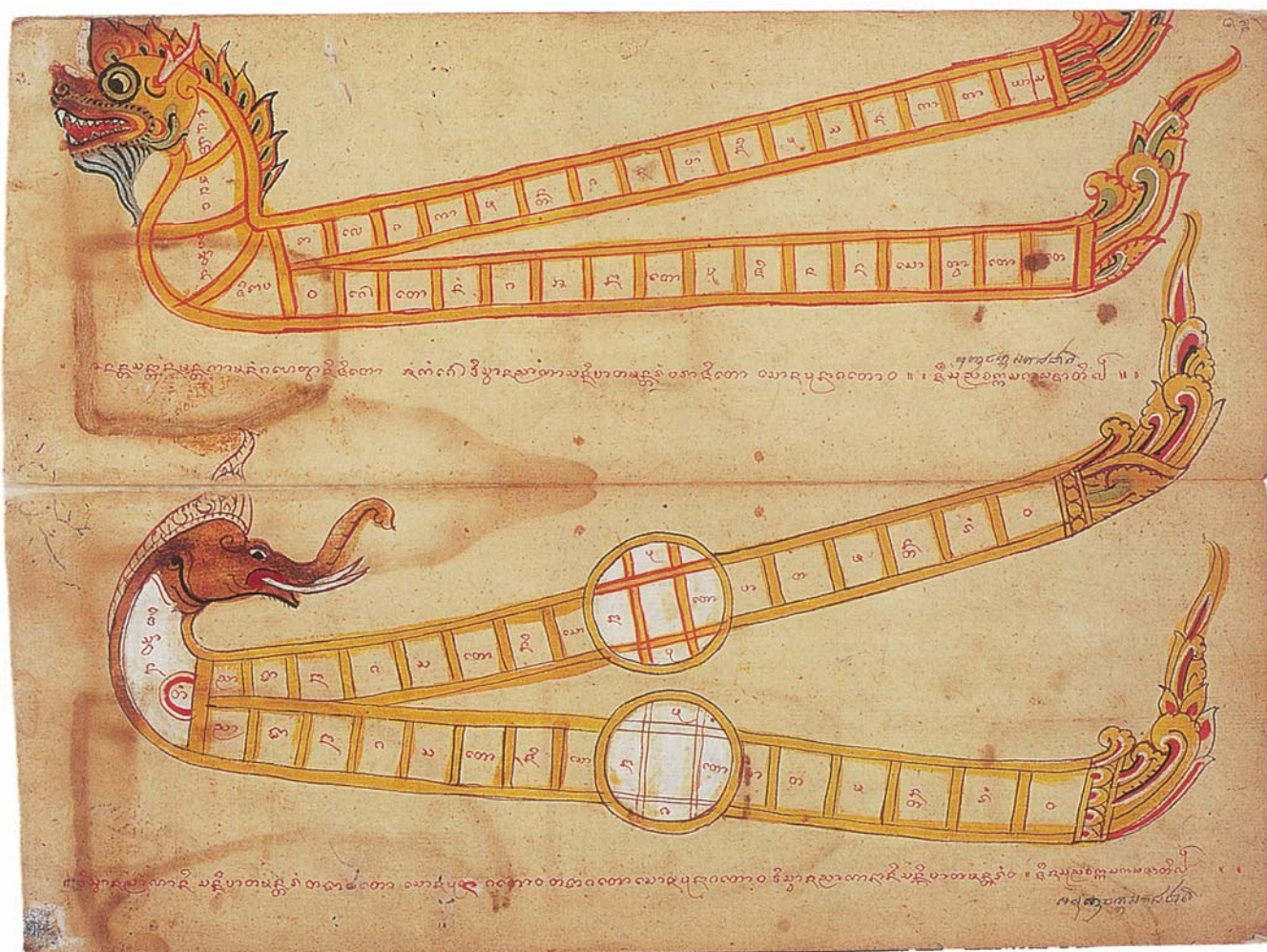
กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าในรูปยันต์คาถา
ชื่อ เอกันตริกนภิตยักขเรและอื่น ๆ

ภาพที่ ๗๔ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาถึงอารมณีกัมมัฏฐาน และระลึกถึงพระพุทธคุณในรูปขันธ์ค่าถา
ชื่อ อารัมมณิกอริตัจจกขาติပ္พูห์ และอื่น ๆ

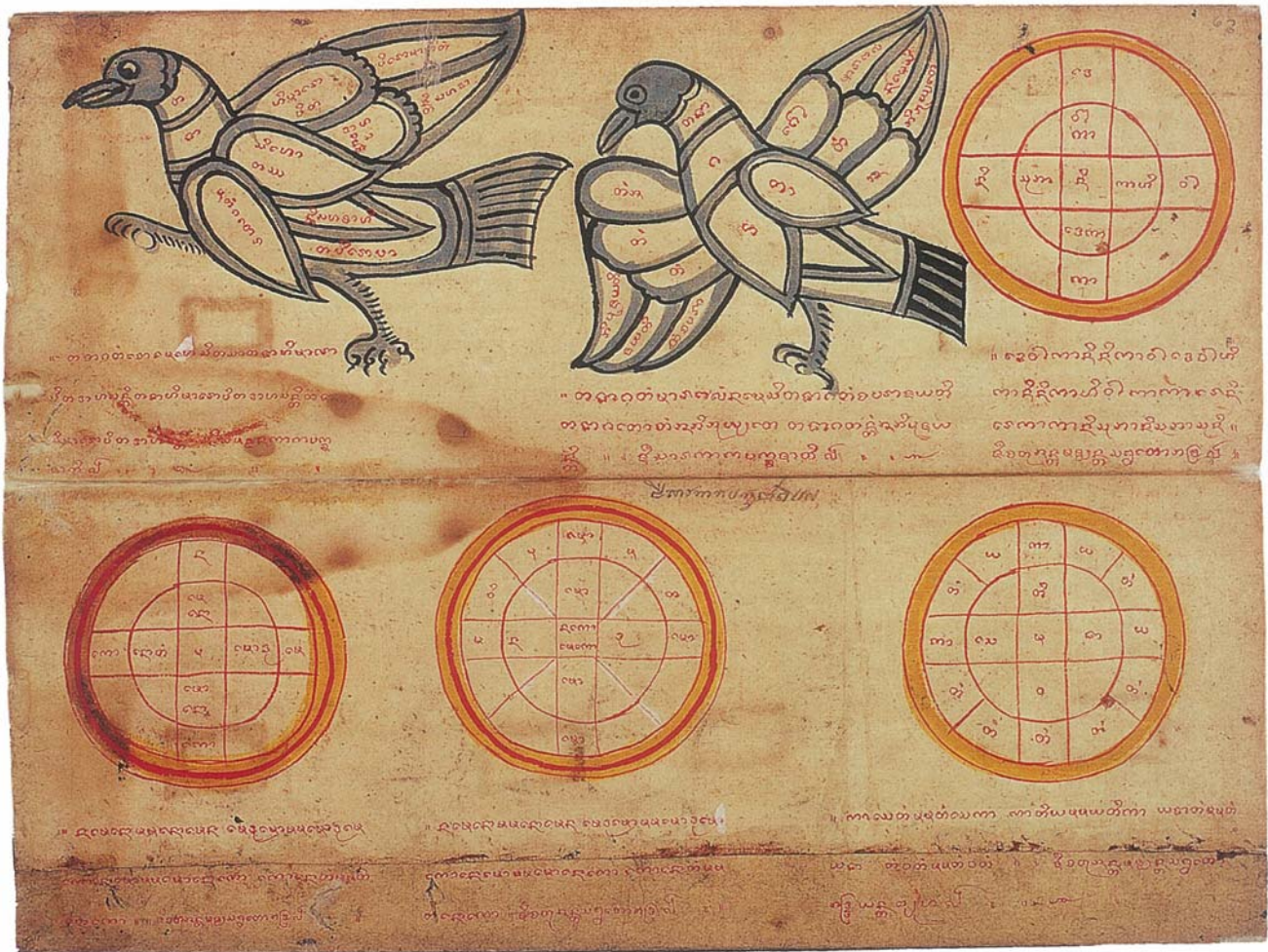

ภาพที่ ๗๕

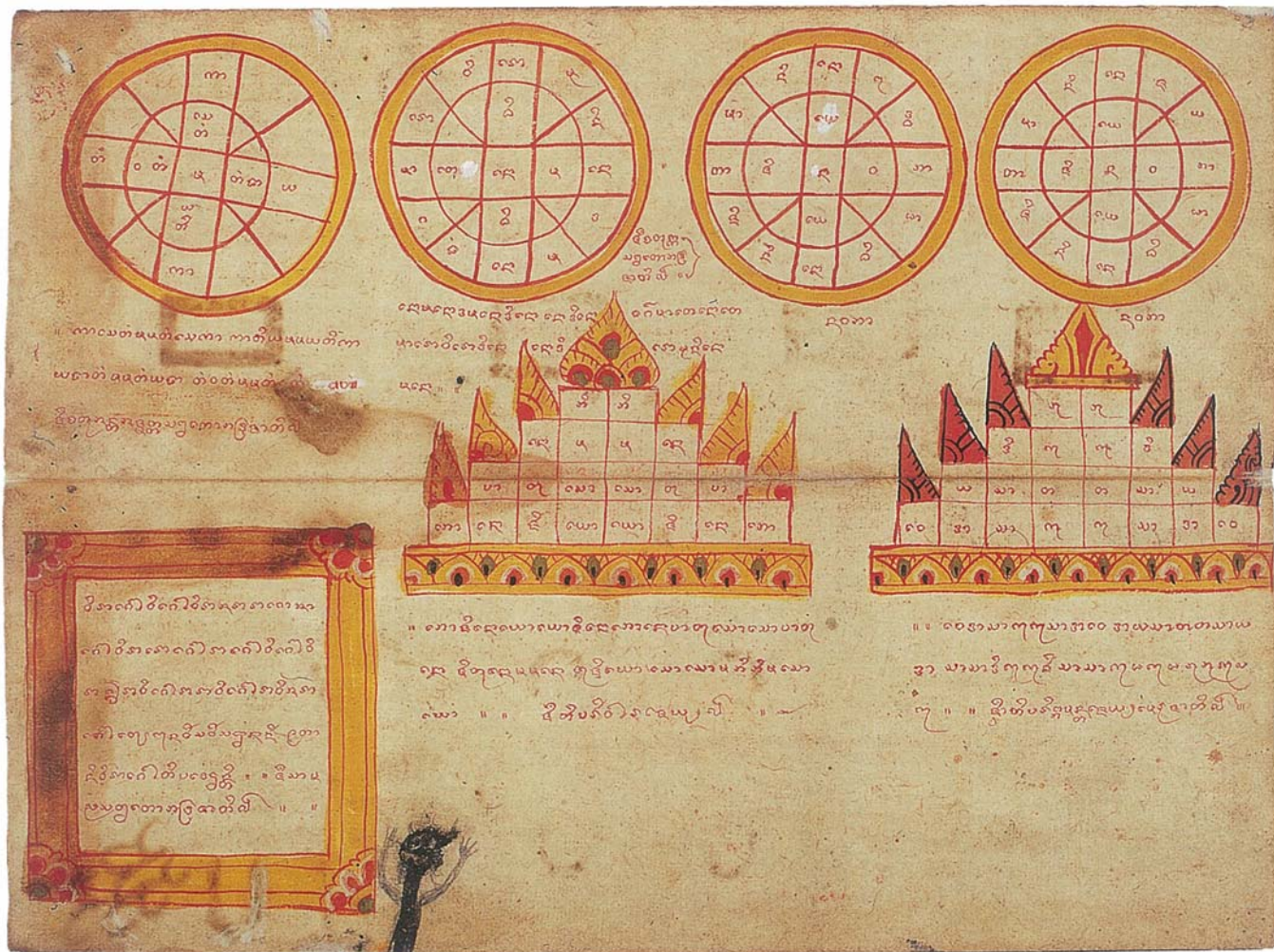
กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธคุณในรูปยันต์คาถา
ชื่อ สุธมฺมจักกสภกฐาติ และอสุธมฺมจักกสภกฐาติ

ภาพที่ ๗๖ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธรูปในรูปยันต์คาถา ชื่อ สารากาปักษชาติยันต์ และอื่น ๆ

ภาพที่ ๗๗

กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ จตุกกัณฑ์ไตรชาติ และอื่น ๆ

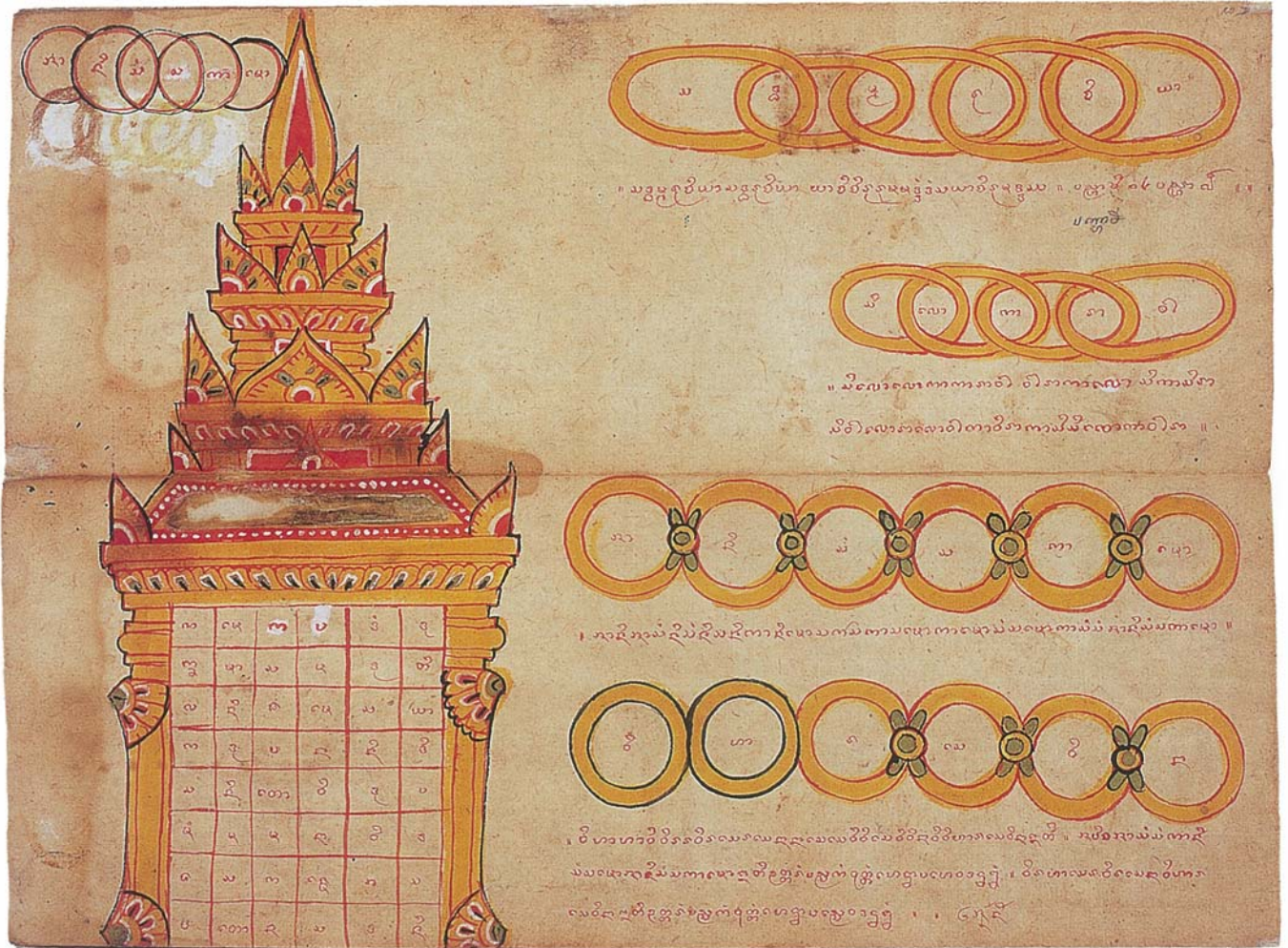
ภาพที่ ๗๙

กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระพุทธรูปในรูปขันธ์คาถา
ชื่อ สมันตอักษสัมปยุตปาสาทชาติ และอื่น ๆ

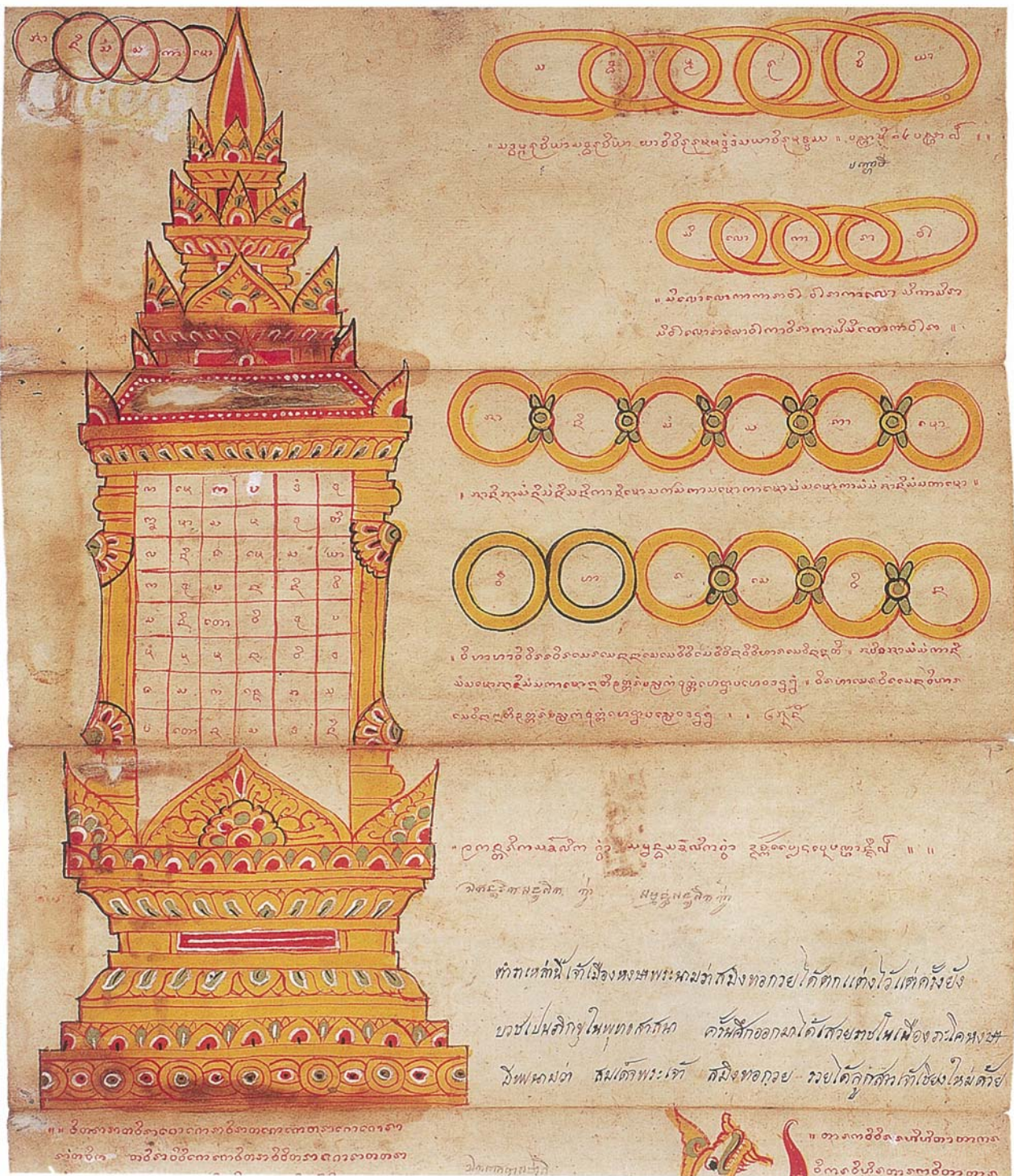

ภาพที่ ๘๑ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ ปัญหา ๑๔ ปัญหา

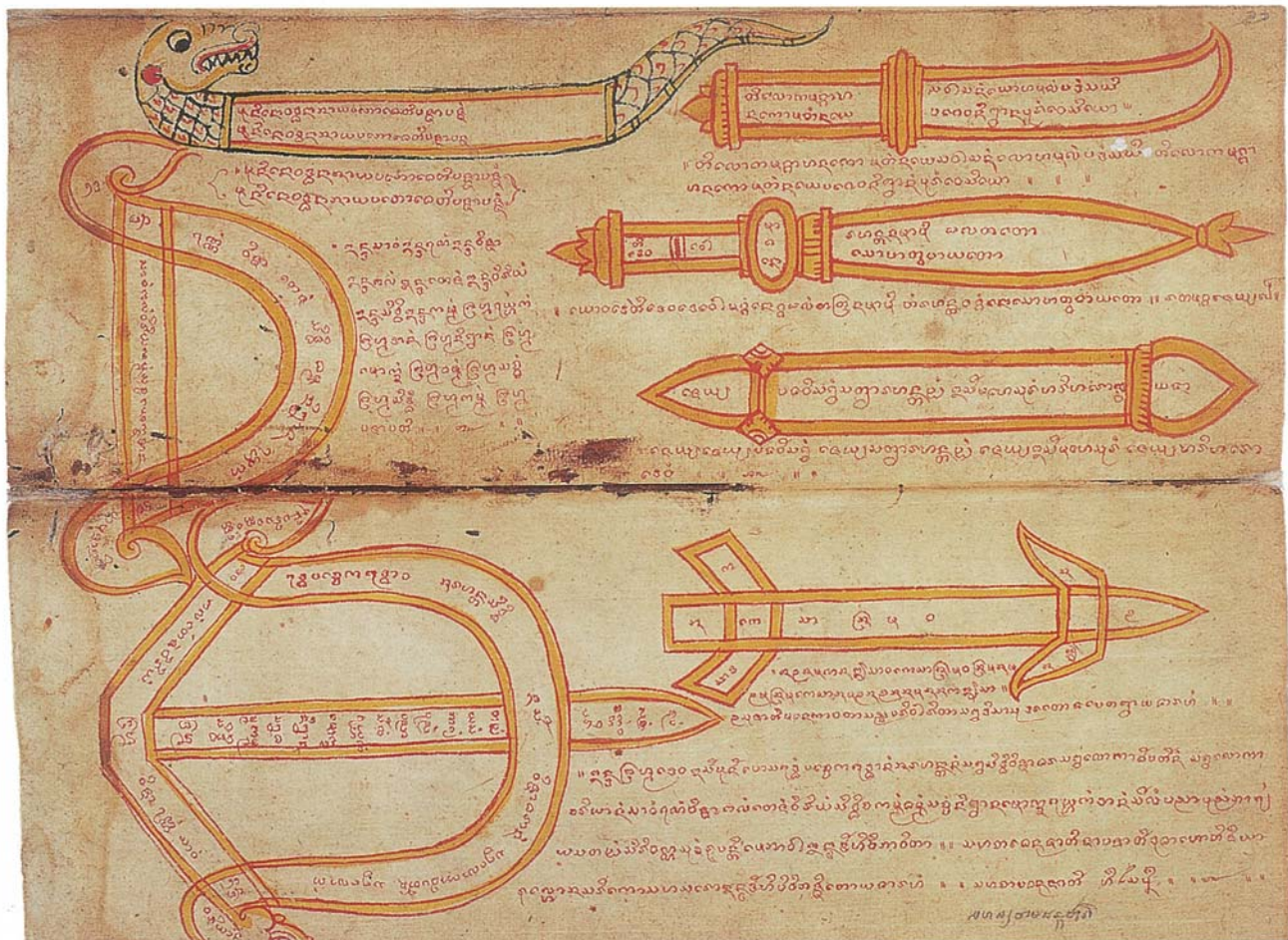

ภาพที่ ๘๓   ภาพรวมฝั่งกลบต ภาพที่ ๘๑ - ๘๒

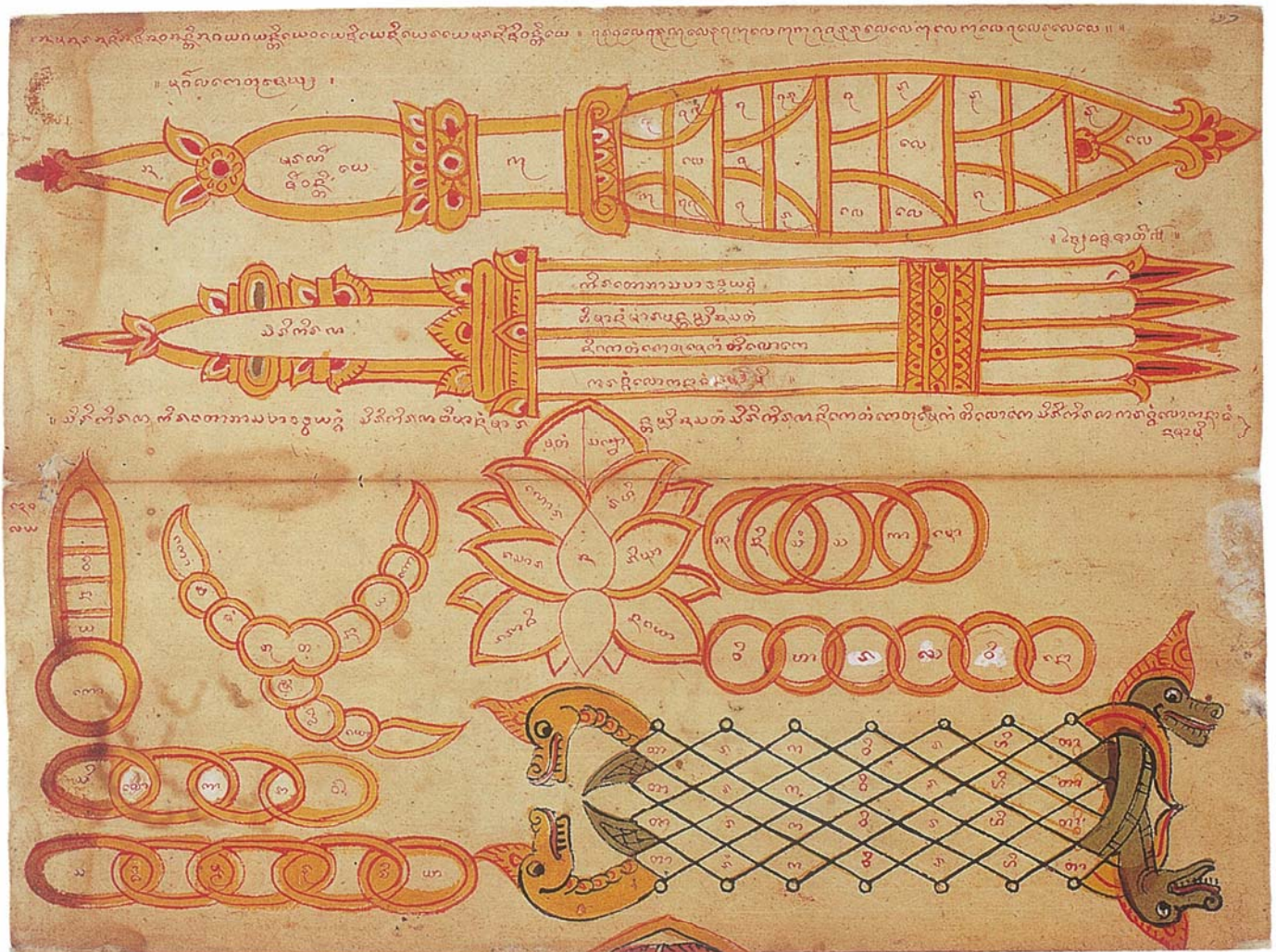

ภาพที่ ๘๔

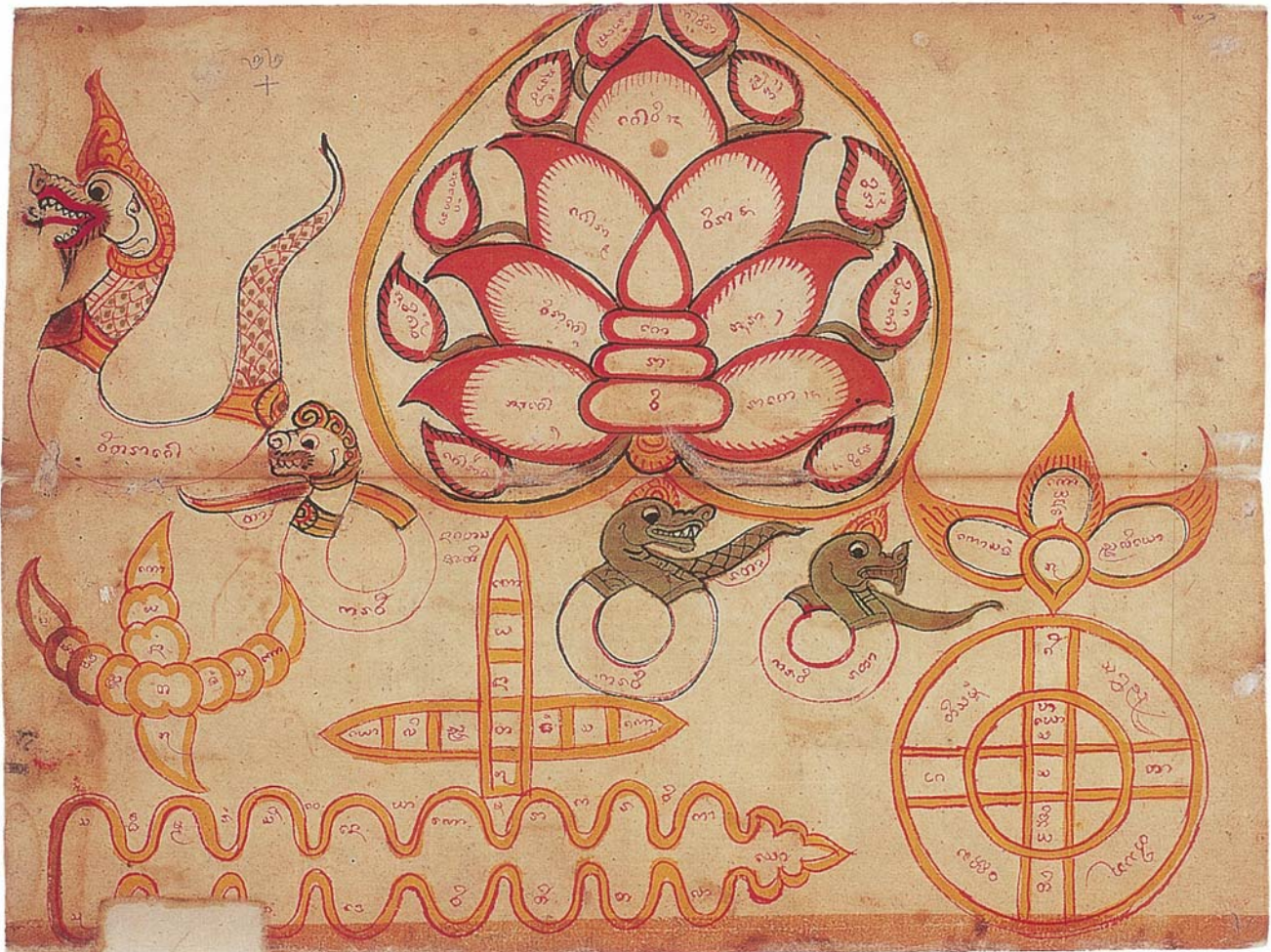
กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันต์ และอินทร์พรหม เป็นต้น ในรูปยันต์คาถา ชื่อ สหจารธนูชาติ

ภาพที่ ๘๕ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ มงคลเกตุเชยยะ และไชยธัชชาติ

ภาพที่ ๘๖ กลบทแบบต่างๆ ว่าด้วยทศวดภานาในรูปยันต์คาถา ชื่อ นาคปาสชาติ

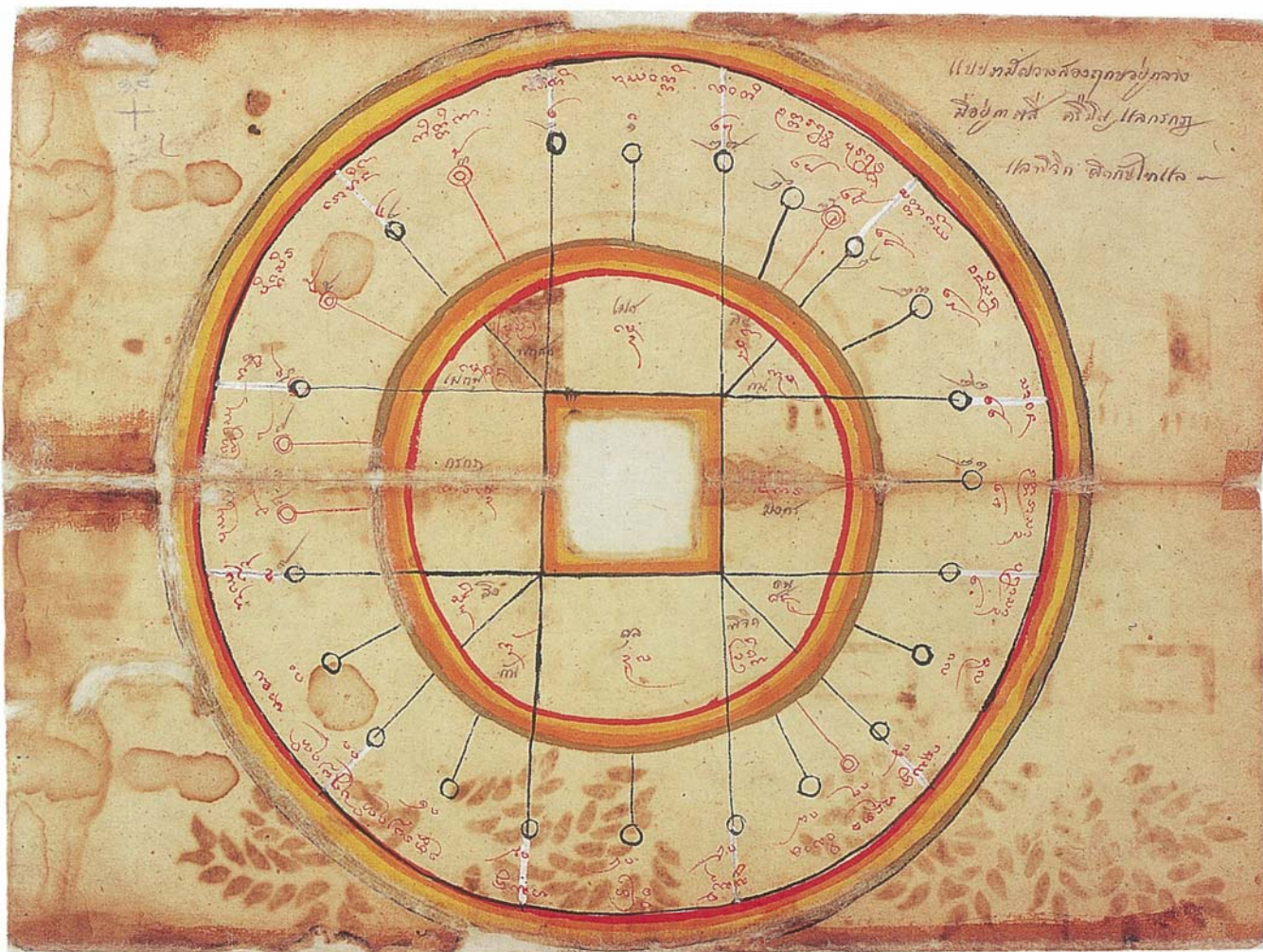

ภาพที่ ๘๗ กลบท ว่าด้วยบทสวดภาวนาในรูปยันต์คาถา ชื่อ นครชาติ

ภาพที่ ๘๙ จักรราศี และดาวนักษัตรทั้ง ๒๗

ภาพที่ ๙๐ สัญลักษณ์ดาวนักษัตรทั้ง ๒๗

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรขอม

เลขที่ ๑

ชื่อ ไตรภูมิภาษาเขมร

รูปเล่มและสภาพของสมุดภาพไตรภูมิอักษรขอม เลขที่ ๑

หน้าต้น

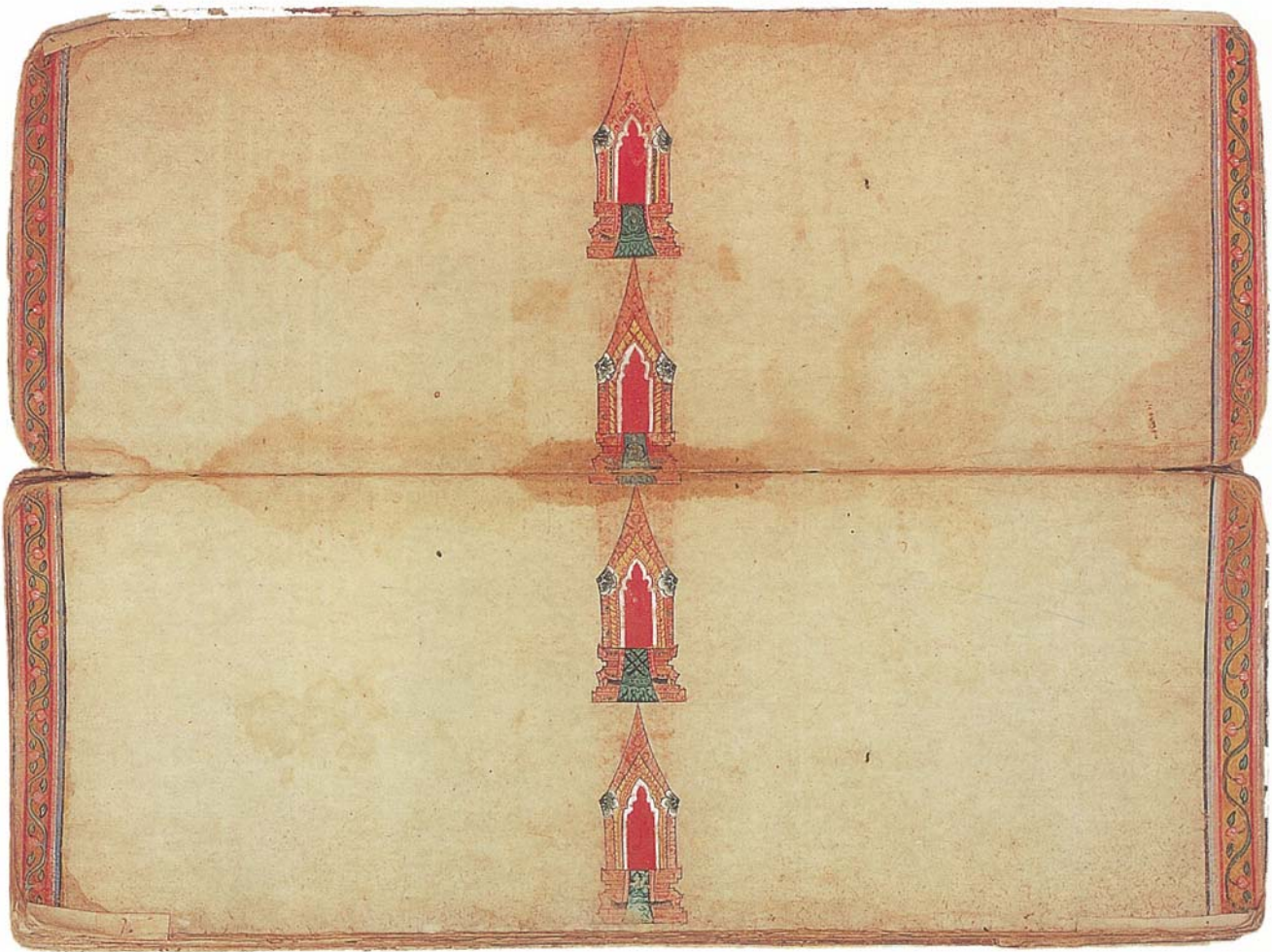
ภาพที่ ๑   มหานครนิพพาน

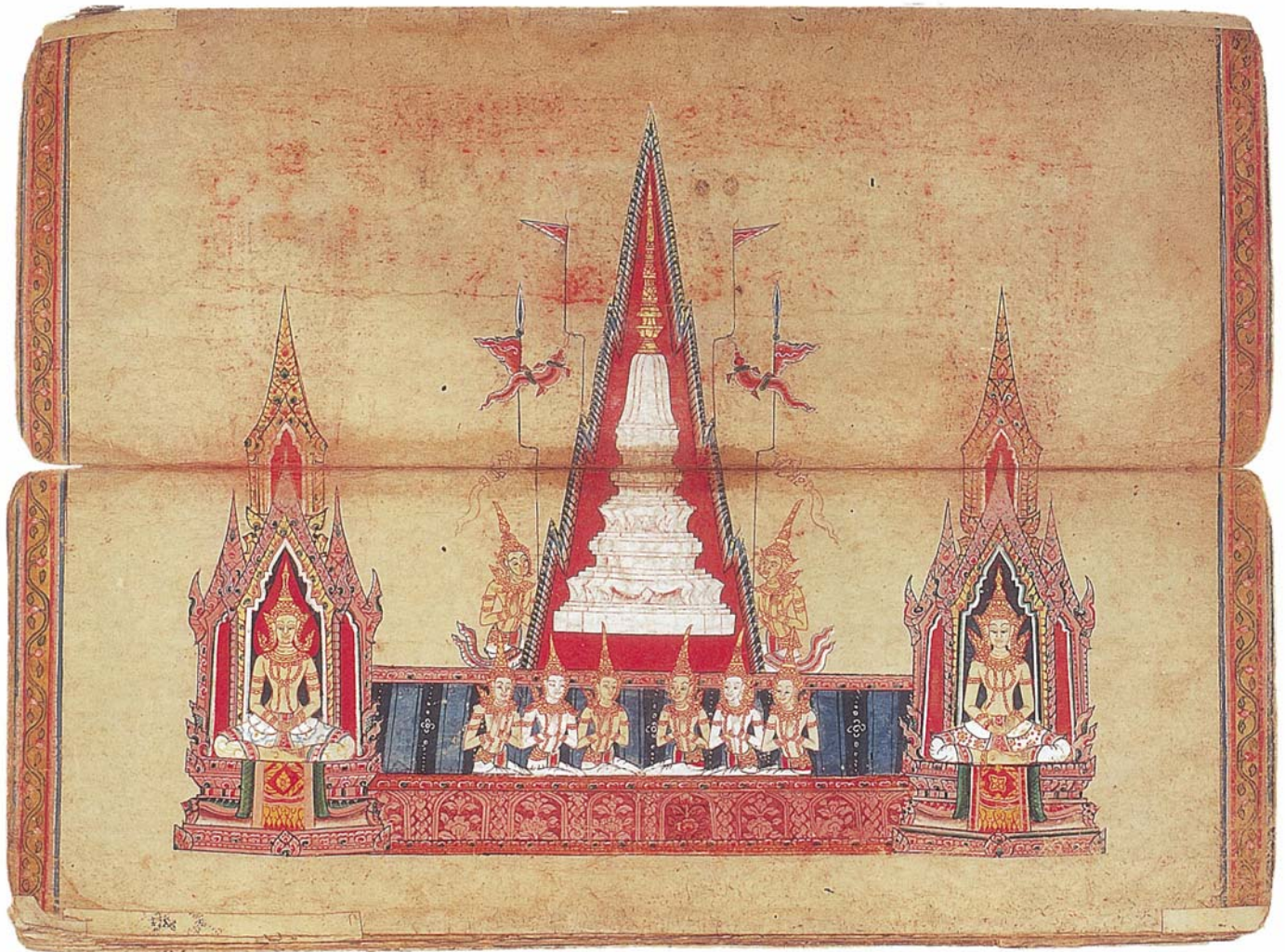
ภาพที่ ๒ พระอริยบุคคล ๔ จำพวก

ภาพที่ ๓ อรูปพรหม ๔

ภาพที่ ๔ พระพุทธเจดีย์ ประดิษฐานอยู่ในชั้นนอกนิมิตราพรหม

ภาพที่ ๕   สุตัสสาพรหมและสุตัสสีพรหม สุตาวาสคำรบ ๓ และ ๔ ตามลำดับ

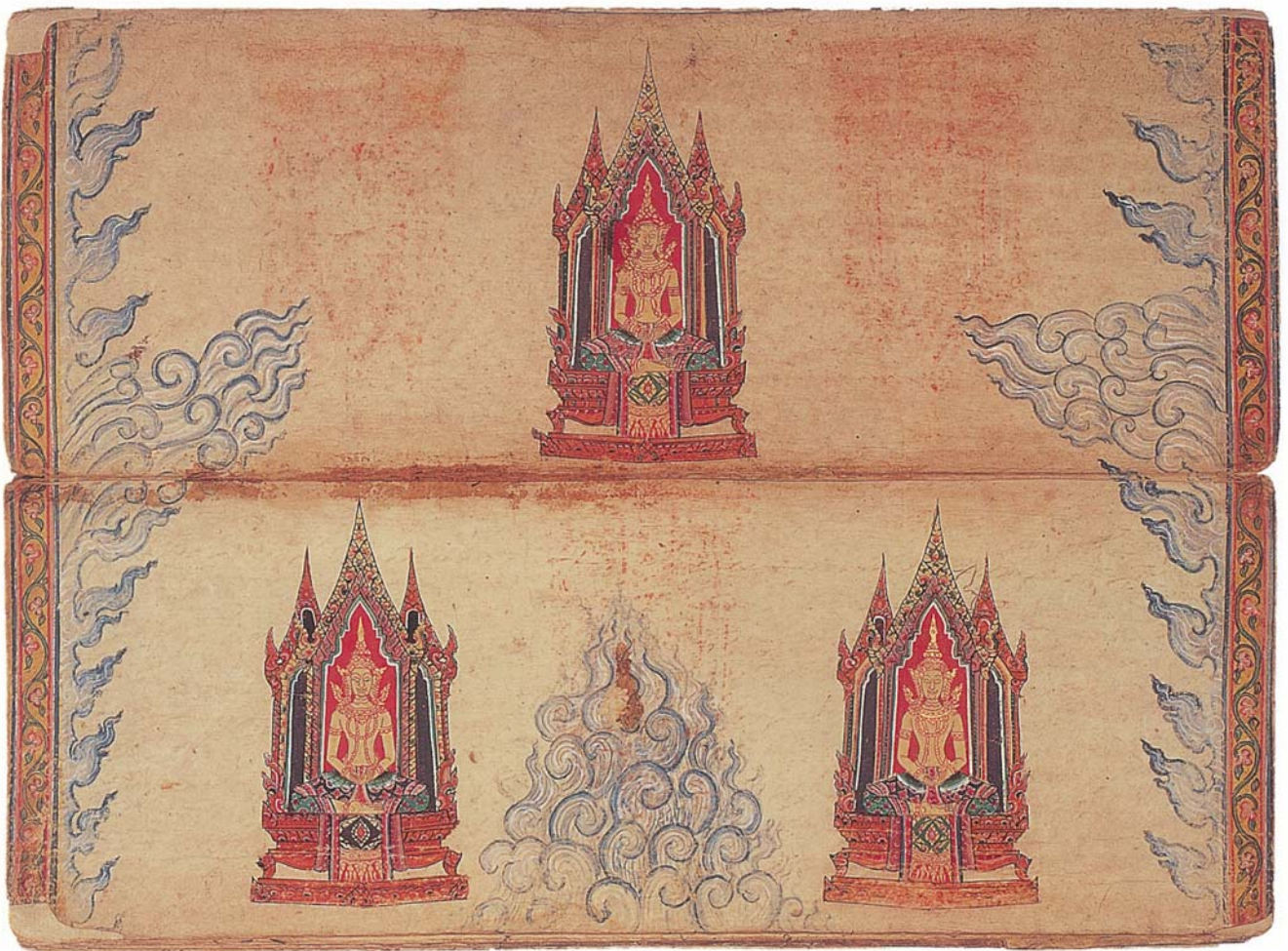
ภาพที่ ๖ อวิหาพรหมและอตัปปาพรหม สุธาวาสชั้นปฐม และคำรบ ๒ ตามลำดับ

ภาพที่ ๗ เวทีปผลาพรหม และอัสยนิพรหม

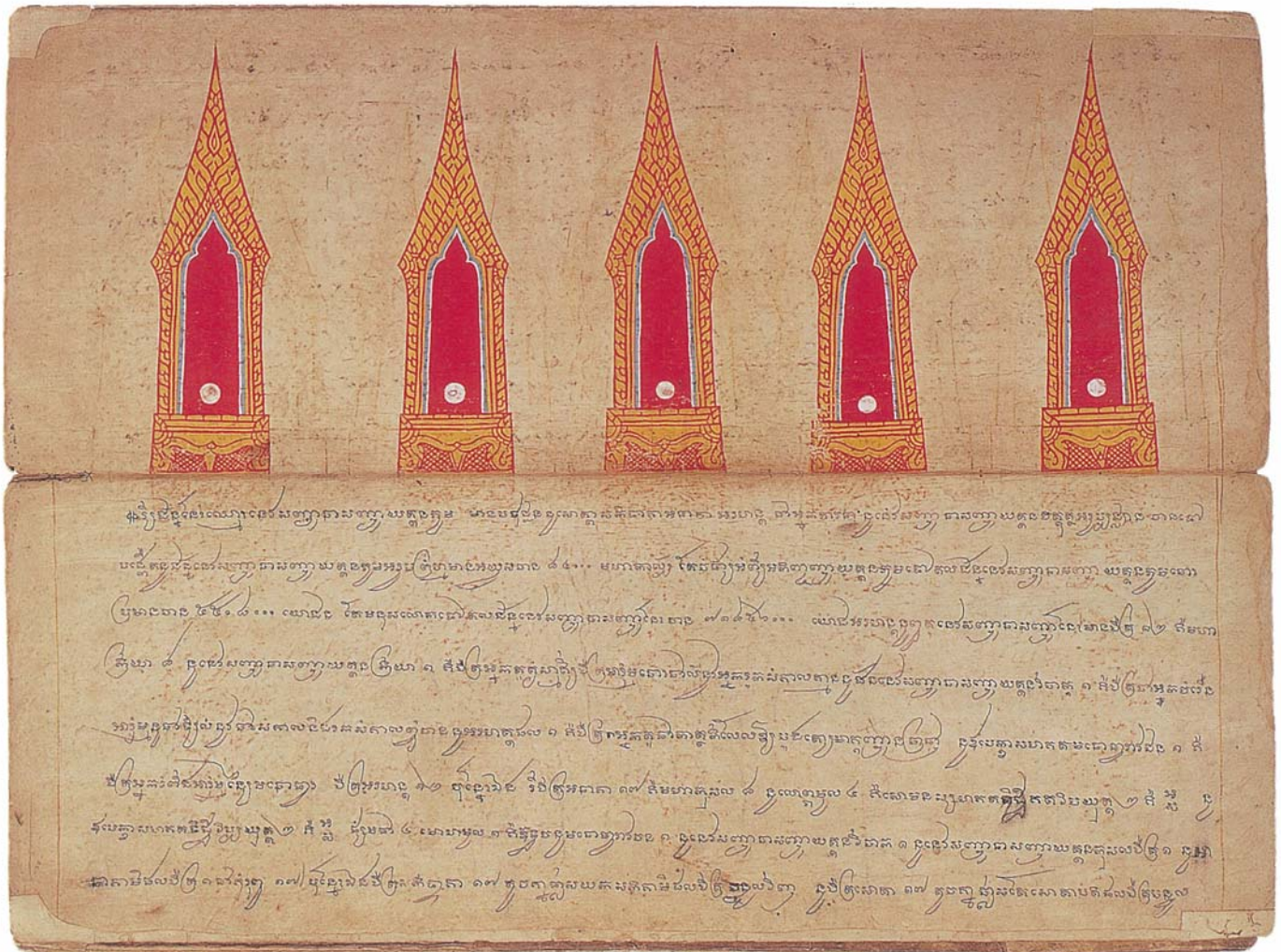
ภาพที่ ๘   สุกกิตาพรหม อัมปมาณสุภาพรหม และปริตตสุภาพรหม

ภาพที่ ๙   อามัสนาพรหม ปรีตตภาพพรหม และอัปมาณาภาพพรหม

ภาพที่ ๑๐ รูปพรหมชั้นคำรบ ๔ ชื่อ เวนัสัญญานาสัญญายตนะ
และคำบรรยายรายละเอียด

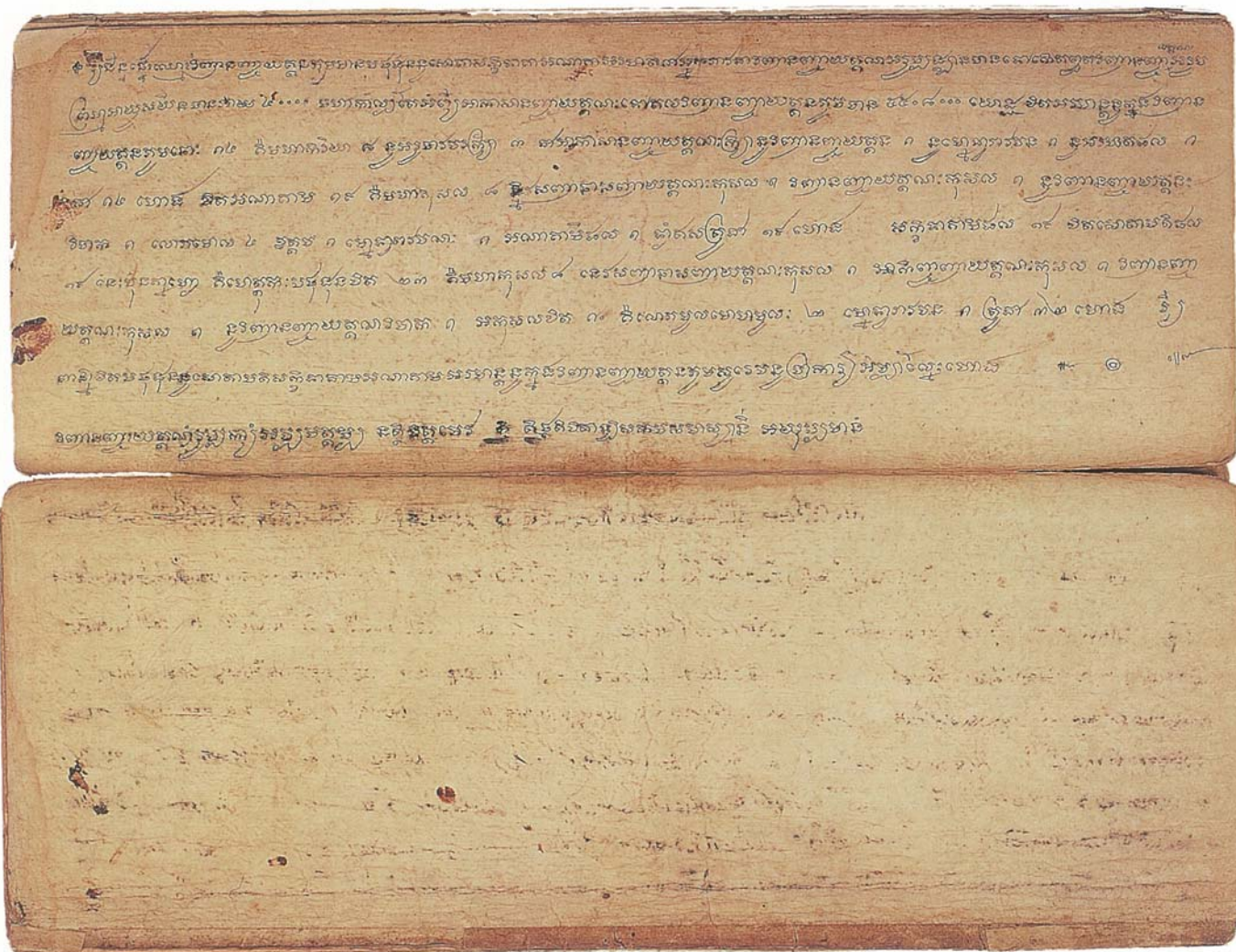
ภาพที่ ๑๒   รูปพรหมชั้นคำรบ ๓ ชื่ออภิญาญญาตนะ
และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๑๓   รูปพรหมชั้นคำรบ ๒ ชื่อ วิญญาณัญจายตนะ

ภาพที่ ๑๔ คำบรรยายรายละเอียดรูปพรหมชั้นคำรบ ๒ ชื่อ วิญญาณัญจายตนะ

ภาพที่ ๑๕

รูปพรหมชั้นคำรบ ๑ ชื่อ อากาสนัญญายตนะ
และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๑๗   สุธาวาสชั้นนอกนิรฐาพรหม และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๑๘ สุตตสิ (อุทฺทสิ) สุตตสิ (อุทฺทสิ) สุตตสิ (อุทฺทสิ) สุตตสิ (อุทฺทสิ) และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๑๙ สุธาวาสชั้นสุทิสสาพรหม และอดตปาพรหม
พร้อมคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๐ สุธาวาสชั้นอวิหาพรหม และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๑   อัฐยัญีพรหม และเวหิ์ปผลาพรหม
พร้อมคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๒ ปริตตสุภาพรหม อัปมาณสุภาพรหม และสุกัณหาพรหม
พร้อมคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๓   ปรีตภาพพรหม อัปมาณาภาพพรหม อาภัสราพรหม
และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๔

พรหมปารีสชา พรหมปุโรหิตา มหาพรหม
และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๕

สวารค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตติ และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๒๖ สวรรค์ชั้นนิมมานรดี และคำบรรยายรายละเอียด

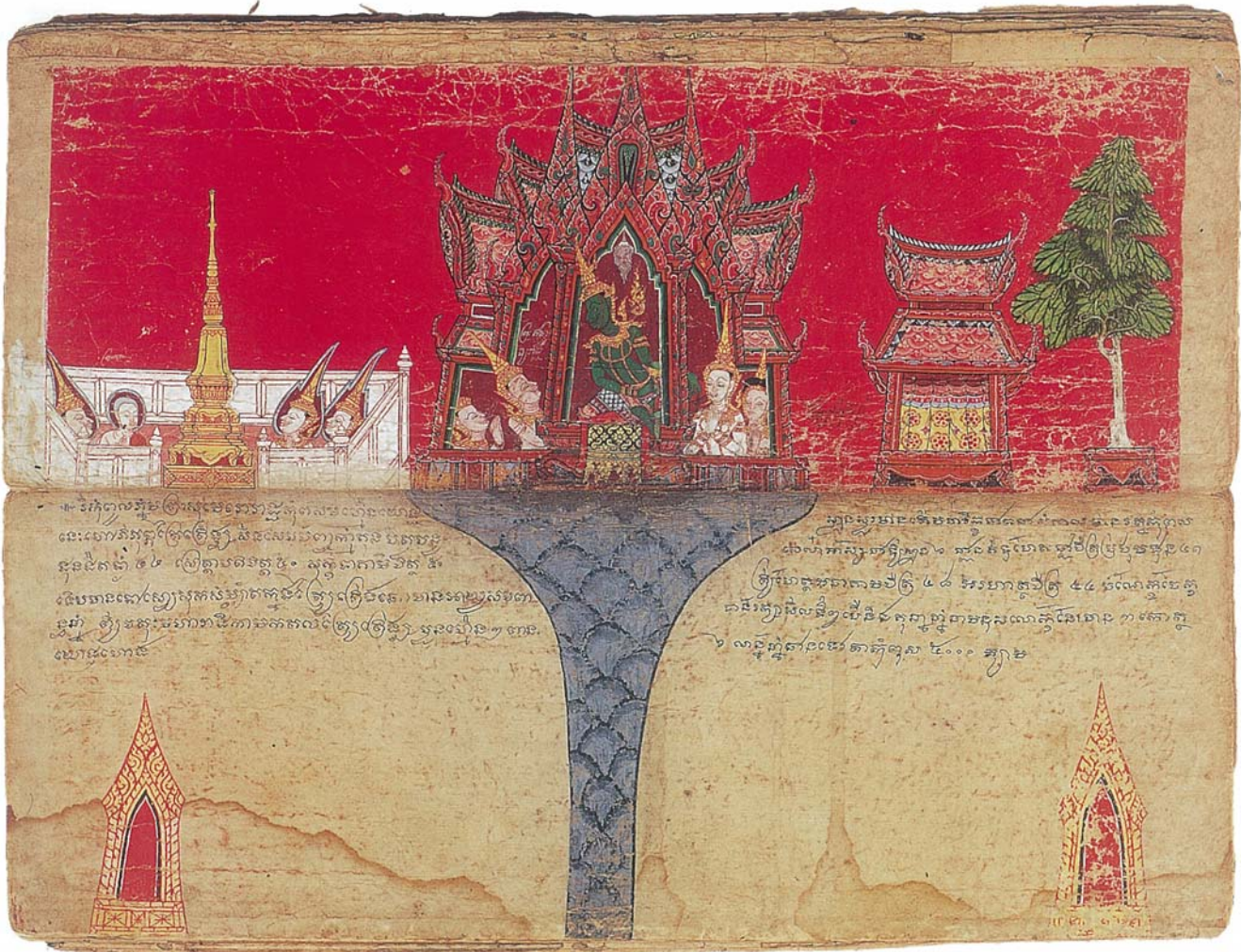

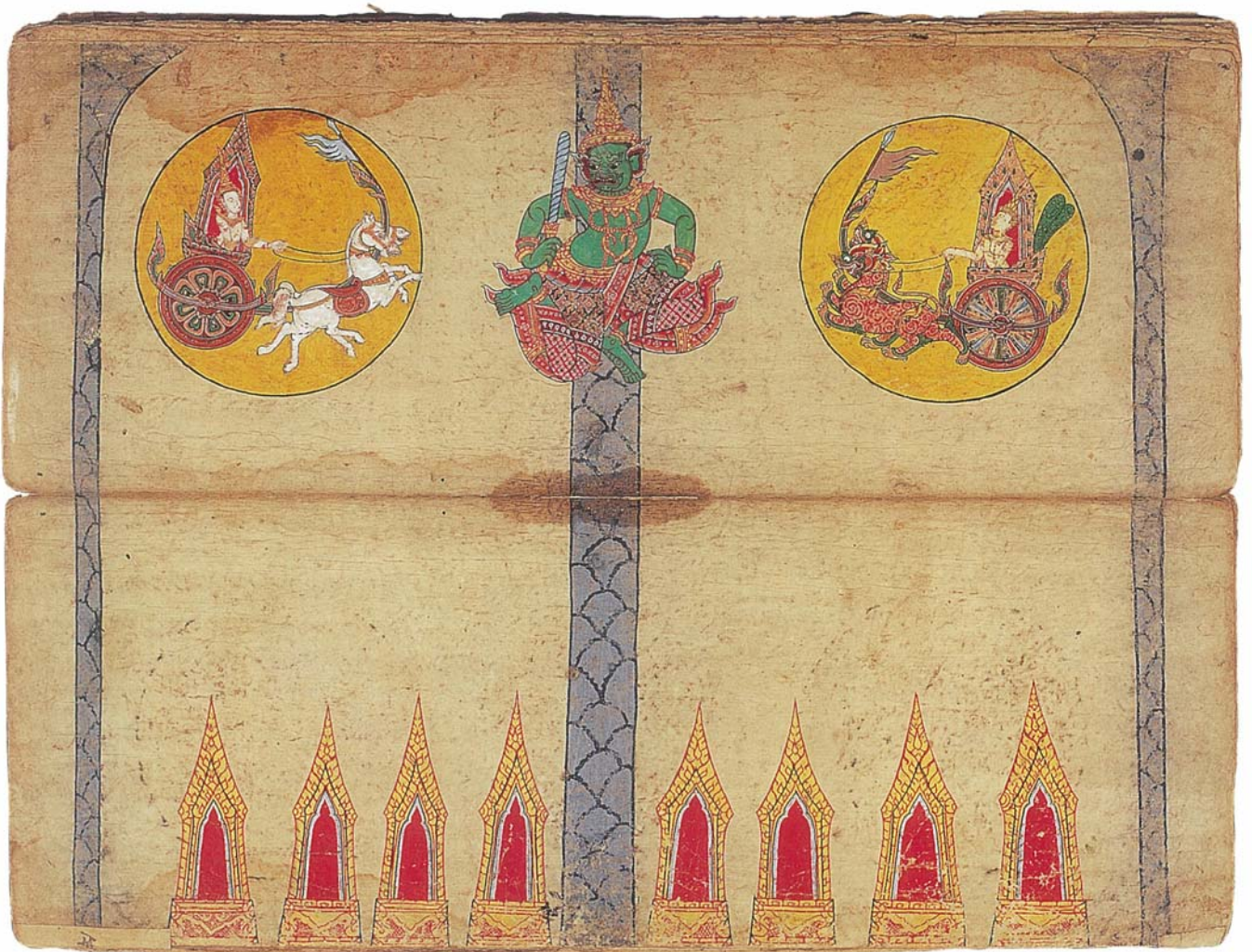
၁။ ဦးစီးရေးမှူး ယူဆချက်အရ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ယူဆချက်အရ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၂။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၃။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၄။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၅။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၆။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၇။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၈။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၉။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်
 ၁၀။ အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို စိစစ်ဆန်းစစ်ကြည့်ရှုရန်

ภาพที่ ๒๙ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และคำบรรยายรายละเอียด

ภาพที่ ๓๐ พระอาทิตย์ พระราหู พระจันทร์

ภาพที่ ๓๑ สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีวิมานบนยอดเขาสุคันธร
และยอดเขาอิสินธร เป็นสถานที่ประทับของท้าวจุลโลกบาล ทั้ง ๔ ทิศ

ท้าวธตรฐ ประทับอยู่ที่ศบูรพา
ท้าววิรุฬหก ประทับอยู่ที่ศทักษิณ
ท้าววิรูปักษ์ ประทับอยู่ที่ศประจิม
ท้าวกุเวร ประทับอยู่ที่ศอุดร

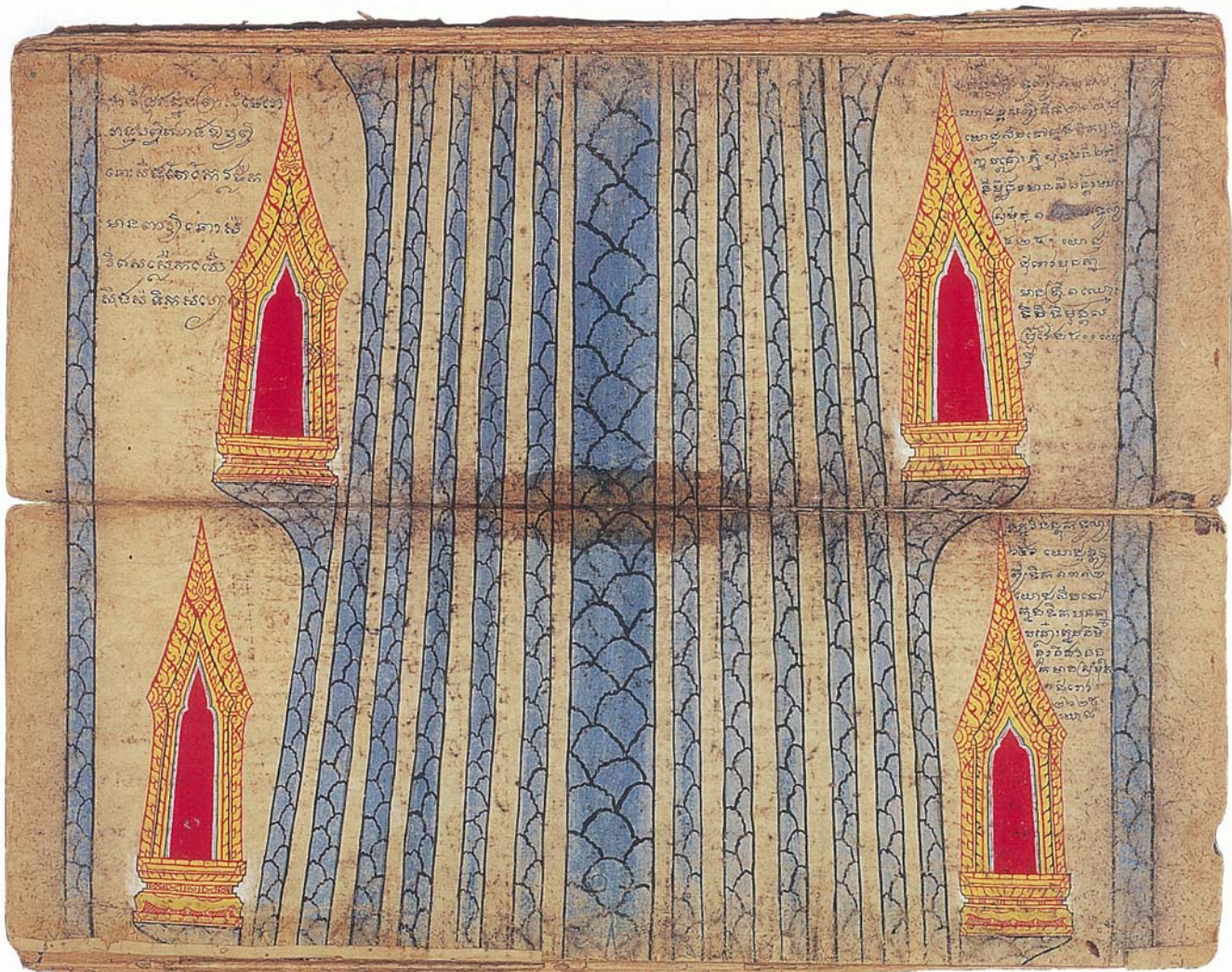

ภาพที่ ๓๒

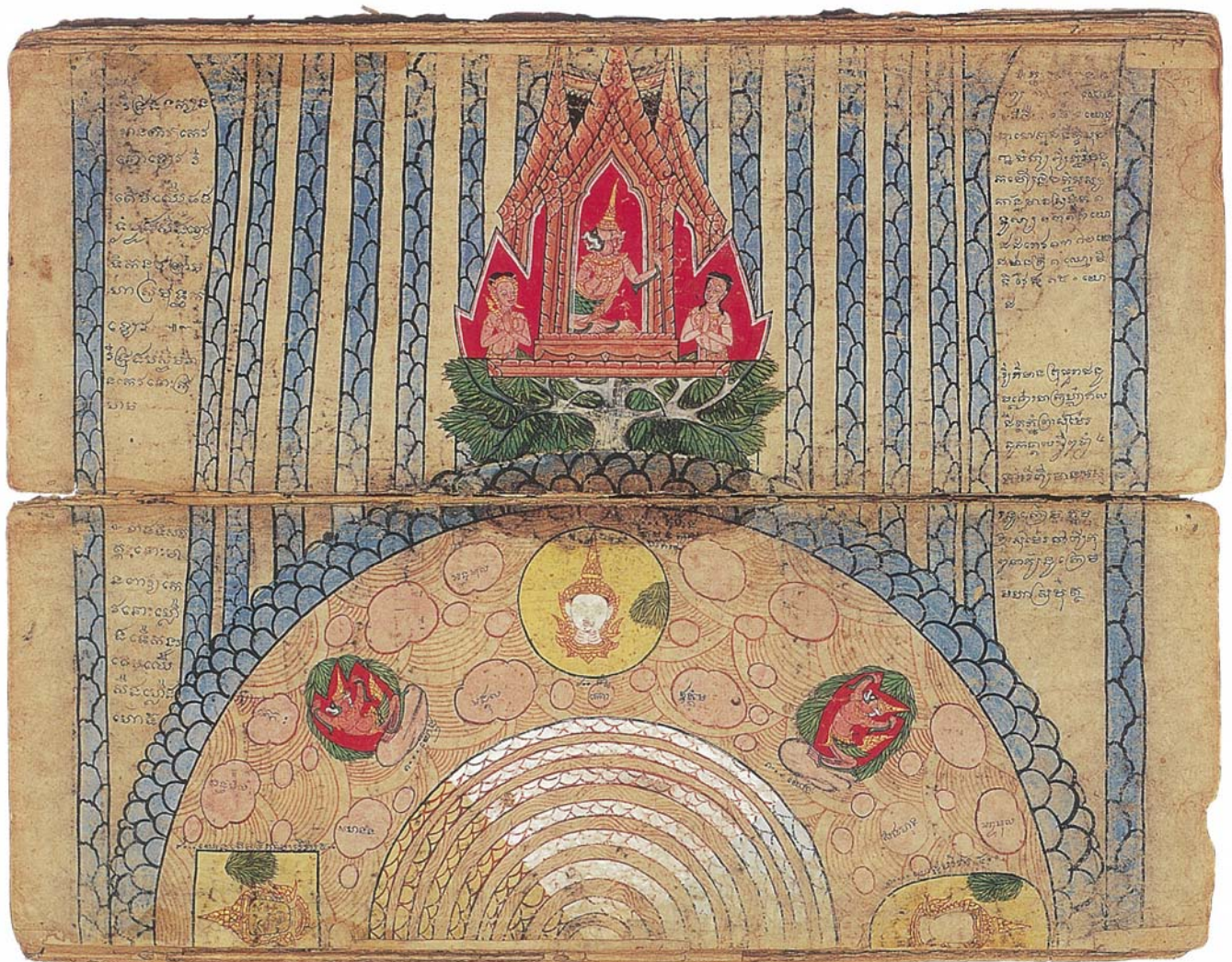
วิมานบนยอดเขากรวิก และยอดเขาสุทสนะ

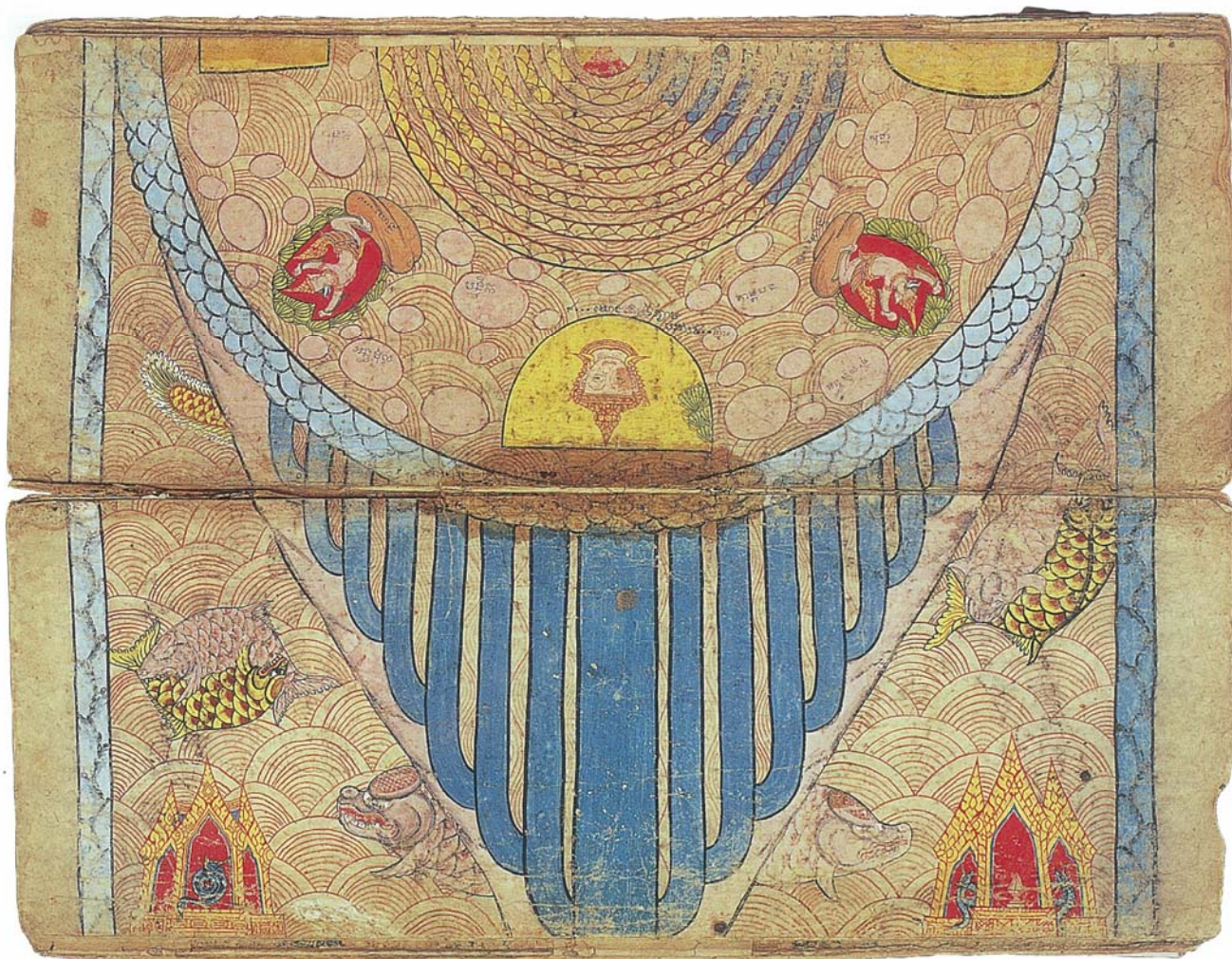
ภาพที่ ๓๓ วิมานบนยอดเขาเนมินทร และยอดเขาวินตกะ

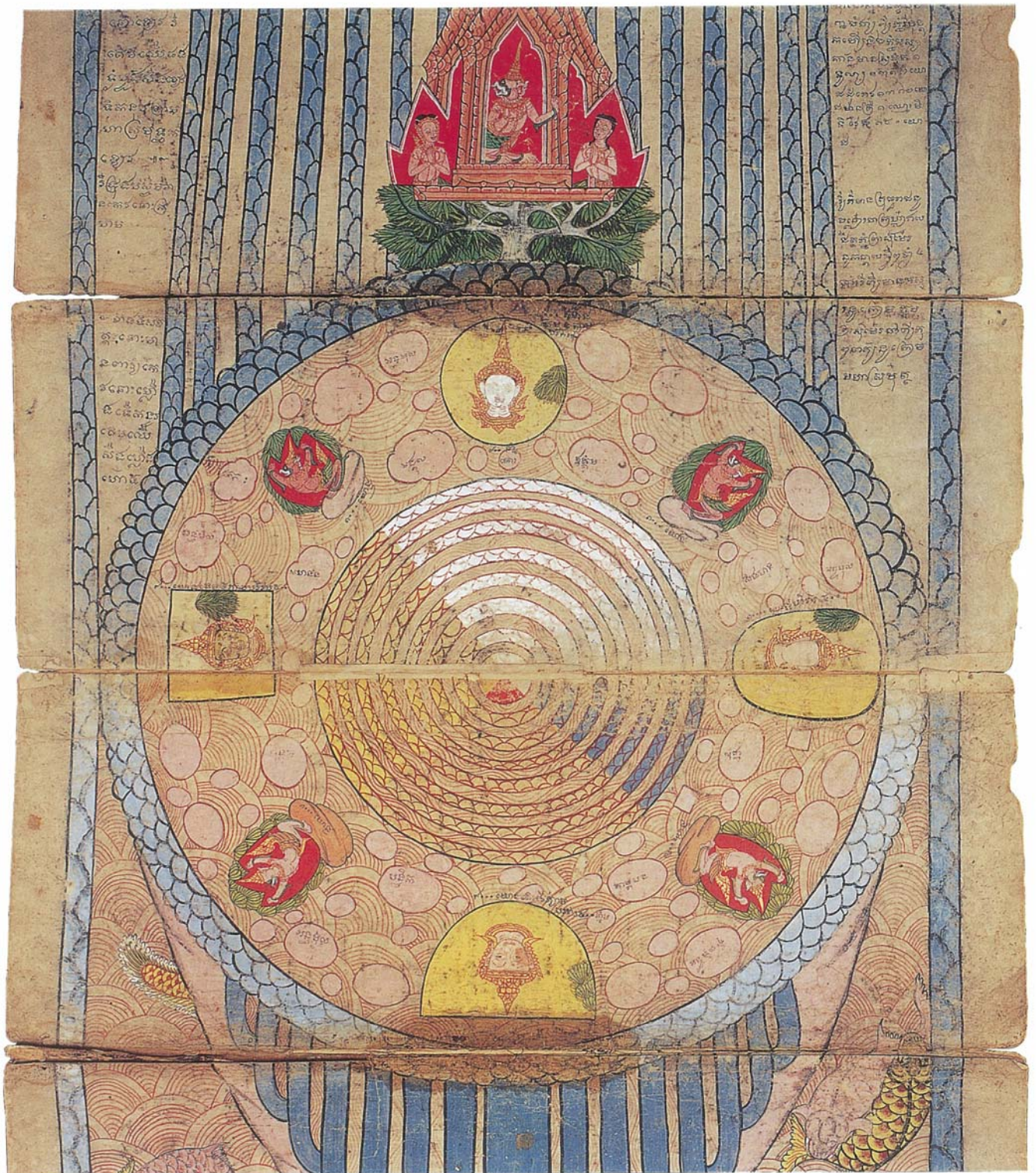
ภาพที่ ๓๔ วิมานครุฑอยู่ที่ช่องจักรวาล และบางส่วนของทวีปทั้ง ๔

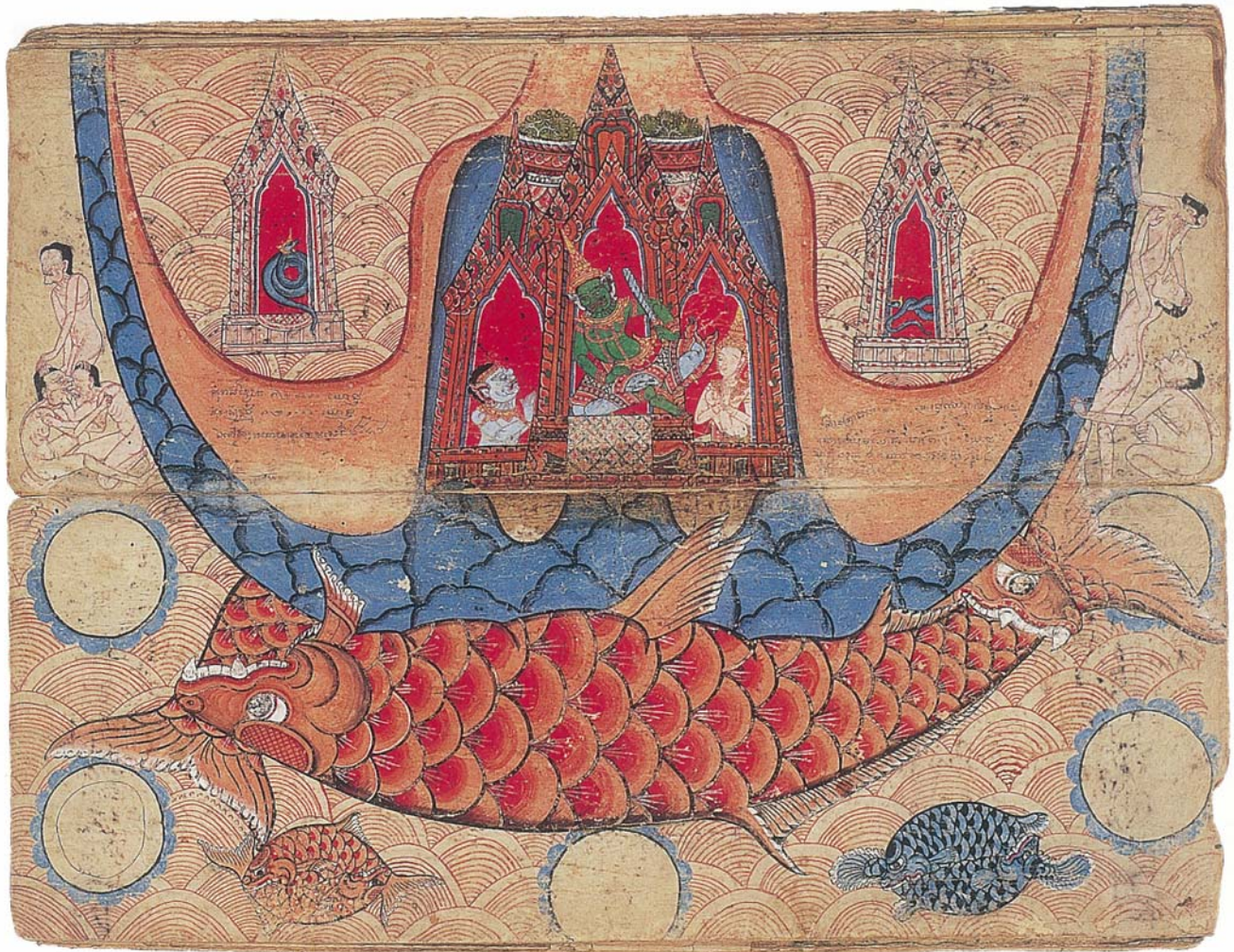
ภาพที่ ๓๕   บางส่วนของทวีปทั้ง ๔ และบางส่วนของวิมานอสูรที่อยู่ของพญานาค

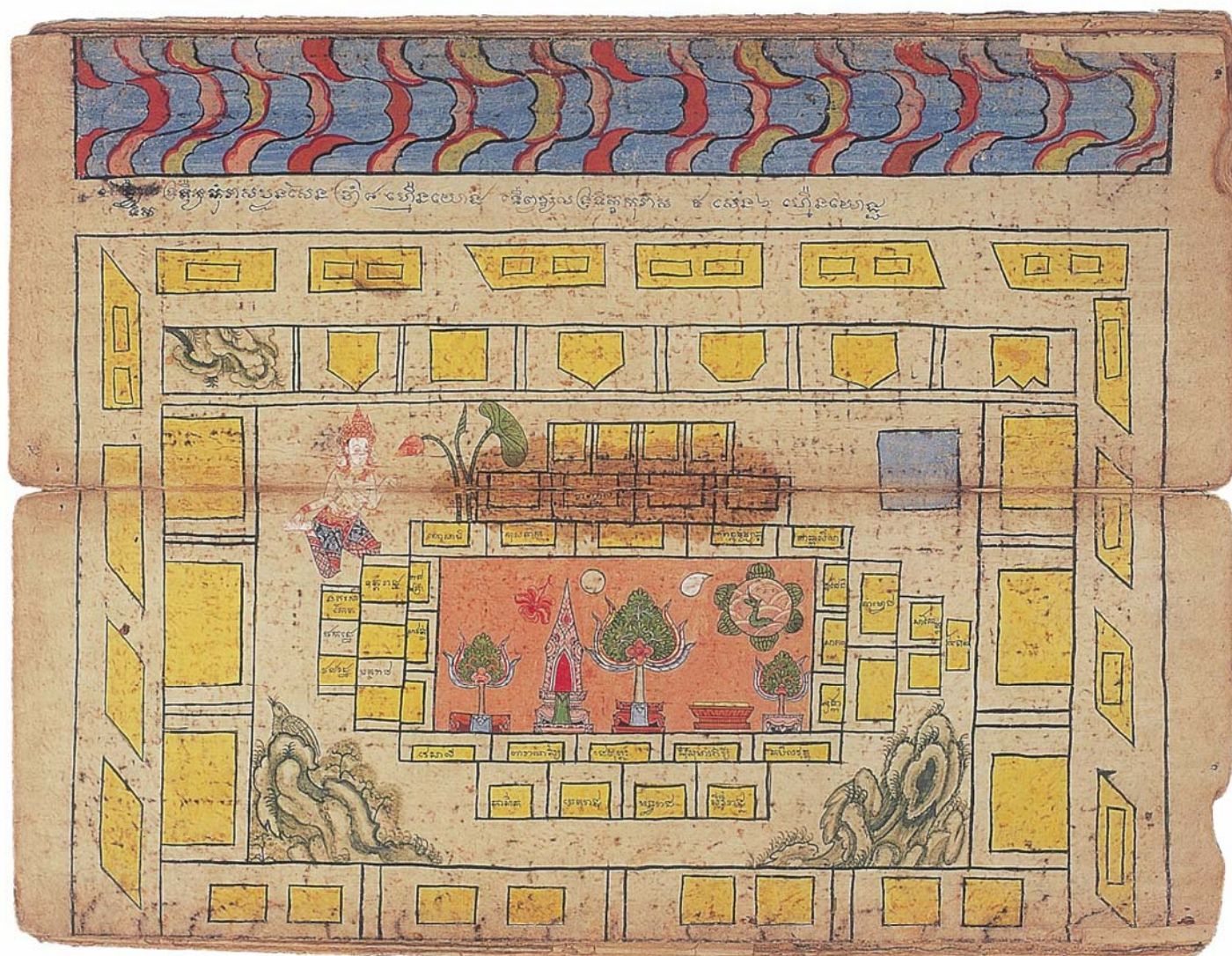
ภาพที่ ๓๖ ทวีปทั้ง ๔ และมหาสมุทรทั้ง ๔

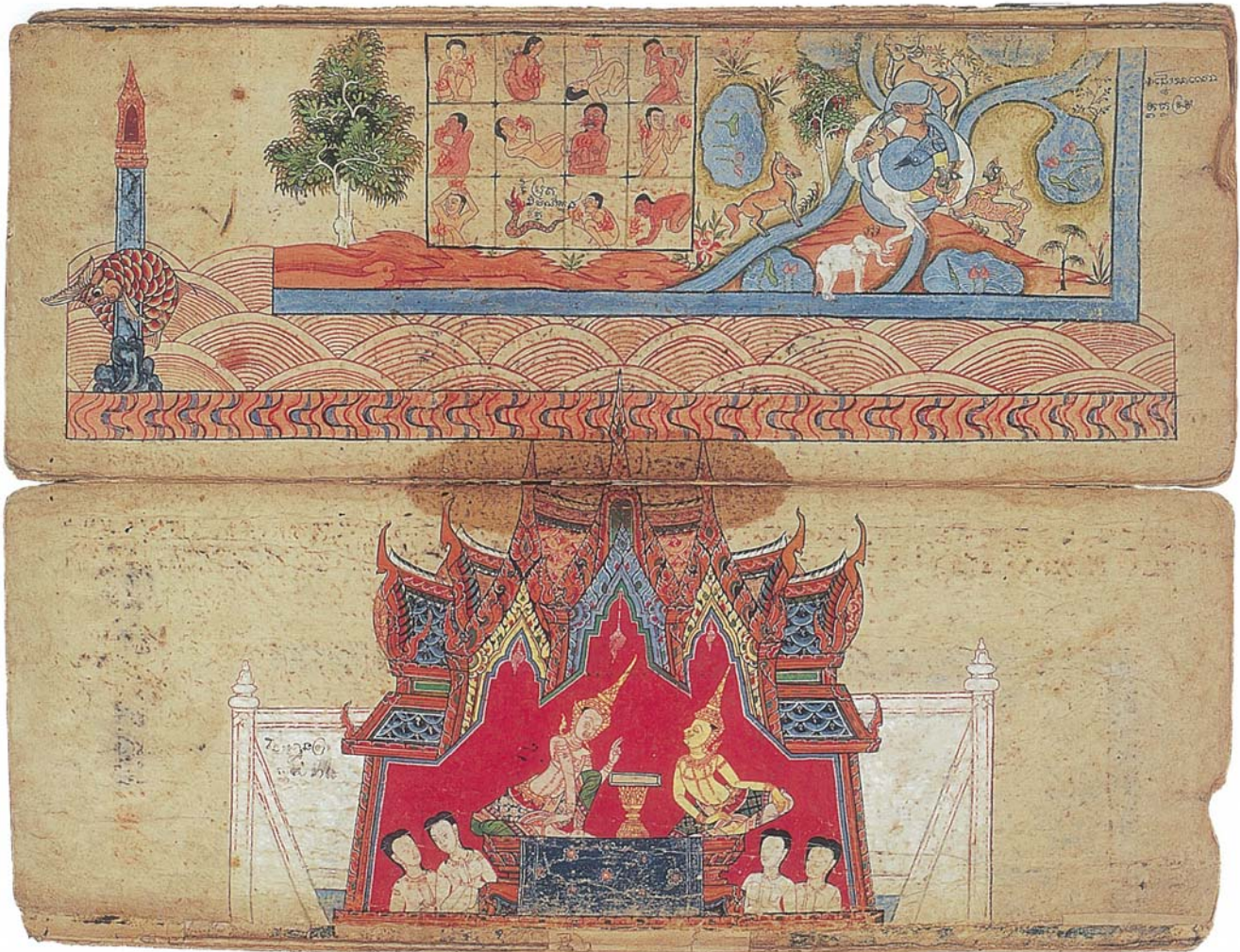
ภาพที่ ๓๗ วิมานอสูรที่อยู่ของพญานาค ได้แผ่นดินมีขมโลกและนรก ๘ ชุม

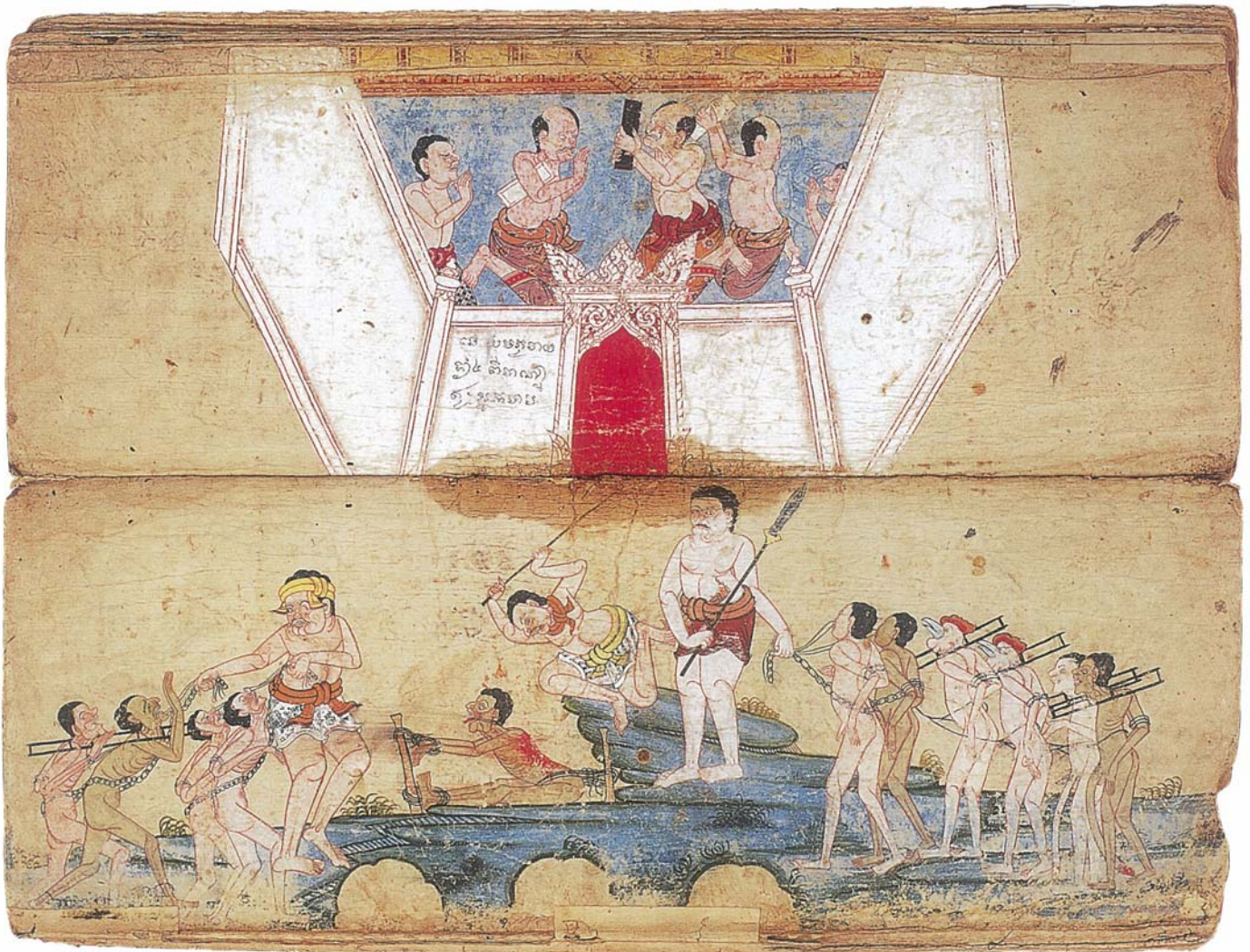
ภาพที่ ๓๘ แผนที่โบราณ : แสดงที่ตั้งบ้านเมืองในชมพูทวีป มีน้ำและลมรองแผ่นดิน

ภาพที่ ๓๙ ขมโลก สระอโนดาต และวิมานของพระยายมราช

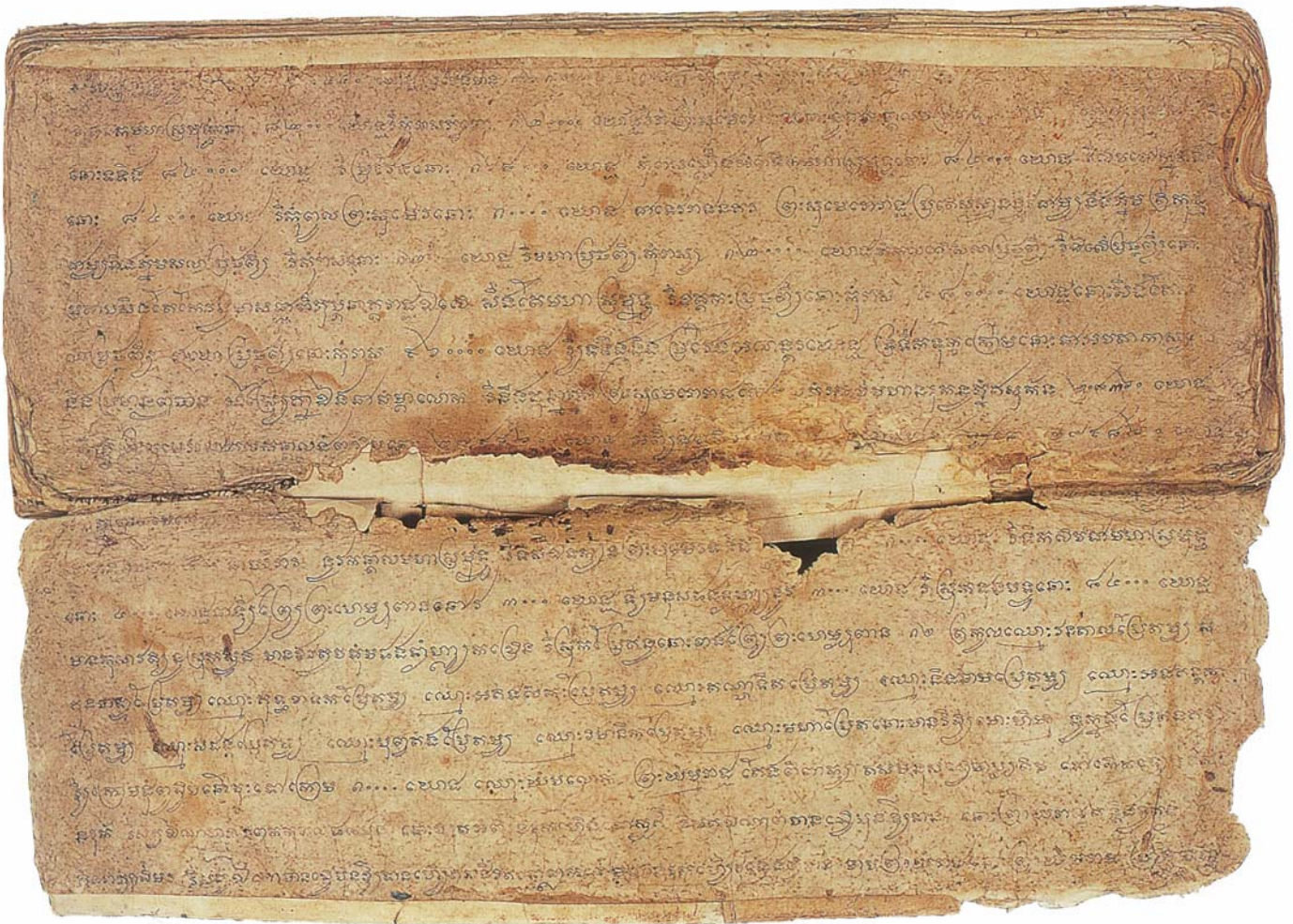
ภาพที่ ๔๐   บางส่วนของยมโลกและการพิจารณาโทษในยมโลก

ภาพที่ ๔๑ ยมโลก

ภาพที่ ๔๒ คำบรรยายรายละเอียด เรื่องจักรวาล

หน้าปลาย

ภาพที่ ๔๓ สัญชีวนรก

ภาพที่ ๔๔ กาลสุตตนรก

ภาพที่ ๔๕ สังฆาตนรก

ภาพที่ ๔๖ โรจวนรก

ภาพที่ ๔๗ มหาโรจนรก

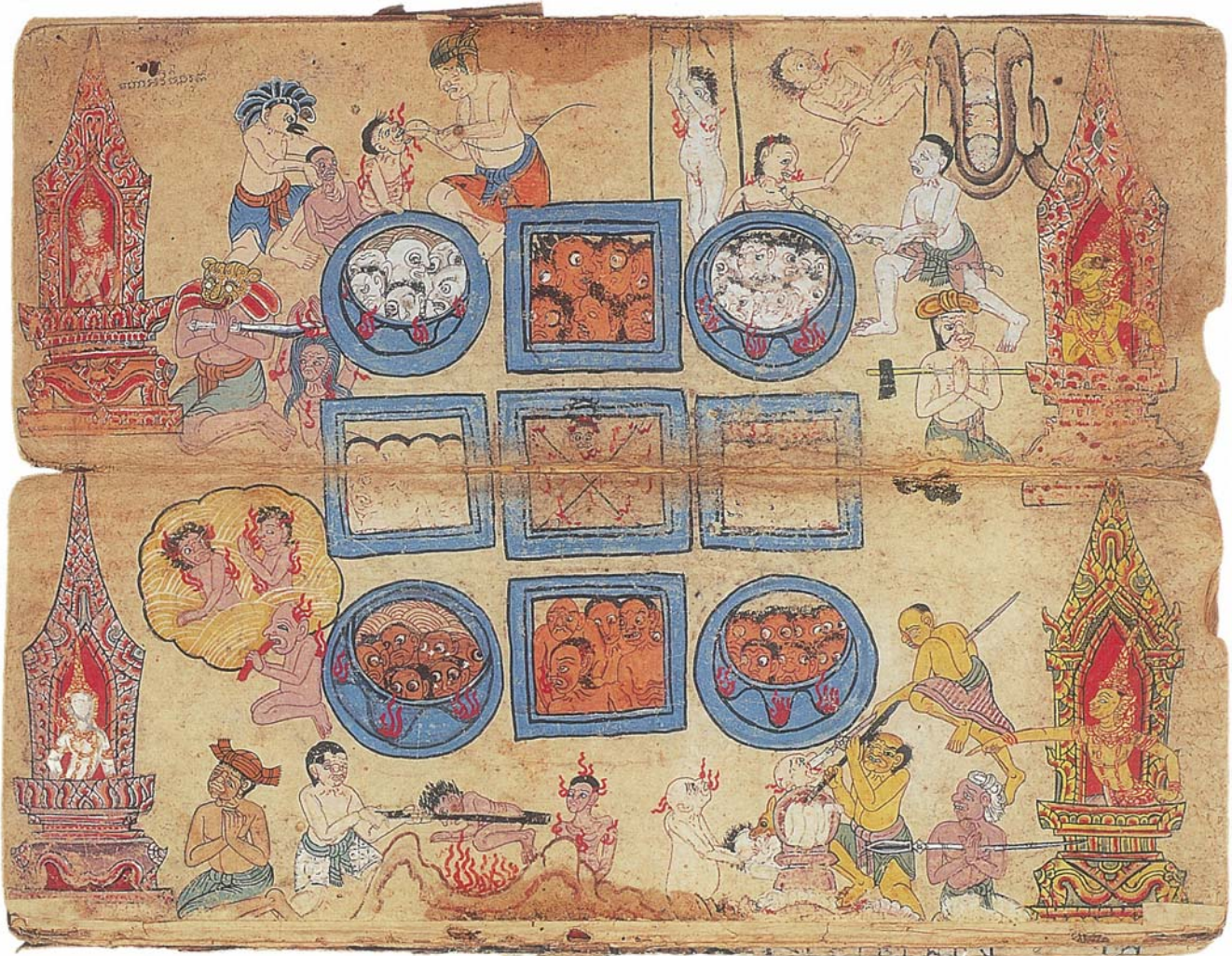
ภาพที่ ๔๘ ตาปนรก

ภาพที่ ๔๔ มหาตปนรก

ภาพที่ ๕๐ มหาเวจนิรก

ภาพที่ ๕๑ แผนที่โบราณ : แสดงรอยพระพุทธรูปบาทบนเขาสุมนภูฏ

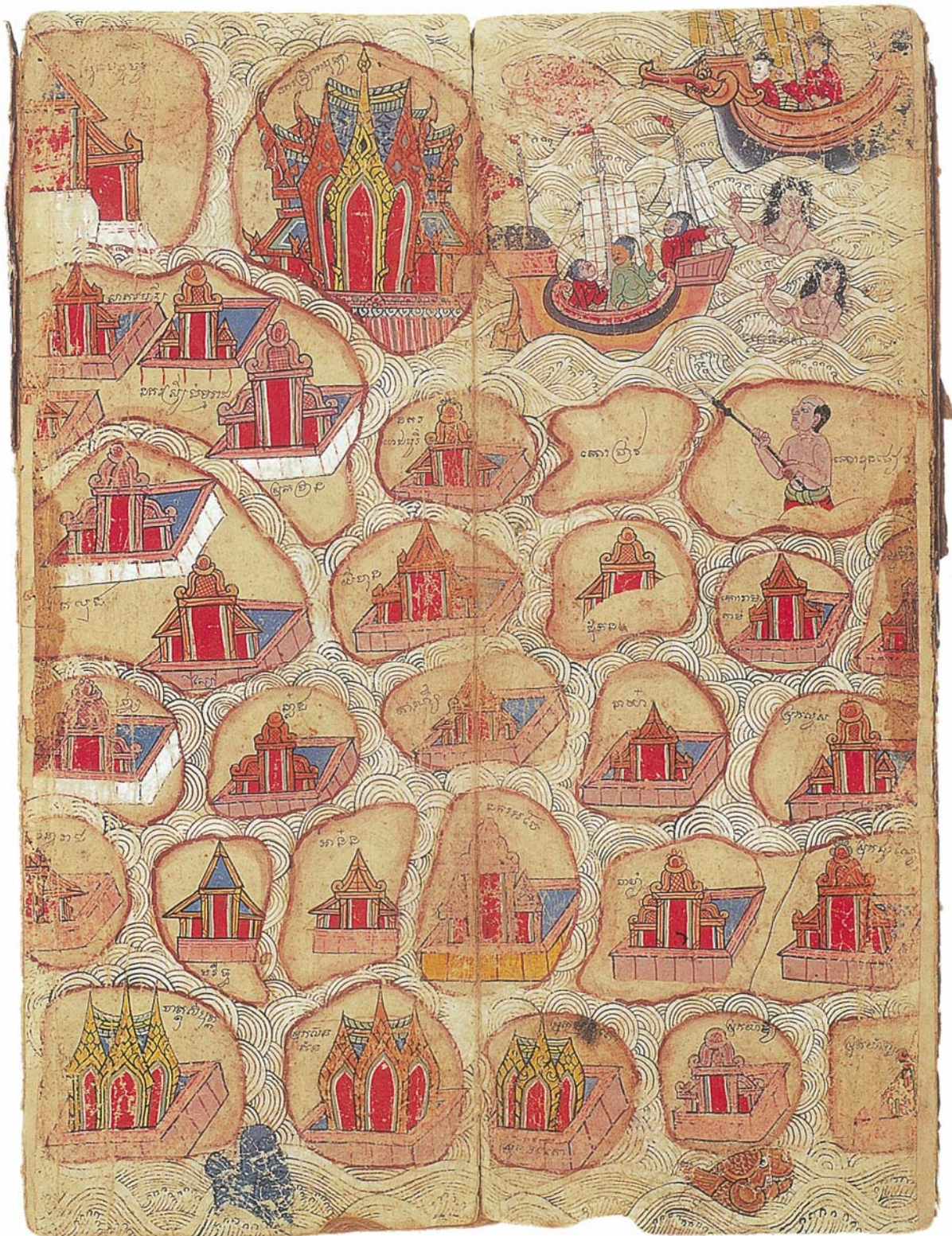
ภาพที่ ๕๒ แผนที่โบราณ : แสดงภาพเกาะลังกา

ภาพที่ ๕๓ แผนที่โบราณ : แสดงที่ตั้งเมืองต่างๆ ในชมพูทวีป

ภาพที่ ๕๔ แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ
 เช่น พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี เมืองปรางค์ กลาง
 นครศรีธรรมราช มะริด ทวาย ปาตลีบุตร เป็นต้น

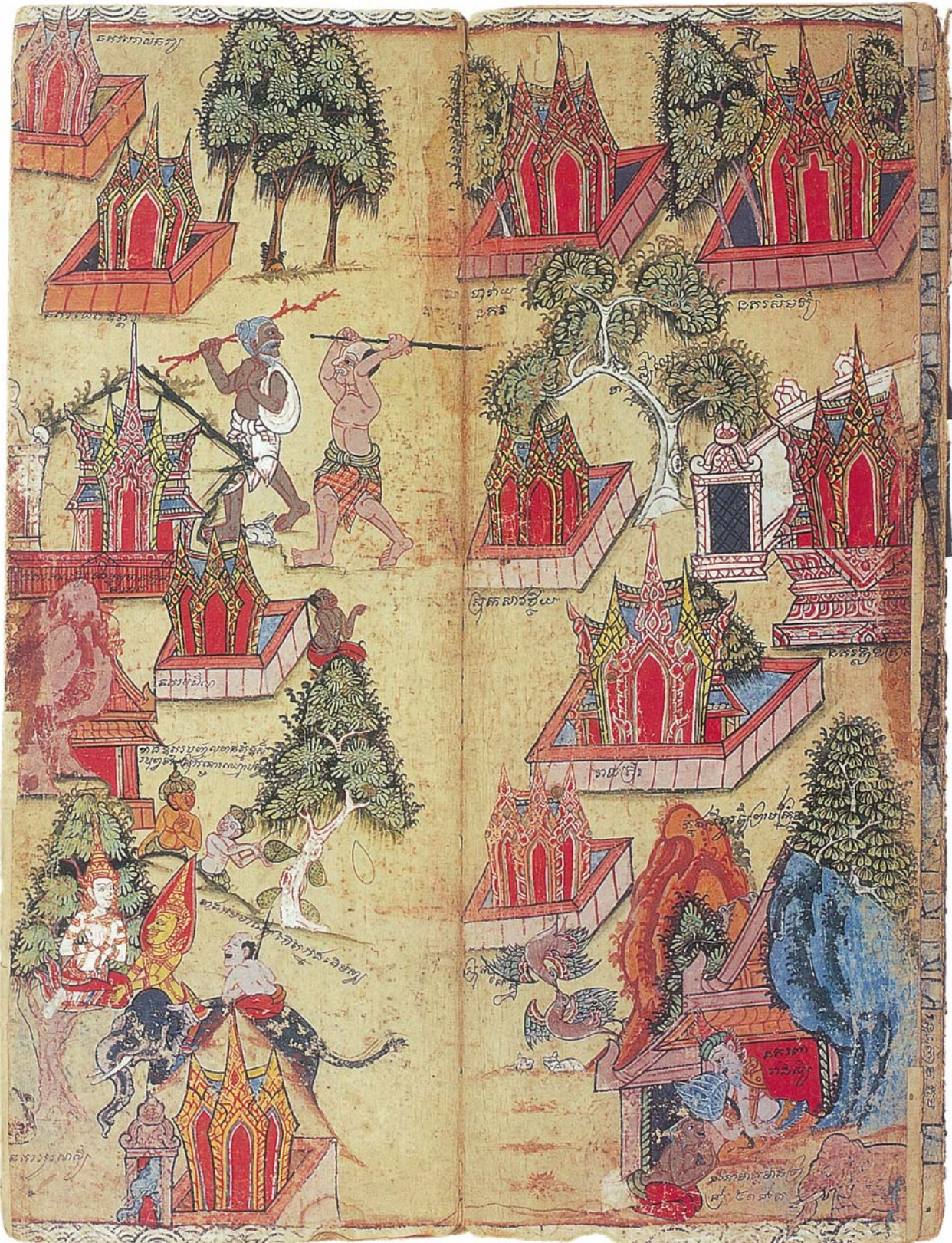
ภาพที่ ๕๕ แผนที่โบราณ : แสดงบ้านเมืองในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ
เช่น เมืองขวน เมืองเขมร เมืองจาม ลำปาง นครหลวง กวางเจา
นานกิง ไต้หวัน ปักกิ่ง เป็นต้น

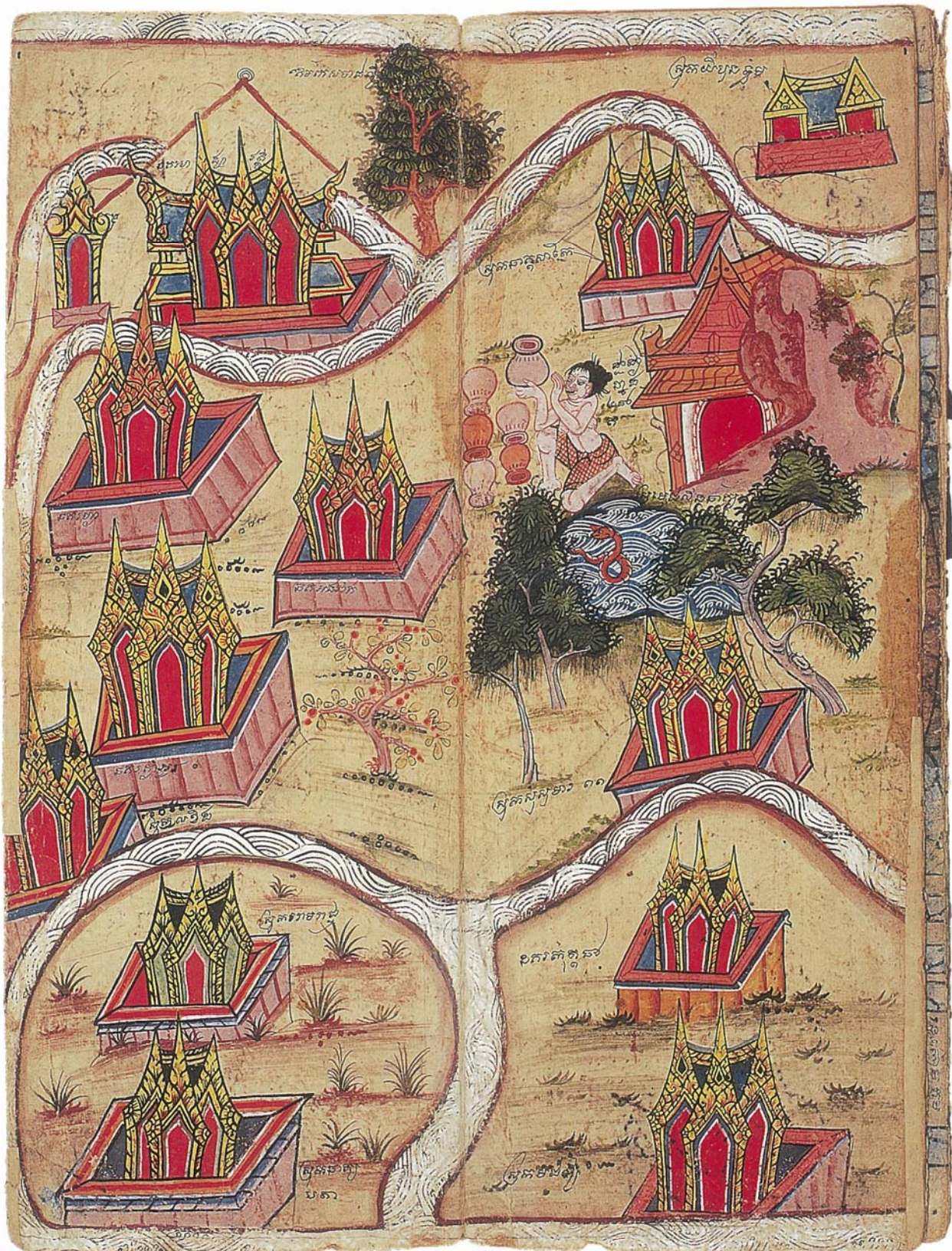
ภาพที่ ๕๖ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองในชมพูทวีปและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

ภาพที่ ๕๗ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองในชมพูทวีปและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

ภาพที่ ๕๘ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองต่างๆ และอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

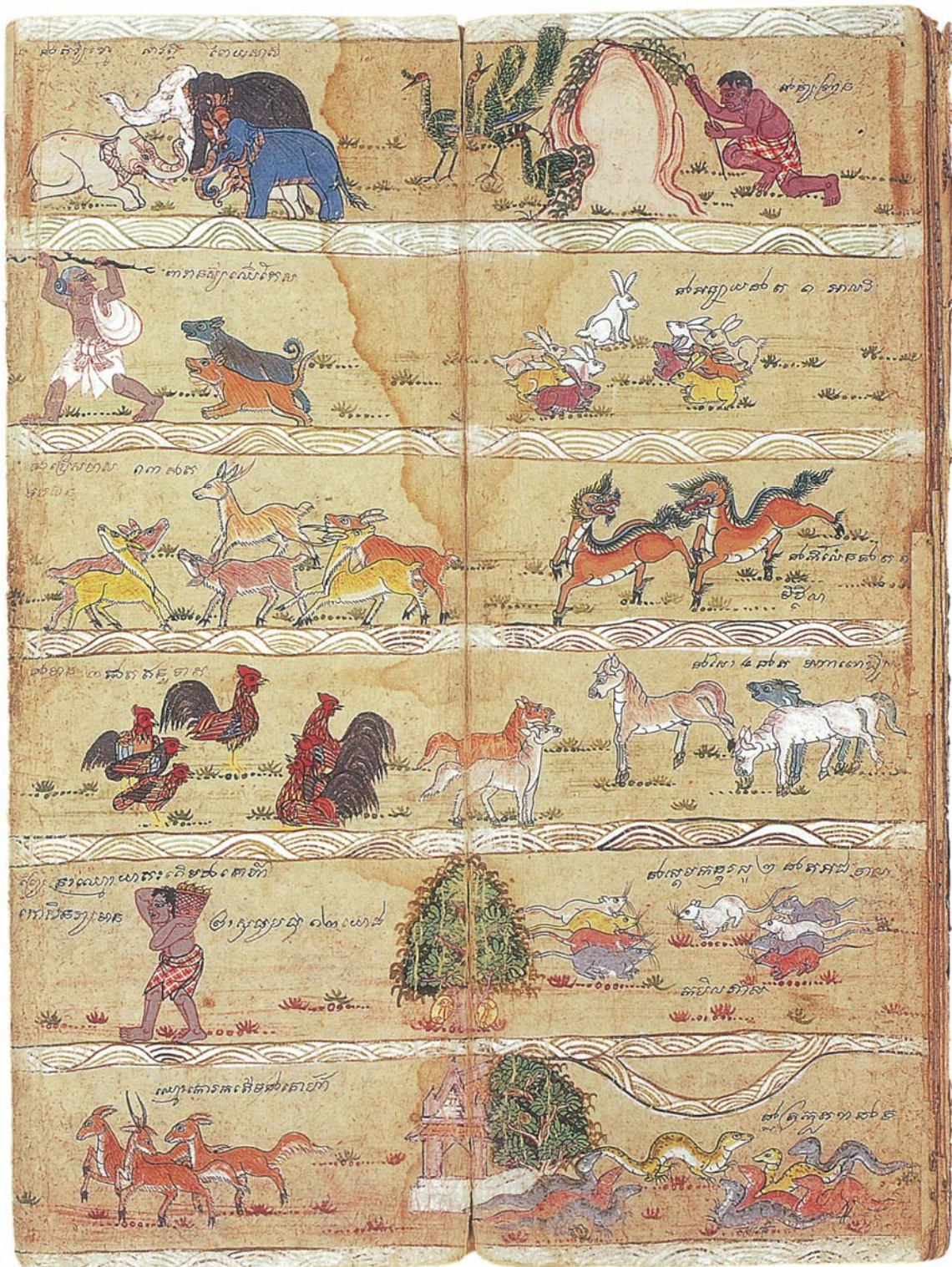
ภาพที่ ๕๙ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองต่าง ๆ และอดีตชาติของพระพุทธเจ้า

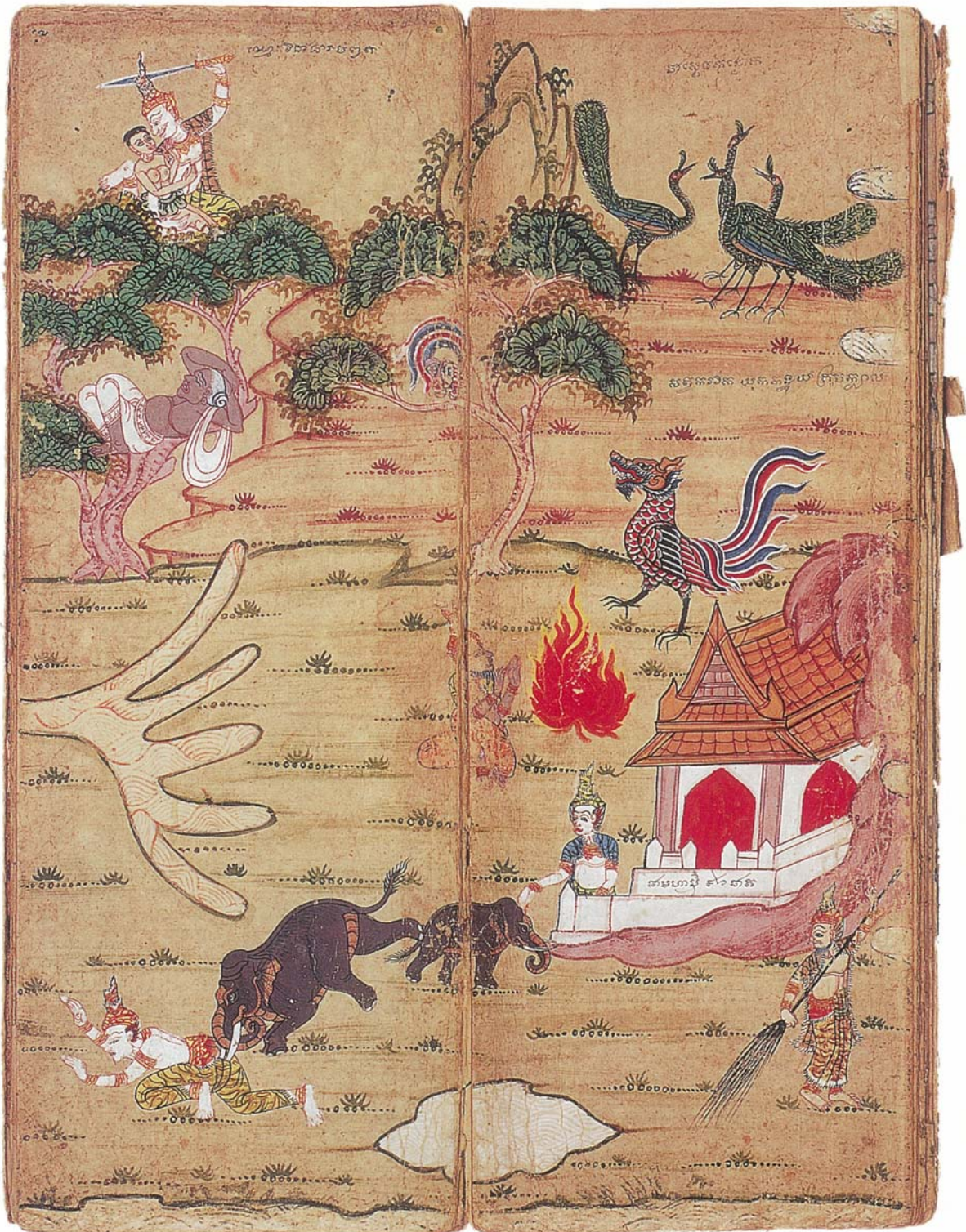
ภาพที่ ๖๐ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
 พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น คือ เป็นนกกกระหา ๒ ชาติ นกคุ้ม ๑
 ชาติ ช้างเผือก ๔ ชาติ กระบือ ๑ ชาติ สุนัขจิ้งจอก ๑ ชาติ นกกกระสา ๔ ชาติ
 นกแก้ว ๙ ชาติ โค ๕ ชาติ พระยาสุณัษ ๑ ชาติ พระยาสุกร ๑ ชาติ

ภาพที่ ๖๑ แผนที่โบราณ : แสดงเมืองและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาติ นั้น คือ เป็นช้างดำ เป็นนายพราน
เป็นกระต่าย ๑ ชาติ กวางทอง ๑๓ ชาติ มังกร ๑ ชาติ ไก่ ๒ ชาติ ม้า ๔ ชาติ
พญาหนูเผือก ๒ ชาติ ตะกวด ๓ ชาติ

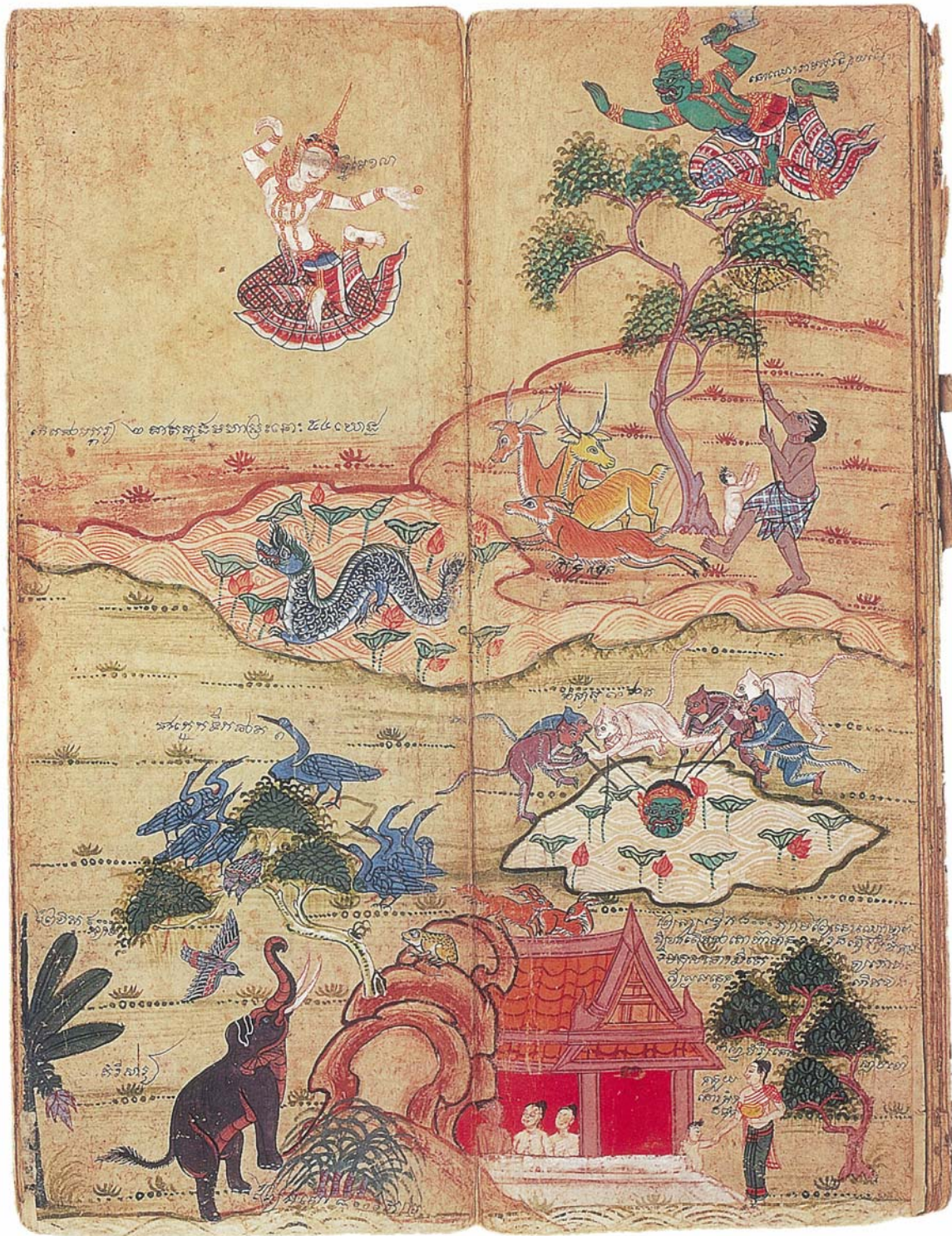
ภาพที่ ๖๒ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น คือ เป็นมหาฤาษี ๔๖ ชาติ
เป็นพญานกยูง เป็นนกการเวกเอาหางครอบหัว

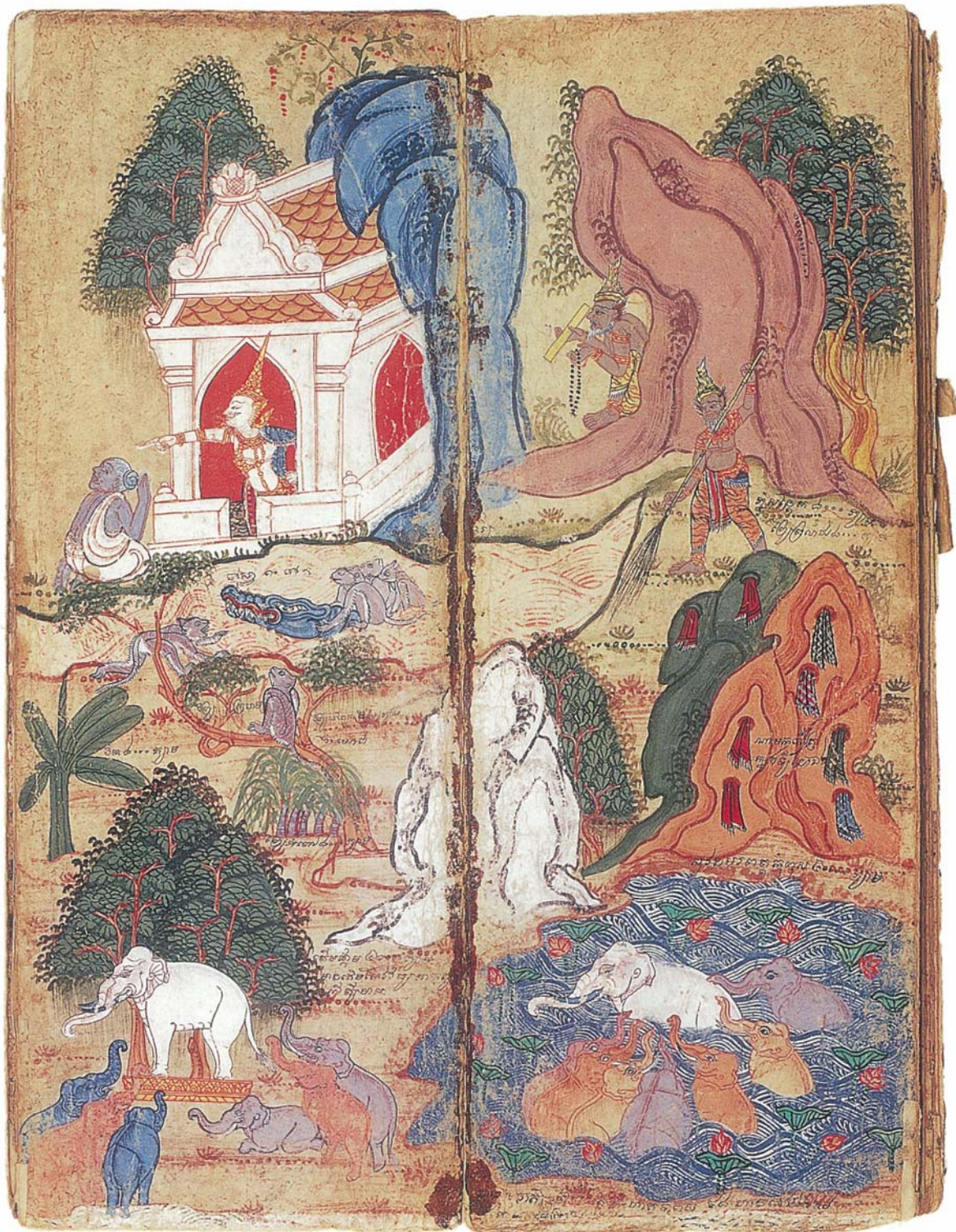
ภาพที่ ๖๓ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น คือ เป็นปลา ๓ ชาติ ช้างดำ ๓ ชาติ
เป็นลิงเผือก จระเข้ ๑๖ ชาติ นกพิราบ ๕ ชาติ

ภาพที่ ๖๔ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น คือ เป็นนกกาน้ำ ๑ ชาติ เป็นลิงเผือก
๑๐ ชาติ เป็นมังกร ๒ ชาติ

ภาพที่ ๖๕ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น คือ เป็นช้างตัวยาว ๑๒๐ ศอก สูง ๔๔
ศอก เป็นลิง ๑๐ ชาติ ตอนบนเป็นภาพเล่าเรื่อง ชุชก ถามทางไปขอสอง
กุมารจากพระเวสสันดร

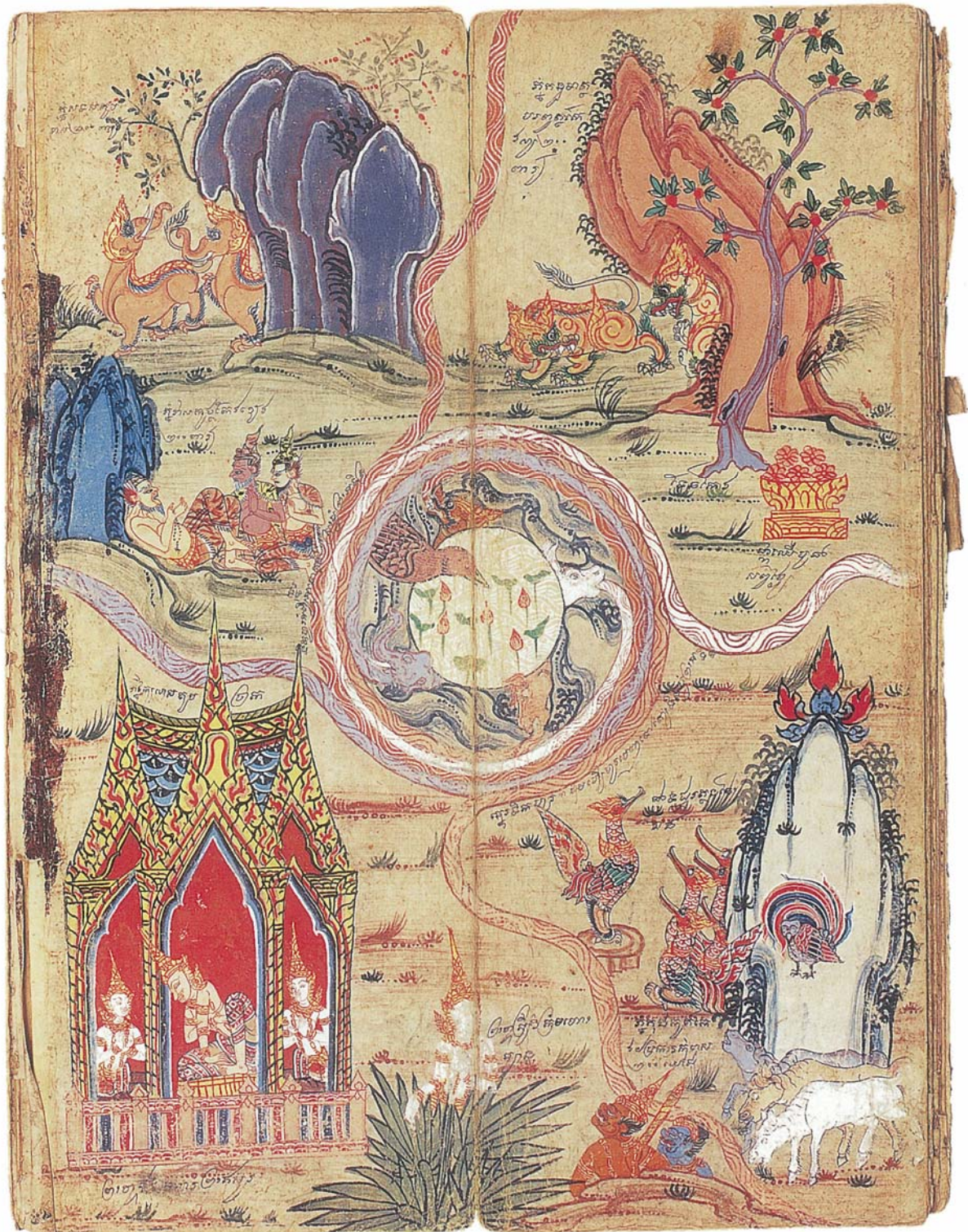
ภาพที่ ๖๖ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น เช่น เป็นนกทูเหว่า ๒ ชาติ เป็นกบ ๑ ชาติ มีภาพเล่าเรื่องชาตก หมีกบตันสะคร้อ ตอนบนเป็นภาพมหาเวสสันดร ชาตก กัณฑ์ มัทรี กุมาร ชุชก

ภาพที่ ๖๗ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น เช่น เป็นโคอุสุภราช ๕ ชาติ
เป็นนกแร้ง ๔ ชาติ เป็นกินนร ๑ ชาติ

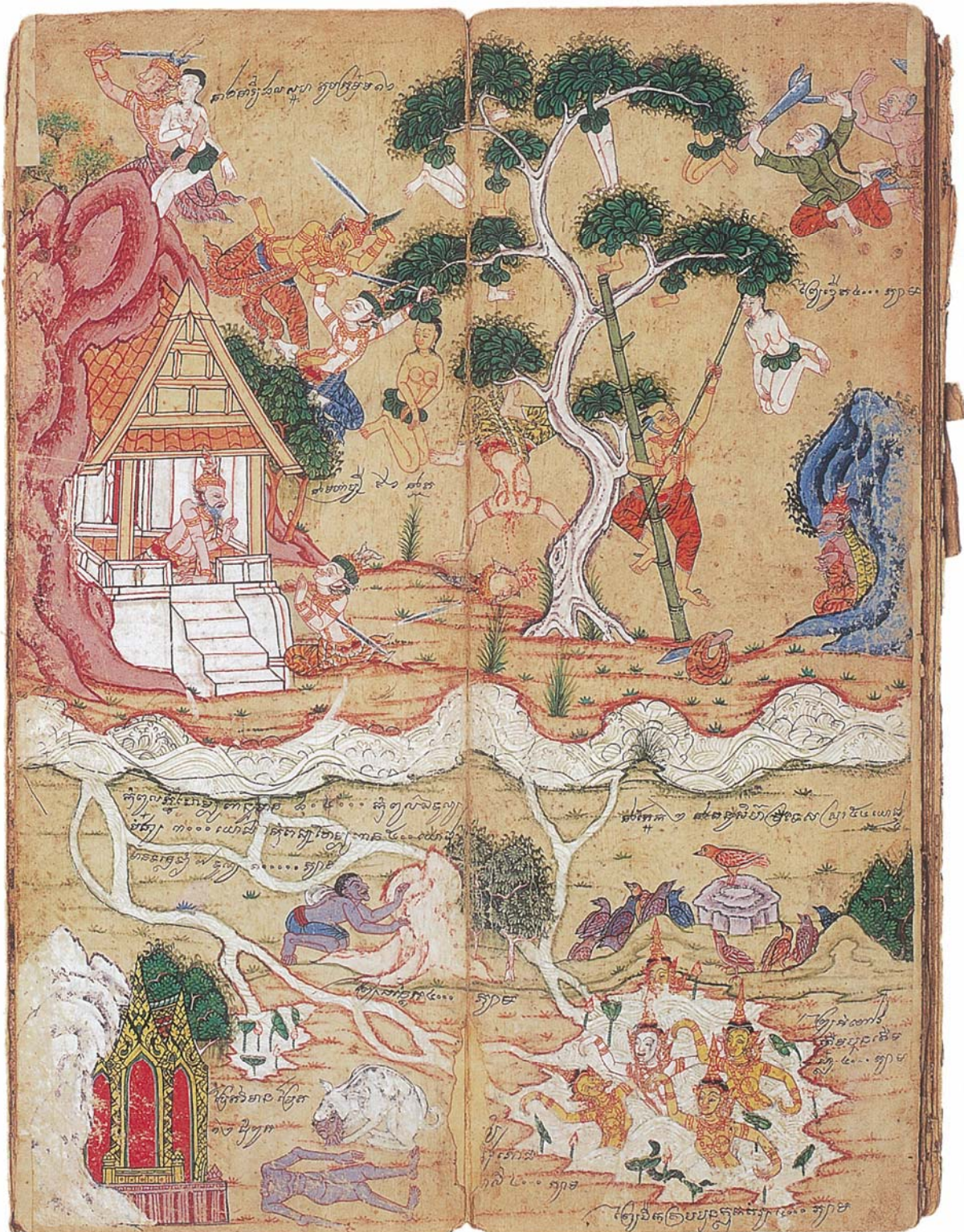
ภาพที่ ๖๘ แผนที่โบราณ : แสดงสระโนดาดและภูมิประเทศในป่าหิมพานต์

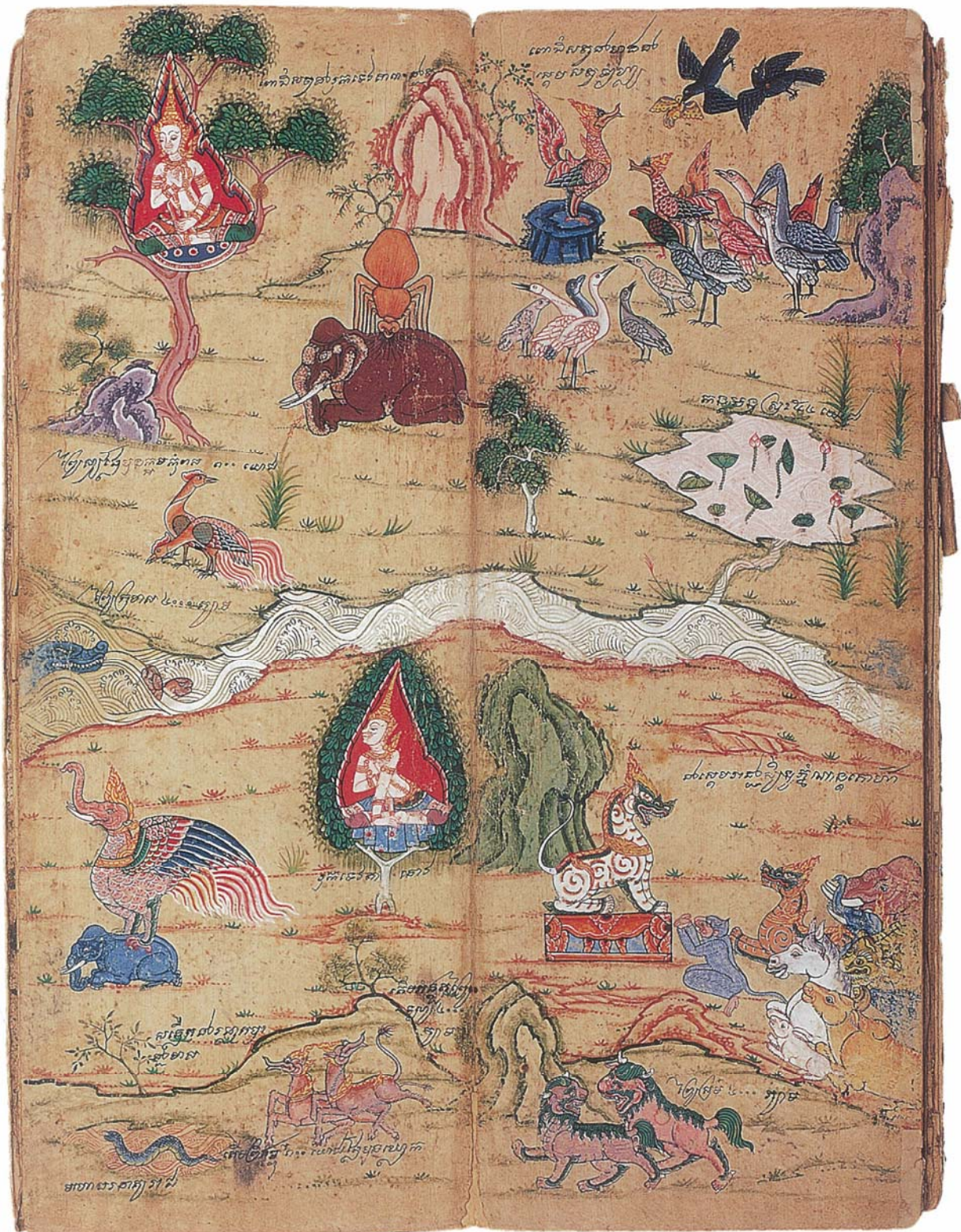
ภาพที่ ๖๙ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์และอดีตชาติของ
พระพุทธเจ้า พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น คือ เป็นนกยูง ๓ ชาติ
มีราชสีห์ ๔ หมู และภาพเล่าเรื่อง พระบาทพุทธมพร

ภาพที่ ๗๐ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์และอดีตชาติของ
พระพุทธเจ้า พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น เช่น เป็นนกกา ๒ ชาติ
เป็นมหาฤๅษี ๔๖ ชาติ ตอนบนมีภาพเล่าเรื่อง นาริผล

ภาพที่ ๗๑ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าและอดีตชาติของพระพุทธเจ้า
เช่น พระโพธิสัตว์เป็นหงส์ เป็นรุกขเทวดา ๓๐ ชาติ เป็นราชสีห์อยู่ที่ภูเขานานตดูหา

ภาพที่ ๗๖ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศรอบเขาพระสุเมรุและอดีตชาติของ
พระพุทธเจ้า พร้อมบอกระยะเวลาที่เสวยพระชาตินั้น เช่น พระโพธิสัตว์เป็น
ครุฑ ๒ ชาติ พระโพธิสัตว์เป็นสมมติเทวดา พระโพธิสัตว์เป็นนาคราช ๒ ชาติ

ภาพที่ ๗๓ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศรอบเขาพระสุเมรุ และป่าหิมพานต์

ภาพที่ ๗๔ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์

ภาพที่ ๗๕ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์
มีภาพเล่าเรื่องต้นกัลปพฤกษ์ นกอินทรีคาบคนตายไปทิ้งที่มหาสมุทร

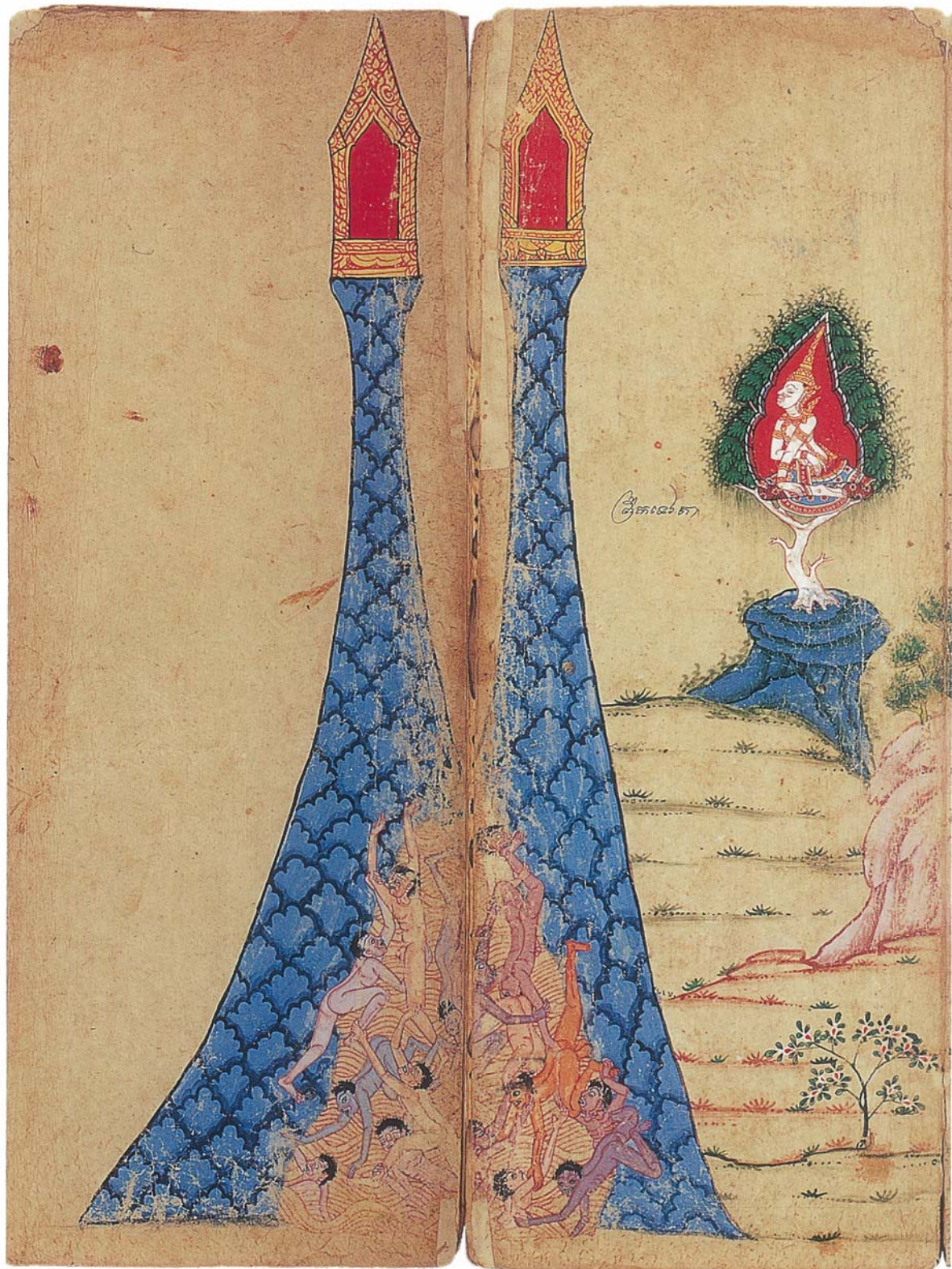

ภาพที่ ๗๗ แผนที่โบราณ : แสดงภูมิประเทศในป่าหิมพานต์
มีภาพเล่าเรื่องนกอินทรี ราชสีห์ คชสีห์ และพญากษเทวดา

ภาพที่ ๗๘ ภูเขาภพนาคราช

บรรณานุกรม

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. การทำสมุดไทยและการเตรียมใบลาน. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
พิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๓๐.

_____. “คำนิยมไตรภูมิ.” นิตยสารศิลปากร. ปีที่ ๒๘. ๒ (พ.ค. ๒๕๒๗). หน้า
๑ - ๑๖.

กุลพันธาดำ จันทรโพธิ์ศรี. “สีในงานจิตรกรรมไทยโบราณ.” นิตยสารศิลปากร. ปีที่ ๒๘. ๒ (พ.ค.
๒๕๒๗). หน้า ๗๗ - ๘๕.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒. สมุดภาพไตรภูมิฉบับกรุงศรีอยุธยา
- ธนบุรี เล่ม ๑ - ๒. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๔๒.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ประชุมหมาย
รับสั่ง ภาคที่ ๑ สมัยกรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๓.

คณะทำงานโครงการวรรณกรรมอาเซียน. ไตรภูมิภคฉบับถอดความ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์
การพิมพ์, ๒๕๒๘.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธีสิบสองเดือน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. พระนคร :
ศิลปบรรณาคาร, ๒๕๑๖.

ไตรภูมิ (ฉบับย่อความ). อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ คุณแม่ทองคำ สิมารัตน์ วัดโพธิ์นิมิตร ๓
พฤษภาคม ๒๕๓๕.

ไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพญาลิไทย ฉบับตรวจสอบชำระใหม่. สำนักงานสลากกินแบ่ง
รัฐบาล พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานทอดผ้ากฐิน ณ วัดทับสะแก อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์
เมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๕.

“ไตรภูมิภาษาเขมร.” หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยขาว. อักษรขอม. ภาษาเขมร. เส้นรงค์
(หมึก, สีน้ำยา). ม.ป.ป. เล่มที่ ๑. หมวดตำราภาพ.

น. ณ ปากน้ำ. สีมากลา สมุดข่อยวัดสุทัศนเทพวราราม. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๐.

นริศรานวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา และ ตำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ กรมพระยา. สาส์นสมเด็จพระ เล่ม ๑๑. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๕.

แบบเรียนหนังสือภาษาโบราณ. กรุงเทพฯ : หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๔๓.

ปรมานุชิตชินโรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. เทศน์มหาชาติ นล่อง ๒๐๐ ปี สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชินโรส. วันที่ ๑๑ - ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๓ บริเวณพระอุโบสถ วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม.

ปราณี นิ่มเสมอ. "งานจิตรกรรมสมัยอยุธยาในสมุดข่อย." นิตยสารศิลปากร. ปีที่ ๒๘. ๖ (ม.ค. ๒๕๒๘). หน้า ๙ - ๑๙.

แปลก สนธิรักษ์. เล่าเรื่องพระเจ้าสิบชาติ. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๐๖.

"แผนที่ไตรภูมิ (มีภาพพระบายสี) อักษรลาว." หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยขาว. อักษรขอม - ไทย - ธรรมล้านนา. ภาษาบาลี - ไทย. เส้นรงค์ (หมึก, แดง, ดินสอ, สีน้ำยา). ม.ป.ป. เลขที่ ๙. ๑๗๑ หน้า. หมวดตำราภาพ.

พลูหลวง (นามแฝง). โหราศาสตร์พิชัยสงคราม ดวงเมือง. พระนคร : เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๘.

ภาณุพงษ์ เลหาสม. จิตรกรรมฝาผนังล้านนา. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๑.

"ระเบียบภาพ : งานศิลปกรรมตามคติในไตรภูมิ", ศิลปากร. ๒๘, ๒ (พ.ค. ๒๗). หน้า ๑ - ๘.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖. ๑๔๘๘ หน้า.

วรรณภา ณ สงขลา. จิตรกรรมไทยประเพณี. ฝายอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง และประติมากรรมติดที่ กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ๒๕๓๔.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). เล่าเรื่องในไตรภูมิพระร่วง. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๑.

อำไพ คำโท. ไตรภูมิฉบับภาษาเขมร. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๓๐.

ดรรชนีค้นคำ

ก

กบ	๑๗๐
กระต่าย	๑๖๕
กระบวณแห่	๖๒
กระบือ	๑๖๔
กลบท	๗๑, ๗๒, ๗๓, ๗๔, ๗๕ ๗๖, ๗๗, ๗๘, ๗๙, ๘๐, ๘๑, ๘๒ ๘๓, ๘๔, ๘๕, ๘๖, ๘๗, ๘๘, ๘๙, ๙๐, ๙๑, ๙๒, ๙๓, ๙๔, ๙๕, ๙๖, ๙๗
กว้างเงา	๑๕๙
กว้างทอง	๑๖๕
กัณฑ์กุมาร	๑๗๐
กัณฑ์ชูชก	๑๗๐
กัณฑ์มัทรี	๑๗๐
การก	๖๖, ๖๗
การสมาส	๖๔, ๖๕
กาลสุดตนรก	๑๔๘
กินนร	๑๗๑
เกาะลังกา	๑๕๖
ไก่	๑๖๕

ข

ขอบเขต	๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗, ๒๘
เขารวก	๑๓๕
เขานมินทร์	๑๓๖
เขาพระสุเมรุ	๓๖, ๓๗, ๓๘, ๑๗๖, ๑๗๗
เขายุคันธร	๑๓๔
เขาวงกต	๔๙
เขาวินตกะ	๑๓๖
เขาสัตตปริภังค์	๓๖
เขาสุทสนะ	๑๓๕
เขาสุมณภูมิ	๔๗, ๑๕๕
เขาอิสินธร	๑๓๔

ค

คชสีห์	๑๘๑
ครุฑ	๑๓๗
คำบรรยาย	๑๑๓, ๑๑๔, ๑๑๕, ๑๑๗, ๑๑๘, ๑๑๙, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๒๒, ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๒๖, ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๒๙, ๑๓๐, ๑๓๑, ๑๓๒, ๑๓๓, ๑๔๕
คำอธิบาย	๖๔, ๖๕, ๖๖, ๖๗, ๖๘, ๖๙, ๗๐
เครื่องตี	๖๒
เครื่องบูชา	๖๒
เครื่องเป่า	๖๒
โค	๑๖๔
โคณวิถี	๕๖
โครงร่างภาพ	๑๐
โคอุสุภราช	๑๗๑

จ

จตุกกัลพโตภัทรชาติ	๘๗
จตุทะเลสะทะเล	๗๙
จตุปุปผิกะปทุมชาติ	๘๑, ๘๒
จระเข้	๑๖๗
จักรราศี	๙๘, ๙๙
จักรวาล	๑๓๗, ๑๔๕
จาตุมหาราชิกา	๓๕
จีวร	๖๐, ๖๑

ช

ชมพูทวีป	๓๙, ๔๐, ๑๔๑, ๑๕๗, ๑๖๐, ๑๖๑
ช้าง	๑๖๙
ช้างดำ	๑๖๕, ๑๖๗
ช้างเผือก	๑๖๔
ชาตก	๑๗๐
ชูชก	๑๖๙
ไชยธัชชชาติ	๙๕

ด

ดอกไม้	๖๒
ดาวนักษัตร	๙๘, ๙๙, ๑๐๐

ต

ต้นกล้วยพฤษ	๑๗๙
ต้นไม้หว่า	๔๐
ต้นสะคร้อ	๑๗๐
ตะกวด	๑๖๕
ตัดเห็บ	๖๐, ๖๑
ตาปนรก	๑๕๒
ติมูลทวยังกรปัญจบันติ	๗๗
ติยงคคมหาโบกขรณี	๔๔
ไต้หวัน	๑๕๙

ถ

ถलग	๑๕๘

ท

ทวาย	๑๕๘
ทวิมลิกทวิกรปัญจบันติโคมูตรชาติ	๗๗
ทวิมลเอกักรติบันติโคมูตรชาติ	๗๖, ๗๗
ทวีปทั้ง ๔	๓๙, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๓๙
ทวีปอุดร	๑๘๐
ทะเล	๑๘๐
ท้าวจตุโลกบาล	๓๕, ๑๓๔
เทวดา	๖๔

น

นกระหา	๑๖๔
นกระสา	๑๖๔
นกกา	๑๗๔
นกกาน้ำ	๑๖๘
นกการเวก	๑๖๖
นกแก้ว	๑๖๔
นกคุ้ม	๑๖๔

นกดูเหว่า	๑๗๐
นกพิราบ	๑๖๗
นกยูง	๑๗๓
นกแร้ง	๑๗๑
นกอินทรี	๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑
นครชาติ	๙๗
นครศรีธรรมราช	๑๕๘
นครหลวง	๑๕๙
นรก	๑๔๐
นาคปาสชาติ	๙๖
นาควีถี	๕๖
นานกิง	๑๕๙
นายพราน	๑๖๕
นารีผล	๑๗๔
น้ำ	๑๔๐
นิมูฐาพรหม	๓๐, ๑๐๗
เนวสัญญานาสัญญายตน	๑๑๓, ๑๑๔

บ

บ้านเมือง	๑๔๑, ๑๕๗, ๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๐, ๑๖๑
บุพพิเทหะทวีป	๓๙

ป

ปทุมชาติ	๗๕
ปรนิมมิตวสวัตตี	๓๒, ๓๓
ประเทศไทย	๑๕๘, ๑๕๙
ประเทศอื่นๆ	๑๕๘, ๑๕๙
ประสูติ	๖๓
ปรัสสบท	๖๘
ปราสาท	๑๗, ๑๘, ๑๙
ปริตตภาพรหม	๑๑๒, ๑๒๖
ปริตตสุภาพรหม	๑๑๑, ๑๒๕
ปลา	๑๖๗
ปักกิ่ง	๑๕๙
ปัญจูปปักษิปะทุมชาติยันต์	๘๑, ๘๒
ปัญจมหานที	๔๕
ปัญหา	๙๑

ปาดลีบุตร	๑๕๘
ป่า	๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๓, ๑๗๔
ป่าหิมพานต์	๔๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑

ผ

ผังกลบท	๙๐
ผังคณะจันท์	๗๐
แผนที่โบราณ	๔๑, ๔๒, ๔๓, ๔๔, ๔๕, ๔๖, ๔๗, ๔๘, ๔๙, ๕๐, ๕๑, ๕๒, ๕๓, ๕๔, ๑๔๑, ๑๕๕, ๑๕๖, ๑๕๗, ๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑
แผนผัง	๒๙, ๓๑, ๓๒, ๓๓, ๓๗, ๕๖, ๕๗, ๕๘, ๕๙, ๖๐, ๖๑
แผ่นดิน	๑๔๐

ผ

ฝ่ายชาย	๖๒
ฝ่ายหญิง	๖๒

พ

พญานกยูง	๑๖๖
พญานาค	๑๓๘, ๑๔๐
พญาสุกร	๑๖๔
พญาสุนัข	๑๖๔
พญาหนูเผือก ๒ ชนิด	๑๖๕
พรหมปาริสีชชา	๑๒๗
พรหมบุโรหิตา	๑๒๗
พระจันทร์	๓๖, ๑๓๓
พระจุฬามณีเจดีย์	๓๔, ๓๘
พระศุภเจดีย์	๓๐
พระศุภเจดีย์	๑๐๗

พระนครศรีอยุธยา	๑๕๘
พระนางมัทรี	๔๙
พระนางสิริมหามายา	๖๓
พระบาทอุทุมพร	๑๗๓
พระปัจเจกพุทธเจ้า	๙๔
พระพุทธเจ้า	๕๐, ๕๑, ๖๓, ๗๖, ๗๗, ๗๘, ๙๔, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๗๑, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗

พระพุทธประวัติ	๕๒, ๖๓
พระโพธิสัตว์	๑๗๕, ๑๗๖
พระยายมราช	๑๔๒
พระรัตนตรัย	๗๕, ๘๐, ๘๑, ๘๒
พระราหู	๑๓๓
พระวินัย	๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗, ๒๘

พระเวสสันดร	๑๖๙
พระอรหันต์	๙๔
พระอริยบุคคล ๘ จำพวก	๑๐๕
พระอาทิตย์	๓๖, ๑๓๓
พฤษภเวทดา	๑๘๑
พุทธกาลแบบใหม่	๕๘
เพชรบุรี	๑๕๘

ภ

ภพภูมิต่างๆ	๒๙, ๓๑, ๓๒, ๓๓
ภาพพระนางมัทรี	๔๙
ภาพรวม	๙๐, ๙๓
ภาษาบาลี	๖๔, ๖๕, ๖๖, ๖๗, ๖๘, ๖๙, ๗๐
ภูเขากำพลนาคราช	๑๘๒
ภูเขานันทคูหา	๑๗๕
ภูมิประเทศ	๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑

ม

มงคลเกตุเขยยะ	๙๕
มรรควิถีจิต	๗๑
มรรควิถี	๗๔
มหาตปนรก	๑๕๓
มหานครนิพพาน	๑๐๔
มหาพรหมา	๑๒๗
มหาโรรวนรก	๑๕๑
มหาฤาษี	๑๖๖, ๑๗๔
มหาเวสสันดรชาดก	๑๗๐
มหาสมุทร	๑๗๙, ๑๘๐
มหาสมุทรทั้ง ๔	๑๓๙
มหาเวจจันรก	๑๕๔
มะริด	๑๕๘
มังกร	๑๖๕, ๑๖๘
ม้า	๑๖๕
เมืองจาม	๑๕๙
เมืองต่างๆ	๔๖, ๑๕๗, ๑๖๒, ๑๖๓
เมืองในชมพูทวีป	๑๖๐
เมืองโบราณ	๕๔, ๕๗
เมืองปราณ	๑๕๘
เมืองขวน	๑๕๙
เมืองอสูร	๓๗

ย

ยมโลก	๑๔๐, ๑๔๒, ๑๔๓, ๑๔๔
ยันต์คาถา	๘๓, ๘๔, ๘๕, ๘๖, ๘๗, ๘๘, ๘๙, ๙๑, ๙๒, ๙๔, ๙๕, ๙๖, ๙๗

ร

รอยพระพุทธรูป	๔๗, ๑๕๕
ราชสีห์	๑๗๓, ๑๗๕, ๑๘๑
รุกขเทวดา	๑๗๕
รูปารมย์	๗๒
โรรวนรก	๑๕๐

ล

ลม	๑๔๐
ลำปาง	๑๕๙
ลิง	๑๖๙
ลิงเผือก	๑๖๗, ๑๖๘

ว

วันฎะปทุมชาติยันต์	๗๙
วิญญานัญญาตนะ	๑๑๖, ๑๑๗
วิถิจิต	๗๓, ๗๔
วิมิตอาชยาต	๖๘, ๖๙, ๗๐
วิมาน	๑๓๕, ๑๓๖, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๔๐
เวฬุพัลลาพรหม	๓๒, ๑๑๐, ๑๒๔
ไวยากรณ์	๖๔, ๖๕, ๖๖, ๖๗, ๖๘, ๖๙, ๗๐

ส

สมันตอักษสัมปยุตปาสาทาชาติ	๘๙
สมัยพุทธกาล	๔๕, ๔๖, ๔๗, ๔๘, ๔๙, ๕๑, ๕๒, ๕๓, ๕๔, ๕๗
สมุดภาพไตรภูมิ	๙
สระอนโธดาต	๔๒, ๔๓, ๑๔๒, ๑๗๒
สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา	๓๕, ๑๓๔
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์	๓๓, ๓๔, ๓๘, ๑๓๒
สวรรค์ชั้นดุสิต	๑๓๐
สวรรค์ชั้นนิมมานรดี	๑๒๙
สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี	๓๒, ๓๓, ๑๒๘
สวรรค์ชั้นมายา	๑๓๑
สหจารณชาติ	๙๔
สองกุมาร	๑๖๙
สุญญจักกสภชาติ	๘๕
สุทธาวาสคำรบ ๒	๑๐๙
สุทธาวาสคำรบ ๓	๑๐๘
สุทธาวาสคำรบ ๔	๑๐๘
สุทธาวาสชั้นปฐม	๑๐๙
สุทธาวาสชั้นสุทิสสิพรหม	๑๒๑

สุทธาวาสชั้นอกนิฐาพรหม	๑๒๐	อดัมปาพรหม	๑๐๙, ๑๒๒
สุทธาวาสชั้นวิหาพรหม	๑๒๓	อติมหันตารมณ	๗๓
สุทฺธสพรหม	๑๐๘	อภิญญาญายตน	๑๑๔
สุทฺธสีพรหม	๓๑, ๑๐๘	อมรโคยาน	๓๙
สุนขังจอก	๑๖๔	อรุปรหม ๔	๑๐๖
สุภิกณหาพรหม	๑๑๑, ๑๒๕	อรุปรหมชั้นคัมภ ๑	๑๑๘, ๑๑๙
สังฆาตนรก	๑๔๙	อรุปรหมชั้นคัมภ ๒	๑๑๖, ๑๑๗
สัญญาชนรก	๑๔๗	อรุปรหมชั้นคัมภ ๓	๑๑๕
สัญลักษณ์	๑๐๐	อรุปรหมชั้นคัมภ ๔	๑๑๓, ๑๑๔
สัตตชั้นร	๖๐	อวิหาพรหม	๓๑, ๑๐๙
สัตตปริภมณตเมรุชาติ	๘๘	อัสัญญีพรหม	๓๒, ๑๑๐, ๑๒๔
สัตตมหาสถาน	๕๙	อสุญญจักกสภชาติ	๘๕
สารภาพกษัตริย์ยันต์ และอื่นๆ	๘๖	อสุร	๓๗, ๑๓๘, ๑๔๐
สินธุบรรพตราช	๕๖	อสุรยุตนาค	๖๔
สีมา	๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗, ๒๘	อักษรธรรมล้านนา	๙
เสวยพระชาติ	๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๖	อชชฎากาศ	๓๗
โสฬสมหานคร	๕๙	อฏฐะทะลิกะสะเกสะระ	๗๙
ห		อิตตโนบท	๖๙, ๗๐
หงส์	๑๗๕	อปปมาณสุภาพรหม	๑๑๑, ๑๒๕
หมี	๑๗๐	อปปมาณภาพรหม	๑๑๒, ๑๒๖
โหราศาสตร์	๑๐	อาภาสานัญญาตนะ	๑๑๘, ๑๑๙
อ		อาภัสราพรหม	๑๑๒, ๑๒๖
อกนิฐาพรหม	๓๐, ๑๐๗	อารมณกัมมฐาน	๘๔
อจุตฤาษี	๕๐, ๕๒	อารัมณิกอริตจักกชาติพยุห์	๘๔
อดีตชาติ	๕๐, ๕๑, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๗๑, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗	อินทร์พรหม	๙๔
		อุชุกวิปริวัฏฐะโคมุตร	๗๘
		อุตรกาโร	๓๙
		อุทกปฐพี	๓๗
		อุรุปาวจรวิถิ	๗๔
		เอภนาคปาสชาติ	๙๒
		เอภมูลทวิยงุรติปันติโคมุตรชาติ	๗๖
		เอภังกุรทวิปันติ	๗๖
		เอภันตริกนภิตยักขเร	๘๓

ดรรชนีค้นเรื่อง

ก

กบ ๑ ชาติ	๑๗๐
กระต่าย ๑ ชาติ	๑๖๕
กระบือ ๑ ชาติ	๑๖๔
กลบทในฝั่ง	๗๑, ๗๒, ๗๓, ๗๔, ๗๕, ๗๖, ๗๗, ๗๘, ๗๙, ๘๐, ๘๑, ๘๒, ๘๓, ๘๔, ๘๕, ๘๖, ๘๗, ๘๘, ๘๙, ๙๐, ๙๑, ๙๒, ๙๓, ๙๔, ๙๕, ๙๖, ๙๗
กวางทอง ๑๓ ชาติ	๑๖๕
กินนร ๑ ชาติ	๑๗๑
ไก่ ๒ ชาติ	๑๖๕
เกาะลังกา	๑๕๖

ข

เขาต่างๆ	๓๖, ๓๗, ๓๘, ๔๗, ๔๙, ๑๓๔, ๑๓๕, ๑๓๖, ๑๕๕, ๑๗๖, ๑๗๗

ค

โคณวี้	๕๖
โค ๔ ชาติ	๑๖๔
โคอุสุภราช ๕ ชาติ	๑๗๑

จ

จระเข้ ๑๖ ชาติ	๑๖๗
จักรราศี	๙๘, ๙๙
จักรวาล	๑๓๗, ๑๔๕
จีวร	๖๐, ๖๑

ช

ช้างดำ ๓ ชาติ	๑๖๗
ช้างเผือก ๔ ชาติ	๑๖๔

ด

ต้นกล้วยพฤกษ์	๑๗๙
ต้นไม้หว่า	๔๐
ตะกวด ๓ ชาติ	๑๖๕

ด

ดาวนักษัตร	๙๘, ๙๙, ๑๐๐

ท

ทวีปทั้งสี่	๓๙, ๔๐, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๓๙, ๑๔๐
ท้าวจุลโลกบาล	๓๕, ๑๓๔
เทวดาและอสูรยุตนาค	๖๔

น

นกกระสา ๔ ชาติ	๑๖๔
นกกา ๒ ชาติ	๑๗๔
นกกาน้ำ ๑ ชาติ	๑๖๘
นกการเวก	๑๖๖
นกแก้ว ๙ ชาติ	๑๖๔
นกคุ้ม ๑ ชาติ	๑๖๔
นกทูเหว่า ๒ ชาติ	๑๗๐
นกพิราบ ๕ ชาติ	๑๖๗
นกยูง ๓ ชาติ	๑๗๓
นกแร้ง ๕ ชาติ	๑๗๑
นกอินทรีคาบคนตาย	๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑
นรก ๘ ขุม	๑๔๐, ๑๔๗, ๑๔๘, ๑๔๙, ๑๕๐, ๑๕๑, ๑๕๒, ๑๕๓, ๑๕๔
นาควิถี	๕๖
นารีผล	๑๗๔, ๑๖๗

ป

ประวัติของตำรา	๙๒
ปลา ๓ ชาติ	๑๖๗

ปัญจมหานที	๔๕
ป่าหิมพานต์	๔๑, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑

บ

บ้านเมืองในชมพูทวีป	๑๔๑, ๑๕๗, ๑๕๙, ๑๖๐, ๑๖๑
บ้านเมืองในประเทศไทย	๑๕๘, ๑๕๙

ผ

ผังคณะฉันท	๗๐
แผนที่โบราณ	๔๑, ๔๒, ๔๓, ๔๔, ๔๕, ๔๗, ๔๘, ๔๙, ๕๐, ๕๑, ๕๒, ๕๓, ๕๔, ๑๔๑, ๑๕๕, ๑๕๖, ๑๕๗, ๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕, ๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๖, ๑๗๗, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑
แผนผัง	๕๖, ๕๗, ๕๘, ๕๙, ๖๐, ๖๑

ภ

ภพภูมิต่างๆ	๒๙, ๓๑, ๓๒, ๓๓
ภูเขากำพลนครราช	๑๘๑, ๑๘๒
ภูมิประเทศในป่า	๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙, ๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๒, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕, ๑๗๘, ๑๗๙, ๑๘๐, ๑๘๑
ภูมิประเทศรอบเขาพระสุเมรุ	๑๗๖, ๑๗๗

พ

พญาสุกร ๑ ชาติ	๑๖๔
พญาสุณัษ ๑ ชาติ	๑๖๔
พญาหนูเผือก ๒ ชาติ	๑๖๕
พรหม	๑๐๖, ๑๐๗, ๑๐๘, ๑๐๙, ๑๑๐, ๑๑๑, ๑๑๒, ๑๑๓, ๑๑๔, ๑๑๕, ๑๑๖, ๑๑๗, ๑๑๘, ๑๑๙, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๒๒, ๑๒๓, ๑๒๔, ๑๒๕, ๑๒๖, ๑๒๗, ๑๒๘

พระจันทร์	๓๖, ๑๓๓
พระจุฬามณีเจดีย์	๓๔, ๓๘
พระทูลสเจดีย์	๓๐, ๑๐๗
พระนางมัทรี	๔๙
พระบาทอุทุมพร	๑๗๓
พระพุทธรูปในอิตต	๕๑
พระพุทธรูปประวัติ	๕๒, ๖๓
พระโพธิสัตว์เป็นครุฑ ๒ ชาติ	๑๗๖
พระโพธิสัตว์เป็นนาคราช ๒ ชาติ	๑๗๖
พระโพธิสัตว์เป็นสมมติเทวดา	๑๗๖
พระโพธิสัตว์เป็นหงส์	๑๗๕
พระราหู	๑๓๓
พระวินัย	๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗, ๒๘
พระอริยบุคคล ๘ จำพวก	๑๐๕
พระอาทิตย์	๓๖, ๑๓๓

ม

มหานครนิพพาน	๑๐๔
มหาฤๅษี ๙๖ ชาติ	๑๖๖, ๑๗๔
มหาสมุทรทั้ง ๔	๑๓๙, ๑๘๐
มังกร ๑ ชาติ	๑๖๕
มังกร ๒ ชาติ	๑๖๘
ม้า ๔ ชาติ	๑๖๕
เมืองต่างๆ	๑๕๘, ๑๕๙, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔, ๑๖๕
เมืองสมัยพุทธกาล	๔๕, ๔๖, ๔๗, ๔๘, ๔๙, ๕๑, ๕๒, ๕๓, ๕๔, ๕๗, ๕๘
เมืองอสูร	๓๗

ย

ยมโลก	๑๔๐, ๑๔๒, ๑๔๓, ๑๔๔, ๑๔๐

ร

รอยพระพุทธรูป	๔๗, ๑๕๕
ราชสีห์ ๔ หมู่	๑๗๓
รามสูรเมขลา	๑๖๗, ๑๖๘
รุกขเทวดา ๓๐ ชาติ	๑๗๕

ล

ลักษณะสีมา	๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗, ๒๘
ลิง ๑๐ ชนิด	๑๖๙
ลิงเผือก ๑๐ ชนิด	๑๖๘

ว

วิมานต่างๆ	๑๓๔, ๑๓๕, ๑๓๖, ๑๓๗, ๑๓๘, ๑๔๐, ๑๔๒
ไวยากรณ์ภาษาบาลี	๖๔, ๖๕, ๖๗, ๖๘, ๖๙, ๗๐

ส

สระน้ำ	๔๓, ๔๔
สระอินดาต	๔๒, ๔๓, ๑๔๒, ๑๗๒
สวรรค์ชั้นต่างๆ	๓๐, ๓๑, ๓๒, ๓๓, ๓๔, ๓๕, ๓๘, ๑๒๘, ๑๒๙, ๑๓๐, ๑๓๑, ๑๓๒, ๑๓๔

สัตตมหาสถาน

๕๙

สินธุบรรพตราช

๕๖

สีมาแบบโบราณ

๑๑

สีมาแบบปราสาท

๑๗, ๑๘, ๑๙

สุทธาวาสต่างๆ

๑๐๘, ๑๐๙, ๑๒๐, ๑๒๑, ๑๒๓

สุนัขจิ้งจอก ๑ ชนิด

๑๖๔

โสฬสมหานคร

๕๙

อ

อจุตฤาษี

๕๐

อดีตชาติของพระพุทธเจ้า

๕๐, ๑๖๐, ๑๖๑, ๑๖๒, ๑๖๓, ๑๖๔,
๑๖๕, ๑๖๖, ๑๖๗, ๑๖๘, ๑๖๙,
๑๗๐, ๑๗๑, ๑๗๓, ๑๗๔, ๑๗๕,
๑๗๖

อรุปรพหม

๑๑๓, ๑๑๔, ๑๑๕, ๑๑๖, ๑๑๗,
๑๑๘, ๑๑๙

อัชชฎากาศ

๓๗

อัชชวิถี

๕๖

อุทกปฐพี

๓๗

ภาคผนวก ก

๑. คำอ่านถ่ายถอดไตรภูมิฉบับอักษรขอม^๑

.....อนนตโยชมหารตนณ.....ชนนลุตล มหาพรัหมนุชาติแชนตอณาแชนตโดยทูลายตรลุต.....วาล
มานกำแพงเหี้ย เทาโดยแกว ๗ ปุรการุยโยง

รียชนันแนะโณมะเนวสณญานาสณญายตตนภูมิ มานปฤชชนนุโสตตาสกิทาคาอณาการนหด
ชาอนกภวานานูเนวสณญานาสณญายตตนจตตตอรูปุชฌานบานเทาบงเก็ดนุชนนเนวสณญา-
นาสณญายตตนภูมิอรุปรหมมานอยสบัน ๘๔๐๐๐ มหากาลูป แดจ้งายอ์พียอญญณญายตตน-
ภูมิเทาดลชนนเนวสณญานาสณญายตตนภูมิโนะปรมาณบาน ๕๕๐๘๐๐๐ โยชนแตมนุสโลกเทาดล
ชนนเนวสณญานาสณญาเนะบาน ๑๑๘๕๖๐๐๐ โยชอรหนตनुโอดเนวสณญานาสณญาเนะมานจัต
๑๒ คัมหากฤษยา ๘ นูเนวสณญานาสณญายตตนกรียา ๑ คัจจัตรอนกตตังสมาดียจัตรอรุ่ม-
โนะชาลันวอนกรสกาลคมานนุชนนเนวสณญานาสณญายตตนวีกา ๑ คัจจัตรชาอนกัจ เร็นอรุ่ม-
มนุชาที่ยลันวาสลกาลนิงรกลกาลปูบานนอรหดผล ๑ คัจจัตรอนกตชากาตถกัลแลลโยยบงโดยมา-
คคณานปราชญา นูโอเบกชาสหคตมโนธวาวาชน ๑ คัจจัตรอนกร์ฟิงอาร์มมโนมโนธวาว จัตรอรหด
๑๒ ปุนแนะเอง รัจจัตรอนาคา ๑๗ คัมหากุส ๘ นูโลพุมูล ๔ คีโสมนสสทคตทิจุจัตตวิปยุตต ๒ คี ส
นูโอเบกชาสทคตทิจุจัตตวิปยุตต ๒ คี ส // ผลัมชา ๔ โมหมูล ๑ คีอุทจณุมโนธวาวาจน ๑ นูเนวสณญา
นาสณญายตตนวีกา ๑ นูเนวสณญานาสณญายตตนกุสจัต ๑ นูอานาคามีผลจัต ๑ ชาคัรूप
๑๗ ปุนแนะเองจัตสกิทาคา ๑๗ ตุงคณาผลา สยกสกิทาคามีผลจัตรบนจุลวิญ นูจัตโรตดา ๑๗
ตุงคณาผลาสแตโสตาปติผลจัตรบนจุลจัตตริเทตูปุชช ๒๑ คีโลพุมูล ๘ นูโมหมูล ๒ นูมหากุส
๘ มโนชวาวาจน ๑ นูเนวสณญานาสณญายตตนวีกา ๑ นูเนวสณญานาสณญายตตนกุส ๑ ชา
๒๑ ปุนแนะเองรือรหนนูนาคาปูบานวิลมกเกิตรนุมนุสโลกวิญเทียตเสยสกิทาคาจะมกเกิตรนุมนุส-
โลกเต ๑ ชาต รัสกตามาน ๓ ชุ่พุก, ๑ โณมะเอกวิชิมกบงเก็ดนามนุสสวิญเต ๑ ชาต, ๑ โณมะโก
ลางโกโลโสตาจะมกบงเก็ดโนยมนุสสเนะ ๒ ชาต, ๑ โณมะสตตกขตุ่ปรโม จะมกเก็ดรโนยมนุสส-
โลกเนะ ๗ ชาตถ รีพระโสตาปูบานธลากเทาอาบายภูมิทุกทูลเวทธานโนะเสยสิงแตบานโสวยสูก ๑
คัตตริเทตูปุชชบานแตมาคคณานนีรพพานกนงภูมิโนะโสตกบานเจรีน แตมินบานมาคคณาน
แตงนิงอนโกลเทาวีญเทามกเจรีนชาตถ พารุนนาเนวสณญานาสณญาภูมิปุนแนะเอง เนวสณญา
ยตตนรูปากยอูปมตตมปินติ จิตตเมวติฏฐติ จตราลิตกุปสทสสานิทมายุปมาน

รียชนันแนะโณมะ อักกัญญณญายตตนภูมิมานปฤชชนนุโสตตาสกิทาคา อณาคา อรหด ชา
อนกภวานานูอกักัญญณญายตตน อรูปุชฌานบานเทาบงเก็ด ชาอกักัญญณญายตตนอรุปรมาณ

^๑ โดยนายอำไพ คำโท นักภาษาโบราณ งานบริการหนังสือภาษาโบราณ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐. ปรับปรุง แก้ไข
และจัดเรียงลำดับข้อความ อ่าน แปล ใหม่ พ.ศ. ๒๕๔๗

อยุธยา ๑๐๐๐๐ มหากาลป์แต่วิญญานญายตตน ตลอกิณญญายตตนภูมิบาน ๕๕๐๘๐๐๐ โย-
ชชจัตอรหนตญในยอกิณญญายตตนภูมิ ๑๓ คัมหากิริยา ๘ นอิกิณญญายตตนกริยา ๑ คัจจัตรญ
ปรกปโปโดยทียลัษนุรทขกจลคมานเลี่ยนอิกิณญญายตตนวิบากจัต ๑ นุมโนธวาวรจณจัต ๑
นุเนวสณญานาสณญายตตนกริยา ๑ อรหตตผลจัต ๑ ชาคัรพ ๑๓ โนะเอง จัตรอนาคา ๑๘ คี
มหากุส ๘ นุเนวสณญานาสณญายตตนกุส ๑ อิกิณญญายตตนวิบาก ๑ นอิกิณญญายตตน
กุส ๑ นอิกุส ๕ คีโลพมุล ๔ คีอุทจ ๑ นุมโนธวาวรจณ ๑ นอนาคามีผล ๑ จัตรอนาคา ๑๘
แตปุ่นเนเองจัตรสกิททาการตุดจคณา ยกแตอนาคามีผลเจณญ ยกสกิททาการตุดจลชวสชา ๑๘
โนะเองจัตโรสตา ๑๘ ตุดจคณายกแตโสตาปตติผลบณจลจวส จัตริเหตุตูปทุชชน ๓๒ คัมหากุส ๘
นุเนวสณญานาสณญายตตนกุส ๑ นอิกิณญญายตตนกุส ๑ นอิกิณญญายตตนวิบาก ๑
นุมโนธ วาวรจณ ๑ นอิกุสจัต ๑๐ คีโลพมุล ๘ นูโมมุล ๒ จัตรปทุชชน ๓๒ ปุ่นเนเอง
พารุณนอิกิณญญายตตนภูมิแตปุ่นเนเอง อิกิณญญายตตน รูปกาย ๐ ปมตตมปิ นตติ
จิตตเมว ติฏฐติ สมุฏิกปสทสธานี

รียชนเนโมมะวิญญานญายตตนภูมิบานปฏชนนุโสตาสกิททาการตุดจคณาการตุดจคณา
ภาวนาวิญญานญายตตนอรูปปชฌานบานทาเกิดไอตวิญญานญายตตนอรูปพรมอายุสยิบาน
๕๐๐๐๐ มหากาลป์แต่พียอากาศนญายตตนเทาลวิญญานญายตตนภูมิบาน ๕๕๐๘๐๐๐ โยชช
จัตอรหนตญกนวิญญานญายตตนภูมิโนะ ๑๔ คัมหากิริยา ๘ นอรูปาวจรกริยา ๓ ชาอากาศา
นญายตตนกริยานวิญญานญายตตน ๑ นุมโนธวาวรจณ ๑ นอรหตผล ๑ ชา ๑๔ โหง จิตอนา
คามิ ๑๔ คัมหากุส ๘ เนวสณญานาสณญายตตนกุส ๑ วิญญานญายตตนกุส ๑ นูวิ
ญญานญายตตนวิบาก ๑ โลภโมล ๔ อุตตจ ๑ มโนทวาราวจณ ๑ อนาคามีผล ๑ ทังอิสตฐชา
๑๔ โหง สกิททาการตุดจคณา ๑๔ จิตโสตาปติผล ๑๔ เนะปุ่นคณาโหง คีเหตุตกปะปฏชนจติ ๓๓ คัมหา
กุส ๘ เนวสณญานาสณญายตตนกุส ๑ อากิณญญายตตนกุส ๑ วิญญานญายตตนกุส
๑ นูวิญญานญายตตนวิบาก ๑ อกุสจติ ๑๐ คีโลพมุลโมมุล ๒ มโนทวาราวจณ ๑ ตฐชา ๓๒
โหง รียพารุณนจติปฏชนนุโสตาปติสกิททาการตุดจคณามิอรหนตญกนวิญญานญายตตนภูมิสุ-
เรญนุปรากการยอุมบาลเนะโหงวิญญานญายตตนรูปกาย ๐ ปมตตมปิ นตติจิตตเมว ติดติจตา-
พิสทปสทสธานี อายุปปมาน

ชั้นเนโมมะ อากาสนญายตตนภูมิบานปฏชนนิงโสตาสกิททาการตุดจคณามิอร-
หนตญกนภาวนาอากาศนญายตตนปฏมรูปฌานโนะบานทาเกิดทรกนอากาศน-
ญายตตนอรูปพรมโนะมานอายุส ๒๐๐๐๐ มหากาลป์แต่อกกนิฏฐเทาลอากาศนญายตตนโนะ
๕๕๐๘๐๐๐ โยชชจัตอรหนตญกนอากาศนญายตตนโนะ ๑๔ คัมหากิริยา ๘ อรูปาวจรกริยา
๔ อากาสนญายตตนวิบาก ๑ มโนทวาราวจณ ๑ อรหตตผลจัต ๑ ตฐชา ๑๔ โหงจัตรอณา
คามิผล ๒ คัมหากุส ๘ อารูปาวจรกุส ๔ อากาสนญายตตนวิบาก ๑ อกุสจัต ๕ คีโลพ-
มุละปราสจจากอพิยทิถิ ๔ อุทจ ๑ มโนธวาวรจณ ๑ อนาคามีผลจัต ๑ ผลัมทังอิสตฐชา
๒๐ โหง จัตรสกิททาการตุดจคณา ๒๐ ตุดจคณาจลลัสแตสกิททาการตุดจคณา ๒๐ จลลัสแตโสตาปติผลโนะโหง
จัตริเหตุตูปทุชชน ๒๔ คัมหากุส ๘ รียจัตรอรูปาวจรกุส ๔ รียอากาศนญายตตนวิบากจัต
๑ อกุสจัต ๑๐ คี โลพมุล ๘ โทสจัตริพียมโนธวาวรจณ ๑ ชา ๒๔ เกิดอพิยตริเหตุตูปทุ
ชนกนอากาศนญายตตนภูมิปฏมฌานโหงรียพารุณนสถาณอากาศนญายตตนอิสปุ่นเนะโหง
รียกนอรูปเนะอิสโสตาปติผลสิงนุโหง

อาภาสานัญจายตตน รูปกายย่อปมตมป็นตี่ จิตเมวติฏฐติวิสสติสทสทกุปานี อายุประมาณ

๓๐	เนวสญญานาสญญายตตน	๓๐	๔	๓๐	๔	เจตสิกเกิดโดยอรุปปาวจร
๓๐	อากิญจัญญายตตน	๓๐	๔	๓๐	๔	กุศลรูปปาวจรวิบากษณอรุ-
๓๐	วิญญานัญจายตตน	๓๐	๔	๓๐	๔	ปุปาวจรกริยาโนะ ๓๐
๓๐	อาภาสานัญจายตตน	๓๐	๔	๓๐	๔	รียกาลอรหนัตโสตถมานแตวี-
						บากข์นิงกริยารกกุศลโนะค-
						มานเสียกาลตรีนัตตูกปทุช-
						ชนนิงโสตตูปติสทิกทาคามี
						โสตถมานแตกกุศลจิตตวีนิงวี-
						บากข์จิตตโนะรทกกริยาความ-
						เสีย

รัชนี (ณะ) โณมะอกนิฏฐาพรัหมสุธาวาสมานแตอณาคามีอรหนตนิงรก
ปณฺฑนุโสธาสกขิทาคามีโนะคมานอนกตถาวานารูปาวจรปณฺฑนุชฌานบานเทากิตถกนงอกนิฏฐา
มหาพรัหมโนะมานอายุส ๑๖๐๐๐ มหากาลูป รืออพิยสทสิยเทาดลอกนิฏฐามหาพรัหมโนะ ๕๕๐๘๐๐๐
โยชชจิตตอรหนตญกนงอกนิฏฐามหาพรัหม ๒๗ คิมหากิรยา ๘ รูปาวจรกิริยา ๕ อรูปาวจรกิริยา ๕ รูปาวจ-
จรปณฺฑนุชฌานวิบาก ๑ รีกุสสวิบากเหตุกะ ๕ คัจจุขุวิญญาน ๑ โสตตวิญญาน ๑ โอเบกขาสน-
ติระณะ ๑ โสมนสสนติระณะ ๑ สมุปติจณ ๑ ชา ๕ รือเหตุกะกิริยา ๓ อรทตถผลจิตต ๑ ชา ๒๗
โอง จิตตอณาคามีผล ๓๑ คิมหากุส ๘ รูปาวจรกุส ๕ รูปาวจรกุส ๔ รูปาวจรปณฺฑนุชฌานวี-
บาก ๑ กุสสวิบากเหตุกจิต ๕ คัจจุขุวิญญาน ๑ โสตตวิญญาน ๑ สมุปติจณ ๑ โสมนสสนติระณะโอ-
เบกขาสนติระณะ รือกุสสทัง ๕ คีโลมมูละจากเจณญอพิยทิสัยทัง ๔ คีอุตจ ๑ อวจณจิต ๒ อณ-
คาคผลจิตตธรา ๓๑ โอง รือจิตตอณาคามอรหนตเกิดกนงอกนิฏฐาพรัหมสุธาวาสอิสแตปนณะเองโอง
รือสทวงทังหลาย เกิดกนงม ๓๑ คีกัมม ๑๑ รูปม ๑๖ อรูปม ๔ เนะสิงวินาสเทียงปรากฏโอง
อพิยเมสังจะ แสนโกฏฐจกรวาลปรัฬปรัฬโดง ทิกลิจปรับียปรับียตงเทัพพิสเสนโกฏฐจก-
วาลเทิบขยลบกผาตเจณญ โอยวินาสอิสเสนโกฏฐจกรวาลโอง

รัชนีเนโณมะ สตตสิพรัหมสุธาวาสมานแตอณาคามิอรหนตนิงรกปณฺฑนุโสธาสกขิ-
ทาคาโนะคมานอนกตถาวานานาปณฺฑนุชฌานเทากิตถาสท สยพรัหมมานอายุสเอ็นบาน ๘๐๐๐ มหา
กาลูปอพิสตตทสิเทาดลสตตทาสาโนะบาน ๕๕๐๘๐๐๐ โยชชจิตตอรหนต ๒๗ จิตตอณาคา ๓๑ ตูจ
เอียงพารุนนามกนงอกนิฏฐาพรัหมสุธาวาสโนะโอง

รัธานเนโณมะสุทสาพรัหมสุธาวาสมานแตอณาคามุพระอรหนตนิงรทกขปทุชนุโสธาสกขิ-
ทาคาคมานเสียชานกถาวานาปณฺฑนุชฌานบานเทากิตถาสนสุทสาพรัหมสุธาวาสมานอายุสบาน
๔ เหมินมหากาลูปอพิสทปาเทาดลสตตสา ๕๕๐๘๐๐๐ โยชชจิตตอรท ๒๗ จิตตอณาคามี ๓๑ ตูจ
จิตตเอียงสรตียมกนุชฌานอกนิฏฐาพรัหมสุธาวาสโนะเองโอง

รัชนีอุตปาพรัหมสุธาวาสมานแตอณาคามอรหนตรกปณฺฑนุโสธาสกขิทาคามีโนะคมาน-
อนกตถาวานาปณฺฑนุชฌานโนะเทากิตถกนงอุตปาพรัหมโนะมานอายุสมาน ๒๐๐๐ มหากาลูปอพิ-
ยอเวหาฏมมกตลอุตปา ๕๕๐๘๐๐๐ โยชชจิตตอรหนต ๒๗ จิตตอณาคา ๓๑ โนะสิงตูกคณาทังอิสโอง

ชนันเนโณมะอเวหาพรัหมสุธาวาสมานแตอณาคามุพระอรทตรกขปทุชนุโสธาสกขิ-
ทาคาคมานเสียชานกถาวานาปณฺฑนุชฌานบานเทากิตถาสนในยอเวหาพรัหมมานอายุสมาน ๑๐๐๐

มหากาลแปดอ้ายเวฬุผลาเทาดลเวฬุผลาหมาน ๕๕๐๘๐๐๐ โยชชจัตระพระอรหันต ๒๗ จัตระธรรมา
๓๑ ดูจจัตระเยี่ยงโพลมกัซนุออกขนิฐฐมณะเองแต่จ้งายอ้ายเวฬุผลาเทาดลเวฬุผลาหมาน
โณมะปาณจุสฐาวาสัฐพริหมโนะเอง

รียแผลียงธูลากสพพอนเล็มแสนโกถทางกกรวาลพุกมณุสสท่างหลายกมานจัตระโนะตรี
กอรทราขกขจัตระครุพพอนเล็ (เกลึงกาฬ) เณไพรยท่างหลายกคะสิ่งล่อหละเสมาวลา-
สสเหล็งล่อปรมาณโคกรบี่สะลาฉิยบานโนะกเพลยงพุดลาทักจะเสียเณไพรยเสมาวท่างหลายพ
บานลลัซเหล็งพุดานดริยสะโคกรบี่ท่างหลายกสลาบอิสครุพพอนเล็รียแผลียงพุดานธูลาก-
จะปรมาณบานเหม็นฉน้ามแสนฉน้าพุดลาทักจะเสียสทวท่างหลายกสลาบอิสบานเทาเก็ตรเ
พริหมโลกัซเหื้อยรเทาทักขกรังอิสครุพพอนเล็หอนัสงไตรักรเพ็กสลาบอิสบานเทาเก็ตรเ
ดพริหมโลกัซริสตัวนรูกัท่างหลายกสลาบโจลนรูกัเทาเก็ตรเอดพริหมโลกัซเวียรแต่โลกัซกานัทรนรูกั-
ขรียนรูกัลมาพมดาพยาพุกโลเท็ดพระบาทสมเภาตถณุณสมบ่แบกขโอยเณละคะนาลูะเกลึง
และกาลกบานรวจเหล็งมกัซเก็ตรเอดสฐานเล็นพริหมโลกัซเณจจะเยียดเพคัยนาลโง

อรหตถ อาณาศา สกิทาศา โสธดา เวฬุผลาปุชชน อสณญีปุชชน แตพรหมปรีส
ชัชามกตลณะ
ชา ๑๑ พื ๔๕

ชนันอัสณญีมณะชาณาดูจคะนาลูะเวฬุผลา มานแตปุชชนนิงรักขโสธาสกิทาศา
อาณาคอร หตถโนะคะมานเล็ชาอนกภาวนาปาณจมนานันปราสจากัซสัคาลบานเทาเก็ตรเ
สณญีพริหมมานแตรปรกจัตระคะมานเล็ชามานอาชูล ๕๐๐ มหากาลนิงรูกขแจตตเล็กจัตระคะมาน เล็ยริ
เวฬุผลาหมานโนะดูจลัธสณญี ภูมมานปุชชนนุพระโสธาสกิทาอาณาคอรหตถชาอนกภาวนา
จัตระคะมานบานเทาบงเก็ตรเวฬุผลาพริหม มานอาชูลบาน ๕๐๐ มหากาลแตตตติยมาน
มณมกตลมณะบาน ๕๕๐๘๐๐๐ โยชชจัตระอรหตถนุชนนเวฬุผลา ๒๗ ดูจจัตระอรหตถนุชนนปา-
ณจุสฐาวาสมหาพริหมโนะเองจัตระอาณาคา ๓๑ จัตระสกิทาศา ๓๑ จัตระโสธดา ๓๑ ดูจโพลม-
กขนุปาณจุสฐาวาสโนะเอง จัตระปุชชนนุเวฬุผลา ๓๕ คิมหากุส ๘ รูปปุกส ๕ อรูปปุกส ๔
รูปวิบากขปณจมนวิมาน ๑ กุสลวิบากเทตต ๕ คัจจกขวิญญานโสธถวิญญานสมปติณโอบกขา
สนัตริณโสมนัสสนัตริณนุอจจณจัตระ ๒ คีปาณจฐาราวจจณนุมนนธวาราเวจจณนุอกุส ๑๐
คิโลพมม ๘ โมหมล ๒ จัตระเทตตปุชชนนุ ชนเวฬุผลาหม ๓๕ ดูจเจณะโงเกลึงและ
แตอพุกสพริหมจะมกัซคตโกรมอนดาบโนะเทาแตทักล้งโอยวินาสสอนตรัยแต่อ้ายอสุ-
พุกกณพริหมจะมกัซคตโกรมอนดาบโนะเทาแตชยลโอยวินาสสอนตรัยอ้ายอวิฬุผลาพริหมโลกัซจะ
กตลโกรมดูจเณะเทาโลกัซวินาสสอนตรัยนยกาลโนะเองเกลึงและกาลโนะโง โดยอนัภาพพ พระอ
ทิตยเก็ตรเหล็งมกขบาน ๗ ดวง โลกัซวินาลัสนนตรัยอิสโงลู่อิสกาลัแผลียงพุดานธูลากจะมกขบาน
๑๐๐๐๐๐ ฉน้าเทาโณมะโลกัซญุทรรโนะเอง

ตริเหตุ ๓ โสธดา ๓ สกิทาศา ๓ อาณาคา ๓ อรหต ๓ สุกคินหา
ปริตสุภา อปमानสุภา

ตตติยะชณานท่งปัยชนนเณโณมะปริตสุภา อปमानสุภา สุกคินหาหมมานปฏชน
นุโสธาดาสกิทาอาณาคอรหตถนุท่างปัยชนนเณอนกภาวนาตตติยชณานติจบานเทาเก็ตรนง

ปิติสสุภาพรุม มานอยุสโนะ ๑๖ มหากาลป์ อนุกตภาวนาตตติยชฌานชามธัมมามานเกิดกณง
 อปปมามาณาพรมโนะมานายุสโนะ ๓๒ มหากาลป์อนุกตภาวนาตตติยชฌานชาอตุตมโนะ
 เกิดชาสุกคคินหาพรมมานอยุสโนะ ๖๔ มหากาลป์ปรีนังสรตติยจัมงายอ์พียทุตติยชฌานมกตตตติ-
 ยะชฌานโนะบาน ๕ ลาน ๕ แสน ๘๐๐๐ โยชรีอรหนันตุนกนงมทัง ๓ ชันเนะมานจิต ๒๗ เสมีค-
 นาโง คัมหาคิริยา ๘ มหกขตคิริยา ๙ อเหตุกคิริยา ๓ คีกุสสวีกาภาเหตุกะ ๕ คีจกขุวิญ-
 ญาณโสตาตติยญาณสมปติจจนอุเบกขาสนตริณโสมนสสันตริณรูปาวจรวิปากตตติยญาณ ๑ อร-
 หตผลจิต ๑ ตรุชา ๒๖ โง จิตตอณา ๓๑ คัมหากุส ๘ มหกตกุส ๙ รูปาวจรวิปากจตุตถฌาน
 ๑ กุสสวีกาเหตุกะ ๕ อกุลจิต ๕ คีโลกมูละจกจิณอ์พียธิธีย ๔ อุตตจ ๑ ปาณจทวาราวจน ๑ โมน-
 ทวาราวจนะ ๑ อดณคามิผลจิต ๑ ตรุชา ๓๑ มุขโงจิตสกุขิทาคา ๓๑ จิตโสตาปติผล ๓๑ จิตตริ-
 เหตุกปถุชน ๓๕ คีจิตตอณา ๓๐ เวียรเตผล ๑ รือกุส ๑๐ โนะคีโลก ๘ โมะหะ ๒ ตรุชาจิตปถุชน
 ๓๕ นุกนงตติยมทัง ๓ ชันเนะคีปิติสสุภาพรุมมานายุสโนะ ๖๔ มหากาลป์ปรีนังสรตติยจัมงายอ์พียทุตติยชฌานมกตตตติ-

ปิตาม	โสดา ๓	อปปมามาณา	อนาคา ๓	อกสรารหนต ๓
ตริเหตุ ๓		สกุขิทาคา ๓		

ทุติยชฌานมทัง ๓ ชันเนะโณมะปิตาม อปปมามาณา อกสรา มานปถุชนนุโสดา สกุขิ-
 ทาคาอาณาคา อรหนตอนุกตภาวนาทุติยชฌานตติย โนะเทเกิดชาปิตามพรม มานายุสโนะ ๒
 มหากาลป์อนุกตภาวนาทุติยชฌานชามธัมมามานเกิดชาอปปมามาณาพรม มานายุสโนะ ๔ มหา-
 กาลป์อนุกตภาวนาทุติยชฌาน ชาโอดตมโนะบานเทเกิดชาอกสรพรมมานายุสโนะ ๘ มหา-
 กาลป์ รืออรหนตุนกนงตติยชฌานมทัง ๓ ชันเนะมานจิต ๒๗ คัมหากิริยา ๘ มหาคิริยา ๙
 อเหตุกคิริยาบียกุสสวีกาเหตุกะ ๕ รูปาวจรวิปาก ๒ คีปถัมณตติยชฌานอรหตผล ๑ ทังอิสตริ-
 ๒๘ โงจิตโสตาสกุขิทาคามีอนาคามีสิงตจกคณาคัมหากุส ๘ มหกตกุส ๙ กุสสวีกาเหตุ ๕
 รูปาวจรวิปาก ๒ อวชนพริอกุส ๕ โลก ๔ อุตจ ๑ ผลจิตตจ ๑ ตรุชา ๓๒ โง คีเหตุกะปถุชนจิต
 ๓๖ กุส ๒๒ รูปาวจรวิปาก ๒ อวชน ๒ อกุล ๑๐ โลก ๘ โมะหะ ๒ ตรุชา ๓๖ มานกนงตติย-
 ฌานมทัง ๓ ชัน คีปิตามอปปมามาณา อกสรพรมโง มานจิตโนะสิงตจกคณาคัมหากุส ๘ มหกตกุส ๙
 ปิชน เนะสถานมุขเสมีคนาโง รือเนะมหากาลป์ทังหลายเนะจุงตังโง รือเนะเละเทาสปุปแสนโก-
 ฏฐ จกรวาล ละตลเละสิงธลาคะมกตลเละสิงธสเนโกฏฐจกรวาลเนะโณมะอัสสโยวตทายี ละเล-
 ลียงโนะสิงเทาทังเสนโกตจกรวาล สิงตลเทวพรมโลก นายโนะโณมะหาทุติยะอัสสโยวตทายีโง

ตริเหตุ	โสดาปติบีย	สกุขิทาคา ๓	อนาคา ๓	อรหนต ๓	มหาพรม
กบีย	พรมปารสชา		พรมปโรหิตา		

บียชันเนะโณมะปถมมชฌานมทัง ๓ คีพรมปาริสสชานุพรมปโรหิตา นุมหาพรมมา มาน
 ปถุชนนุ โสดาสกิทาคาอนาคาอรหนต อนุกตภาวนาปถมมชฌาน (น) เตจกบานเทเกิดชาปรี-
 สชชพรมมาน ตติยภาคโนอสังโขกัลชาอายุสอนกภาวนาบาน ปถมมชฌานมทิมเทเกิดชาปรี-
 หิตาพรมมานายุสโนะ ๖๔ มหากาลป์ปรีนังสรตติยจัมงายอ์พียทุตติยชฌานมกตตตติ-
 ยะชฌานโนะบาน ๕ ลาน ๕ แสน ๘๐๐๐ โยชรีอรหนันตุนกนงมทัง ๓ ชันเนะมานจิต ๒๗ เสมีค-
 นาโง คัมหาคิริยา ๘ มหกขตคิริยา ๙ อเหตุกคิริยา ๓ คีกุสสวีกาเหตุกะ ๕ คีจกขุวิญ-
 ญาณโสตาตติยญาณสมปติจจนอุเบกขาสนตริณโสมนสสันตริณรูปาวจรวิปากตตติยญาณ ๑ อร-
 หตผลจิต ๑ ตรุชา ๒๖ โง จิตตอณา ๓๑ คัมหากุส ๘ มหกตกุส ๙ รูปาวจรวิปากจตุตถฌาน
 ๑ กุสสวีกาเหตุกะ ๕ อกุลจิต ๕ คีโลกมูละจกจิณอ์พียธิธีย ๔ อุตตจ ๑ ปาณจทวาราวจน ๑ โมน-
 ทวาราวจนะ ๑ อดณคามิผลจิต ๑ ตรุชา ๓๑ มุขโงจิตสกุขิทาคา ๓๑ จิตโสตาปติผล ๓๑ จิตตริ-
 เหตุกปถุชน ๓๕ คีจิตตอณา ๓๐ เวียรเตผล ๑ รือกุส ๑๐ โนะคีโลก ๘ โมะหะ ๒ ตรุชาจิตปถุชน
 ๓๕ นุกนงตติยมทัง ๓ ชันเนะคีปิติสสุภาพรุมมานายุสโนะ ๖๔ มหากาลป์ปรีนังสรตติยจัมงายอ์พียทุตติยชฌานมกตตตติ-

คาอณาคามีบุญงทตติยะชฌมานภูม รุปาวจรทตติยะชฌมานวิบาก ๑ โนะพุสริตติเยเสีย เอจิตไนตริเหตุ
ปฏชนบุญงปถัมมานทัง ๓ ชั้น ๓๕ ตูจจิตตริเหตุปฏชนบุญงทตติยะชฌมาน เวียรเตรุปาวจรทตติยะ
ชฌมานวิบากโนะเทาง เนะสรตีแจกจิตไนปฏชนโสตาปตสกุขิทาคามิอณาคามีรหนตบุญงรูปาวจร
ภูมทังปวงเสจรตปุณณะเอง รูปาวจรทัง ๓ ชั้นเนะสิงตุงคณาโงะริพริหม ๑๑ ขุ้พุกเนะมานสถาน
แอโกรม ๔ ชั้น จิตไนอริบุคทัง ๖ ขุ้พุกบุญงฉกามมาจรสวรคทัง ๖ ชั้นเนะสิงตุงคณาโง จิต
ทุเหตุกะปฏชน ๔๑ จิตตริเหตุกปฏชน ๕๔ จิตโสตาปติ ๕๐ จิตสกุขิทาคามิ ๕๐ จิตรณาคามิ ๔๘
จิตอรหนต ๔๔ เนะสิงมานกนงฉกามมาจรสวรคโง

ทุเหตุ ตริเหตุ สโรตดา สกุขิทาคา อนาคต อรหต

ชั้นเนะโณมะปุณนิมิตตวสสตียมมานทุเหตุไตรเหตุตปทุชนเหียสกุขิทาโสโรตดาอนาคต
มอรหตตชาอนกเถวีนไอยทานนรากัสสลิเทีพพานมกขโสวยสุกสัมบาตรโอดชั้นปุณนิมิตตวสสตียม
เนะมานอายุสบัน ๑๖๐๐๐ ฉนัาที่พเพ็นิงคณนารูปฉนัาในมนุสส์สบัน ๙๒๑ โกฎฐ ๖ ลานฉนัา
นำแตมีมานนรติยเทาดลปณัมิตร ๔๒๐๐๐ โยชชแตมนุสส์โลกขตลปณัมิตรวสสตียมบัน ๒๕๒๐๐๐
โยชชโนะเอง จิตพระอรหตตณัในยปณัมิตรวสสตียม ๔๔ คัมหากีรย้า ๘ เหียมหคตคักรย้า ๙ เหีย
ยอเหตุคักรย้า ๓ เหียมหว้าบากข ๘ เหียกุสลว้าบากขเหตุต ๗ เหียกุสลว้าบากขเหตุต ๘ อรหต
ผล ๑ ขา ๔๔ โง // จิตรณาคามิ ๔๘ คัมหากุสล ๘ เหียมหคตคักรย้า ๙ มหาว้าบากข ๘ มห
ากุสลว้าบากขเหตุต ๗ เหียกุสลว้าบากขเหตุต ๘ นุโลพกมุล ปราสจจากขทิตติ ๔ อุดถ ๑ เหียอวจน
นะ ๓ เหียอณาคามิผล ๑ ขา ๔๘ โง จิตสกุขิทาคามิ ๕๐ คัมหากุสล ๘ นุมหคตคักรย้า ๙ นุ
มหว้าบาก ๘ นุว้าบากเหตุต ๑๕ นุอวชนน ๒ โลพกมุล ๔ โทสมุล ๒ อุดถ ๑ นุสกุขิทาคามิผล ๑
นุจิตโรตดาตติผล ๕๐ โสโรตติผลจิตโรโง จิตตริเหตุตปทุชน ๕๔ คักรย้า ๑๗ นุมหว้าบากข
๘ ว้าบากเหตุต ๑๕ นุอวชนน ๒ โลพก ๘ โทส ๒ โมห ๒ ขา ๕๔ โง // จิตทุเหตุตปทุชน ๔๑
คัมหากุล ๘ มหาว้าบากปราส จากขปาณญา ๔ คัสมันนัส ๒ โอบกษา ๒ ว้าบากเหตุต ๑๕ อวชน
๒ นุอกุสล ๑๒ คัโลพก ๘ โทส ๒ โมหชา ๔๑ ปุณโนะโง

ริชั้นเนะโณมะนิมานนรติยมมานทุเหตุตริเหตุตปทุชนนุพระโสโรตาสกุขิทาคาอณาคาอรหต
ชาอนกเถวีนไอยทานนรากัสสลิเทีพพาน มกเกิดโสวยสุกสัมบาตรโอดนิมานนรติกัมีมานเนะมานอายุส
๘๐๐๐ พานฉนัาที่ปเป็นิงคณนารูปฉนัาในมนุสส์โลกเนะบันพิริย ๓๐ โกฎฐ ๖ ลานฉนัา
นำจัมงายอ์พียดะเสถิตมกตลนิมานนรติเยเนะ ๔๒๐๐๐ โยชช ริจิตตอรหต ๔๔ จิตอณาคา ๔๘ จิต
ไนสกุขิทาคา ๕๐ จิตไนโสโรตตกติ ๕๐ จิตไนตริเหตุตปทุชน ๕๔ จิตทุเหตุตปทุชน ๔๑ ปุดจ
โพลมกนุชานปุณนิมิตตวสสตียมโนะเอง เทวดากัฟุส ๓๒๐๐๐ ภูยาม

ริชั้นเนะโณมะดะเสถิตสวรคมานอริบุคคทัง ๖ ขุ้พุกชาอนกเถวีกุสลไอยทานนรากัส
สลิเทีพพานมกเกิดโอดสถานดะสิตเนะมานอายุสบัน ๔๐๐๐ ฉนัาที่ปเป็นิงคณนารูปฉนัาใน
มนุสส์โลกเนะบัน ๕๗ โกฎฐ ๖ ลานฉนัา ริจัมงายอ์พียดะเสถิตมกตลดะสัทธิโนะ ๔ แสน ๒๐๐๐๐
เหมินโยช ริจิตพระอรหตตณัดะสัทธิยมโนะมาน ๔๔ จิตอณาคา ๔๘ จิตสกุขิทาคา ๕๐ จิตโสโรตตกติ
๕๐ ริจิตอนกไตรเหตุตปทุชน ๕๔ ริจิตอนกทุเหตุตปทุชน ๔๑ ตุงคณาแตขยลผาดไอยทิกลกอกชาติ
เทาดลมานพระอ์ทิตพระจน โณมะตตติเยอัสขยวทายี แตมานพระอ์ทิตพระจนเทาดล
ภลัิงจะกาลโณมะตตติเยอัสขยวทายี ริเทวดาชั้นขุฟุส ๑๖๐๐๐๐๐๐ ฉนัา

รียชั้นณะโณมะยามาสวรรคัลโนวโนรียบุคคล ๖ ขุ่พุกปรีจากทานรูกาสลิล เทีพพาน
โหวโสวยสัมบาศสุรกุงยามารีนังสรตียอายุสกุงยามมา ๒ พานัณณำทิป เป็นิงคนนาตราราบฉ
นากนงมนุสโลกณะ ๑๔ โกฎฐ ๔ ลานฉนนำเียงเนะโหว รียนิงสรตียจ่มงายอ์พียดาวติงสามกตลยาม
โนะ ๔ เหม็น ๒ พานัณโยชชจิตตโนอรหน ๔๔ จิตอนาคามี ๔๘ จิตสกุขิทาคามี ๕๐ จิตโสรัตตูปติ
๕๐ จิตตรีเหตุตูปฤษ ๕๔ จิตตทุเหตุตูปฤษ ๕๑ นุกนงยามมาสวรรคเนะสิงตุงคณาโหว เอ
เทวดากุฬ ๘๐๐๐ พานภยาม รืออายุสโนะ ๒๐๐๐ ฉนนำทิพพโหว

รียกุลณมพระสุเมโรราชชกุ่พสมเหม็นโยชชเนะเหากิพุกาไตรเตรังส สิงเสบปญจกัมคณ
ปีตุงนุชนชิตทัง ๕๔ โสรตตูปติจิตต ๕๐ สกุขิทามีจิตต ๕๐ เทีบานเทาโสวยสกุสัมบาศกนง
ไตรเตรังโนะมานอายุสมพานฉนนำ พียจตุเมหาราชิกากมกตไตรเตรังสบวนเหม็น ๒ พานโยชชโหว

จตุเมหาราชิกาชาลันมมหาราชชทัง ๔ คีพระบาททสรฐฐูทิสบุรพพชาเสตจคณธบผ
ทังหลายพระบาทวิรุฬหกนุทิสทกสินชาเสตจอิสัยกสทังหลาย พระบาทวิรูปกนุทิสบสจิมชา
เสตจอิสัยกนคณธบผทังหลาย พระบาททเวราชนุทิสโอดตราเสตจอิสัยกนุทิสพานธผ
ทังหลายเตลนุกนงนสทวบรรณชุ่มนัพระสุเมโรราชจตุเมหาราชิกาเนะเสบปญจกัมคณตุงจือ
บุคคัลทัง ๖ ขุ่พุกโหว

รือเทวดานุกนงจตุเมหาราชิกาโนะมานอายุสย็น ๕๐๐๐ ฉนนำทิพพเป็นิงคนนาฉนนำนง มนุ
สโลกณะ ๔๐๐๐๐๐๐ ฉนนำโหว รือเทวดากุฬ ๒ พานภยาม

รียุ่พัสพระราหุโนะ ๔๘๐๐๐ โยช รียจ่มงายพิฬาลสมัจจะมกโดย ๑๒๐๐ โยช รือปรแวงก
๖๐๐๐ โยชช รียทุ่ทุ่กบาล ๔๐๐ โยชทุ่ทุ่มณาส ๓๐๐ โยชช รียจ่มงายจัญเจิม ๕๐ โยช รือปรแวงจรมะ
๓๐๐ โยชชทุ่เร มาต ๓๐๐ โยชชปรแวงมาต ๓๐๐ โยชช รือทุ่ทุ่บาทโดย ๒๐๐ โยช ทุ่ทุ่บาทเชิง
๒๐๐ โยชช รียพียแกงโดมกณางโดย ๕๐ โยชชปรแวงมรามโดย ๑๕๐ โยช พระราหุณรหามาต
พระอาทิตตฤดีพระ จนนทฤดีเตีรเทากนงมาตราหุ ๓๐๐ โยชช

รือรูงนัมพระสุเมโรราชชบรพพตขางเอบุรพพโนะสิงเตแกวผลึกมานพารุยโนะสรืออิส
เสล็กเณ็สิงสทิกสโหว

รือรูงทกลินมานพารุยเภาโนะเชียวรีเดิมเณ็ผทังปวงสิงเชียวทิกนุบพระมหาสรุมุทก
เชียวรือรูงบสจิมมานแกวโนะกรหม

ขางทิสอดตรโนะมานพารุยแกวโนะเหล็งเท็กนุวเดิมเณ็สิงเหล็งโหว

สถานสวรมานเดิมปาริกขชาตชาลาคาลมานรตนกุ่พุลเสล้าอาลัสชาทียสถาน ๖ ชานตทุ
แหตชาจัตตปรฤษ ๔๑ ตริแหตตอนาคามีจัตต ๔๘ อรหัตตจัตต ๔๔ จันณกัษแจกขทานรูกา
สลิทัพพเป็นิงคนนาฉนนำนมนุสโลกณะเนะบาน ๓ โกตติ ๖ ลานฉนนำชานเทวดากุฬ ๕๐๐๐ ภยาม

ณนุคณัธราชทิลันวโนะเทวาทังหลายกัราลัส ๒๑๐๐๐ โยชชกุ่พลัสอ์พียทิก ๒๐๐๐ โยชช
สิงเทากนงทิกโนะ ๔๒๐๐๐ โยชชมุลาดอ์พียณั พระสุเมร์มานสรุมุตติธนตะ ๑ ทังหลายทำ-
งเชรวปรมาณบาน ๘๔๐๐๐ โยชชตริธณนเมโขปรแวง ๑๐๐๐ โยชช

รียณัอิสินัธร์กัราลัส ๑๐๕๐๐๐ โยชชพสอ์พียทิก ๒๑๐๐๐ โยชชสิงเทากนงทิก ๒๑๐๐๐
โยชช จนนละณนุคณัธอิสินัธร์มานสรุมุตติธนัธ ๑ เชรวบาน ๑๒๐๐๐ โยชช

ณนักรวิกัราลัส ๕๒๕๐๐ โยชชกุ่พสอ์พียทิก ๑๐๕๐๐ โยชชสิงเทากนงทิก ๑๐๕๐๐ โยช
จนนละณนัอิสินัธร์นิงณนักรวิกขหลาย ๒๑๐๐๐ โยช ทุ่โรวปุนคณาตริท ๑ โณมะอชนนาปรแวง ๒๕๐๐
โยชช

ภันมัสสุสทุลลย ๒๖๒๕๐ โยชชสิงเทากนงทัก ๕๒๕๐๐ โยชช กุฬลัสเหลียงเวง (ปุน) ค-
นาจนและภันมกรวิภขนิภนุสทสโนะมานสีนัตรมหาสรุมตทุโรว ๑๐๕๐๐ โยชช ทุหัมปุนคนามานตรี
๑ โฉมะหิมิงจุลวง ๑๐๐๐ โยชช

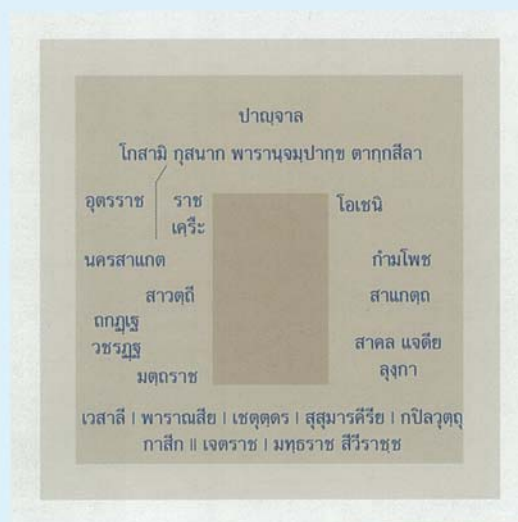
ภันนีมินทรทุลลย ๑๓๑๒ โยชช ขพสพียทัก ๒๖๒๕ โยชช สิงเทากนงทักปุนคนาจนและ
ภันุสทสนิภนนีมินธรมานสีนัตรมหาสรุมต ๑ ทุลลย ๕๒๕๐ โยชชทุโรวปุนคนามานตรี ๑ โฉมะ-
หิมิงจุลปรวง ๕๐๐ โยชช

กัรัสแซสจ ๑๒๐๐๐๐ โยชช
กัรัสสธม ๑๒๐๐๐๐ โยชช
เอเล็แซสจโนะสุดถแตมาสนิงแกว

โกรมพระธรนี ๑๐๐๐๐ โยชช โฉมะยัมโลกษ
โกรมยัมโลกษโนะ ๑๐๐๐๐ โยชช
มานนรูก ๘ รนโตวมานอวิจีย....

ทิกทุดียกัรัสบวนแสนปรำ ๘ เหม็นโยช เทัพพชยลททิกกัรัส ๔ แสน ๖ เหม็นโยชช

	แปรดลิจ ณีนงวัตต			

แนวอาโณ
ตตตตสระ

แนวสุตาพระ บาทยราช

แนวยมภูบาลท่าง ๔ พิจารณาอัสสุนกบาป

ภวนินนตูกทูลาย ๖๕๖ โยชชพสพียทิก ๑๓๑๒ โยช สัจเทากนงทิกปุนคณาจนเลาะภนัมนิ-
มินธรณิงวินนตูกมานสรุมต ๑ ชุโรว ๒๖๒๕ โยช

ภน่อสสทากนทูลาย ๓๒... โยชชเล็ทิก ๖๕๖ โยชช จุเทากนงทิกชปุนคณาจจ่ายพียภนั-
นุนตูกเทียณิงภน่อสสทากนมานสรุมต ๑ ทูลาย ๑๓๑๒ โยชชุโรว ๑๓๑๒ โยช มานตรี ๑ โณมะมิทิวาง
๑๕๐ โยช

ร็กีมานครุทธราชนุจนเลาะจากรทูลาวาลชิตถภนัพระสุเมรรนุกนดาลทวิพท่าง ๔ โนะ ร็กี-
ยมานอสรนุโกรมภนัพระสุเมรรชาพียภพพนาคัยนุโกรมมหาสรุมต

ร็กุทรวาล... ๑๔๕๐ โยชชปรแวงมาน ๓๖๑๐๓๕ ...กนงทิกมหาสรุมทโนะ ๔๒๐๐๐ โยชชร็กุ-
ราสภนัโนะ ๑๒๐๐๐๐ โยชช ร็กนัพระสุเมโรราชโนะ นุชากนดาลจกรวาทโง ร็กนัพระสุเมโรราช
โนะทิง ๘๔๐๐๐ โยชช ร็กปรแวงโนะ ๑๖๘๐๐๐ โยชช กุพสเทสิอพิทิกมหาสรุมทโนะ ๘๔๐๐๐
โยช ร็กสัจเทากนงทิกโนะ ๘๔๐๐๐ โยช ร็กพุลพระสุเมรโนะ ๑๐๐๐๐ โยชชาเทวราชนคร พระสุ-
เมโรราชชปรตีสสถานนุชามุยนิภนัมนตรี ภูฏฐามุยนิภนัมลิลาปรตพีย ร็กุราสโนะ ๑๒๐๐๐ โยชช
ริมหาปรตพียร็กุราส ๑๒๐๐๐ โยช ตักลเลสิสาปรตพีย ร็กเเล็ปรตพียโนะปรดาปลิงแดแวงนุมาสา
พียภพพนาครราชเอเลสิงแดมหาสรุมท ร็กูตตกะปรตพียโนะกราส ๔๘๐๐๐๐ โยชช โนะสิงแด
ลิลาปรตพีย วาโยปรตพียโนะกราส ๔๖๐๐๐๐ โยช รียทิงนิงปรแวงอนนตร โยชชทริกทิกทุกโก-
รมโนะชาจตากาสตนิงปรมานพุนาอาโสรายคณาเองชาธมดาโลก ร็กินคณนภนัพระสุเมโรราช
เทาดลภนัอวิจิมหานรูกนุภนัอิสูกาน ๒๐๘๓๖๐ โยชพียภนัพระสุเมรเทาดลภนัคาลชุพฐวิปโนะ
๒๗๔๘๖๐ โยช อพิชชุพฐวิปเทาดลภนัจกรวาทโนะ ๒๗๔๘๖๐ โยชช ร็กนัพระสุเมโรราช..... ๓
โยชช รีย.....เนะมานธวิปตจ ๕๐๐ ชาบริยวาร นุวากนดาลมหาสรุมท ร็กิสเทอทกลินพระสุ-
เมรทิง.....๑๐๐๐๐ โยชช ร็กทิกลิจขามมหาสรุมทโนะ ๔๐๐๐ โยชชชาทียไพโรหมะปูพานเนา ๓๐๐๐
โยชช ทียมนุสผงทังทูลายนุว ๓๐๐๐ โยช ร็กสุรูก ชุนบทโนะ ๘๔๐๐๐ โยชช มานกุสวาทิยนุสุรูก

สทั้ง มานโอรตูลอ์ผ่งท่าหลายกเจริน วีสรุกแปรตโนะชาวไพรายพระเหมปูพาน ๑๒ ตรกุลโณมะ
 วนดาลแปรตมุย สุกุนบาทา แปรตมุย โณมะคุทธชาทกแปรตมุย โณมะอติชลิกะแปรตมุย โณมะ
 ตณหาทิตแปรตมุย โณมะนิชนามแปรตมุย โณมะอชคนตีกาแปรตมุย โณมะสฏงคแปรตมุย โณมะ
 ปุพพตังแปรตมุย โณมะวิมานิกแปรตมุย โณมะมหาแปรตโนะมานวีธียโมะทิมมานูกนงแปรตนครย-
 รัยโกรมขุพูธวิปณะจะเทาโกรม ๑๐๐๐๐ โยช โณมะยมโลก พระยมมราชชแดงพิพาทุกสาอัสมนุสเร-
 วิบาปุดิจ เทาเกิดเทียบทิส...นรูก วีสตุเอนาบานรฤกกุสผลบันโนะจียตอ์พียนรูกเหลิงเทาสุวรค

สณชีวนรูกข

กาลสูตนรูกข

สขามณรูกข

โรรูปนรูกข

มหาโรรูปนรูกข

ดาปนรูกข

มหาดาปนรูกข

มหาอวีจันรูก

พระบาทพระนโมพุทธานุสิงห์
ภันมสมณุตตบรพต
เกาะสุรตถ

ริสตูเณนาพุพานเฐวีนุโอยทาน โนะพระยัมราชชนดิงตุดทั้ง ๓ คือ ชรา ภายาธัมม ริสตูเณนา
บานเฐวีนุโอยทานเหียอิตชีวิตเทอธลัก เทามหานรูกเหียวงเวงพุพาน ปราบพระยัมราช
โนะพระยัมราชชปราบ...

กิตติยูกุฬสพระองค ๔๐ หาดถ คี พุทธากุกสนธ

ไตรพา (ดา) ยุคกุฬสพระองค ๓๐ หาดคี่พระพุทโธโกนาตัม

ทวารปุรยูกุฬสพระองค ๘๐ หาดถคี่พระพุทโธกาสพ

กาลิยูกุฬสพระอง ๑๒ หาดถคี่พระพุทโธสิรสาทยมนโคตัม

โคตัม

เกาะลูงกา ๕ โยชชโดยสุเมรีศรี

พารานลิจสาวตติยเวสาสัย มิติลาลวีย โกลสมภิเชนียะตฤกลีลาจมปากสาคลล์สุสมารคี่
ราชคหักปิลวตฤจเขตตรณจสงคลี โกลินรายถโยปุเร อิมเตโสฬสนคราเตเดิมพระมหาโพธิยเทาดล
สตตมहाสถานบาน ๓๐๐๐ โยชช เติรบาน ๓ แขนตตตมहाสถานเทาดลโสฬสมหานครย ๖๐๐
โยชเตริ ๑๔ แขน

(ต่อไปนี้เป็นแผนที่ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ)

ทนเลทิกสพพะ เกาะขุนเฝียว ไชยศรีชัย สุรกุลสุ สุรกุลูรโนย สุรกุลยา... เกาะรามคาม สุรกุลยา... เกาะ
ปราว ชักน ฉาย่า ปาหัง สุรกุลยามีย นครสุริยอชยุธา นครเพชบุรี ยี่หุน ตาณีย นครอแจสุรกุลมนโค
สุรกุลปราว ฉลาง อานัน สุรกุลันตัน สุรกุลจนทบูร สาครบุรีย นครสุริยัมมราชไสย มรีทธ ตลึง ถวาย
ชนธราช ปาตตลีสืบตต สุรกุลยวน สุรกุลขมร ชามา... ชาเสสฐี ๒๐๐ ชาต สุรกุลจามแพต ลำปาง พระล้าง
เวทีราส สุรกุลเมฉมณญ สุริยียราส... นครหลวง โรงถุก เจียงไมย สุรกุลกวางทง เทวลุงกา นครปา-
ณจาล นครปาตตลีสืบตต สุรกุลโตยวาน สุรกุลปกคัง คานทามพริก สวตตกนิก สุรกุลปิงเจาว สุรกุลนัมคัง
มนุสจหนาล มนุสพิยปาก ๔ ชาต นครโอเชน เฐวี่ทกรกรียา ชามนุสแจะสัลลธนูว ๓ ชาต ชาปโรทิต
๑๒ ชาต นครสาคล ชาพรวม ๘ ชาต นครอินทิบาต จำปากนคร สงกตนครไพริยพระกาตพระโกสา
สุรกุลสาเกต เต็ม...นางถวายมธูปายาส สุรกุลข...ทอโณเมะสลิยภคีย สุรกุลทังโนะโณเมะซุงคูลตามนุ
บุรพปกาศปเดิมร้าง พระมหาโพธิยนุกนดาลเตียพริงกัฟุส ๑๐๐ โยช แผลธลัก จะมกชามาส สุรกุล-
มธูราชช นครโรมนิไสย ชานครทีสาปโมกข โณเมะอาชปาลนโคโรธ ที่จิงกรัตตตณกร สุรกุลเสสฐีย
ชางบาสุจิมมานสุรกุลขมูลตรามสถานพรวมมา

นครลิมภีย นครกลิงคราส นครพารานลีย ปาลียโลย ภันอิสันธรทียพระจงกรัม ชา-
อามาตถมาน ปราชญา ๕๑ ชาต ปาวายนคร สุรกุลสาวถีย สุรกุลเสสฐี นครโกสินราย นครเขตโอตตร
นครอาลวียชามนุสมานปราชญา ๘ ชาต นครมิฐีลา ชางโอตตรปณจล มานภันโอสิรปูพพทา สุรกุล
โนะโณเมะบสจิม นางอมปาณียเกิดกนงเดิมสสวาย นครภุรสาสัย สุรกุลยี่ปุนทอัม สุรกุลนาคคสาแก ชา-
ช่างฉนาง ๔ ชาต สรมุขสินนาคย สุรกุลสุสมาร ๑๑ นครกุดตผา สุรกุลมชลีย เต็มแกสปาชลีย นคร-

องว่าก สรุภโหมราชขุ สรุภนาคยปตา นครหงสาวดีดี นครทาง นครค่างอ สรุภกลขิง คีร์รยนคร นคร
 อดคราชขุ ชามเ็จาตริย ๒ ขาด สาขลนคร สรุภมูลาสริย นครอดบนน นครคณธราช นครปา-
 โลยกาล ชากดามาสขาด ๑ ชามนุสนุธวารไพโร ชาอนเด็กมาสขาด ๑ นครสริยภลูกเขมา สรุภ
 นาริยชากรวจขาด ๑ ชากรปี่ขาด ๑ ชาสตวรกรสา ๔ ขาด ตากลิล ไพโรยเนะโหมะโอดรมนทา เดิม
 ชาโกหาจ่มปาก ชาเสตจณกขาด ๑ กตถราช ชาเสตจชรุกขาด ๑ ชาสตวทหาขาด ๒ ชาโก
 สมภีชาตริส ๔ ขาด ชาแฉกจก ๑ ขาด อุเชนีย ชาลิก ๔ ขาดตลงกต ชาโค ๕ ขาด สรุภมาคิรี ราช
 คิหะชานายพฺรณ ชาอนุสายขาด ๑ อาลวิชากิแล่นขาด ๑ มิถิลา ชาแสะ ๔ ขาด มหาโพธิยชา
 เสตจกนุตรส ๒ ขาด อชปาล กบิลมาส ชาทรงกวด ๓ ขาด ชาดริยเขมา สรวดี ไพโรยสาลี พารานสีย
 เฉี่แกสชาเปริสมาส ๑๓ ขาด มุจลิน ชามาน ๒ ขาด อินทบาท ไพโรยเนะโหมะยาคะ เดิมชาโกห่า
 โกลินรายมานพระสุธูป ๑๒ โยช โหมะเกาะรกเดิมชาโกห่า ชาเสตจกโจก สตวรวิภยกนกนุทย
 ครบกุลบาลชามหาฤๅษี ๔๖ ขาด โหมะวิชาธรบพพต พทลพพต ๖๐ โยช ไทวโกรม ๕๔ โยช ชา
 สวาส ไพโรยวาย ๘๐๐๐ ฤยาม ไพโรยชุนเดิมชาโคห่า มานแผลโนะเผสง ๗ ๘๐๐ ฤยาม นางมนิผล
 ปรดาบชา เครื่องอพรโระชากรหมเจญมกขางเมต รามสุรเสัญเหียงจงบานเทพิพยกเดิงโจล
 เทียบาญนิงกัมเมลิ้งมินตรวนางรีเดิงนุกัมเมลิ้งโนะตรวเอภนัมภาตตริมกัมมุสผงท่างหลายถาผศรย
 ชาพฺรบ ๕ ขาด ทิกจกเทากนงน ๖๐ โยช โหมะพลทททหาชากรเพ ๑๖ ขาด ไพโรยนัมสาลี-
 บาทชาตริยเขมา ๓ ขาด ชาทรี ๓ ขาด โนะโหมะรามสุรผสายเดิง จํรายนุเจริน ชาสวาส ๑๐ ขาด
 ไพโรยวายเขว็ด ๘๐๐๐ ฤยามไพโรยเนะโหมะมหาโพธิยหะเดิมชาโคห่ามานรุงเอวี่แสรจกา รีมมุสโนะ-
 ฉีแตบยโยชสาลีสยลงสนแตกเกิดเองกาลนาจํรายโนะสลาบเทียกนุทยโนะอํรุงทุกมนิเมขลา เกิดชา-
 มกกรย ๒ ขาด กนงมหาสุระโนะ ๕๔ โยชช ชาแอกทิกขาด ๑ ไพโรยจิก ๔๐๐๐ ฤยาม ดริสสารย
 ไพโรยพา ๘๐๐๐ ฤยามภนุสนแตก ๘๐๐๐ ฤยาม ไพโรยตรลาช ๘๐๐๐ ฤยาม ฌามกเกิดรกนงทีย-
 โนะเอง ส่วนบรพตตักุฬ ๔๖๐๐๐ ฤยาม ชานาคชุนแวง ๑๒๐ หาดต ักุฬ ๔๘ หาด เขิงแวง ๕๖
 หาด ชาสวา ๑๐ ขาด ไพโรยกรหม ๖๐ โยช ไพโรยสนแตก ๕๐๐๐ ฤยาม ไพโรยจิก ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรย-
 พา ๘๐๐๐ ฤยาม เดิมชคัม ๔๖๐๐ ฤยาม มานเดิมแกววีธูรตากนุเล็ดยมาส มนธาลกนิยสระ ๕๔
 โยชช ชาองแกบขาด ๑ ชลาจัมสัล ชลาหม่มนิงเดิมพงรทิกทูลเทาสีล ๖๐ โยช โหมะ
 กานคุดคา อพิยลาโนตตตสระตลเทาสีลา ๓๐๐ โยชช ไพโรยพาตุดสธมญ สาลีสสท เทียบกุนาล เดิม
 สวาย ๘๐๐๐ ฤยาม ไพโรยจิก ๔๐๐๐ เดิมจาน สาลิยกรหมชาสตวาว ๒ ขาด เดิมร้าง ๑๐๐๐ ฤยาม
 ชาดมัต ๔ ขาด พระอาจารย์กุนาลสระ ๕๔ โยชน ชากิณรขาด ๑ พระมหาฤสืออาริย ไพโรยวาย
 ๘๐๐๐ ฤยาม มมุสเทียญมาตโคห่า ๖๐ โยช ชาโคโอสพฺรราช ๕ ขาด ไพโรยพาเดิมปุนเดิมสลา
 ไพโรยจิก ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยชุนแผลตูกอมจะทิก ๖๐ หาบ ทุ้ม ๔๐๐๐ ฤยาม สรุภโยชสาลิส ๔๐๐๐
 ฤยาม สรุภโยช (สาลิย) กรหม ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยกรหมมานแผลบาน ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยหมก

ภนุคณธมาตถ บรพพตแกวลาย ๒๐๐ พารยแทนแกว ผกาฉะบูชาสพพโถงย เฉนรทิกทูล
 ๓ ชุมเหียหุรเจญเทโดยทิสบ่งพระอาทิตย์ ชาทฏฐรตถนแะเอง ภนุคชกุตแกว ๖ ปรการักุฬ ๒๐๐
 โยช พระบาทสริยวิกรมเหาะธยาน ภนุสทสตุจมาส ๒๐๐ พารย ภนุवालกุตแกวเขีย ๒๐๐ พารย
 ทิกทูลอพิยเจนรอนตตตสระบ่งพระอาทิตย์ ภนุโกยลาสตจปราก พระบาทพระอิสุ มานโคหามา-
 ราชชลิสฉีแตเสสสทวชาอาหาร ราชสิเหม็งฉิยสทว ชาโงก ๓ ขาด พระบาทโอทุมพร กตถกาลป
 ภนุวิการบรพพตถนุเวบลพพต ยกสน ๔๐๐๐ ราชสิยฉิยเสมว โหมะระตถกาลสระจ่มงาย ๕๔
 โยชช ราชชสิกรหมฉิยสรวนิงเสลิก ไพโรยสรวสาลิยกรหม ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยดริย ๔๐๐๐ ฤยาม
 ไพโรยกรหมจํงาย ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยสรวโยชสาลิยส ไพโรยเอเล็ท ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยเขว็ด ๔๐๐๐
 ฤยาม ชาแอก ๒ ขาด นุสิทปเทสสระ ๕๔ โยชช ไพโรยพาเดิมปุนเดิมสลา ๔๐๐๐ ฤยาม ไพโรยจิกค-

๒. คำแปลไตรภูมิฉบับอักษรขอมภาษาเขมร

....อนันตโยชน มหารัตนะ.....ขึ้น ไปถึงมหาพรหม เป็นเขตแดน อาณาเขตกว้าง
....มีกำแพงประกอบด้วยแก้ว ๗ ประการฯ

ชั้นนี้ชื่อ เนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ มีปุณฺชนพระโสตา พระสทาคา พระอนาคาและ
พระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ภวานาเนวสัญญานาสัญญายตนจตุตถอรุปมาน ได้ไปเกิดในชั้นเนวสัญญานา-
สัญญายตนภูมิรูปพรหมมีอายุ ๘๔,๐๐๐ มหากัป ระยะทางจากอกิณฺจัญญายตนภูมิถึงชั้นเนว-
สัญญายตนภูมิประมาณ ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน จากมนุษย์โลกถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญา ๗๑,๘๕๖,๐๐๐
โยชน

พระอรหันต์ที่เนวสัญญานาสัญญานี้ มีจิต ๑๒ ดวง คือ มหาภิรียา ๘ และเนวสัญญานา-
สัญญายตนภิรียา ๑ จิตของผู้ที่ตั้งมั่นในอารมณ์เป็นที่อยู่ของผู้แสวงหาความรู้ไม่มี (จิตอรุณก
ตตังสมาธิจิตอรุณมโนะชาลันวอนกรกสกาลคฺมาน) ในเนวสัญญานาสัญญายตนวิบาก ๑
จิตของผู้เจริญอารมณ์เป็นที่อยู่แห่งความรู้ (จำได้) กับผู้แสวงหาความรู้ไม่มี (จิตราอรุณก
จรีนารุณมฺนุชาที่ยลันวชาลคาลนิงกรกสกาลคฺมาน) ในอรหัตผล ๑

จิตของผู้ตัดกิเลสได้โดยสิ้นเชิงโดยมรรคญาณปัญญา และอุเบกขาสทคตมโนทวาราวชชนะ
๑ จิตของผู้พิจารณาอารมณ์แห่งมโนทวาร จิตพระอรหันต์ ๑๒ มีเพียงเท่านี้ ส่วนจิตพระอนาคา ๑๗
คือ มหากุศล ๘ โลกมูล ๔ โสมนัสสทคตทิจวิปปยุต ๒ คือ อี อุเบกขาสทคตทิจวิปปยุต ๒ คือ อี
รวมเป็น ๔ โมหมูล ๑ คือ อุทธีจและมโนทวาราวชชนะ ๑ เนวสัญญานาสัญญายตนวิบาก ๑
เนวสัญญานาสัญญายตนกุศลจิต ๑ อนาคามีผลจิต ๑ รวมเป็น ๑๗

จิตของพระสทาคา ๑๗ ก็เหมือนกันโดยเปลี่ยนสทาคามีผลจิตรวมเข้าไปอีก และ
จิตของพระโสตา ๑๗ ก็เหมือนกัน โดยเปลี่ยนโสตาปติผลจิตรวมเข้ากับจิตตรีเหตุกปุณฺชน ๒๑ คือ
โลกมูล ๘ โมหมูล ๒ มหากุศล ๘ มโนทวาราวชชนะ ๑ เนวสัญญานาสัญญายตนวิบาก ๑ และ
เนวสัญญายตนกุศล ๑ รวมเป็น ๒๑ เท่านั้น

ส่วนพระอรหันต์และพระอนาคา มิได้กลับมาเกิดในมนุษย์โลกนี้อีก พระสทาคามาเกิด
เป็นมนุษย์เพียงครั้งเดียว สำหรับพระโสตามิ ๓ จำพวก คือ เอกพีชีจะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์เพียง
ครั้งเดียว โกลังโกลโสตาจะกลับมาเกิดในมนุษย์โลกเพียง ๒ ครั้ง สัตตักขัตตปุระมะจะกลับมาเกิดใน
มนุษย์โลกเพียง ๗ ครั้ง

อนึ่งพระโสตานี้ จะไม่มีการตกไปสู่อบายอีก และมีแต่จะได้เสวยสุข ๑ คือตรีเหตุกปุณฺชน ซึ่ง
ได้จากมรรคญาณนิพพานในภูมินั้นๆ ด้วย แต่ไม่ได้มรรคญาณ ซึ่ง (จะต้อง) เวียนว่ายตายเกิดหลายชาติ
พรตนาเนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ ทั้งหมดเพียงเท่านั้น ไม่มีรูปกายอยู่ในชั้นเนวสัญญายตนนะ มีอยู่แต่
เพียงจิตเท่านั้นและมีอายุยืนยาว ๘๔,๐๐๐ กัป

ชั้นนี้ ชื่ออกิณฺจัญญายตนภูมิ มีปุณฺชนทั้งพระโสตา พระสทาคา พระอนาคา และพระอรหันต์
ซึ่งเป็นผู้ภวานาอกิณฺจัญญายตนอรุปมาน ได้ไปเกิดในชั้นอกิณฺจัญญายตนรูปพรหมมีอายุ ๑๐,๐๐๐
มหากัป จากชั้นวิญญานัญญายตนะ ไปถึงอกิณฺจัญญายตนภูมินั้น ระยะทาง ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน

จิตของพระอรหันต์ในอกิณฺจัญญายตนภูมิ มี ๑๓ คือ มหาภิรียา ๘ อกิณฺจัญญายตนภิรียา
๑ จิตซึ่งประกอบด้วยที่อยู่ หาความกังวลมิได้ (จิตรูปกรุป โดยที่ยลันวรกกขจลคฺมาน) ใน

อภิญญาญายตนวิปากจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑ เนวสัณญานาสัณญายตนกิริยา ๑ อรหัตผลจิต ๑ รวมเป็น ๑๓ จิตของพระอนาคา ๑๘ คือ มหากุศล ๘ เนวสัณญานาสัณญายตนกุศล ๑ อภิญญาญายตนวิปาก ๑ อภิญญาญายตนกุศล ๑ และอกุศล ๕ คือ โลภมูล ๔ อุทธัจ ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ และอนาคามีผล ๑ จิตอนาคา ๑๘ เพียงแต่เท่านั้น จิตสกทาคา ก็เหมือนกัน ชักอนาคามีผลออก เอาสกทาคามีผลเพิ่มเข้าไปเป็น ๑๘ จิตโสตา ๑๘ ก็เหมือนกัน เอาโสตาปติผลเพิ่มเข้าไป

จิตตรีเหตุกุปุณ ๓๒ คือ มหากุศล ๘ เนวสัณญานาสัณญายตนกุศล ๑ อภิญญาญายตนกุศล ๑ อภิญญาญายตนวิปาก ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ และอกุศลจิต ๑๐ คือ โลภมูล ๘ โมหมูล ๒ จิตปุณ ๓๒ เพียงเท่านั้น พระพรณอภิญญาญายตนภูมิ เสร็จสิ้นด้วยประการฉะนี้ รูปภายใน อภิญญาญายตนะไม่มี มีอยู่แต่จิตเท่านั้น (อายุยืนยาว ๖๐,๐๐๐ กัป)

ชั้นนี้ชื่อ วิญญาณัญจายตนภูมิ มีปุณ พระโสตา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหัต ซึ่งได้ภาวนาวิญญาณัญจายตนรูปฌาน ได้ไปเกิดในชั้นวิญญาณัญจายตนรูปพรหม มีอายุยืน ๔๐,๐๐๐ มหากัป ระยะทางจากอากาศานัญจายตนะไปถึงวิญญาณัญจายตนภูมิ ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์

จิตของพระอรหัตในชั้นวิญญาณัญจายตนภูมิมี ๑๔ คือ มหากิริยา ๘ อรูปาวจรกิริยา ๓ อากาสานัญจายตนกิริยาและวิญญาณัญจายตนะ ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ อรหัตผล ๑ รวมเป็น ๑๔

จิตของพระอนาคามี ๑๔ คือมหากุศล ๘ เนวสัณญานาสัณญายตนกุศล ๑ วิญญาณัญจายตนกุศล ๑ วิญญาณัญจายตนวิปาก ๑ โลภมูล ๔ อุทธัจ ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ อนาคามีผล ๑ รวมเป็น ๑๔ จิตสกทาคามีผล ๑๔ จิตโสตาปติผล ๑๔ เท่ากัน

เหตุกุปุณจิต ๒๓ คือ มหากุศล ๘ เนวสัณญานาสัณญายตนกุศล ๑ อภิญญาญายตนกุศล ๑ วิญญาณัญจายตนกุศล ๑ และวิญญาณัญจายตนวิปาก ๑ และอกุศลจิต ๑๐ คือ โลภมูลโมหมูล ๒ มโนทวาราวชชนะ ๑ รวมเป็น ๓๒ (๒๓) การพรรณนาจิตปุณ พระโสตา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหัตในชั้นวิญญาณัญจายตนะ เสร็จสิ้นด้วยประการฉะนี้ รูปภายในชั้น วิญญาณัญจายตนะ ไม่มี มีอยู่แต่จิตเท่านั้น มีอายุยืน ประมาณ ๔๐,๐๐๐ กัป

ชั้นนี้เรียกว่า อากาสานัญจายตนภูมิ มีปุณ พระโสตา พระสกทาคา พระอนาคามีและพระอรหัต ผู้ได้ภาวนาอากาศานัญจายตนปฐมฌาน ได้ไปเกิดในชั้นอากาศานัญจายตนรูปพรหม มีอายุ ๒๐,๐๐๐ มหากัป จากอกนิษฐ์ไปถึงอากาศานัญจายตนนั้น ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์

จิตพระอรหัตในอากาศานัญจายตนนั้นมี ๑๕ คือ มหากิริยา ๘ อรูปาวจรกิริยา ๔ อากาสานัญจายตนวิปาก ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ อรหัตผลจิต ๑ เป็น ๑๕ จิตของอนาคามีผล มี ๒ คือ มหากุศล ๘ อรูปาวจรกุศล ๔ อากาสานัญจายตนวิปาก ๑ อกุศลจิต ๕ คือโลภมูลซึ่งปราศจาก ทิฐิ ๔ อุทธัจ ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ อนาคามีผลจิต ๑ รวมทั้งหมดเป็น ๒๐ จิตสกทาคามี ๒๐ ก็เหมือนกันสลบจากสกทาคามีผล โสตา ๒๐ สลบจากโสตาปติผลนั้น (ฉลาตสแต่สกุขิททาคามิผล โสตา ๒๐ ฉลาตสแต่โสตาปติผลโนะ)

จิตตรีเหตุกุปุณ ๒๔ คือ มหากุศล ๘ จิตอรูปาวจรกุศล ๔ อากาสานัญจายตนวิปากจิต ๑ อกุศลจิต ๑๐ คือโลภมูล ๘ โทสจิตจากมโนทวาราวชชนะ รวมเป็น ๒๔ ซึ่งเกิดจากตรีเหตุกุปุณใน อากาสานัญจายตนภูมิปฐมฌาน การพรรณนาสถานอากาศานัญจายตนะจบลงแต่เพียงเท่านั้น ส่วนในอรุณีสวัดโสตาปติผลก็เหมือนกัน รูปภายในชั้นอากาศานัญจายตนะไม่มี มีอยู่แต่เพียงจิตเท่านั้น มีอายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ กัป

๓๐	เนวสัญญานาสัญญายตนะ	๓๐	อรูปกุศล ๕	๓๐	เจตสิกเกิดจากอรุปาวจรกุศล
๓๐	อภิญญาจัญญายตนะ	๓๐	อรูปวิบาก ๕	๓๐	อรุปกิริยา
๓๐	วิญญูญานัญญายตนะ	๓๐	อรุปกุศล ๕	๓๐	รูปาวจรวิบากและอรุปาวจรกิริยา
๓๐	आากาสานัญญายตนะ	๓๐	อรุปวิบาก ๕	๓๐	นั้น ๓๐ สำหรับกาลพระอรหันต์
					มีแต่วิบากกับกิริยา หากกุศลไม่มี
					กาลตรีกเหตุกุปุชฌกับพระโสดา
					พระสกทาคามี มีแต่กุศลจิตกับ
					วิบากจิต หากกิริยาไม่มี

อนึ่ง ชั้นนี้ชื่ออกนิษฐพรหมสุทธาวาส มีแต่พระอนาคามีกับพระอรหันต์เท่านั้น ส่วนพระโสดา กับพระสกทาคามี ไม่มีในชั้นนี้ บุคคลผู้ภาวนา (เจริญ) รูปาวจรปัญจมณาน ได้ไปเกิดในชั้น อกนิษฐพรหมมีอายุ ๑๖,๐๐๐ มหากัป จากชั้นสุทิสส์ไปถึงชั้นอกนิษฐพรหมนั้น ระยะทาง ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์

จิตของพระอรหันต์อยู่ในชั้นอกนิษฐมหาพรหม มี ๒๗ คือมหากิริยา ๘ รูปาวจรกิริยา ๕ อรูปาวจรกิริยา ๕ รูปาวจรปัญจมณานวิบาก ๑ ส่วนกุศลวิบากเหตุกะ ๕ คือจักขุวิญญาณ ๑ โสทวิญาณ ๑ อุเบกขาสันตริณะ ๑ โสมนัสสันตริณะ ๑ สัมปฏิจฉนะ ๑ รวมเป็น ๕ เพิ่มเหตุกิริยา ๓ และอรหัตผลจิต ๑ รวมเป็น ๒๗

จิตของพระอนาคามีผล ๓๑ คือ มหากุศล ๘ รูปาวจรกุศล ๕ อรูปาวจรกุศล ๕ รูปาวจร- ปัญจมณานวิบาก ๑ กุศลวิบากเหตุจิต ๕ คือ จักขุวิญญาณ ๑ โสทวิญาณ ๑ สัมปฏิจฉนะ ๑ โสมนัสสันตริณะ (๑) อุเบกขาสันตริณะ (๑) อนึ่ง อกุศลทั้ง ๕ คือ โลภมูล ซึ่งละจากทิฐิทั้ง ๔ คือ อุทธัจ ๑ อวำชชนจิต ๒ อนาคามีผลจิต เป็น ๓๑ จิตของพระอนาคามีกับจิตของพระอรหันต์ เกิดใน ชั้นอกนิษฐพรหมสุทธาวาสมีแต่เพียงเท่านั้น

ส่วนสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเกิดในภุมิ ๓๑ คือ กามภุมิ ๑๑ รูปภุมิ ๑๖ อรูปภุมิ ๔ นี้ จะ ต้องพินาศเป็นแน่แท้ ไฟไหม้แสนโกฏิจักรวาล ๑๔ ครั้ง น้ำท่วม ๑๔ ครั้ง จึงจะท่วมแสนโกฏิจักรวาล และลมหพัดพินาศอีกแสนโกฏิจักรวาล

ชั้นนี้ ชื่อสุทิสส์พรหมสุทธาวาส มีแต่พระอนาคามี กับพระอรหันต์ จะหาปุณชน พระโสดา พระสกทาคานันไม่มี ผู้ที่เจริญภาวนาจนได้มานทั้ง ๕ จะไปเกิดเป็นสุทิสส์พรหม มีอายุยืน ๘,๐๐๐ มหากัป จากชั้นสุทิสส์ไปถึงชั้นสุทิสสาได้ ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์ จิตของพระอรหันต์ ๒๗ จิตของ พระอนาคามี ๓๑ เหมือนได้พรรณนามาในชั้นอกนิษฐพรหมสุทธาวาสนั้นแล

สถานชั้นนี้ชื่อสุทิสสาพรหมสุทธาวาส มีแต่พระอนาคามีกับพระอรหันต์ จะหาปุณชน พระโสดา พระสกทาคา ไม่มีเลย ผู้ที่ภาวนาปัญจมณาน จะได้ไปเกิดในชั้นสุทิสสาพรหมสุทธาวาส มีอายุได้ ๔ หมื่นมหากัป จากอาตปไปถึงสุทิสสา ระยะทาง ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์ จิตของพระอรหันต์ ๒๗ จิตอนาคามี ๓๑ เหมือนจิตที่เรายกเอามาอธิบายในชั้นอกนิษฐพรหมสุทธาวาสนั่นเอง

ชั้นนี้ชื่ออาตปพรหมสุทธาวาส มีแต่พระอนาคากับพระอรหันต์เท่านั้น จะหาปุณชน พระโสดา พระสกทาคามี นั้นไม่มีเลย มีแต่ผู้ที่ภาวนาปัญจมณานเท่านั้น จึงจะได้ไปเกิดในชั้นอาตป- ปพรหม มีอายุยืนยาว ๒,๐๐๐ มหากัป ระยะทางจากชั้นอเวหาภุมิไปถึงชั้นอาตปานั้น ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์ จิตของพระอรหันต์มี ๒๗ จิตของพระอนาคามี ๓๑ เหมือนกันหมด

ชั้นอเวหาพรหมสุทธาวาสนี้ มีแต่พระอนาคากับพระอรหันต์เท่านั้น จะหาปุณฺณ พระโสดา พระสกทาคา ไม่มีเลย มีแต่ผู้ภวนาปัญญาจณฺณเท่านั้น จึงจะได้ไปเกิดในชั้นอเวหาพรหม ซึ่งมีอายุ ๑,๐๐๐ มหากัป ระยะทางจากเวทปผลาไปถึงอเวหาภูมิไกล ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์ จิตของพระอรหันต์ มี ๒๗ จิตของพระอนาคามี ๓๑ เหมือนจิตที่ได้พรรณานาในชั้นอกนิษฐภูมินั้นแล แต่ระยะจาก เวทปผลาไปถึงชั้นอกนิษฐพรหมนั้นเรียกว่าปัญจสุทธาวาสพรหม

ส่วนฝนที่ตกลงมาทุกหนทุกแห่ง ทั่วแสนโกฏิจักรวาล หมู่มนุษย์ที่มีจิตยินดีปริดาทั่วหน้ากัน ต้นไม้ทั้งหลายก็งอกงามขึ้น ตลอดจนหญ้าก็ผลิดอกออกใบเขียวชอุ่ม โค กระบือ ม้า และลา ก็พากันกินจนอ้วนดีพิมัน แต่ในเมื่อฝนไม่ตกลงมา ต้นไม้ตลอดจนหญ้าทั้งหลาย ก็ไม่ผลิดอกออกใบ ช้าง ม้า โค กระบือทั้งหลายก็ตายหมดทั่วทุกหนทุกแห่ง ครั้นฝนไม่ตกลงมาเป็นเวลา ๑ หนึ่ง ๑ แสน ปี สัตว์ทั้งหลายก็ตายหมด แล้วขึ้นไปเกิดในพรหมโลก พอนานไปน้ำก็เหือดแห้งทั่วทุกหนทุกแห่ง ผู้เห็น ปลา จะเข้ก็ตายหมด แล้วไปเกิดในพรหมโลก ส่วนสัตว์นรกทั้งหลายก็ตายแล้วไปเกิดใน พรหมโลก เว้นแต่โลกันตนรก สำหรับสัตว์นรกที่มาพ่อ แม่ ทำโลหิตุบาป และทำให้สงฆ์แตกกัน เมื่อไฟบรรลัยกัลป์ ก็ได้ขึ้นไปเกิดในพรหมโลกนี้ ซึ่งแน่นเบียดเสียดเยียดขัดกันมาก

อรหันต์ $\bigwedge$ อนาคา $\bigwedge$ สกทาคา $\bigwedge$ โสดา $\bigwedge$ เวทปผลापุณฺณ $\bigwedge$ อสัณฺณูปุณฺณ $\bigwedge$ ระยะทางจาก
พรหมปริสัชช...

อสัณฺณูปุณฺณนี้เป็นชั้นจณฺณเหมือนชั้นเวทปผลา มีแต่ปุณฺณ จะหาพระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหันต์ไม่มีเลย และผู้ภวนาปัญญาจณฺณซึ่งปราศจากความรู้ (สัจจ) ได้ไปเกิด ในอสัณฺณูปุณฺณ ซึ่งมีแต่รูป หาจิตไม่มีเลย มีอายุยืนยาว ๕๐๐ มหากัป อนึ่ง ชั้นเวทปผลาภูมิก็ เหมือนอสัณฺณูปุณฺณ ซึ่งมีปุณฺณ พระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหันต์ ซึ่งเป็นผู้ภวนา จตฺตจณฺณ ได้ไปเกิดในชั้นเวทปผลาพรหม มีอายุยืนยาว ๕๐๐ มหากัป ระยะทางจากตติยจณฺณภูมิ ไปถึงจตฺตจณฺณภูมินี้ ๕,๕๐๘,๐๐๐ โยชน์ จิตของพระอรหันต์ในชั้นเวทปผลามี ๒๗ เหมือนจิตของ พระอรหันต์ในชั้นปัญจสุทธาวาสมหาพรหมนั้นแล จิตของพระอนาคามี ๓๑ จิตของพระสกทาคามี ๓๑ จิตของพระโสดามี ๓๑ ดังได้อธิบายมาแล้วในชั้นสุทธาวาส

จิตของปุณฺณซึ่งอยู่ในชั้นเวทปผลา ๓๕ คือมหาภูต ๘ รูปภูต ๕ อรูปภูต ๔ รูปวิบาก ปัญจวิบากจณฺณ ๑ กุศลวิบากเหตุกะ ๕ คือ จักขุวิญญาน โสทวิญญาน สัมปฏิจจนะ อุเบกขา สันติริระ โสมนัสสันติริระ และอาวัชชนจิต ๒ คือ ปัญจทวาราวัชชนะ มโนทวาราวัชชนะ อุคค ๑๐ คือ โลกมูล ๘ โมหมูล ๒ สำหรับจิตเหตุกปุณฺณในชั้นเวทปผลา ๓๕ ก็เหมือนกัน

ไฟไหม้ตั้งแต่อกัสสรพรหม ลงมาถึงข้างล่างชั้นนั้นไป น้ำท่วมพินาศหมดตั้งแต่ชั้นอสุกนิห- หาพรหม ลงมาถึงข้างล่างชั้นนั้นไป ส่วนลมทำความพินาศตั้งแต่เวทปผลาพรหมโลกลงมาถึงชั้นล่าง เรียกว่าโลกาวินาศ ไฟบรรลัยกัลป์เพราะอำนาจของพระอาทิตย์เกิดขึ้น ๗ ดวง โลกก็พินาศ อันตรายหมด เมื่อฝนไม่ตกลงมาเป็นเวลา ๑๐๐,๐๐๐ ปี เรียกว่า โลกยุทฺธวหฺร ตรีเหตุกะ ๓ ปริตสุภา โสดา ๓ สกทาคา ๓ อนาคา ๓ อัปปมาณสุภา อรหันต์ ๓ สุกนิห

ตติยจณฺณทั้ง ๓ ชั้นนี้ ชื่อปริตตสุภา อัปปมาณสุภา สุกนิหภูมิ มีปุณฺณ พระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหันต์อยู่ทั้ง ๓ ชั้นนี้ ผู้ภวนาตติยจณฺณชั้นต้น จะได้ไปเกิดใน ชั้นปริตตสุภาพรหม มีอายุ ๑๖ มหากัป ผู้ภวนาตติยจณฺณเป็นมัธยม จะได้ไปเกิดในชั้นอัปปมาณ- พรหม มีอายุ ๓๒ มหากัป ผู้ภวนาตติยจณฺณเป็นอุดม จะได้ไปเกิดในชั้นสุกนิหหาพรหม มีอายุ

๖๔ มหาภป ถ้าจะพูดถึงระยะทางไกลจากทุติยฌานมาถึงตติยฌานได้ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘,๐๐๐ โยชน์

อนึ่ง พระอรหันต์อยู่ในภูมิทั้ง ๓ ชั้นนี้ มีจิต ๒๗ เสมอกัน คือ มหาภิริยา ๘ มหัคคตภิริยา ๘ อเหตุกภิริยา ๓ กุศลวิบากเหตุกะ ๕ จักขุวิญญาน โสตวิญญาน สัมปฏิจฉนะ อุเบกขาสันติระณะ โสมนัสสันติระณะ รูปาวจรวิบาก ตติยฌาน ๑ อรหัตผลจิต ๑ รวมเป็น ๒๖ (น่าจะเป็น ๒๗)

จิตของพระอนาคา ๓๑ คือมหากุศล ๘ มหัคคตกุศล ๙ รูปาวจรวิบากจตุตถฌาน ๑ กุศลวิบากเหตุกะ ๕ อกุศลจิต ๕ โลกมุล ซึ่งแยกออกจาก (จกจิณฺโฬปีย) ทิฐิ ๔ อุทถจ ๑ ปัญจทวาราวชชนะ ๑ มโนทวาราวชชนะ ๑ อนาคามีผลจิต ๑ รวมเป็น ๓๑

จิตของพระสกทาคามี ๓๑ จิตของพระโสดาปัตติผล ๓๑ จิตของตรีเหตุกปุณฺชน ๓๕ จิตของพระอนาคา ๓๐ ยกเว้นผล ๑ (เวียรเตผล ๑) สำหรับอกุศล ๑๐ นั้นคือ โลก ๘ โมหะ ๒ รวมเป็นจิตปุณฺชน ๓๕ ซึ่งอยู่ในตติยภูมิทั้ง ๓ ชั้นนี้คือ ปรีตตสุภา อปปมาณสุภา และสุภิกถนา ส่วนสถานทั้งหมดนี้เหมือนกันแล

ปรีตตภา ตรีเหตุกะ ๓ โสดา ๓ อปปมาณสุภา สกทาคา ๓ อนาคา ๓ อภัสรา อรหัต ๓

ทุติยฌานภูมิทั้ง ๓ ชั้นนี้ชื่อ ปรีตตภา อปปมาณภา และอภัสรา มีปุณฺชน พระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหัต ผู้ที่เจริญทุติยฌานเพียงขั้นต้น จะได้ไปเกิดในชั้นปรีตตภาพรหม มีอายุ ๒ มหาภป ผู้เจริญทุติยฌานเป็นมัธยม จะได้ไปเกิดในชั้นอปปมาณภาพรหม มีอายุ ๔ มหาภป ผู้เจริญทุติยฌานเป็นอุดม จะได้ไปเกิดในชั้นอภัสสพรหม มีอายุ ๘ มหาภป

อนึ่ง พระอรหันต์ซึ่งอยู่ในทุติยฌานทั้ง ๓ ชั้นนั้น มีจิต ๒๗ คือ มหาภิริยา ๘ มหัคคตภิริยา ๘ อเหตุกภิริยา ๓ กุศลวิบากเหตุกะ ๕ รูปาวจรวิบาก ๒ ปฐมฌาน ทุติยฌาน อรหัตผล ๑ ทั้งหมดรวมเป็น ๒๘ จิตพระโสดา พระสกทาคามี อนาคามี ก็เหมือนกัน คือมหากุศล ๘ มหัคคตกุศล ๙ กุศลวิบากเหตุกะ ๕ รูปาวจรวิบาก ๒ อาวัชชนะ ๒ อกุศล ๕ โลกะ ๔ อุทถจ ๑ ผลจิตดวง ๑ เป็น ๓๒ คือเหตุกปุณฺชนจิต ๓๖ กุศล ๒๒ รูปาวจรวิบาก ๒ อาวัชชนะ ๒ อกุศล ๑๐ โลกะ ๘ โมหะ ๒ รวมเป็น ๓๖ ซึ่งมีในทุติยฌาน ทั้ง ๓ ชั้น คือ ปรีตตภา อปปมาณภา อภัสสพรหม ล้วนแล้วแต่มีจิตเหมือนกัน รูปาวจรทั้ง ๓ ชั้นนี้เป็นสถานหนึ่งเสมอกัน โปรดทราบชื่อมหาภปทั้งหลายเหล่านี้

ไฟไหม้ไปทั่วแสนโกฏิจักรวาล จนกระทั่งฝนตกลงมาดับไฟทั่วแสนโกฏิจักรวาล นี้เรียกว่า อสงไขยวิภูฏายี เมื่อน้ำฝนท่วมทั้งแสนโกฏิจักรวาล ท่วมไปถึงพรหมโลก เรียกว่า ทุติยอสงไขยวิภูฏายี

ตรีเหตุกะ ๓ โสดา ๓ พรหมปริสัชชา สกทาคา ๓ อนาคา ๓ พรหมโปรหิตา อรหัต ๓

มหาพรหม

สามชั้นนี้ชื่อปฐมฌานภูมิ คือพรหมปริสัชชา พรหมโปรหิตา และมหาพรหม มีปุณฺชน พระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา และพระอรหัต ซึ่งเป็นผู้ภวนาปฐมฌานขั้นประถม จะได้ไปเกิดในชั้นปริสัชชาพรหม มีตติยภาคแห่งอสงไขยกาลเป็นอายุ ผู้ภวนาปฐมฌานขั้นมัธยม จะได้ไปเกิดในชั้นโปรหิตาพรหม มีอายุหนึ่งอสงไขยกับ ผู้ภวนาปฐมฌานขั้น (อุดม) จะได้ไปเกิดในชั้นมหาพรหม มีอายุหนึ่งอสงไขยกับ

อนึ่ง จากชั้นปรนิมิตสวัตติมาถึงชั้นปฐมฌานภูมินี้ได้ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘๐,๐๐๐ โยชน์ ส่วนจิตของพระอรหันต์ในชั้นปฐมภูมิทั้ง ๓ นี้มี ๒๗ เหมือนจิตของพระอรหันต์ในชั้นทุติยฌาน ซึ่งเรา

ได้อธิบายมาแล้วในหนกก่อน สำหรับรูปาวจรทุติยฌานวิบากอย่ากล่าวถึงเลย จิตของพระโสดา พระสกทาคามี พระอนาคามี ๓๑ เหมือนของพระสกทาคามี พระอนาคามีซึ่งอยู่ในทุติยฌาน สำหรับ รูปาวจรทุติยฌานวิบาก ๑ อย่าได้กล่าวถึงเลย

ส่วนจิตตริเหตุของปุถุชนในปฐมฌานทั้ง ๓ ชั้นนี้ มี ๓๕ เหมือนจิตตริเหตุปุถุชนในทุติยฌาน ยกเว้นรูปาวจรทุติยฌานวิบาก

นี่เป็นการกล่าวจำแนกจิตของปุถุชน พระโสดา พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ในรูปาวจรภูมิทั้งปวง รูปาวจรทั้ง ๓ ชั้นนี้เหมือนกัน

อนึ่ง พรหม ๑๑ จำพวกนี้มีสถานชั้นล่าง ๔ ชั้น จิตของพระอริยบุคคลทั้ง ๖ จำพวก ใน ฉกามาจรสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้นนี้ก็เหมือนกัน จิตเหตุกปุถุชน ๔๑ จิตตริเหตุกปุถุชน ๔๔ จิตโสดา ๕๐ จิตสกทาคามี ๕๐ จิตอนาคามี ๔๘ จิตอรหันต์ ๔๔ จิตเหล่านี้ก็มีอยู่ในฉกามาจรสวรรค์

ทุเหตุ   ตริเหตุ   โสดา   สกทาคา   อนาคา   อรหัต

ชั้นนี้เรียกชื่อว่า ปรมิमतวสวัตติ มีทุเหตุ ตริเหตุปุถุชน แล้วก็มี พระโสดา พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ บุคคลที่ทำบุญให้ทานและรักษาศีลนี้ จะได้ไปเสวยสุขสมบัติในชั้น ปรมิमतวสวัตติ มีอายุยืนยาว ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ ถ้าจะนับเป็นปีในมนุษย์โลกแล้ว ก็ได้ ๔๒๑ โกฎิ ๖ ล้านปี ระยะทางจากนิมมานรดี ถึงปรมิमतวสวัตติ ๔๒,๐๐๐ โยชน์ และระยะทางจากมนุษย์โลก ถึงปรมิमतวสวัตติ ๒๕๒,๐๐๐ โยชน์

จิตของพระอรหันต์ในชั้นปรมิमतวสวัตติภูมิ มี ๔๔ คือ มหาภิริยา ๘ มหัตคตภิริยา ๔ อเหตุกภิริยา ๓ มหาวิบาก ๘ อกุศลวิบากเหตุกะ ๗ กุศลวิบากเหตุกะ ๘ อรหัตผล ๑ รวมเป็น ๔๔

จิตของพระอนาคามี มี ๔๘ คือ มหากุศล ๘ มหัตคตกุศล ๔ มหาวิบาก ๘ มหากุศลวิบาก เหตุกะ ๗ กุศลวิบากเหตุกะ ๘ โลกมุลที่ปราศจากทิฐิ ๔ อุทธัจ ๑ อวชชนะ ๓ อนาคามีผล ๑ รวมเป็น ๔๘

จิตของพระสกทาคามี มี ๕๐ คือ มหากุศล ๔ มหัตคตกุศล ๔ มหาวิบาก ๘ วิบากเหตุกะ ๑๕ อวชชนะ ๒ โลกมุล ๔ โทสมุล ๒ อุทธัจ ๑ สกทาคามีผล ๑ รวมเป็น ๕๐

จิตตริเหตุกปุถุชนมี ๔๔ คือ กุศล ๑๗ มหาวิบาก ๘ วิบากเหตุกะ ๑๕ อวชชนะ ๒ โลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒ รวมเป็น ๔๔

จิตเหตุกปุถุชน ๔๑ คือมหากุศล ๘ มหาวิบากที่ปราศจากปัญญา ๔ โสมนัส ๒ อุเบกขา ๒ วิบากเหตุกะ ๑๕ อวชชนะ ๒ อกุศล ๑๒ โลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ (๑) รวมเป็น ๔๑ เท่านั้น

ชั้นนี้เรียกชื่อนิมมานรดี มีทุเหตุ ตริเหตุปุถุชน พระโสดา พระสกทาคามี พระอนาคา และ พระอรหันต์ บุคคลที่ทำบุญให้ทานและรักษาศีล จะได้ไปเสวยสุขสมบัติที่สวรรค์นิมมานรดีมีอายุยืนยาว ๘,๐๐๐ ปีทิพย์ ถ้านับเป็นปีใหม่ในมนุษย์โลกนี้ ได้ ๒๐๐ ร้อย ๓๐ โกฎิ กับ ๔ ล้านปี ระยะทางจาก ชั้นดุสิตมาถึงชั้นนิมมานรดี ๔๒,๐๐๐ โยชน์

ส่วนจิตของพระอรหันต์ ๔๔ จิตของพระอนาคา ๔๘ จิตของพระสกทาคา ๕๐ จิตของ พระโสดา ๕๐ จิตของตริเหตุกปุถุชน ๔๔ จิตของทุเหตุกปุถุชน ๔๑ ดังกล่าวมาแล้วในชั้นปรมิमतว- สวัตติภูมินั่นเอง ความสูงของเทวดา ๓๒,๐๐๐ วา

ชั้นนี้เรียกชื่อว่า ดุลิต มีพระอริยบุคคลทั้ง ๖ จำพวก บุคคลที่ทำบุญ ให้ทานและรักษาศีล จึงจะได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุลิต มีอายุยืนยาว ๔,๐๐๐ ปีทิพย์ ถ้านับเป็นปีในมนุษย์โลก ได้ ๕๗ โกฎิ ๖ ล้านปี ระยะทางจากชั้นยามะไปถึงชั้นดุลิต ๔ แสน ๒๐,๐๐๐ โยชน์

ส่วนจิตของพระอรหันต์ในชั้นดุลิต มี ๔๔ จิตของพระอนาคา ๔๘ จิตของพระสกทาคา ๕๐ จิตของพระโสตา ๕๐ จิตของผู้ตรีเหตุปุณณ ๕๔ จิตของผู้ทุเหตุปุณณ ๔๑

ลมพัดจมน้ำชุ่มเป็นดิน ตลอดไปถึงมีพระอาทิตย์และพระจันทร์ เรียกว่า ดติยอสงไขยวิฏฐายี มีพระอาทิตย์และพระจันทร์ ตลอดไปถึงไฟบรรลัยกัลป์เรียกว่า ดติยอสงไขยวิฏฐายี ส่วนความสูงของเทวดาชั้นสูงนั้น ๑๖,๐๐๐,๐๐๐ ปี (น่าจะเป็นวา)

ชั้นนี้เรียกชื่อว่า ยามะ มีพระอริยบุคคลทั้ง ๖ จำพวก บุคคลที่ทำบุญให้ทานและรักษาศีล จึงจะได้ไปเสวยสุขสมบัติในชั้นยามะ มีอายุยืนยาว ๒,๐๐๐ ปีทิพย์ ถ้านับเป็นปีในมนุษย์โลกก็ได้ ๑๔ โกฎิ ๔ ล้านปี ระยะทางจากชั้นดาวดึงส์ไปถึงชั้นยามะ ๔ หมื่น ๒ พันโยชน์

จิตของพระอรหันต์มี ๔๔ จิตของพระอนาคามี มี ๔๘ จิตของพระสกทาคามี มี ๕๐ จิตของพระโสตามี ๕๐ จิตของตรีเหตุปุณณมี ๕๔ จิตของทุเหตุปุณณ ๔๑ ความสูงของเทวดา ๘,๐๐๐ วา อายุของเทวดา ๒,๐๐๐ ปีทิพย์

ส่วนยอดภูเขาสุมรุ สูง ๑๐,๐๐๐ โยชน์ เรียกว่า พิกพไตรตริงส์ (เทวดาเหล่านี้) ล้วนแต่เสพงามคุณทั้ง ๕ เหมือน (ตรีเหตุปุณณจิต) ๕๔ โสตาปัตติผลจิต ๕๐ สกทาคามีผลจิต ๕๐ (และบุคคลเหล่านี้) จึงได้ไปเสวยสุขสมบัติในสวรรค์ชั้นไตรตริงส์ มีอายุยืนยาว ๑,๐๐๐ ปี ระยะทางจากจตุมหาราชิกาไปถึงชั้นไตรตริงส์ ๔๒,๐๐๐ โยชน์

บนสวรรค์ชั้นนี้ มีต้นปาริชาติเป็นสัญลักษณ์ มีรัตนกัมพลศิลาอาสน์เป็นสถานชั้นที่ ๖ ทุเหตุปุณณมีจิต ๔๑ ตรีเหตุกอนาคามีมีจิต ๔๘ อรหันต์มีจิต ๔๔ จำแนกโดยการให้ทาน รักษาศีล ถ้านับเป็นปีของมนุษย์โลก ก็ได้ ๓ โกฎิ ๖ ล้านปี ชั้นของเทวดาสูง ๕,๐๐๐ วา (น่าจะเป็นความสูงของเทวดา)

ชั้นจตุมหาราชิกาเป็นสถานที่ประทับของท้าวมหาราชทั้ง ๔ คือ พระบาทธรธรุประทับอยู่ทางทิศบูรพา เป็นพระราชาของพวกคนธรรพ์ พระบาทวิรุฬหก ประทับอยู่ทางทิศทักษิณ เป็นพระราชาของพวกยักษ์ พระบาทวิรูปักษ์ประทับอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นพระราชาของพวกยักษ์และคนธรรพ์ พระบาทกุเวรประทับอยู่ทางทิศอุดรเป็นพระราชาของพวกยักษ์และกุมภัณฑ์ ซึ่งอยู่ที่ภูเขาสัตตภัณฑ์ อันเป็นภูเขาเจ็ดทิว ล้อมรอบภูเขาพระสุเมรุ สำหรับท้าวจตุมหาราชทั้ง ๔ ล้วนแต่เสพงามคุณทั้ง ๕ เหมือนพระอริยบุคคลทั้ง ๖ จำพวก

อนึ่งเทวดาอยู่ในชั้นจตุมหาราชิกานี้มีอายุยืน ๕๐๐ ปีทิพย์ ถ้านับเป็นปีในมนุษย์โลกก็ได้ ๔,๐๐๐,๐๐๐ ปี ความสูงของเทวดานั้น ๒,๐๐๐ วา

ภูเขาคันธธซึ่งเป็นที่อยู่ของพวกเทวดาทั้งหลายนั้น หนา ๒๑,๐๐๐ โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๒,๐๐๐ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๔๒,๐๐๐ โยชน์ ช่องที่อยู่ระหว่างภูเขาคันธธกับภูเขาพระสุเมรุนี้มีมหาสมุทรสี่พันตร ทั้งลึกและกว้างประมาณ ๘๔,๐๐๐ โยชน์ มีปลานันตเมโซ ยาว ๑๐,๐๐๐ โยชน์

ภูเขาอิสินธรหนา ๑๐๕,๐๐๐ โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๒๑,๐๐๐ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๒๑,๐๐๐ โยชน์ ช่องที่อยู่ระหว่างภูเขาคันธธกับภูเขาอิสินธร มีมหาสมุทรสี่พันตรลึก ๑๒,๐๐๐ โยชน์

พระราหูสูง ๔๔,๐๐๐ โยชน์ วัดจากไหล่ลงไปถึงนิ้วมือ ๑,๒๐๐ โยชน์ คอยาว ๖,๐๐๐ โยชน์ ศีรษะใหญ่ได้ ๔๐๐ โยชน์ หน้าผากกว้าง ๓๐๐ โยชน์ ระหว่างคิ้วกว้างได้ ๕๐ โยชน์ จมูกยาว ๓๐๐ โยชน์ ปากลึกลงไป ๓๐๐ โยชน์ ปากยาว ๓๐๐ โยชน์ วัดฝ่ามือใหญ่ ๒๐๐ โยชน์ วัดฝ่าเท้าใหญ่ ๒๐๐ โยชน์ จากศอกมาถึงนิ้วมือ ๕๐ โยชน์ นิ้วยาว ๑๕๐ โยชน์ พระราหูยื่นอ้าปากอยู่ พระอาทิตย์ และพระจันทร์เดินเข้าไปในปากของพระราหู (ซึ่งยาว) ๓๐๐ โยชน์

ภูเขากรวิกหนา ๕๒,๕๐๐ โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๑๐,๕๐๐ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๑๐,๕๐๐ โยชน์ ช่องซึ่งอยู่ระหว่างภูเขาอิสินธรกับภูเขากรวิกกว้าง ๒๑,๐๐๐ โยชน์ ลึกเท่ากัน มีปลาตัวหนึ่ง ชื่อชัณณะ ยาว ๒,๕๐๐ โยชน์

ภูเขาสุทัสนะ กว้าง ๒๖,๒๕๐ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๕๒,๕๐๐ โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๕๒,๕๐๐ โยชน์ ช่องซึ่งอยู่ระหว่างภูเขากรวิกกับภูเขาสุทัสนะ มีมหาสมุทรสี่พันตร ลึก ๑๐,๕๐๐ โยชน์ มีปลาตัวหนึ่งชื่อ ติมิงคละ ยาว ๑,๐๐๐ โยชน์

มูมภูเขาพระสุเมรุราช ทางทิศตะวันออก ล้วนแต่ดาตาศไปด้วยแก้วผลึกสีขาว ส่วนใบไม้ ทั้งปวงก็ล้วนแต่สีขาว สำหรับน้ำก็ล้วนแต่มีสีขาวเหมือนกัน

ภูเขาเนมินทร กว้าง ๑,๓๑๒ โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๒,๖๒๕ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๒,๖๒๕ โยชน์ ช่องซึ่งอยู่ระหว่างภูเขาสุทัสนะกับภูเขาเนมินทร มีมหาสมุทรสี่พันตรกว้าง ๕,๒๕๐ โยชน์ ลึก ๕,๒๕๐ โยชน์เท่ากัน มีปลาตัวหนึ่งชื่อ ติมิงคละ ยาว ๕๐๐ โยชน์

ภูเขาวิन्दกะ (วินินตกะ) กว้าง ๖๕๖ โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๑,๓๑๒ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๑,๓๑๒ โยชน์เท่ากัน ช่องซึ่งอยู่ระหว่างภูเขาเนมินทรกับภูเขาวิन्दกะ มีมหาสมุทรหนึ่งลึก ๒,๖๒๕ โยชน์

มูมทางทิศใต้ ล้วนแต่ดาตาศไปด้วยแก้วสีเขียว ต้นไม้ก็มีสีเขียว น้ำในมหาสมุทรก็เขียว เหมือนกัน

มูมทางทิศตะวันตก ล้วนแต่ดาตาศไปด้วยแก้วสีแดง

มูมทางทิศเหนือ ล้วนแต่ดาตาศไปด้วยแก้วสีเหลือง ต้นไม้และน้ำก็เหลืองเหมือนกันหมด

ภูเขาอัสสกรณ กว้าง ๓๒... โยชน์ สูงจากระดับน้ำ ๖๕๖ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๖๕๖ โยชน์ ช่องซึ่งอยู่ระหว่างภูเขาวิन्दกะกับภูเขาอัสสกรณ มีมหาสมุทรหนึ่งกว้าง ๑,๓๑๒ โยชน์ ลึก ๑,๓๑๒ โยชน์ มีปลาตัวหนึ่งชื่อ มิทิ ยาว ๑๕๐ โยชน์

อนึ่ง วิมานครุฑนั้น อยู่ที่ช่องจักรวาล ติดกับภูเขาสุเมรุ ซึ่งอยู่กลางทวีปทั้ง ๔ ส่วน วิมานอสูรอยู่ใต้ภูเขาพระสุเมรุ ซึ่งเป็นที่อยู่ของพญานาค

จักรวาล... ๑,๔๕๐ โยชน์ ความยาว ๓๖๑,๐๓๕ (โยชน์)...ในน้ำมหาสมุทร ๘๒,๐๐๐ โยชน์ ส่วนความหนาของภูเขานั้น ๑๒๐,๐๐๐ โยชน์ สำหรับภูเขาพระสุเมรุราชนั้น ตั้งอยู่กลางจักรวาล กว้าง ๘๔,๐๐๐ โยชน์ ยาว ๑๖๘,๐๐๐ โยชน์ สูงจากระดับน้ำในมหาสมุทร ๘๔,๐๐๐ โยชน์ หยั่งลึกลงไปใต้น้ำ ๘๔,๐๐๐ โยชน์ ยอดเขาพระสุเมรุ สูง ๑๐,๐๐๐ โยชน์ ซึ่งเป็นนครของเทวราช

ภูเขาพระสุเมรุ อยู่ติดกับเขตรัฏฐ และศิลาปถวี หนา ๑๒,๐๐๐ โยชน์ ส่วนมหาปถวี หนา ๑๒,๐๐๐ โยชน์ โดยตั้งอยู่บนศิลาปถวี ข้างบนปถวีซึ่งเป็นพิภพของพญานาคราชนั้น ประดับด้วยรัตนและทอง

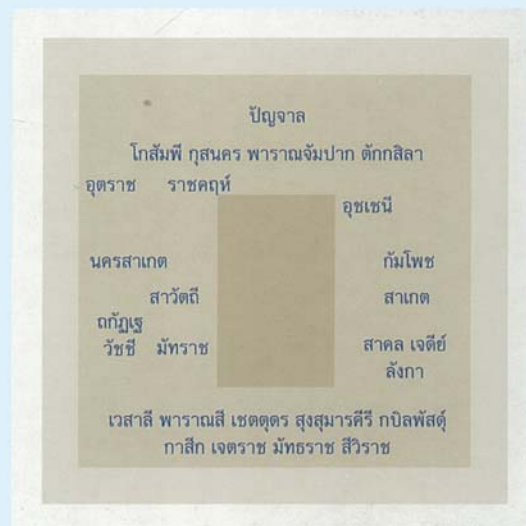

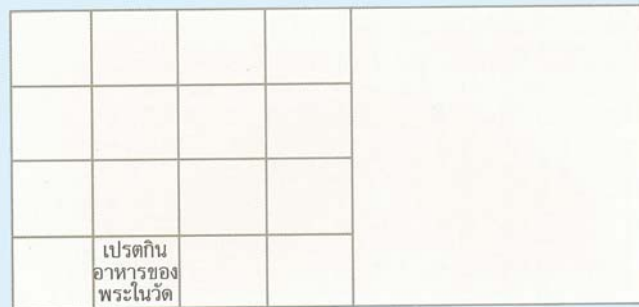
ดินทรายหนา ๑๒๐,๐๐๐ โยชน
หินหนา ๑๒๐,๐๐๐ โยชน บนดิน
ทรายนั่นดาตาศไปด้วยทองและรัตนะ

ได้แผ่นดิน ๑๐,๐๐๐ โยชน ชื่อยมโลก
ได้ยมโลก ๑๐,๐๐๐ โยชน มีนรก ๘ ขุม
มือเวจี.....

น้ำรองแผ่นดิน หนา ๔๘๐,๐๐๐ โยชน (และ) ลมรอนน้ำไว้หนา ๔๖๐,๐๐๐ โยชน

นี่คือ
สระอะโนดาต

อนึ่ง อุตตกปถวี หนา ๔๘๐,๐๐๐ โยชน์ ศิลาปถวีและวาโยปถวี หนา ๔๖๐,๐๐๐ โยชน์ ความกว้างและหนานั้น นับไม่ได้เลย (อนันตรโยชช) และส่วนที่รองน้ำข้างใต้ไว้นั้น เป็นอจดากาสซึ่งประมาณมิได้ อาศัยซึ่งกันและกันอันเป็นธรรมดาของโลก ถ้าจะนับระยะทางจากภูเขาสุเมรุไปถึงภูเขาเวจิมหานครและภูเขาอัสสกรณนั้น ยาว ๒๐๘,๓๖๐ โยชน์ ระยะทางจากภูเขาสุเมรุไปถึงกลางชมพูทวีป ยาว ๒๗๔,๘๖๐ โยชน์ และระยะทางจากชมพูทวีป ไปถึงกำแพงจักรวาล ยาว ๒๗๔,๘๖๐ โยชน์

อนึ่ง ภูเขาพระสุเมรุ... ๓ โยชน์ ...มีทวีปเล็กๆ ๕๐๐ ซึ่งอยู่กลางมหาสมุทร เป็นบริวารทางทิศใต้ภูเขาพระสุเมรุกว้าง... ๑๐,๐๐๐ โยชน์ ส่วนพื้นที่น้ำท่วมจนเป็นมหาสมุทรนั้นกว้าง ๔,๐๐๐ โยชน์ ที่เป็นป่าหิมพานต์นั้น ๓,๐๐๐ โยชน์ ที่มนุษย์ทั้งปวงอยู่นั้น กว้าง ๓,๐๐๐ โยชน์

ส่วนเมืองชนบทนั้น กว้าง ๘๔,๐๐๐ โยชน์ และมีแม่น้ำกลาวดี (กุลาวดี) ส่วนที่เมืองสะเทิงนั้น มีคลองเล็กคลองใหญ่มากมาย

เมืองเปรต ซึ่งอยู่ข้างป่าหิมพานต์นั้น มี ๑๒ ตระกูล (คือ) (๑) ตระกูลวนดาล (๒) ตระกูลสุคนบาท (๓) ตระกูลคุทธาทกะ (๔) ตระกูลดิชลิกะ (๕) ตระกูลตัมหาทิต (๖) ตระกูลนิชนาม (๗) ตระกูลอชคันติกา (๘) ตระกูลสฎังคะ (๙) ตระกูลบุพพตัง (๑๐) ตระกูลวิมานิกเปรต (๑๑) ตระกูลมหาเปรต ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์อันยิ่งใหญ่ในนครเปรต

อนึ่ง ได้ชมพูทวีปนี้ลงไปข้างล่างระยะทาง ๑๐,๐๐๐ โยชน์ มีชื่อว่า ยมโลก พญายมราชทำหน้าที่พิพากษาคดีของมนุษย์ทั้งปวง ผู้ใดทำบาปน้อย ก็จะได้ไปเกิดในทิศ...นรก ส่วนผู้ใดระลึกถึงกุศลผลบุญได้ ก็จะได้ขึ้นจากนรก แล้วไปเกิดบนสวรรค์ ส่วนผู้ใดไม่ได้ทำบุญให้ทาน พญายมราชจึงถามทูตทั้ง ๓ คือ ขรา พยาธิ มรณะ และผู้ใดได้ทำบุญให้ทาน เมื่อตายไปแล้ว ก็ได้ไปตมมหานคร ถ้าหลงลืมไม่ได้บอกพญายมราช พญายมราชก็จะบอก...

ยมบาลทั้ง ๔ พิจารณาตัดสินความ

สัตยชีวนรก

กาลสูตนรก

สังฆาตนรก

โรรูนรก

มหาโรรูนรก

ตাপนรก

มหาตাপนรก

มหาเวจีนรก

พระบาทพระนโมพุทธ

สิงหล

ภูเขาสุมนภูฏ

เกาะสุรตต์

พระพุทธรูปเจ้าทรงพระนามว่า กุศลันธะ มีพระวรกาย สูง ๔๐ ศอก ในกฤตยุค

พระพุทธรูปเจ้าทรงพระนามว่า โกนาคนะ มีพระวรกาย สูง ๓๐ ศอก ในไตรตายุค

พระพุทธรูปเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ มีพระวรกาย สูง ๘๐ ศอก ในทวารปรยุค

พระพุทธรูปเจ้าทรงพระนามว่า ศรีศากยมนีโคตมะ มีพระวรกายสูง ๑๒ ศอก ในกลียุค

เกาะลังกาไกลจากภูเขาพระสุเมรุ ๕ โยชน์

นครทั้ง ๑๖ เหล่านี้ คือ พาราณสี สāvastī เวสาลี มถิลา อาฬวี โกสัมพี อุชเชนี ตักกสิลา
จัมปา สาครละ สูงสุมาคีรี ราชคฤห์ กบิลพัสดุ์ เซตวัน สังกัสสะ กุสินารา

ระยะทางจากต้นพระมหาโพธิ์ ไปถึงสัตตมหาสถาน ๓,๐๐๐ โยชน์ ถ้าเดินด้วยเท้าเปล่า ๓
เดือนจึงถึง ระยะทางจากสัตตมหาสถานไปถึงมหานคร ๖๐๐ โยชน์ ถ้าเดินด้วยเท้าเปล่า ๑๔ เดือน
จึงถึง

เมืองจันทบุรี นครศรีอยุธยา ทะเลสาบ สาครบุรี นครศรีธรรมราช เมืองปราณ นคร-
เพชรบุรี เกาะพราว เกาะขุนเคียว ไชยคีรี เกาะสามคาบ ชุมพร ยะโฮร์ ตลุง ไสย ทวาย ถลาง
ปัตตานี ไชยา เมืองลูลู เมืองดูโนย ปาหัง นครอแจ อานน มะริด ชันธราช ปาตลิมุตร เมืองลันตัน
เมืองมนโค เมืองยามี่ เมืองยา - - -

เมืองจาม นครหลวง เมืองยวน แพรต อุเรื่อ เมืองเขมร พระกลาง ลำปาง เชียงใหม่ เวทราส
เมืองพ้อคำ ลีพราส เมืองไต้หวัน เมืองกวางตุ้ง เมืองกวางลา เมืองปักกิ่ง เมืองนานกิง คันทามพฤกษ์
เทวlungา นครปัญจาล คนจันทาล คนลำบาก ๔ ชาติ สวรรตมิก นครปาตลิมุตร

ชื่อสลักดี เป็นพราหมณ์ ๘ ชาติ นครอุชเชนี นครอินทปัตต์ จัมปานคร กระทำทุกกริยา
สังกตนคร เป็นนายขมังธนู ๓ ชาติ ไพรพระทตพระโกษา เมืองสาเกตุ ต้น - - - นาง(สุชาดา)
ถวายข้าวมธุปายาส นครโรมนิไสย นครทิสปาโมกข์ เมืองนี้ชื่อขุณคุตามอยู่ทางทิศตะวันออก
ติดกับต้นรัง ชื่ออชชมาลนิโครธ ที่จักรมรตนากร พระมหาโพธิ์อยู่กลาง ต้นหัวสูง ๑๐๐ โยชน์
ผลตกลงมาเป็นทอง เมืองเศรษฐีทางทิศตะวันตกมีเมืองชฎิลครามสถานพราหมณ์ เมืองมัทราส
นครสาคร เป็นปุโรหิต ๑๒ ชาติ

นครโกสินารา นครเขตตบุตร ปาวายนคร นครสีพี ปาลีโลย เมืองสāvastī นครกลิงคราช
ราชคฤห์ ภูเขาอิสิณธรที่รัตนจกรม เมืองเศรษฐี นครพาราณสี เป็นอำมาตย์ผู้มีปัญญา ๕๑ ชาติ
นครอาฬวี เป็นคนมีปัญญา ๘ ชาติ นครมถิลา ทางทิศอุดรของเมืองปัญจาล มีภูเขาโอสิร์ เมืองนั้น
ชื่อตะวันตก (บสจิม) นางอัมพปาลีซึ่งเกิดจากต้นมะม่วง นครกุรสาลี

ต้นเกดก็ปายลี นครหงสาวดี เมืองยี่ปุ่นใหญ่ เมืองนาคสาแก เป็นช่างหม้อ ๔ ชาติ สรรวมุจลินท์
เป็นที่อยู่ของพญานาคราช นครอังวะ นครหาง นครคางอู เมืองลขิง เมืองสูงสุมาร ๑๑ เมืองโรมราช
เมืองนาคปัต นครกุตตยา เมืองมขลี

เป็นปูทอง ๑ ชาติ ศิรินคร นครอัครราช เป็นคนเฝ้าทวารป่า เป็นนายควาญช้าง ๒ ชาติ
เมืองกุรราช เป็นเต่าทอง ๑ ชาติ สาขลนคร เมืองมุลาศรี นครอิตปัน นครคันทาราช นครปาโลย-

กาส นครศรีงาดำ เมืองนารี

เป็นนกกกระหา ๒ ชาต เป็นนกกุ่ม ๑ ชาต เป็นช้างเผือก ๔ ชาต โกสัมพี เป็นกระบือ ๑ ชาต เป็นสุนัขจิ้งจอก ๑ ชาต อุชเชนี เป็นนกกกระสา ๔ ชาต ตักกลีลา เป็นนกแก้ว ๙ ชาต ลงกตปาซื่อ อุดรมันทา ต้นไม้เป็นคุดา (เดิมชาโกหา) จัมปาก เป็นโค ๕ ชาต สูงสุมาคีรี ราชคฤห์ เป็นพระยา สุนัข ๑ ชาต กัตถราช เป็นพระยาสุกร ๑ ชาต

เป็นช้างดำ สาวตถี ไพศาลี เป็นนายพราน พาราณสี ไม่เกตุ เป็นกระต่าย ๑ ชาต อาฬว เป็นกวางทอง ๑๓ ชาต มุจลินท์ เป็นมังกร ๑ ชาต มิถิลา เป็นไก่ ๒ ชาต อินทปัตต์ เป็นม้า ๔ ชาต มหาโพธิ ป่านั่นช้อยาคะ ต้นไม้เป็นคุดา กลินารว มีพระสถูปผุดขึ้นสูง ๑๒ โยชน์ เป็นพญาหนูเผือก ๒ ชาต อชชบาล กบิลพัสดุ์ ชื่อเกาะรก ----- เป็นตะกวด ๓ ชาต

ชื่อวิชาวธบรรพต เป็นพญานกยูง เป็นนกกการเวกเอาหางครอบหัว เป็นมหาฤๅษี ๙๖ ชาต

นางมณีเมขลาซึ่งประทับณมพิมพารณสีแดง ออกมาสู่ขอบฟ้า รามสูรเห็นแล้วจึงเอา ขวานขว้างและยิงปืนออกไป แต่ไม่ถูกนางมณีเมขลา ขวานและปืนที่ยิงออกไปนั้นถูกภูเขา จึงมี เสียงบีมๆ คนทั้งหลายเรียกเสียงนี้ว่า “ฟ้าร้อง” พหลบรรพต หยั่งลงไปข้างใต้ ๕๔ โยชน์ เป็น นกพิราบ ๕ ชาต น้ำที่ไหลไปในภูเขา ๖๐ โยชน์ ชื่อพลหัททา เป็นจระเข้ ๑๖ ชาต เป็นช้างดำ ๓ ชาต ดงภูเขาสาลิบาท ปามะม่วง ๘,๐๐๐ วา เป็นลิงเผือก เป็นปลา ๓ ชาต ปาขนุนต้นไม้เป็น คุดา มีผลต่างๆ กัน (กว้างยาว) ๘๐๐ วา

นางมณีเมขลา นี้ชื่อรามสูรขว้างขวาน เป็นมังกร ๒ ชาต ในสระนั้น (กว้าง ๕๔ โยชน์ สัตว์จามรีมีมาก เป็นนกกาน้ำ ๑ ชาต เป็นลิงเผือก ๑๐ ชาต ดงกล้วย (กว้างยาว) ๙,๐๐๐ วา ดงอ้อย (กว้างยาว) ๘,๐๐๐ วา ดงมะขวิด ๘,๐๐๐ วา ดงนี้ชื่อมหาพิธิ ต้นไม้เป็นคุดา มีโพรง สำหรับทำไร่รา ส่วนมนุษย์นั้นบริโภคข้าวสาลี งา ถั่ว ซึ่งเกิดเองตามธรรมชาติ เมื่อจามรีตาย ไปแล้วทางก็ได้รับการบำรุงรักษาไว้

เป็นลิง ๑๐ ชาต ปาแดง (กว้างยาว) ๖๐ โยชน์ ดงถั่ว (กว้างยาว) ๕,๐๐๐ วา ดงกล้วย (กว้างยาว) ๘,๐๐๐ วา ดงอ้อย ๘,๐๐๐ วา (ดง) ไม้แดง (กว้างยาว) ๔๖,๐๐๐ วา มีต้นแก้วไพฑูรย์ ขึ้นบนดินสีทอง ภูเขาถั่ว (กว้างยาว) ๘,๐๐๐ วา ดงผัก (กว้างยาว) ๘,๐๐๐ วา สุวรรณบรรพตสูง ๔๖,๐๐๐ วา เป็นช้างตัวยาว ๑๒๐ ศอก สูง ๔๘ ศอก ขายาว ๕๖ ศอก

น้ำไหลบนอ่างศิลา ๖๐ โยชน์ ชื่อกานคงคา ระยะทางจากสระอนาดตาไปถึงอ่างศิลา ๓๐๐ โยชน์ มณฑลโบกขรณี (กว้างยาว) ๕๔ โยชน์ เป็นกบ ๑ ชาต เสือจำศีล (ดง) มะม่วง กว้าง ๘,๐๐๐ วา ดงกล้วย ๔,๐๐๐ วา ดงอ้อยมีฟัน ต้นจันทน์ ข้าวสาลีแดง ข้าวสาลีขาว หมักกับ ต้นสะคร้อ เป็นนกดุเหว่า ๒ ชาต ตัดสระภูณาละ

เป็นกินนร ๑ ชาต ต้นรัง ๑,๐๐๐ วา ดงมะม่วง (กว้างยาว) ๘,๐๐๐ วา คนกะเทยอยู่ปาก คุดา ๖๐ โยชน์ เป็นโคอุสุภราช ๕ ชาต เป็นนกแร้ง ๔ ชาต พระมหาฤๅษีอริยะ พระอาจารย์ ดงอ้อยต้นใหญ่เท่าต้นหมาก ๔,๐๐๐ วา ดงกล้วย ๔,๐๐๐ วา ดงขนุนซึ่งมีผลเท่ากะออมจุน้ำ ๖๐ หาบ วัดโดยรอบ ๔,๐๐๐ วา ข้าวโภชสาลีแดง ๔,๐๐๐ วา ข้าวโภชสาลีขาว ๔,๐๐๐ วา ดง (ไม้) แดงมีผล ๔,๐๐๐ วา ดงโสมกสระภูณาละ ๕๔ โยชน์

ภูเขาสุทสน์มีสีเหมือนทอง ๒๐๐ สี ภูเขาคันธมาทน์แก้วลาย ๒๐๐ สี ภูเขาภาพภู (มี) แก้วสีเขียว ๒๐๐ สี น้ำไหลจากร่องสระอนาดตาบังพระอาทิตย์ ภูเขาไกรลาสมีสีขาวเหมือนเงิน

พระบาทพระอิศวรแท่นแก้ว ดอกไม้สำหรับบูชาทุกวัน ร่องน้ำไหล ๓ รอบ แล้วไหลออกไปตามทิศ (ตะวันตก) เป็นท้าวธตรัฐ ภูเขาติณณภูมิ (มี) แก้ว ๖ ประการ สูง ๒๐๐ โยชน์ พระบาทศรีวิกรม กำลังเหาะทะยาน

ภูเขาเวภารบรรพต และเวบลบรรพต ยักษ์อยู่ที่ภูเขา ๔,๐๐๐ (ลูก) มีคูหาทอง ราชสีห์ขาว กินแต่น้ำสัตว์เป็นอาหาร ราชสีห์เหลืองกินเนื้อสัตว์ เป็นนกยูง ๓ ชนิด ราชสีห์กินหญ้า ชื่อสระ รัตกาล ระยะทาง ๕๔ โยชน์ ราชสีห์สีแดงกินแต่ข้าวกับใบไม้ ดงข้าวสาลีแดง (กว้างยาว) ๔,๐๐๐ วา ดงข้าวอยู่ (กว้างยาว ๔,๐๐๐ วา ดงแดงโม ๔,๐๐๐ วา ดงแดงระยะทาง ๔,๐๐๐ วา ดงข้าว โภชนาสาลีขาว พระบาทอุทุมพร ภัทรกับ

นางนารีผลสวยเหมือนเด็กสาวอายุ ๑๖ ปี ดงมะขวิด ๔,๐๐๐ วา เป็นมหาฤๅษี ๔๖ ชนิด ยอดเขาหิมพานต์มี ๘๐๔,๐๐๐ ยอด มีความกว้าง ๓,๐๐๐ โยชน์ สูง ๕๐๐ โยชน์ มีทะเลทั้ง ๗ กว้าง ๑๐๐,๐๐๐ วา เป็นนกทวา ๒ ชนิด อยู่สี่ประเทศสระ ๕๔ โยชน์ ดงถั่ว (กว้างยาว) ๔,๐๐๐ วา ดงอ้อยซึ่งต้นใหญ่เท่าต้นหมาก ๔,๐๐๐ วา ดงข้าวโภชนาสาลี ๔,๐๐๐ วา ดงกล้วยผล เถ่างข้าง (กว้างยาว) ๔,๐๐๐ วา เปตวิมานมี ๑๒ จำพวก

พระโพธิสัตว์เป็นรุกขเทวดา ๓๐ ชนิด พระโพธิสัตว์เป็นหงส์ซึ่งเป็นพญาสัตว์ทั้งหลาย สรรคณันนทะ (กว้างยาว) ๕๔ โยชน์ ดงมะม่วงผลเท่ากะออม (กว้างยาว) ๑๐๐ โยชน์ ดงฝ้าย (กว้างยาว) ๔,๐๐๐ วา รุกขเทวดา เป็นราชสีห์อยู่ที่ภูเขานานตคูลา ไบร่งลงมาเป็นทอง (ดง) มะขามป้อม (กว้างยาว ๔,๐๐๐ วา มหาธรรมาคราช ต้นหัวสูง ๑๐๐ โยชน์ ผลใหญ่เท่าผลลูกฟัก ดงสมอ (กว้างยาว) ๔,๐๐๐ วา

พระโพธิสัตว์เป็นครุฑ ๒ ชนิด เกาะ พระโพธิสัตว์เป็นสมมติเทวดา ปลาชื่อติมิงคละ ยาว ๑,๐๐๐ โยชน์ อยู่ช่องภูเขากรวิก กับทะเลสีทันดร ปลาติมิงคละยาว ๑๕๐ โยชน์ อยู่ช่องภูเขาเนมินธร กับ ภูเขาวันตกะ ปลาชื่อมหาทิมิงคละ (มหาทิมิงคูล) ยาว ๕๐๐ โยชน์ อยู่ช่องภูเขาสุทสนะกับภูเขาเนมินธร ปลาชื่อวิคี (วีคี) ยาว ๑๒ โยชน์ อยู่ช่องภูเขาวันตกะกับภูเขาอัสนรรณ พระโพธิสัตว์เป็นนาคราช ๒ ชนิด ที่อยู่ของอาลภูกะนาคราช

ภูเขาพระสุเมรุสูง ๔,๐๐๐ โยชน์ อยู่ทางทิศตะวันออกชื่อ เวปจิตติ และสุดติสูง (น่าจะเป็น ความยาวมากกว่า ๑๖,๐๐๐ โยชน์ อยู่ทางทิศทักษิณ ชื่อสุททิ และสัปรวรรค กว้าง ๑๐,๐๐๐ โยชน์ อยู่ทางทิศตะวันตก ชื่อวิราสูรและบริกาสูร อยู่ทางทิศอุดร ชื่อราหูและพรหมทัต

ต้นสับปะรด มะม่วงหิมพานต์ ส่วนพญานาคกำลังสอนลูกให้ว่ายน้ำ ปลาชื่อนิรมหา-อนันต์ยาว (มาก) อยู่ตรงกลางระหว่างภูเขาสุเมรุกับภูเขาคุนธร์ ปลานี้ชื่อนันต์ ยาว ๕,๐๐๐ โยชน์ อยู่ตรงกลางระหว่างภูเขาคุนธร์กับภูเขาอิลินธร์ สำหรับมหาสมุทรเหล่านี้ล้อมรอบ (บริวาร) ภูเขา สุเมรุ ปลานี้ชื่ออชุนาโร ยาว ๑,๕๐๐ โยชน์ อยู่ตรงกลางระหว่างภูเขาอิลินธร์กับภูเขากรวิก จาก ภูเขากำแพงนาคราช นาคตัวนี้เกิดใกล้ดงมะขวิด

ดงสมอ

ส่วนนกอินทรีขึ้นเคยไปคาบเอาคนตายที่ทวีปอุดร แล้วเอาไปทิ้งที่มหาสมุทร นกอินทรี ดงมะม่วง (กว้างยาว) ๔,๐๐๐ วา ดงสมอ ๔,๐๐๐ วา สมุทรเทวดา นี้เป็นพิภพนาคราช

พฤษภเทวา ดงขนุน

๓. แผนภูมิโครงสร้างไตรภูมิ

ภาคผนวก ข

คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๗
ที่ ๓ / ๒๕๕๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๓๑/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ เรื่อง แต่งตั้ง
คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๗ นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรม-
ราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๗
ในคราวประชุม ครั้งที่ ๑/๒๕๕๕ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๔ ได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ
เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงาน

ดังนั้น เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๗ ดำเนินไป
ด้วยความเรียบร้อยและสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามมติคณะกรรมการฯ ดังกล่าว จึงแต่งตั้ง
คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	ประธานกรรมการ
๑.๒ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	รองประธานกรรมการ
๑.๓ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	รองประธานกรรมการ
๑.๔ เลขาธิการพระราชวัง หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๕ ราชเลขาธิการ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๖ ราชเลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๗ เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๘ เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๙ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๐ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๑ ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้แทน	กรรมการ

๑.๑๒	ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๓	อธิบดีกรมการปกครอง หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๔	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๕	ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๖	กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการ ฝ่ายโครงการและกิจกรรม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๑๗	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	กรรมการ
๑.๑๘	คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ	กรรมการ
๑.๑๙	ที่ปรึกษาเลขาธิการพระราชวัง (นางสายไหม จบกาสึก)	กรรมการ
๑.๒๐	ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๑	ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๒	ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร หรือผู้แทน	กรรมการ
๑.๒๓	อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการและเลขานุการ
๑.๒๔	รองอธิบดีกรมศิลปากร (ที่ได้รับมอบหมาย)	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๕	ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและ ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๖	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๗	ผู้แทนสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๘	ผู้แทนสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

- ๒.๑ จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ
- ๒.๒ กำหนดหลักเกณฑ์การจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก
- ๒.๓ พิจารณาก่อนการลงหนังสือที่ระลึกที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเสนอขอ
เข้าร่วมจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก
- ๒.๔ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร
- ๒.๕ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนวยการฯ ทราบ

๒.๖ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และที่คณะกรรมการอำนวยการฯ มอบหมาย
ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗
ที่ ๑๓ / ๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ ในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ เพิ่มเติม

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๓๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้ง
คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ และตาม
คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ที่ ๓/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ นั้น

เนื่องจากที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๖ ได้มีมติให้แต่งตั้ง อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทน
เป็นกรรมการในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ เพิ่มเติม

ดังนั้น เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามมติคณะกรรมการอำนวยการจัด
งานเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้ง อธิบดีกรมส่งเสริม
คุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือผู้แทนเป็นกรรมการในคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ
เพิ่มเติม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๓๑/๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗

เนื่องในศุภวาระที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ ๖ รอบ ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ นับเป็นมหามงคลสมัยพิเศษยิ่ง ซึ่งรัฐบาลจะได้จัดงานเฉลิมฉลองให้สมพระเกียรติและถูกต้องตามราชประเพณี

ดังนั้น เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ	ที่ปรึกษา
๑.๒ ประธานรัฐสภา	ที่ปรึกษา
๑.๓ ประธานศาลฎีกา	ที่ปรึกษา
๑.๔ ประธานวุฒิสภา	ที่ปรึกษา
๑.๕ นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
๑.๖ รองนายกรัฐมนตรี (ทุกท่าน)	รองประธานกรรมการ
๑.๗ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๑.๘ ราชเลขาธิการ	กรรมการ
๑.๙ เลขาธิการพระราชวัง	กรรมการ
๑.๑๐ สมุหราชองครักษ์	กรรมการ
๑.๑๑ เลขาธิการคณะองคมนตรี	กรรมการ
๑.๑๒ ราชเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ	กรรมการ
๑.๑๓ ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
๑.๑๔ ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๑.๑๕ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๑.๑๖ ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ

๑.๑๗	ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
๑.๑๘	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑.๑๙	ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๑.๒๐	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑.๒๑	ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร	กรรมการ
๑.๒๒	ปลัดกระทรวงพลังงาน	กรรมการ
๑.๒๓	ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๑.๒๔	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๒๕	ปลัดกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ
๑.๒๖	ปลัดกระทรวงแรงงาน	กรรมการ
๑.๒๗	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๑.๒๘	ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการ
๑.๒๙	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๑.๓๐	ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๑.๓๑	ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ
๑.๓๒	ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
๑.๓๓	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๓๔	เลขาธิการคณะรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๓๕	ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ
๑.๓๖	ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๑.๓๗	ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
๑.๓๘	ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
๑.๓๙	ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
๑.๔๐	ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๔๑	อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	กรรมการ
๑.๔๒	อธิบดีกรมการศาสนา	กรรมการ
๑.๔๓	อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการ
๑.๔๔	ปลัดกรุงเทพมหานคร	กรรมการ
๑.๔๕	นางสายไหม จบกมลศึก ที่ปรึกษาสำนักพระราชวัง	กรรมการ
๑.๔๖	ผู้ช่วยเลขาธิการพระราชวังฝ่ายพระราชพิธี (นายเครือ กัณหานนท์)	กรรมการ
๑.๔๗	พนักงานพิเศษ สำนักพระราชวัง (นางสาวเพลินพิศ กำราญ)	กรรมการ
๑.๔๘	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการและเลขานุการ

- ๑.๔๙ รองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
(ตามที่ได้รับมอบหมาย) กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑.๕๐ ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี
(ตามที่ได้รับมอบหมาย) กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑.๕๑ ผู้อำนวยการกองพิธีการ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑.๕๒ ผู้อำนวยการกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
- ๑.๕๓ ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
(ตามที่ได้รับมอบหมาย) กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ กำหนดนโยบาย และแนวทางการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ ให้สมเด็จพระเกียรติและถูกต้องตามราชประเพณี

๒.๒ พิจารณาและให้ความเห็นชอบ แผนงาน โครงการ และกิจกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ

๒.๓ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร

๒.๔ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๒๐/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ เพิ่มเติม

ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๓๑/๒๕๔๕ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ เรื่อง แต่งตั้ง
คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ นั้น

เพื่อให้การจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นไป
ด้วยความเรียบร้อย และสมพระเกียรติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติ
ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ และ
มติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติฯ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๔๕ จึง
แต่งตั้งกรรมการในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม
๒๕๔๗ เพิ่มเติม ดังนี้

๑. คุณหญิงพันธุ์เครือ ขงใจยุทธ	กรรมการ
๒. โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี	กรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนาและอักษรขอม

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๗ มอบให้กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก พุทธศักราช ๒๕๕๗ จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ไตรภูมิ.

สมุดภาพไตรภูมิฉบับอักษรธรรมล้านนาและอักษรขอม.---

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๕๗.

๒๕๐ หน้า.

๑. ไตรภูมิ ๑๗๐ ภาพ. I. กรมศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ

II. ชื่อเรื่อง

๒๕๕๗.๓๑๒๓

ISBN 974-7912-87-2

ที่ปรึกษา

อธิบดีกรมศิลปากร (นายอารักษ์ สังหิตกุล)
รองอธิบดีกรมศิลปากร (นายสวด แดงเอียด)
รองอธิบดีกรมศิลปากร (นางสมศรี เอี่ยมธรรม)
รองอธิบดีกรมศิลปากร (นางกัลยา เพิ่มลาภ)
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านภาษาโบราณ (นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์)
ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาตะวันออก (นายเทิม มีเต็ม)
ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณ (นายเกษียร มะปะโม)

ประธานคณะกรรมการ

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ (นางสาวอรพินท์ ลิ้มสกุล)

คณะกรรมการ

นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์	นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ
นายสุรสิทธิ์ ไทยรัตน์	นางสาวเอมอร เขาวนสวน
นางพรวิมล แสงทับ	นายวินัย เกาเสน
นายจุฑา ดิประโคน	นายสมภพ มีสบาย
นางสาวศิวพร ฮาชันนารี	นางลำอางค์ ขุนศรี

ผู้ถ่ายภาพ นางจันทร์ฉาย ประพันธ์พจน์

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทร. ๐ ๒๘๘๒-๑๐๑๐, ๐ ๒๔๒๒-๙๐๐๐

โทรสาร ๐ ๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐ ๒๔๓๔-๑๓๘๕

E-Mail : info@amarin.co.th Homepage : <http://www.amarin.co.th>

